سيد قطب

Sayyid Quṭb

# U okrilju Kur'ana

# في ظلال القرآن

29

Naslov originala
**SAYYID QUṬB**
**FĪ ẒILĀLI-L-QUR'ĀN**

**Sayyid Quṭb**

# U okrilju Kur'ana

# Fī ẓilāli-l-Qur'ān

# 29

SARAJEVO, 2000

بسم الله الرحمن الرحيم

« وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا۟ كَآفَّةً ۚ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن
كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا۟ فِى ٱلدِّينِ وَلِيُنذِرُوا۟
قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ » .

( سورة التوبة آية ١٢٢ )

*U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!*

*Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobojali (9/122).*

# U OKRILJU KUR'ANA

# 29

بسم الله الرحمن الرحيم

من سورة الملك والقلم والحاقة والمعارج ونوح والجن والمزمل والمدثر والإنسان والمرسلات

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG!

SADRŽI SURU EL-MULK PA DO SURE EL-MURASELAT

بسم الله الرحمن الرحيم

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

## سُورَةُ المُلْكِ مَكِّيَّة
### وآيَاتُهَا ٣٠

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

« تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ ، وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ * الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ
وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ، وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ * الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ
طِبَاقًا ، مَا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَانِ مِنْ تَفَاوُتٍ ، فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِنْ فُطُورٍ ؟ *
ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ .

« وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ ، وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ
عَذَابَ السَّعِيرِ * وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ * إِذَا أُلْقُوا فِيهَا
سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ * تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ ، كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ
خَزَنَتُهَا : أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ؟ * قَالُوا : بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا : مَا نَزَّلَ اللَّهُ
مِنْ شَيْءٍ ، إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ * وَقَالُوا : لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي
أَصْحَابِ السَّعِيرِ * فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ !

« إِنَّ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِٱلْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ .

« وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ ٱجْهَرُوا بِهِ ، إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ * أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ؟

« هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ ذَلُولًا فَٱمْشُوا فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ ، وَإِلَيْهِ ٱلنُّشُورُ * أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِى ٱلسَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا هِىَ تَمُورُ ؟ * أَمْ أَمِنْتُمْ مَنْ فِى ٱلسَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ؟ فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ *وَلَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ؟

« أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى ٱلطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ ؛ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱلرَّحْمَانُ ، إِنَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ بَصِيرٌ * أَمْ مَنْ هَٰذَا ٱلَّذِى هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ ٱلرَّحْمَانِ ؟ إِنِ ٱلْكَافِرُونَ إِلَّا فِى غُرُورٍ *أَمْ مَنْ هَٰذَا ٱلَّذِى يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ ؟ بَلْ لَجُّوا فِى عُتُوٍّ وَنُفُورٍ * أَفَمَنْ يَمْشِى مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ ؟ أَمْ مَنْ يَمْشِى سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ؟

« قُلْ : هُوَ ٱلَّذِى أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَارَ وَٱلْأَفْئِدَةَ ، قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ * قُلْ : هُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ .

« وَيَقُولُونَ : مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ؟ * قُلْ : إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِنْدَ ٱللَّهِ ، وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ * فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا. وَقِيلَ : هَٰذَا ٱلَّذِى كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ .

« قُلْ : أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِىَ ٱللَّهُ وَمَنْ مَعِىَ أَوْ رَحِمَنَا ؛ فَمَنْ يُجِيرُ ٱلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ؟

« قُلْ : هُوَ ٱلرَّحْمَانُ آمَنَّا بِهِ ، وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا ، فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ .

« قُلْ : أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْراً ، فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ ؟ » ..

**SURA EL-MULK**
**OBJAVLJENA U MEKKI**
**IMA 30 AJETA**

*U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!*

*Uzvišen je Onaj u čijoj je ruci vlast - On sve može!* (67/1).

*Onaj koji je dao smrt i život da bi iskušao koji od vas će bolje postupati; - On je Silni, Onaj koji prašta -,* (67/2)

*Onaj koji je sedam nebesa jedna iznad drugih stvorio - ti u onome što Milostivi stvara ne vidiš nikakva nesklada, pa ponovo pogledaj vidiš li ikakav nedostatak,* (67/3)

*zatim ponovno više puta pogledaj, pogled će ti se vratiti klonuo i umoran* (67/4).

*Mi smo vama najbliže nebo sjajnim zvijezdama ukrasili i učinili da vatra iz njih pogađa šejtane, za koje smo patnju u ognju pripremili* (67/5).

*A za one koji ne vjeruju u Gospodara svoga kazna je džehennem, a užasno je on boravište!* (67/6).

*Kad budu u nj bačeni, pucketanje njegovo će čuti, i on će ključati,* (67/7)

*gotovo da se od bijesa raspadne. Kad god se koja gomila u nj baci, stražari u njemu će je upitati: "Zar nije niko dolazio da vas opominje?"* (67/8).

*"Jest, dolazio nam je onaj koji nas je opominjao" odgovoriće -, a mi smo poricali i govorili: 'Allah nije objavio ništa, vi ste u velikoj zabludi!'"* (67/9).

*I reći će: "Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima džehennema u ognju bili!"* (67/10).

*I oni će priznati da su bili nevjernici - pa, stanovnici džehennema ognjenog daleko bili!* (67/11).

*Onima koji se Gospodara svoga boje i kad ih niko ne vidi - oprost i nagrada velika!* (67/12).

*Govorili vi tiho ili glasno govorili - pa, On sigurno zna svačije misli!* (67/13).

*A kako i ne bi znao Onaj koji stvara, Onaj koji sve potanko zna, koji je o svemu obaviješten* (67/14).

*On vam je Zemlju pogodnom učinio, pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje, Njemu ćete poslije oživljenja odgovarati* (67/15).

*Jeste li sigurni da vas Onaj koji nebesima vlada neće u zemlju utjerati, kad se ona počne iznenada tresti?* (67/16).

*Ili, jeste li sigurni da Onaj koji nebesima vlada na vas neće vjetar s kamenjem poslati? Tada biste saznali kakva je prijetnja Moja!* (67/17).

*A poricali su i oni prije njih, pa kakva je samo bila kazna Moja!* (67/18).

*Zar oni ne vide ptice iznad sebe kako raširenih krila lete, a i skupljaju ih? Samo ih Milostivi drži; On, zaista, sve dobro vidi* (67/19).

*Ili, ko je taj koji će biti vojska vaša i vama pomoći, osim Milostivog? - Nevjernici su samo obmanuti* (67/20).

*Ili, ko je taj koji će vas nahraniti, ako On hranu Svoju uskrati? - Ali, oni su uporni u bahatosti i u bježanju od istine* (67/21).

*Da li je na ispravnijem putu onaj koji se idući spotiče ili onaj koji pravim putem uspravno ide?* (67/22).

*Reci: "On sve stvara i daje vam sluh i vid i pameti, a vi se malo zahvaljujete!"* (67/23).

*Reci: "On vas je po Zemlji razasuo i pred Njim ćete se sakupiti"* (67/24).

*A oni govore: "Kad će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?!"* (67/25).

*Reci: "Sam Allah zna! A ja sam dužan samo da javno opominjem"* (67/26).

*Kad je izbliza ugledaju, jad će prekriti lica onih koji nisu vjerovali i biće rečeno: "Evo, ovo je ono što ste požurivali!"* (67/27).

*Reci: "Kažite vi meni: ako Allah pošalje smrt meni i onima koji su sa mnom, ili ako nam se smiluje, ko će nevjernike od neizdržljive patnje zaštititi?"* (67/28).

*Reci: "On je Milostivi, u Njega vjerujemo i na Njega se oslanjamo, a vi ćete sigurno saznati ko je u očitoj zabludi"* (67/29).

*Reci: "Šta mislite, ako vam vode presuše - ko će vam tekuću vodu dati?"* (67/30).

Ovaj džuz u cjelini je sastavljen iz sura objavljenih u Mekki isto kao što je prethodni džuz u cjelini objavljen u Medini. Svaki od ova dva džuza ima posebnu karakteristiku i ukus. Neki početni dijelovi ovih sura u ovom džuzu su prvijenci objavljenog dijela Kur'ana kao što je početak sure El-Muddessir i sure El- Muzzemmil. Neke od ovih sura moguće da su objavljene tri godine nakon poslanstva, kao što je sura El-Kalem, i nakon deset godina kao što je sura El-Džinn, za koju neki kažu da je objavljena prilikom povrata Allahova Poslanika (alejhi's-selam) iz Taifa gdje je bio izložen neprilikama od strane plemena Sekif i kada mu je Allah uputio nekoliko džina koji su ga slušali dok on uči Kur'an. O ovome govori sura El-Džinn u ovom džuzu. Ovo putovanje u Taif bilo je nakon smrti Hatidže i Ebu Taliba, a nešto prije Hidžre na oko godinu ili dvije godine. Postoje i druge verzije, a što je vjerovatnije, da je ova sura objavljena u početku poslanstva.

Dijelovi Kur'ana objavljeni u Mekki tretiraju, pretežno, izgradnju vjerovanja u Allaha, u Objavu, Sudnji dan, izgradnju poimanja koja bi proizašlo iz ovog vjerovanja, poimanja o ovom Bitku i njegovu odnosu sa njegovim Stvoriteljem. Tekst sure definira Stvoritelja na način da Ga čovjek osjeti živo u srcu, govori djelotvorno, usmjeravajući čovjeka i nadahnjujući osjećajima koji odgovaraju čovjeku usmjerenom prema Gospodaru, govori o lijepom ponašanju potrebnom čovjeku u odnosu sa Gospodarem, govori o vrijednosti i mjerilima pomoću kojih musliman mjeri predmete, događaje i osobe. Ovoj uzorak primijetili smo i u ranijim surama objavljenim u Mekki, a vidjet ćemo taj uzorak i ovdje u ovom džuzu.

Dijelovi Kur'ana objavljeni u Medini tretiraju, pretežno, primjenu tog vjerovanja, poimanja i mjerila u realnom životu i navode ljude da se upoznaju sa povjerenjem ove vjere i zakonom u životnoj borbi. Zatim, da revnosno izvršavaju te obaveze u svijetu savjesti a i javno. Uzorak ovih sura

objavljenih u Medini imali smo prilike da vidimo ranije, između ostalog u prošlom džuzu.

* * *

Ova prva sura ovog džuza – sura Tebareke, tretira izgradnju novog poimanja ovog Bitka i njegovih odnosa sa Stvoriteljem tog Bitka, tretira naširoko i sveobuhvatno tako da prelazi ovaj tijesni zemaljski svijet i ograničeni krug ovog svijeta, prelazi na svjetove u nebesima, budući svijet i druga stvorenja osim čovjeka na Zemlji kao što su džini i ptice, zatim stvorenja na drugom svijetu, Džehennem i njegove stražare, svjetove neviđenoga, ne samo svjetove pojavnoga za koga su vezana srca ljudi i njihovi osjećaji, tako da se ne odnose samo na vidljivi, postojeći život na Zemlji. Ovo sve izaziva u osjećajima ljudi razmišljanje o svemu što stoji ispred njih, u njihovu realnom životu i samim njima, pored čega oni prolaze sasvim nemarno.

Ovo sve potresa duše, pokreće sve slike, sve utiske, i krute nepomične, i razne nagomilanosti iz vremena paganskog poimanja i njihove nepokretnosti, otvara prozore tu i tamo, stresa prašinu, otvara čula osjećaja, pamet i oči da bi ispitivali horizonte Kosmosa, dubine duša, slojeve atmosfere, korita voda, sakriveno nepoznatoga, gdje se primjećuje kreatorska Allahova ruka, gdje se osjeća dinamičnost ovog Bitka nastalog iz Allahove moći. Sve se vraća sa ovog puta osjećajući da je ovo pitanje daleko veće, da je prostor daleko širi i da prelazi sa ove Zemlje i njena prostranstva na nebesa, da prelazi iz pojavnosti na skrivene činjenice, iz stagnacije u kretnju moći, života i svega živoga.

Smrt i život su nešto što ide zajedno, nešto što se ponavlja. Ova sura oživljava razmišljanje o Allahovoj moći i Njegovu iskušenju koje stoji iza smrti i života, o Allahovoj mudrosti i Njegovom rasporedu.On je Onaj koji je dao smrt i život da bi iskušao koji od vas će bolje postupati: *On je Silni, Onaj koji prašta* (67/2).

Nebesa su stalna stvorenja pred očima ljudi koji ne razmišljaju i ne nastoje da sagledaju Ruku koja je nebesa kreirala, ne osvrću se na savršenstvo sadržano u nebesima. Ova sura budi razmišljanje i utapanja u ovu ljepotu i savršenost, kretanje i ciljeve koji stoje iza toga: *Onaj koji je sedam nebesa jedna iznad drugih stvorio - ti u onome što Milostivi stvara ne*

*vidiš nikakva nesklada, pa ponovo pogledaj vidiš li ikakav nedostatak, zatim ponovno više puta pogledaj, pogled će ti se vratiti klonuo i umoran. Mi smo vama najbliže nebo sjajnim zvijezdama ukrasili i učinili da vatra iz njih pogađa šejtane,* (67/3-5).

Život na ovom svijetu izgleda da je kod paganizma shvaćen kao cilj postojanja i kraj kruženja. Međutim, ova sura otkriva zavjese i sa drugog svijeta, a to je prisutnost šejtana i nevjernika. To su druga stvorenja, to je povorka koja se kreće i prolazi kroz pustinju, kroz nepoznato iščekivanje za koje smo patnju u ognju pripremili. *za koje smo patnju u ognju pripremili, a za one koji ne vjeruju u Gospodara svoga kazna je džehennem, a užasno je on boravište! Kada budu u nj bačeni, pucketanje njegovo će čuti i on će ključati, gotovo da se od bijesa raspadne. Kad god se koja gomila u nj baci, stražari u njemu će je upitati: "Zar nije niko dolazio da vas opominje?" "Jest, dolazio nam je onaj koji nas je opominjao" – odgovoriće -, "a mi smo poricali i govorili: 'Allah nije objavio ništa, vi ste u velikoj zabludi!' I reći će: "Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima džehennema u ognju bili!" I oni će priznati da su bili nevjernici - pa, stanovnici džehennema ognjenog daleko bili!"* (67/5-11).

Ljudi u paganskom društvu skoro da nisu ni prelazili preko ove manifestacije u kojoj su živjeli, nisu posvećivali nikakave pažnje nespoznajnom niti njegovom sadržaju. To društvo bilo je predato ovozemaljskom životu, zatvoreno u čvrsti i stabilni kafez ove zemlje. Međutim, ova sura veže im srca i poglede za nebesa i moć koju ne vidi oko, ali koja je sposobna da uradi ono što hoće, kada hoće i gdje hoće. Ova sura potresa im i njihov osjećaj prema ovoj čvrstoj i stabilnoj zemlji s kojom su se oni pomirili i zaronili u nju. *Onima koji se Gospodara svoga boje i kad ih niko ne vidi – oprost i nagrada velika! Govorili vi tiho ili glasno govorili – pa On sigurno zna svačije misli! A kako i ne bi znao Onaj koji stvara, Onaj koji sve potanko zna, koji je o svemu obaviješten. On vam je Zemlju pogodnom učinio, pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje, Njemu ćete poslije oživljenja odgovarati. Jeste li sigurni da vas Onaj koji nebesima vlada neće u zemlju utjerati, kad se ona počne iznenada tresti? Ili jeste li sigurni da Onaj koji nebesima vlada na vas neće vjetar s kamenjem poslati? Tada biste saznali kakva je prijetnja Njegova* (67/12-17).

I ptica je stvorenje, mnogi je vide, ali samo mali broj razmišlja o njenoj nadnaravnosti. Ova sura upućuje im poglede da pogledaju i srca da razmisle, da vide Allahovu moć koja formira i određuje. *Zar oni ne vide ptice iznad sebe kako raširenih krila lete, a i skupljaju ih? Samo ih Milostivi drži; On, zaista, sve dobro vidi* (67/19).

Oni su sigurni u svojim kućama, miruju na svojim mjestima, ne pokazuju nikakvo interesiranje za Allahovu moć i Njegovu odredbu. Međutim, ova sura potresa ih i budi iz duševne letargije nakon što je zatresla i zemlju ispod njih i atmosferu oko njih, zatresla ih je Allahova moć i Njegova sila o kojoj oni ne vode računa. *Ili, ko je taj koji će biti vojska vaša i vama pomoći, osim Milostivog? – Nevjernici su samo obmanuti* (67/20).

Opskrba koju oni ostvaruju - i ona je sasvim blizu njihovih osjećaja. Ona je ispred njih, oni se zbog nje natječu i jedan drugog nadvlađuju. Ali ova sura govori da upute svoje poglede daleko tamo prema nebu i iza uzroka pouzdanih njima, kako to oni misle: *Ili, ko je taj koji će vas nahraniti, ako On hranu Svoju uskrati? – ali oni su uporni u bahatosti i u bježanju od Istine.* (67/21).

Oni rade bez razmišljanja, u zabludi su svojoj mada smatraju da su upućeni, a ustvari, oni lutaju. Ova sura slika im njihovo stvarno stanje, stanje onih koji su uistinu upućeni i predočava ih u pokretnoj nadahnjujućoj slici: *Da li je na ispravnijem putu onaj koji se idući spotiče ili onaj koji pravim putem uspravno ide?* (67/22). Oni koriste spremnosti i saznanja u onome što im je Allah dao i opskrbio ih, ali ne prelaze svojim čulima ono što vide pa da razmisle šta stoji iza ove bliske stvarnosti. Ova sura podsjeća ih na Allahovu blagodat koju im je On poklonio, upućuje ih kako da upotrijebe ovaj poklon u rasvjetljavanju neviđene budućnosti iza prisutne pojave, da razmisle o cilju ovog početka. *Reci: "On sve stvara i daje vam sluh i vid i pameti, a vi se malo zahvaljujete!" Reci: "On vas je po Zemlji razasuo i pred njim ćete se sakupiti!"* (67/23-24).

Oni negiraju proživljenje i okupljanje i pitaju kad je vrijeme toga. Ova sura predstavlja im iznenađujuću i blisku realnost i dovodi ih u očaj kad oni govore: *"Kad će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?!" Reci: "Sam Allah zna! A ja sam dužan samo da javno opominjem." Kad je izbliza ugledaju, jad će prekriti lica onih koji nisu vjerovali i biće rečeno: "Evo, ovo je ono što ste požurivali!"* (67/25-27).

Oni vrebaju Poslanika (alejhi's-selam) i one koji su s njim da ih likvidiraju i smire se zbog glasa koji im izvlači ispod njih postelju, podsjeća ih, upozorava ih i budi iz mrtvila učmalosti. Ova sura podsjeća ih da uništenje vjerničke grupe ili njeno ostajanje ništa ne utiče na Allahovu kaznu koja ih očekuje zbog ovog nevjerovanja i nagonjenja u laž. Njima bi bilo bolje i preče da razmisle o sebi i svojoj situaciji prije nego što dođe taj strašni Dan. *Reci: "Kažite vi meni: Ako Allah pošalje smrt meni i onima koji su sa mnom, ili ako nam se smilujete, ko će nevjernike od neizdržive patnje*

*zaštitti?" Reci: "On je Milostiv, u Njega vjerujemo i na Njega se oslanjamo, a vi ćete sigurno saznati ko je u očitoj zabludi"* (67/28-29).

Ova sura upozorava ih na kraju da očekuju da bi moglo nestati vode od koje žive, a onaj ko bi je mogao odvesti to je Allah u koga oni ne vjeruju. *Reci: "Šta mislite, ako vam vode presuše – ko će vam tekuću vodu dati?"* (67/30).

Ova sura je nešto dinamično, dinamičnost u čulima, osjećaju, razmišljanju i svijesti.

* * *

Ključ cjelokupne ove sure i njene osovine za koju je u njoj vezana ta dinamičnost je njen sažeti i nadahnjujući početak:

*Uzvišen je Onaj u čijoj je ruci vlast - On sve može!* (67/1).

Iz činjenice vlasti i moći razvile su se ostale slike koje predočava ova sura, kao i svi ostali neviđeni i očevidni pokreti na koje se srca upozoravaju.

Iz ove vlasti i moći došlo je do stvaranja smrti i života i raznih iskušenja s njima. Iz ove vlasti i moći došlo je do stvaranja nebesa i njihova ukrašavanja svjetiljkama koje su učinjene da vatra iz njih pogađa šejtane, došlo je do pripreme Džehennema sa svim džehennemskim osobinama, oblikom i čuvarima, došlo je do znanja o onome što je tajno i javno, učinjena je Zemlja podložnom čovjeku, ugonjenje u zemlju, slanje vjetra s kamenjem, kažnjavanje prvih – ranijih poricatelja, držanje ptica u zraku nebesa, pobjede, dominacije, opskrbe kako Allah hoće, stvaranje i davanje sluha, vida i srca, razmnožavanje na Zemlji i okupljanje na Sudnjem danu, specifičnost i nadležnost o znanju kada će doći do Sudnjeg dana, kažnjavanje nevjernika, određenje vode koja donosi život, njeno odvođenje kad Allah hoće.

Sve činjenice i njene teme ove sure, sve su one nagovještaji, sve se oslanja na nagovještaj iznijet u počertku ove sure i njegovo kompletno i značajno ukazivanje: *Uzvišen je Onaj u čijoj ruci je vlast – On sve može* (67/1).

Činjenice ove sure i njeni nagovještaji slijede jedni za drugim u kontekstu i izbijaju bez zadržavanja objašnjavajući smisao sažetog

ukupnog početka što otežava podjelu ove sure na cjeline, pa je lijepo da se tako i izloži u kontekstu, detaljno.

* * *

*Uzvišen je Onaj u čijoj je ruci vlast - On sve može! (67/1).*

Ovo slavljenje Allaha na samom početku ove sure povećava Njegovu blagodat i udvostručava je. Veličanje te blagodati je odgojni izliv, a spominjanje vlasti pri tome govori o izlivu ove blagodati u ovoj vlasti, dok je njeno veličanje u Kosmosu poslije njenog veličanja u samom Božanskom biću himna s kojom su u skladu svi dijelovi Bitka. Njome se oživljava srce svega što postoji. Ona progovara Božanskim govorom u Njegovoj časnoj Knjizi iz tajne Knjige, govori o poznatom Kosmosu.

*Uzvišen je Onaj u čijoj je ruci vlast (67/1)* - On je vlasnik toga. On je zaštitnik toga. On to drži za perčin. On slobodno raspolaže time. To je istina koja kada se ustali u srcu, ona mu definira smjer i sudbinu, oslobađa ga od usmjerenja na bilo koju drugu stranu, oslobađa ga oslanjanja ili traženja pomoći od bilo koga osim od Zaštitnika, od Onoga koji slobodno postupa u ovoj vlasti, bez ortaka, oslobađa ga da se klanja i robuje bilo kome osim samo Jednom Gospodaru i Jedinom Gospodinu.

*On sve može (67/1)* - ništa Ga ne može onesposobiti. Ništa Mu ne može promaći. Ništa se ne može izmijeniti bez Njegova htijenja. Ništa Mu ne može ograničiti Njegovo htijenje. On stvara šta hoće. On radi šta hoće. On može da savlada sve što hoće. Njegovo htijenje nije ograničeno ni okovano. To je činjenica koja, kada se ustali u svijesti čovjeka, čovjek oslobađa svoje poimanje o Allahovom htijenju i Njegovom djelu od svih okova koji mu se nameću zbog uobičajenosti osjećaja, pomisli ili vizije. Allahova moć stoji iza svake pomisli čovjeka u svim slučajevima. Ograničenje koje nastaje u ljudskom poimanju zbog ljudskog formiranja, koje je ograničeno, prouzrokovalo je da su ljudi zarobljenici onoga što im je blisko i svakidašnje u svojoj procjeni, promjeni i izmjeni koju očekuju iza onoga što je prisutno u datom momentu. Ova činjenica oslobađa njihove osjećaje ovog zarobljeništva tako da oni očekuju da se sve dešava Allahovom moći bez ikakava ograničenja i da se oslobađaju zarobljenosti prisutnim momentom i ograničenom realnošću.

* * *

*Onaj koji je dao smrt i život da bi iskušao koji od vas će bolje postupati; - On je Silni, Onaj koji prašta -, (67/2)...*

Kao posljedica Njegove apsolutne moće u vlasti i postupcima, Njegove moći da sve može i apsolutnosti Njegova htijenja je i davanje smrti i života. Ova smrt obuhvata i smrt prije života i smrt vezanu za život, a život obuhvaća i prvi život i život na budućem svijetu. I jedno i drugo je Allah dao kao što potvrđuje ovaj ajet i koji čini ovu činjenicu u ljudskom poimanju, i budi uz nju budnost o namjeri i iskušenju, šta stoji iza smrti i života. Ovo se nije dogodilo slučajno, bez odredbe, nije avantura, nije nešto bez cilja, nego je to iskušenje da bi se iznijelo na vidjelo ponašanje ljudi na zemlji, a što je u Allahovom znanju, da bi ljudi ostvarili nagradu prema radu: *da bi iskušao koji od vas će bolje postupati (67/2)*. Ustaljenost ove činjenice u ljudskoj svijesti traži da je čovjek vazda budan, oprezan, pažljiv, svjestan i malog i velikog u skrivenoj namjeri i javnom činu i djelu.

Ta ustrajnost čovjeka ne dozvoljava mu da bude nemaran ili da se poigrava, ne da mu da bude miran ili da se odmara. Na ovo sve dolazi i pogovor: *On je Silni, Onaj koji prašta (67/2)*, da bi Kur'an izlio smirenost u srce onoga koji se čuva Allaha i koji Ga se boji. Allah je silan. On nadvlađuje, ali i oprašta i toleriše. Kada se srce osvijesti i osjeti da postoji i iskušenje i izbor, upozorenje i čuvanje, onda čovjek ima pravo da bude zadovoljan Allahovim oprostom i Njegovom milošću, da ostane pri tome i odmara se.

Allah, kako Ga predstavlja islam, ustaljuje se, doista, u srcima ljudi, ne da ih progoni, ne da postupa okrutno s njima i ne da ih muči, nego im želi da se osvijeste radi cilja njihovog postojanja, da se uzdignu na pravi svoj nivo, da ostvare Allahovu čast ukazanu njima udahnućem Njegova Ruha ili duha u to biće, odabravši ga nad mnoga druga stvorenja. A kad se sve to dogodilo i ispunilo, preostala je još i obilata milost, velika pomoć, široka tolerantnost za mnogo šta.

* * *

Potom, ova istina se povezuje sa cjelokupnim Kosmosom na najvećoj i najuzvišenijoj razini, a s tim se povezuje, s druge strane, i nagrada na budućem svijetu, nakon iskušenja smrću i životom:

*Onaj koji je sedam nebesa jedna iznad drugih stvorio - ti u onome što Milostivi stvara ne vidiš nikakva nesklada, pa ponovo pogledaj vidiš li ikakav nedostatak, (67/3) zatim ponovno više puta pogledaj, pogled će ti se vratiti klonuo i umoran (67/4). Mi smo vama najbliže nebo sjajnim zvijezdama ukrasili i učinili da vatra iz njih pogađa šejtane, za koje smo patnju u ognju pripremili (67/5). A za one koji ne vjeruju u Gospodara svoga kazna je džehennem, a užasno je on boravište! (67/6). Kad budu u nj bačeni, pucketanje njegovo će čuti, i on će ključati, (67/7) gotovo da se od bijesa raspadne. Kad god se koja gomila u nj baci, stražari u njemu će je upitati: "Zar nije niko dolazio da vas opominje?" (67/8). "Jest, dolazio nam je onaj koji nas je opominjao"- odgovoriće -, a mi smo poricali i govorili: 'Allah nije objavio ništa, vi ste u velikoj zabludi!" (67/9). I reći će: "Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima džehennema u ognju bili!" (67/10). I oni će priznati da su bili nevjernici - pa, stanovnici džehennema ognjenog daleko bili! (67/11).*

Svi elementi koji se nalaze u ovim ajetima ukazuju na smisao prvog ajeta i manifestiranje apsolutnog gospodarenja u vlasti i moći koja nije ničim ograničena. Istovremeno, ovi ajeti potvrđuju smisao drugog ajeta, da su smrt i život dati radi iskušenja, a potom i radi nagrade ili kazne.

Za sedam nebesa ili slojeva na koje ukazuje ovaj ajet nije moguće kategorički dati njihov smisao oslanjajući se na astronomiju jer ove teorije podliježu izmjeni pa i boljitku kad god uznapreduju sredstva opservatorija i otkrića. Prema tome, nije dozvoljeno komentirati smisao ovog ajeta otkrićima poput ovih otkrića koja su sklona promjeni i ispravci. Dovoljno je da znamo da je tamo sedam nebesa, da su to slojevi raznih udaljenosti.

Kur'an upućuje na posmatranja Allahovih stvorenja, posebno na stvorenja u nebesima, a upućuje i na posmatranje svih stvorenja, općenito. Kur'an usmjerava pogled čovjeka na Allahovo stvorenje, a ono svojim savršenstvom izaziva čuđenje i divljenje. Pogled se vraća osobi zbunjenoj i bez daha:

*Ti u onome što Milostivi stvara ne vidiš nikakva nesklada (67/3).* Tamo nema praznine, nedostatka i nepodudarnosti, ... *pa ponovo pogledaj! (67/3)*, pogledaj po drugi put da se uvjeriš i potvrdiš ... *vidiš li ikakav nedostatak? (67/3)*, da li vidiš, da li ti je pogled pao na kakav rascjep, rez ili propust? *Zatim ponovo više puta pogledaj (67/4)*, možda ti je nešto promaklo prilikom ranijeg pogleda, možda nisi primijetio. Zato pogledaj nekoliko puta, *pogled će ti se vratiti klonuo i umoran (67/4).*

Stil ove sure je zahtjevan. On izaziva pažnju i zbilju kod posmatranja nebesa i cjelovitog Allahova stvorenja. Ovaj oštri, ispitivački pogled, koji traži razmišljanje i promišljanje je pogled kojeg Kur'an želi da izazove i oživi. Primitivna priviknutost ništi veličanstvenost i divotu pogleda na ovaj divni, čudni, lijepi i do u tančine razrađeni Kosmos od koga se oko ne može zasistiti posmatrajući njegovu ljepotu i divotu, srce se ne može zasistiti stalnim napajanjem i nadahnućima, pamet se ne može zasititi razmišljanjem o sistemu u Kosmosu i tačnosti. Onaj koji živi od toga, onaj ko ga posmatra ovim okom u Božanskom svjetlu i veličanstvenom Allahovom festivalu, ovakvu ljepotu kakva se ovdje javlja nije moguće još jednom stvoriti jer se ona stalno ponavlja oku, srcu i razumu.

Onoga koji zna bilo šta o ovom Kosmosu i njegovu sistemu, kao što nešto od toga dokazuju nova naučna otkrića, to dovodi u zbunjenost i iznenađenje. Međutim, veličanstvenost ovog Kosmosa ne traži ovo saznanje, nego je data moć ljudima u Allahovoj blagodati da budu u skladu sa ovim Kosmosom, pogledom oka i razmišljanjem, i da srce dočekuje ritam ovog velikog i lijepog Kosmosa, direktno, kada se otvori i posmatra, kada uskladi svoj život sa ovim ritmom koji harmonizira jedan život sa drugim - život Kosmosa i čovjeka, prije nego što nešto sazna razmišljajući o ovom velikom i čudnom stvorenju.

Kur'an zadužuje ljude da posmatraju Kosmos, da razmišljaju o njegovim scenama i čudima, zadužuje sve ljude, jer se Kur'an obraća svim ljudima u svakom stoljeću, obraća se stanovniku u šumi i u pustinji, stanovniku grada, a i mornaru, obraća se nepisnom koji niti čita niti zna ijedno slovo, obraća se astronomu i znalcu prirodnih nauka, obraća se teoretičaru, svima podjednako. Svaki od njih naći će u ovom Kur'anu ono što će ga povezati sa Kosmosom, što će u njemu izazvati razmišljanje prihvatanje i uživanje.

Ljepota u konstruisanju ovog Kosmosa je namjerna, isto kao što je namjerno i savršenstvo. Štaviše, te dvije osobine smatraju se jednom činjenicom. Savršenstvo dostiže stepen ljepote, a Kur'an usmjerava čovjekov pogled da posmatra ljepotu nebesa nakon što ga je usmjerio da posmatra njihovo savršenstvo.

*Mi smo vama najbliže nebo sjajnim zvijezdama ukrasili (67/5).*

Šta su nebesa? Možda je to ono što je najbliže Zemlji i njenim stanovnicima kojima se obraća ovaj Kur'an, a svjetiljke na koje se ovdje ukazuje su, možda, zvijezde i planete koje može primijetiti oko kada čovjek

uputi svoj pogled prema nebu! Ovo je u skladu sa usmjerenjem onih kojima se Kur'an obraća da pogledaju prema nebu i koji nemaju ništa drugo do svoje oči kojima vide sjajna tijela koja ukršavaju ovo nebo.

Scena zvijezda na nebu je nešto lijepo. U to nema ni najmanje sumnje. To je tako lijepo da zanosi srca. To je ljepota koja se neprestano obnavlja u bojama sa obnavljanjem u vremenu i razlikuje se od jutra do mraka, od izlaska do zalaska Sunca, od noći kada je mjesečina do mrkle noći, od scene čistog do maglovitog i oblačnog neba. Štaviše, ona se razlikuje od sahata do sahata, iz mjesta posmatranja do mjesta posmatranja, iz ugla posmatranja do ugla posmatranja. Sve je to ljepota i sve to obuzima pameti.

Ova jedinstvena zvijezda koja baca pogled tamo, kao da je lijepo oko koje sija obuzeto ljubavlju i nježnošću.

Ove dvije pojedinačne zvijezde, kao da su se oslobodile stiske pa međusobno šapuću.

A ova grupa koja se zagrlila i rasula tu i tamo - kao da je krug onih koji sijele na nebeskom festivalu. Te zvijezde kao da se sastaju i rastaju. Kao da su pratioci noći u ovom festivalu.

Sanjalački Mjesec koji luta noću i veselo sija jedne noći, a druge je nešto slomljen i prigušen, treće - novorođenče otvoreno za život, i četvrte prolazan, pa polahko ide da se izgubi i nestane.

To je prostrani svemir, čiju dužinu ne može sagledati oko niti može dostići njegov kraj.

To je, doista, ljepota. To je ljepota kojom čovjek raspolaže, u kojoj može da živi i posmatra je. Međutim, čovjek ne može pronaći riječi niti tekst da to opiše.

Kur'an upućuje čovjeka na ljepotu neba, upućuje ga da posmatra ljepotu cjelokupnog Kosmosa, jer je spoznaja ljepote onoga što postoji – Bitka, bliže i vjerodostojnije sredstvo za spoznaju ljepote Stvaraoca ovog Bitka. Ova spoznaja uzdiže čovjeka do najvećeg horizonta do kojeg čovjek može dostići. Tada čovjek doseže tačku u kojoj se priprema za vječiti život, u slobodnom svijetu ljepote sa pogledom bez ikakvih natruha zemaljskog svijeta i života. Najsretniji momenti ljudskog srca su, doista, momenti u kojima se čovjek susreće sa ljepotom Božanske kreacije u Kosmosu. To su

momenti u kojima se srca pripremaju i utiru put za povezivanje sa samom božanskom ljepotom želeći da se njome ispune.

* * *

Kur'anski tekst ovdje spominje da svjetiljke kojima je Allah ukrasio zemaljsko nebo imaju i drugu ulogu:

*...učinili da vatra iz njih pogađa šejtane* (67/5).

U *Zilalu* mi smo prakticirali pravilo da ništa ne dodajemo i ne miješamo se u pitanje neviđenog od čega nam je Allah samo nešto prenio i da definiciju tog pitanja ostavimo kur'anskim tekstovima ne prelazeći te odredbe. Ovo je dovoljno samo po sebi, da potvrdi pitanja koja su izložena.

Mi vjerujemo da postoje stvorenja koja se zovu šejtani. Kur'an navodi neke njihove osobine, našto je ranije ukazano u ovom djelu. Mi na to ništa ne dodajemo, nego vjerujemo da je Allah učinio ove svjetiljke, kojima je okitio zemaljsko nebo, vatrom iz koje pogađa šejtane, u formi strijela, kao što se spominje u drugoj suri... *i čuvamo ga od šejtana prkosna* (37/7)... *a onoga koji šta ugrabi – stigne svjetlica blistava* (37/10). Kako? Kakvog je to obujma? U kojoj formi i slici? O svemu ovome Allah nije ništa rekao, i mi nemamo nikakva drugog izvora iz koga bismo mogli izvlačiti nekakav zaključak kod sličnih pitanja. Otuda mi znamo samo ovo i vjerujemo, zaista, da se ovo događa. Ovo je ta namjera, a da je Allah znao da tamo ima bilo kakvo dobro u davanju više podataka, objašnjena ili razjašnjenja, to bi Uzvišeni objasnio. Prema tome, šta bismo mi tu imali od pokušaja kad Allah zna da tu nema nikakva dobra, kod pokušaja analiziranja i objašnjavanja poput ovog pitanja – pitanja vatre koja pogađa šejtane.

Kur'an nastavlja sa iznošenjem i drugih mjera osim pogađanja šejtana vatrom, mjera koje je pripremio Allah za njih:

*... za koje smo patnju u ognju pripremili* (67/5).

Kažnjavanje šejtana na ovom svijetu vrši se užarenim strelicama, a na budućem svijetu paklom. Možda je povoljno da se spomene ono što je Allah pripremio šejtanima na ovom i na budućem svijetu, da su prvo spomenuta nebesa pa onda oni koji ne vjeruju. Odnos između šejtana i onih koji ne vjeruju je veoma uočljiv. Pošto su spomenute svjetiljke,

kažnjavanje i pogađanje vatrom šejtana, i kakva je kazna paklom pripremljena za šejtana, uslijedilo je i spominjanje onoga što je pripremljeno za one koji ne vjeruju – sljedbenike šejtana.

*A za one koji ne vjeruju u Gospodara svoga kazna je džehennem, a užasno je on boravište!* (67/6).

Kur'an dalje slika scenu Džehennema koji dočekuje one koji ne vjeruju sa srdžbom i jakom ljutnjom:

*Kad budu u nj bačeni, pucketanje njegovo će čuti, i on će ključati, gotovo da se od bijesa raspadne* (67/7-8).

Džehennem je ovdje predstavljen kao nešto živo stvoreno, skoro da se raspadne od bijesa, diže svoj glas u obliku pucketanja i ključanja, ispunjava svaki svoj ugao srdžbom tako da se skoro raspada od bijesa i ljutnje protiv nevjernika.

Ovakvo izražavanje, s formalne strane, izgleda kao da je metaforičko predstavljanje stanja Džehennema, međutim, prema onome što osjećamo, ovim je potvrđena prva činjenica i svako Allahovo živo stvorenje, koje ima dušu, poznaje svoga Gospodara, veliča Ga i zahvaljuje Mu pa se zbuni kad primijeti čovjeka da ne vjeruje u svoga Stvoritelja, srdi se zbog ovakvog ogavnog nijekanja koje odbija priroda i bježi od njega duša. Ova činjenica navedena je u Kur'anu na brojnim mjestima i ona, tako se osjeća, kao da potvrđuje skrivenu činjenicu u svemu što postoji u ovom Bitku.

U Kur'anu je doslovno rečeno: *Njega veličaju sedmera nebesa, i Zemlja, i oni na njima; i ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga; ali vi ne razumijete veličanje njihovo* (17/44). U Kur'anu je navedeno i slijedeće: *O brda, ponavljajte zajedno s njima hvalu, i vi, ptice!* (34/10). To je direktno i sasvim jasno izražavanje koje ne traži nikakvo objašnjenje.

U Kur'anu stoji: *zatim se nebeskim visinima uputio dok je nebo još maglina bilo, pa njemu i Zemlji rekao: "Pojavite se milom ili silom!" "Pojavljujemo se drage volje!" – odgovorili su* (41/11). Iz ovoga bi se moglo reći da je to metaforičko poimanje činjenice povinjavanja nebesa i Zemlje Allahovom zakonu, ali ovom nije potrebno nikakvo objašnjenje, ono je još dalje od direktnog i jasnog smisla.

U Kur'anu je navedeno i svojstvo Džehennema, isto kao što je naveden na jednom mjestu osvrt o zbunjenosti bića i njihova srdžba zbog pripisavanja ortaka njihovu Gospodaru: *Vi, doista, nešto odvratno govorite.*

*Gotovo da se nebesa raspadnu, a Zemlja provali i planine zdrobe što Milostivom pripisuju dijete. Nezamislivo je da Milostivi ima dijete (19/89-92).*

Svi ovi tekstovi ukazuju na činjenicu vjerovanja od strane cjelkupnog Bitka u njihova Gospodara, zatim da Ga sve slavi i zahvaljuje Mu. U ovim tekstovim dolazi i do zbunjenosti stvorenja i njihove zaplašenosti zbog toga što se čovjek izuzeo od ostalih stvorenja svojim nevjerovanjem i iskače iz ove povorke pa su se sva stvorenja usmjerila protiv čovjeka sa srdžbom i bijesom kao kada neko povrijedi nečiju čast a veliča sebe, pa se protiv njega naljute i pobjesne, tako da ih ta ljutnja i bijes skoro rastrgaju poput Džehennema koji će ključati, gotovo da se od bijesa raspadne.

Mi kao da primjećujemo ovu pojavu među čuvarima Džehennema:

*Kad god se koja gomila u nj baci, stražari u njemu će je upitati: "Zar nije niko dolazio da vas opominje?" (67/8).*

Sasvim je razumljivo da je ovo pitanje postavljeno na ovom mjestu radi prijekora i sramoćenja. Ovo je učestvovanje Džehennema u srdžbi i obijesti, kao što je njegovo učestvovanje i u kažnjavanju, a nije pitanje sramoćenja i prigovaranja zbog tjeskobe i potisnuća.

Odgovor je u poniženju, slomu i priznavanju gluposti i nemara, nakon radovanja, nijekanja i optužbe poslanika govoreći da su oni u zabludi.

*"Jest, dolazio nam je onaj koji nas je opominjao"- odgovoriće -, a mi smo poricali i govorili: 'Allah nije objavio ništa, vi ste u velikoj zabludi!'" I reći će: "Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima džehennema u ognju bili!" (67/9-10).*

Svaki onaj koji čuje i koji je normalan neće se dovesti u ovu tešku situaciju niti će nijekati kao što su to nijekali nesretnici. Niko neće žuriti da optužuje poslanike za zabludu na ovaj smiješno ružni način, koji se u svojoj osudi ne oslanja na bilo kakav dokaz. Tu se negira i iznosi takva propaganda protiv iskrenih Allahovih poslanika gdje se kaže: *Allah nije objavio ništa, vi ste u velikoj zabludi (67/9).*

*I oni će priznati da su bili nevjernici - pa, stanovnici džehennema ognjenog daleko bili! (67/11).*

Termin *suhk* upotrijebljen u Kur'anu znači daljinu. To je proklinjanje njih od strane Allaha nakon što su priznali svoj grijeh da su ga počinili u vrijeme kada nisu vjerovali, niti su povjerovali da se može desiti. Allahovo

proklestvo znači osudu, to dalje znači da su oni udaljeni iz Allahove milosti. Oni se ne mogu nadati Njegovom oprostu niti smanjiti sebi kaznu. Oni će sigurno biti stanovnici pakla. O, kakvo je to druženje! O, kakva je to sudbina!

Ova patnja, patnja paklom u Džehennemu koji pucketa i ključa, žestoka kazna uistinu sačuvana, a Allah ne čini nikome nasilje. Mi mislimo, Allah najbolje zna, da svaka osoba koja ne vjeruje u Sudnji dan i čija je priroda napustila činjenicu vjerovanja i dokaza, ona se lišila svakog dobra, a i osobine koja djeluje da se čovjek smatra da postoji jer je to kao kamen koji se koristi za gorivo u Džehennemu. On završava sa katastrofom i pada na pogubno mjesto u Džehennemu, skončava tamo gdje nema spasa niti lijeka.

Čovjek koji ne vjeruje u Allaha on degenerira i svakog dana pada sve više u opasnost dok, napokon, ne skonča u neprijatnoj, groznoj, slaboj, prezrenoj, paklenoj i sramnoj slici koja ništa ne predstavlja u ovom Bitku osim sliku grozote, mrske i pokvarene, dok svaka osoba koja vjeruje i zahvaljuje svome Gospodaru, dok sve na svijetu ostvaruje dobro i ima vezu koja ga povezuje sa osom Bitka, osim samo ovih protjeranih i otpuštenih duša, prekinutih veza sa Bitkom, odbjeglih, zlih, okrutnih, pokvarenih i odvratnih. Svako mjesto u Kosmosu razgovara sa Allahom, a nevjernik nije povezan ni sa čim u Bitku i skončava u srditom Džehennemu koji sve spaljuje, koji je nepovoljan u svakom smislu, jer te osobe nemaju nikakva značenja, prava ni plemenitosti.

U kontekstu Kur'ana često se iznose dvije suprotne strane kada je riječ o scenama Sudnjeg dana. Tu se izlaže strana vjernika nasuprot strane nevjernika. Ovo dopunjuje značenje drugog ajeta u drugoj suri – *da bi iskušao koji od vas će bolje postupati (67/2)*, uz spominjanje kazne ili nagrade nakon spominjanja iskušenja.

*Onaj koji je dao smrt i život da bi iskušao koji od vas će bolje postupati; - On je Silni, Onaj koji prašta - (67/2).*

Spomenuti termin gajb (kad ih niko ne vidi) obuhvata njihovu bojaznost od njihova Gospodara Koga oni ne vide, zatim, njihovu bojaznost od strane Allaha, ni kada ih niko ne vidi. I jedno i drugo nosi u sebi veliko značenje, čisti osjećaj, dalekovidnost, pripremljeno za ovu veliku nagradu, spomenutu u kontekstu, sažeto, a to je oprost i velika nagrada.

Povezivanjem srca sa Allahom u tajnosti i kad niko ne vidi i u neviđenom kad je očima nedostupno, je mjerilo osjećaja u ljudskom srcu i

garancija života. Hafiz Ebu Bekr Bezzaz kaže u svom Musnedu prenoseći svojim senedom: Talut Ibni Ubade – Haris ibni Ubejd – Sabit i Enes koji prenosi da su neki rekli Poslaniku: “Poslaniče, mi smo kod tebe takvi i takvi, kad se od tebe rastanemo mi smo takvi i takvi.” Na to im Poslanik reče: “Kakvi ste vi u odnosu na vašeg Gospodara?” Oni mu odgovoriše: “Allah je naš Gospodar i u tajnosti i u javnosti.” Tada poslanik dodade: “To nije licemjerstvo.” Spona sa Allahom je osnova i kada ona postoji u srcu, ono je vjerničko, iskreno i povezano sa Allahom.

* * *

Ovaj prošli ajet povezuje sadržaj ovog ajeta i onog koji je prije njega kao i onog koji je poslije njega. On potvrđuje da je Allahu poznato i ono što se događa potajno i ono što se događa glasno javno. On izaziva ljude, On ih je stvorio, zna šta je u njihovoj utrobi, zna gdje je to, zna šta je u njihove duše pohranio.

*Govorili vi tiho ili glasno govorili - pa, On sigurno zna svačije misli!* (67/13). *A kako i ne bi znao Onaj koji stvara, Onaj koji sve potanko zna, koji je o svemu obaviješten* (67/14).

Tajili oni ili javno činili, Allahovom znanju je to otkriveno. On zna i ono što je tajanstvenije od javnog i tajnog učinjenog. *On sigurno zna svačije misli* (67/13) koje nisu napustile grudi. On zna i to. On je i to u grudima stvorio kao što je i grudi stvorio: *A kako ne bi znao Onaj koji stvara?* (67/14). Kako da ne zna, a on je to stvorio? *Onaj koji sve potanko zna, koji je o svemu obaviješten* (67/14), čije znanje doseže do najtananijeg, najmanjeg, najsakrivenijeg i najpokrivenijeg?

I dok ljudi pokušavaju sakriti od Allaha nešto u kretnji ili neku tajnu ili namjeru u srcu, oni izgledaju potpuno smiješni. Savjest u kojoj oni kriju svoje namjere od Allahovih stvorenja, Allah zna njihove staze i bogaze, zna njihove tajne, pa i namjeru koju oni kriju i te namjere su njegovo stvorenje. On to zna, zna gdje je, zna šta kriju i zna gdje kriju.

Kur’an je potvrda u srcu za ovu činjenicu , a njeno ustaljenje u srcu, daje srcu mogućnost da dođe do čiste spoznaje stvari, pored toga što Kur’an unosi u srce budnost, osjećaj i bogobojaznost. O tome ovisi povjerenje koje nosi vjernik na ovoj Zemlji, povjerenje vjerovanja, pravde, povjerenje da se radi i namjerava sve samo u ime Allaha. To se može

ostvariti samo kada je srce uvjereno da je ono – srce i sve moguće tajne i namjere u njemu, Allahovo stvorenje koje Allah zna. On sve potanko zna, On je o svemu obaviješten.

Tada se vjernik plaši skrivene namjere i duboko sklonjene pomisli, isto kao što se plaši otvorenog postupka i otvorenog glasa, jer surađuje sa Allahom koji zna sve tajne i javne, Allahom koji je stvorio grudi pa zna šta je u njima.

* * *

U kontekstu se prelazi sa samih ličnosti – ljudi koje je Allah stvorio, i govori o Zemlji, koju je, također, Allah stvorio za potrebe ljudi, podčinio je njima i pohranio u njoj ono što je potrebno za život.

*On vam je Zemlju pogodnom učinio, pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje, Njemu ćete poslije oživljenja odgovarati (67/15).*

Ljudi su zbog dugog druženja i prisnosti sa ovom Zemljom, zbog lahkog ustaljenja na njoj, hodanja po njoj, korištenja tla ove Zemlje, vode, zraka, riznica, energije i sve druge opskrbe, zaboravili na Allahovu blagodat, na podčinjavanje njima Zemlje i njeno korištenje. Kur'an ih podsjeća na ovu veliku blagodat, otvara im oči, da pogledaju to na način iz kojega se može spoznati svaki pojedinac, svako pokoljenje onoliko koliko mu se otkrije saznanja iz ove podčinjene i pogodne Zemlje.

Podčinjena i pogodna Zemlja značilo je prema shvatanju onih kojima se ranije obraćalo da se smisao podčinjenosti ili podobnosti Zemlje svodi na hod i putovanje po njoj bilo pješice ili na nekoj životinji, ili pak lađom koja presijeca more, zatim, da njena podčinjenost i podobnost radi sjetve, zrenja i žetve, radi života na Zemlji i suživota sa onim što Zemlja sadrži: zrakom vodom i zemljemištem podobnim za usjev i bilje.

Ovaj sažeti smisao nauka objašnjava našto je do sada naišla, na način na koji se proteže na oblast kur'anskog teksta vezanog za spoznaju.

Šta kaže nauka u vezi značaja podčinjavanja Zemlje ili njene podobnosti? Ovo svojstvo za koje Kur'an koristi termin ***zelulen*** a kojim se obično označava životinja, ovdje se namjerava reći da se odnosi na Zemlju, jer je Zemlja koju vidimo stabilna i smirena "životinja" koja se kreće. Štaviše ona trči i galopira ispružajući vrat! Istovremeno ona je podčinjena i

podobna, ne zbacuje svoga jahača sa svojih leđa, ne posrće u hodu, ne trese se, ne odbacuje ni jahača ni teret kao što to čini neposlušna životinja. Osim toga ona je i krava muzara, upravo onoliko koliko je i podčinjena i podobna.

Ova životinja koju jašemo okreće se oko svoje ose brzinom oko 1000 milja na sahat, a onda oko Sunca otprilike 65000 milja na sahat, a onda sve to sa Suncem i galaksijom oko 20000 milja na sahat udaljujući se prema velikom sazvježđu, pa i pored sve ove brzine i kretnje, čovjek na njenim leđima ostaje sigurno i udobno, štaviše on se i ne treska niti ga zbacuje niti je ikada spao s leđa ove potčinjene životinje.

Ova tri kretanja imaju svoju mudrost. Spoznali smo tragove dvaju od njih u životu čovjeka, čak i u životu svega što se nalazi na Zemlji. Kruženje Zemlje oko svoje ose producira nastanak noći i dana. Ako noć trajala vječito onda bi zamrlo sve živo na Zemlji. kada bi dan trajao stalno, sve bi izgorjelo od toplote. Zemljino kruženje oko Sunca producira godišnja doba, a kada bi bilo samo jedno godišnje doba, na zemlji ne bi postojao život u ovoj formi kako Allah želi. Što se tiče trećeg kruženja prekrivač nespoznajnog s tog kretanja još nije otkriven. To kretanje može imati neku povezanost s kosmičkom harmonijom.

Ova podčinjena i podobna životinja koja se kreće svim ovim velikim brzinama, istovremeno, ona je stalno na jednom položaju u vrijeme kretanja koje određuje nagetost njene osovine za oko 23,5 stepeni. Ta nagetost prouzrokovala je četiri godišnja doba sa kretnjom Zemlje oko Sunca, jer, kad bi došlo do propusta u vrijeme ove kretnje, došlo bi i do poremećaja u godišnjim dobima na kojima počiva život biljki, pa i život u cjelini na ovom Svijetu.

Allah je učinio Zemlju podobnu ljudima time što joj je dao snagu teže da privlači k sebi za vrijeme svog velikog kretanja kao što joj je dao i atmosferski pritisak tako da je veoma lahko kretati se iznad Zemlje. Kada bi atmosferski pritisak bio teži nego što jeste, bilo bi nemoguće ili bar otežano čovjeku da se kreće i prebacuje iz mjesta u mjesto, zbog velikog pritiska koji bi ga uništio ili bar omeo i spriječio hod. Kad bi atmsferski pritisak bio lakši, koraci čovjeka bi bili nesugurni ili bi eksplodirala njegova utroba zbog njenog vlastitog unutarnjeg pritiska u odnosu na spoljašnji pritisak zraka. Bilo bi to kao što se događa onima koji se izdignu u gornje atmosferske slojeve bez regulatora za pritisak zraka.

Allah je učinio zemlju pogodnom i time što je prostro njenu površinu i učinio tlo mekahnim, a da je ostalo stjenovito i kruto kao što nauka pretpostavlja, nakon njena hlađenja i stvrdnjavanja, tad bi bilo nemoguće hodati po Zemlji i ne bi bilo biljnog života. Međutim, atmosferski faktori, zrak, kiša i sl. usitnili su čvrste stijene i na njima je Allah dao ovo plodonosno tlo podobno za život, da na njoj izrasta biljni svijet i opskrba koju muzu jahači ove potčinjenje životinje.

Allah je učinio Zemlju podobnom i time što je učinio da zrak koji je okružuje sadrži korisne elemente za život u sasvim preciznom omjeru bez kojeg, kada bi bio poremećen, sigurno ne bi bilo ni života, ili živo ne bi moglo živjeti ako bi bilo u principu moguće da nastane. Procent kisika u zraku kreće se oko 21% , procent azota ili nitrogena oko 78%, a ostalo čini ugljendioksid sa procentom 3% na 10.000 ostalih elemenata. Tačno ovaj procent je potreban za uspostavljanje života na Zemlji.

Allah je dao na hiljade ovih nužnih uskladenosti da bi se uspostavio ovaj život. Tu dolazi, između ostaloga i obujam Zemlje, Sunca i Mjeseca, udaljenost Zemlje od Sunca i Mjeseca, stepen Sunčeve toplote, debljina Zemljine kore, brzina njena kretanja, njena osovinska nagetost, odnos kopna i mora, gustina zraka koji okružuje Zemlji itd. Sve su ove uskladenosti postignute i one su učinile da je Zemlja podobna. To je djelovalo tako da Zemlja daje hranu i opskrbu, da je dopustila postojanje života, posebno života čovjeka.

Kur'anski tekst ukazuje na ovu činjenicu koju sadrži u sebi svaka osoba i svako pokoljenje onoliko koliko može, onoliko koliko ima znanja i koliko može primijetiti, da osjeti Allahovu ruku u čijoj je vlasti sve, Ruku koja vlada i njim i svim što je oko njega, da osjeti da mu je Allah učinio Zemlju podobnom, da ga Zemlja štiti i čuva. Kada bi iščezlo to čuvanje i pažnja za samo jedan moment, poremetio bi se Kosmos u cjelini i srušilo bi se sve što je na Zemlji i svako ko je na njoj:

*...pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje* (67/15).

Termin *menakib* upotrijebljen ovdje u tekstu znači uzvisine ili predjeli. I kada je Allah dozvolio čovjeku da ide ovim predjelima, onda mu je "svakako" dozvolio i da ide i ravnicama i dolinama.

S obzirom da je Allah stvorio svu opskrbu koja je na Zemlji, da je ona sva u Njegovoj vlasti, to je ona najbolji dokaz za riječi opskrbe koja padne na um čovjeku. To nisu sredstva i imetak koje neko ima u ruci da bi time pokrio svoje potrebe i u tome uživao, nego opskrbu čine sva sredstva

opskrbe i njen sastav kojeg je Allah pohranio ovoj Zemlji. Ona se u osnovi vraća na prirodu formiranja Zemlje, na njene elemente od kojih je Zemlja sačinjena i prirodu raspodjele ovih elemenata u ovom omjeru koji se nalazi u njoj, zatim, u moći koju je Allah pohranio biljkama i životinjama, među kojima i čovjeku, da se njima koriste.

Mi ćemo ukratko ukazati na jednu od vidnih činjenica opskrbe u ovom smislu:

"Život svake biljke oslanja se, kao što je poznato, na ugljendioksid ako ga bude bilo i u malim količinama u zraku. Može se reći da ga biljke udišu. Da bismo ovu hemijsku radnju objasnili, treba reći da se sastoji isključivo iz svjetlosnog sastava u najjednostavnijem obliku kažemo: List stabla su pluća. List ima sposobnost da u Sunčevoj svjetlosti odvoji ugljendioksid na ugljik i kisik. Drugim riječima, list izdiše kisik, a zadržava oksid koji se veže sa vodonikom kojeg biljka povlači iz zemlje preko korijena (gdje se voda rastače na kisik i vodonik). Čudnim hemijskim postupkom priroda čini od ovih elemenata šećer i celulozu i drugu brojnu hemijsku materiju, voće i cvijeće. Biljka hrani samu sebe i proizvodi višak koji je dovoljan da hrani sve životinje na Zemlji. Istovremeno, biljka izdiše kisik kojeg mi udišemo i bez kojeg ne bi bilo života ni pet minuta."

"Tako nalazimo da se sve biljke, šumska stabla i trave, pa i sve alge formiraju i razvijaju na bazi ugljika i vode. Ljudi i životinje izdišu ugljendioksid, a udišu kisik. Kad ne bi bila moguća ova razmjena, onda bi biljni i životnjski svijet utrošio sav kisik ili skoro sav ugljendioksid i kada bi došlo do potpune izmjene ove ravnoteže, životinje i ljudi bi utrošili sav kisik, a biljke ugljendioksid. Biljke bi se osušile, a ljudi pomrli. U novije vrijeme je otkriveno da postojanje ugljendioksida u manjim količinama šteti većini životinjskog svijeta, a ustanovljeno je da i biljke koriste nešto kisika.

Ovdje treba dodati vodonik mada ga ljudi ne udišu jer bez vodonika ne bi bilo ni vode. Postotak vode u organizmu čovjeka, životinje i bilja srazmjerno je veoma velik da dovodi do zbunjenosti. Bez vode se ne bi moglo uopće opstojati."[1]

Važnu ulogu igra i azot ili nitrogen u opskrbi koju pruža zemlja.

"Bez nitrogena u jednom obliku ne bi se mogla razvijati ni jedna prehrambena biljka. Jedan od dva načina kako nitrogen ulazi u

[1] Djelo *El 'ilmu jed'u li'l-imani* prijevod Mahmud Salih Feleki str. 70-71.

poljoprivredno zemljište je djelovanje određenih bakterija koje se nalaze u korijenu mohunastog bilja, vrsti djeteline, grašku, grahu, bobu itd. Ove bakterije uzimaju nitrogen iz zraka i razgrađuju ga u koncentrat nitriogena koga može usisavati biljka. Kada biljka ugine, ostane nešto ovog koncentrata nitrogena u zemlji.

Postoji i drugi način unošenja nitrogena u zemlju preko oluje i grmljavine. Kad god sijevne munja u zraku, dolazi do spajanja male količine kisika i nitrogena i kiša pada na Zemlju kao koncentrat nitrogena."[2] (Odnosno u obliku kojeg biljke mogu usisavati, jer ga ne mogu direktno iz zraka, čiji je procenat u zraku oko 78% kao štop smo rekli).

Hrana ili opskrba u zemlji sastavljena je od krute i tečne materije što ovisi o formiranju tla i okolnosti koje ga okružuje. Mi nećemo o tome dugo govoriti. Opskrba u svjetlu ovih brzih objašnjenja ima daleko šire značenja nego što ljudi misle pod ovim terminom, daleko više elemenata u formiranju samog tla. Zatim tu dolazi i sposobnost biljnog i životinjskog svijeta, među njima i čovjeka, da se koristi ovim elementima: ... *pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje* (67/15).

To je ograničeno vremenom određenim u Allahovom znanju i Njegovoj odredbi vremena, iskušenja životom i smrti svim onim što je Allah potčinio ljudima u životu, a kada istekne ovo vrijeme iskušenja, nastaje smrt i ono što slijedi iza smrti .

*Njemu ćete poslije oživljenja odgovarati* (67/15).

Njemu. U protivnom, gdje, ako ne Njemu? Vlast je u Njegovim rukama, izlaza nema do Njemu, On, zaista, sve može.

* * *

Sada dok su oni ovako osigurani na podobnoj i potčinjenoj Zemlji i ovoj obilatoj lahkoći sa Allahovom dozvolom i Njegovom odredbom, sada se jako potresa Zemlja koja je mirovala pod njihovim nogama, iznenada. Zrak je potekao oko nje, a vjetar s kamenjem počinje da ih udara po licima i grudima, zemlja se trese u njihovim osjećajima i ova oluja sa kamenjem

[2] Isti izvor str 76-77.

izazvana u njihovim grudima, da se trgnu iz nemara, da se sjete povjerenja i odluke, da bace poglede prema nebu i onom neviđenom, da učine svoja srca ovisnim o Allahu:

*Jeste li sigurni da vas Onaj koji nebesima vlada neće u zemlju utjerati, kad se ona počne iznenada tresti?* (67/16). *Ili, jeste li sigurni da Onaj koji nebesima vlada na vas neće vjetar s kamenjem poslati? Tada biste saznali kakva je prijetnja Moja!* (67/17). *A poricali su i oni prije njih, pa kakva je samo bila kazna Moja!* (67/18).

Ljudi koji žive na potčinjenoj i podobnoj Zemlji, koji je "muzu" i ostvaruju na njoj svoj određeni dio iz okvira Allahove opskrbe, znaju kako se ona preobrazila u nepodobnu i nepokorenu životinju, životinju koja se više ne "muze". Sve što je na njoj kreće se i sukobljava, ne može je zadržati nikakva snaga niti ikakva varka. To je slučaj kod potresa zemlje i vulkana, koji otkriva prkos i divljaštvo pokriveno u pokornoj i podobnoj životinji koju Allah drži za uzde i ne može da se joguni bez odredbe, koja može da prkosi samo određeni broj sekundi za koje vrijeme ona sruši sve što je podigao čovjek na njoj ili propadne u njenu utrobu kada ona otvori jedna od svojih usta i snažno povuče u sebe, i kada iznenada zatrese ljude, a oni ne mogu ništa da urade niti da preduzmu bilo kakve mjere.

Ljudi u strahu od potresa, vulkana ili ugonjenja u zemlji, izgledaju kao mišići u kafezu, uplašeni od straha, gdje su sigurnost i zabave učinili da su zanemarili veliku moć koja drži u ruci sve konce. Ljudi su svjedoci prkosne oluje koja nosi kamenje, oluje koja sve drobi ruši, pali i žeže, a oni, ljudi u odnosu na oluju, slabi i nemoćni sa svim onim što znaju i što mogu uraditi. Kada oluja zatutnji i počne kamenjem da tuče, grabi sve što joj je na putu – kopnu, moru ili zraku, čovjek pred njom stoji malehan, poražen i izgubljen, sve dok je Allah za uzde ne dočepa, smiri i učini blagom.

Kur'an podsjeća ljude koje je prevarila mirnoća ove životinje – deve, da se ona mirno može vidjeti, zavela ih je sigurnost jer su zaboravili njena Stvoritelja i njenu brzinu. Ovim potresima Kur'an ih podsjeća na ono u čemu oni ne mogu učiniti ništa, a stabilna Zemlja pod njihovim nogama podrhtava i počinje iznenada da se trese izbacujući pepeo i ključalu lavu. Ugodni vjetar oko nje pretvorio se u oluju koja nosi kamenje, kojoj se ne može suprotstaviti nijedna moć na Zemlji, niti ljudske tvorevine, i spriječiti je da ne ruši. Ovo sve ih upozorava i opominje uz prijetnju koja potresa i nerve i razdvaja zglobove:

*Tada biste saznali kakva je prijetnja Moja* (67/17).

Njima Kur'an donosi primjer iz stvarnog života ljudi i događaja koji su zadesili drevne narode, a koji su negirali istinu.

*A poricali su i oni prije njih, pa kakva je samo bila kazna Moja!* (67/18).

Upotrijebljeni termin *nekir* ovdje u Kur'anu znači mučenje i sve posljedice koje uslijede iza toga. Allah je kaznio one koji su poricali istinu prije njih, a i ovi poriču, pa ih pita: *...pa kakva je samo bila kazna Moja?* (67/18). Međutim, oni znaju kakva je bila, a bila je pravo rušenje i komadanje. Time se opisuje i kakva je bila kazna i kakva je bila posljedica te kazne i rušenja.

Mir i sigurnost koji Allah ne prihvata od ljudi je mir i sigurnost kroz koju provijava nemarnost i zanemarivanje Allaha, Njegove moći i odredbe. To nije čin koji izaziva Allahovo zadovoljstvo, zaštitu i milost. Ovo nije to. Vjernik se smiruje uz svoga Gospodara, nada se Njegovoj milosti i dobroti. To ga ne vodi nemaru, zaboravu i utapanju u mnoštvu želja i uživanja, nego ga poziva da stalno promatra, da se stidi Allaha, da se boji Njegove srdžbe i čuva, da traži sklonište u Njegovoj moći skrušeno i smireno.

Imam-i Ahmed prenosi svojim lancem prenošenja od Aiše (Bog bio zadovoljan njome) da je rekla: Nikada nisam vidjela Poslanika (alejhi's-selam) da se glasno (grohotom) nasmijao. Kad bi on bio raspoložen, samo bi se nasmiješio, a kada bi vidio oblak, i primijetio vjetar, to bi se prepoznalo na njegovu licu. Jednom sam ga pitala za objašnjenje: Božiji Poslaniče, ljudi kada vide oblak, oni se jako razvesele nadajući se da će biti kiše, a primijetim kod tebe, na tvom licu, prijezir kada ugledaš oblak. Poslanik (alejhi's-selam) mi odgovori: "Aiša, ništa me ne uvjerava da to nije kakva kazna, jer je Nūhov narod kažnjen vjetrom. Oni su primijetili kaznu i rekli: Ovo je suprotno kiši koja nam pada."[3]

Ovo je budni i stalni osjećaj za Allahom i Njegovom moći, o čemu Kur'an kazuje u osvrtu na Nūha. Ovo se ne protivi zadovoljstvu Allahovom milošću i očekivanju Njegove dobrote.

Zatim ovo govori da se svi primjetni uzroci vraćaju prvom uzroku. Pitanje se u cjelini vraća Onome u čijoj Ruci je moć. On može sve. I ugonjenje u zemlju i kažnjavanje vjetrom koji nosi kamenje, i vulkanom, i potresom, i olujom i ostalim kosmičkim moćima i prirodnim pojavama sa čim ljudska ruka nema nikakve veze. Pitanje u cjelini pripada Allahu. Sve što ljudi o tome govore, sve su to pretpostavke kojima oni pokušavaju

---

[3] Navode Buharija i Muslim prenoseći od Ibni Vehba.

objasniti događaje. Međutim, oni se ne mogu umiješati u te događaje niti sebe mogu od toga zaštititi. Sve što oni podignu i izgrade na Zemlji, sve ode samo sa jednim potresom ili jednom olujom i sruši se kao da je kula od karata. Njima bi bilo bolje da svoje poslove prepuste Gospodaru Kosmosa i hodu Njegovih zakona koji vladaju ovim pojavama, da prepuste moći čija se snaga manifestira u ovim događajima, da posmatraju nebo, gdje je simbolika veličine, da se sjete Allaha u čijoj je ruci vlast i Koji je moćan da sve učini.

Čovjek je moćan onoliko koliko mu je Allah dao snage, zna onoliko koliko mu je Allah dao znanja, ali su uzde ovog ogromnog Kosmosa u Ruci Stvoritelja i zakona Njegova stvaranja Kosmosa, Kosmosa koji svoju snagu dobija od Allaha. Ova snaga teče prema zakonu Kosmosa u granicama Njegove odredbe. Sve što zadesi čovjeka, sve je određeno i zacrtano. Sve što od toga zna čovjek određeno je i poznato. Događaji koji se događaju stavljaju čovjeka, s vremena na vrijeme, pred strašnu kosmičku snagu, svezanih ruku i izgubljenog. Njemu je preostalo samo da se sjeti Stvoritelja ove moći i Njegova zadovoljstva, da očekuje samo Njegovu pomoć, da ga On usmjeri i da potčini čovjeku ono što mu je omogućeno da mu bude u službi.

Kada čovjek zaboravi ovu činjenicu, zavede se, potčini se nauci i moći koju mu je Allah dao, da potčini neke moći Kosmosa, i on postane stvorenje nespretno, odvojeno od stvarne nauke koja podiže dušu do njena visokog izvora i ovjekovječi na Zemlji u izoliranosti od duha Bitka, dok se mislilac, vjernik preginje na festivalu lijepog Bitka i povezuje se sa Gospodarem uzvišenog Bitka. To je uživanje čiju slast zna samo onaj koji je okusio tu slast, zna je onda kada mu je Allah propisao tu slast.

Pošto velike kosmičke snage dovode čovjeka do mjesta nemoći i predaje bez obzira bio on opskrbljen ovom slasti ili ne bio, on otkriva samo ono što otkriva, kreira ono što kreira, a onda se suočava sa kosmičkim snagama, zdrobljen, nemoćan, mali i beznačajan. Ponekad uspijeva da se sačuva oluje, ali oluja nastavlja svojim putem. On je ne može zaustaviti niti joj se može suprotstaviti. Krajnji je domet koga čovjek može postići svojim radom i znanjem, zaštita od oluje i sklanjanje negdje u ugao i to samo ponekad. Ponekad čovjek i strada i bude uništen iza svoga zida ili objekta. Ovo se dešava na kopnu, dok na moru, njega bacaju valovi i oluja poput klatna tako da najveći brodovi postaju kao dječija igračka na promahi. Što se tiče potresa i vulkana, oni stvaraju brigu ljudskom rodu od početka vremena i svijeta i ostat će to tako dok teče vrijeme. Samo slijepac je taj koji

može navesti nekog nesretnika da povjeruje da samo čovjek postoji na ovom svijetu, odnosno da je čovjek gospodar ovog Bitka.

Čovjek je zastupnik na Zemlji, zahvaljujući Allahovoj odredbi. Allah mu je poklonio moć, sposobnost i znanje onoliko koliko je Allah htio. Allah ga čuva i štiti. Allah mu je Skrbnik i Darovatelj. Kada bi se Allahova ruka digla sa njega samo za jedan moment čovjeka bi uništila i najmanja čovjeku potčinjena snaga, pojele bi ga čak i muhe i ono što je još manje od muha, ali, zahvaljujući Allahovoj zaštiti i Njegovu dopuštenju, čovjek je zaštićen i nije pojeden, očuvan je i ukazana mu je čast. Neka shvati odakle mu stiže ova čast i ovo veliko dobro.

* * *

U kontekstu se prelazi, zajedno sa onima kojima su riječi Kur'ana upućene, sa prijetnjom i upozorenjem da se razmišlja i promišlja, o sceni koju svako primjećuje, ali mali broj ljudi o tome razmišlja. To je jedna od manifestacija Moći i trag Božanske ugodne odredbe:

*Zar oni ne vide ptice iznad sebe kako raširenih krila lete, a i skupljaju ih? Samo ih Milostivi drži; On, zaista, sve dobro vidi (67/19).*

Ova nadnaravnost, koja se zbiva svakog trena, to njeno stalno zbivanje učinilo je da smo zaboravili to zbivanje, zaboravili smo šta proističe iz te moći i veličine. Ali, pogledaj samo ovu pticu dok ona ispruža svoja krila ili samo jedno od njih, a onda kako ih povlači i skuplja, i to u dva položaja, položaj pravog ispružanja i položaj povlačenja, sve u zraku, leti sasvim lahko i čini takve pokrete da čovjek pomisli da to ona čini radi parade i smotre ljepote letenja, skupljanja krila i uzdizanja u visine.

Razmotri ovu scenu prateći svaku vrstu ptice u njenom načinu letenja. Ni oko ni srce ne mogu se tome nadiviti. Biće to pravo uživanje iznad onoga što izaziva razmišljanje i promišljanje o Allahovoj kreatorskoj tvorbi, u čemu se odražavaju savršenstvo i ljepota.

Kur'an upućuje na to da se posmatraju ove impresivne scene:

*Zar oni ne vide ptice iznad sebe kako raširenih krila lete, a i skupljaju ih? (67/19).*

To najavljuje i ko stoji iza te mjere i odredbe:

*Samo ih Milostivi drži;* (67/19).

Milostivi ih drži skladnim zakonima Bitka, tom čudnom skladnošću, vidljivom u svakom malom i velikom, odmjeronom i u ćeliji i u atomu, drži ih sukladno zakonima u kojima je uključeno na hiljade sukladnosti na zemlji, u zraku i građi ptice da bi se postigla ova nadnaravnost i da bi se ponavljala trajno i sasvim uredno.

Milostivi ih drži tako Svojom moći koja se ne zamara, Svojom stalnom pažnjom koja ne iščezava. Ta moć čuva ove zakone, stalno i za vrijeme djelovanja, i kod skladnosti i urednosti. Ta moć nije neistina, ne slabi i ne sukobljava se ni koliko za jedan treptaj oka. Tako će ostati dok Allah htjedne. *Samo ih Milostivi drži* (67/19) - ovim direktnim izrazom ukazuje na Allahovu moć održava se svaka ptica i svako krilo, svako širenje ptičijih krila i svako skupljanje dok ptica kruži na visinama.

*On, zaista, sve dobro vidi* (67/19).

Gleda to i vidi. Vidi to, obaviješten je o tome, a onda pripremi i uskladi, daje moć i snagu, čuva sve u svakom momentu, čuva to Onaj koji je o svemu obaviješten i Koji sve vidi.

Držanje ptice u zraku je kao držanje životinje na Zemlji, Zemlji koja leti u prostoru sa svim onim što je na njoj, kao što On drži i sva tijela koja može na njihovu mjestu održati samo Allah. Kur'an upućuje srca i vid ljudi na svaku scenu koju ljudi mogu vidjeti i spoznati, dotiče srca nagovještajem i ritmom jer je sve to Allahovo stvorenje, Njegova nadnaravnost i kreatorstvo. Svako to stvorenje izaziva nadahnuće i ritam. Svako srce u svakom pokoljenju spoznaje iz toga onoliko koliko je sposobno, primjećuje onoliko koliko vidi, a prema onome koliko mu je Allah dao da u tome uspije.

* * *

Kur'an dotiče ljudska srca po drugi put i podsjeća ih na scenu očaja i grozote, utjerivanja u zemlju i kamenovanje jakim vjetrom, nakon što ih je proveo ovim putovanjem, podsjećajući ih na pticu koja sigurno leti u zraku; Kur'an podsjeća srce ranim doticajima i u povratku i u početku, kako to zna samo Allah, da bi ovaj povratak uticao na srca ljudi:

*Ili, ko je taj koji će biti vojska vaša i vama pomoći, osim Milostivog? - Nevjernici su samo obmanuti* (67/20).

Allah ih plaši ugonjenjem u zemlju, i kamenovanjem jakim vjetrom, podsjeća ih na stradanje drevnih naroda koji su poricali Allaha pa su bili uništeni. U tekstu Kur'ana ponovo im se postavlja pitanje ko bi bio taj ko bi im pomogao i zaštitio ih od Allaha. Ima li iko osim Allaha? Ko je taj ko bi mogao odstraniti od njih ljutnju i gnjev Milostivoga, osim On, Milostivi? *Nevjernici su samo obmanuti* (67/20) - obmana ih zavarava da im se čini da su sigurni, da su u zaštiti i u miru, a, ustvari, oni su izloženi srdžbi Milostivoga i Njegovu gnjevu. Oni su bez zagovrnika i bez djela koje bi omogućilo da ih obuzme milost Milostivoga.

Ovdje je i drugi doticaj vezan za opskrbu u kojoj oni uživaju, a zaboravljaju izvor tog uživanja, ne plaše se da će to uživanje nestati, ponašaju se bahato i suprotstavljaju se.

*Ili, ko je taj koji će vas nahraniti, ako On hranu Svoju uskrati? - Ali, oni su uporni u bahatosti i u bježanju od istine* (67/21).

Cjelokupna opskrba ljudi je, kao što je rečeno, vezana za Allahovo htijenje, prije svega, kod formiranja ovog Kosmosa, u elementima Zemlje i u atmosferi. To su uzroci u kojima ljudi nemaju nikakve moći, niti to ovisi o njihovu djelu, uopće. Ti uzroci su prethodili njima u Kosmosu, oni su moćniji od ljudi, oni su sposobniji od njih da ponište svaki uticaj na život kada to hoće Allah.

Ko će opskrbiti ljude ako Allah ne da vodu ili ako oduzme zrak ili osnovne elemente iz kojih izrasta život?

Smisao opskrbe ima šire značenje, ima šire i dublje korijene nego što to naum pada čovjeku kada čuje riječ *opskrba.*

Izvor i najmanjeg i najvećeg dijela opskrbe je u Allahovoj moći i Njegovoj odredbi, davanju uzroka toj opskrbi ili lišavanju opskrbe onda kada to Allah hoće.

U velikom, širokom i dubokom smislu sadržana su i ostala bliža značenja riječi *opskrba,* što često čovjek misli, zavaravajući se da je opskrba posljedica njegove moći, rada, kreatorstva i proizvodnje. Sve ovisi, prethodno, o postojanju prvih i prioritetnih uzroka i elemenata, s jedne strane, što ovisi o Allahovu daru bilo pojedincu ili narodima, s druge strane. Svaki dašak koji čini radnik, svaki pokret kojeg on učini, čini zahvaljujući Allahovoj opskrbi, Koji je dao tu opskrbu, dao je čovjeku

sposobnost i moć, stvorio mu zrak kojeg udiše, materiju koja sagorijeva u njegovu tijelu i na taj način dao mu moć da se kreće. Svaki racionalni trud i napor kojeg ulaže neki kreator je, također, iz okvira Allahove opskrbe. On mu je dao moć i sposobnost da razmišlja i pronalazi. Svaki proizvod kojeg proizvode radnik ili kreator je od materije koju je dao Allah, ranije; dao je kosmičke i humane uzroke koji su u osnovi Allahov dar i opskrba: ... *ili, ko je taj koji će, vas nahraniti, ako On hranu Svoju uskrati?* (67/21).

*Ali, oni su uporni u bahatosti i u bježanju od Istine* (67/21).

Ova složenica ocrtava lice ustranu povučeno, lice okrenuto i odvratno zbog hvalisanja nakon što je Kur'an potvrdio činjenicu opskrbe da su ljudi u tome ovisni o Allahu. Najružnija bahatost i bježanje od Istine, hvalisanje i prijezirno uvrtanje lica ustranu je ono što pokazuju siromašna i brojna čeljad kad primijete kuhinju onoga ko se o njima stara, kuhinju skrbnika, a on bez ičega osim onoga što im on nudi, a oni i dalje uporni, odbijaju i ponašaju se bezočno.

To je predočavanje činjenica osoba koje se suprotstavljaju Allahovu pozivu, nasilno, bahato i bezočno, a zaboravljaju da je to Allahovo djelo, da oni žive zahvaljući Njegovoj dobroti, da oni nisu ništa doprinijeli svome postojanju, životu i opskrbi uopće.

* * *

Pored toga, oni su i optuživali Vjerovjesnika (alejhi's-selam) za zabludu i one koji su bili s njim, govoreći da su oni upućeniji od muslimana. To čine kao što su radili ranije njima slični protiv nosilaca Allahova poziva kroz sva vremena. U tekstu se, poslije ovoga, predočava pravo stanje tih protivnika, a i stanje vjernika u jednoj živoj sceni.

*Da li je na ispravnijem putu onaj koji se idući spotiče ili onaj koji pravim putem ispravno ide!* (47/22). Onaj koji ide spotičući se i padajući na lice može biti onaj koji stvarno ide licem a ne nogama, ne ide normalno kako ga je Allah stvorio, ili možda da bude da on posrće na putu i pada na lice, a onda se podiže i ponovo posrće. I jedno i drugo predstvalja očajno stanje: patnju, poteškoću i posrtanje koje se ne završava sa uputom, dobrom i povezivanjem sa Allahom. Gdje je takvo stanje u odnosu na stanje čovjeka koji ide pravo putem na kome nema krivine i posrtanja, čiji je cilj pred njim jasno ocrtan!?

Prva situacije je stanje griješnika, nesretnika, čovjeka zalutaloga sa Allahova Puta, lišenog Njegove Upute, čovjeka koji se sukobljava sa zakonima i Njegovim stvaranjima jer se takav protivi njima svojim ponašanjem, slijedi drugi put, ne put tih zakona. Taj stalno posrće, stalno je u neprilici, stalno je u zabludi.

Druga situacija je situacija sretnika koji je obradovan novom situacijom, koji se uputio Allahovim putem, koji se oduševljava time, koji hodi sukladno Allahovim zakonima, pravim i uređenim putem, koga prati povorka vjerovanja, zahvala Allahu i Njegovoj uzvišenosti. To je povorka cijelog ovog Kosmosa sa živim bićima na njemu i sa neživim stvarima.

Život sa vjerovanjem je lahak život, pravedan. To je život koji ima svoj cilj. Život sa nevjerovanjem je težak život. To je život posrtanja i zablude.

Koji je ispravniji život od ta dva načina življenja? Da li je potreban odgovor ovom pitanju? To je potvrdno pitanje, pitanje koje u sebi nosi i odgovor.

Pitanje i odgovor se skrivaju da bi se srcu pokazala ova živa, oličena i pokretna scena, scena društva koje hoda na svojim licima, ljudi koji posrću, čije se nesreće primjećuju na njihovim licima, koji nemaju nikakva cilja ni puta, i scena drugog društva koje hodi ka visokim ciljevima, pravim koracima, pravim putem ka ocrtanom cilju.

To je otjelovljenje činjenica, predočavanje života u slikama na kur'anski način slikovitim izrazom.[4]

* * *

Sa sjetom na uputu i zabludu Kur'an ih podsjeća i na sredstva upute i spoznaje koje im je Allah darovao, a oni se ne koriste njima niti su zahvalni:

*Reci: "On sve stvara i daje vam sluh i vid i pameti, a vi se malo zahvaljujete!"* (67/23).

---

[4] Vidi poglavlje *Tariqatu'l-Qur'an* i poglavlje *Et-Tahjilu'l-hissiju ve't-tedžsim* u djelu *Et-Taswiru'l-fenni fi'l-Qur'an*.

Allah je, doista, stvorio čovjeka. To je činjenica na čemu insistira ljudski razum potvrđujući to dokazom koji se ne može opovrgnuti. Čovjek je prisutan, postoji, on je najuzvišenije, najznanije i najsposobnije Allahovo stvorenje. Čovjek zna da on sam sebe nije proizveo. Otuda je neminovno da postoji, tamo negdje, neko ko je od njega uzvišeniji, učeniji i moćniji da bi ga proizveo. Mora se priznati da postoji Stvoritelj. Samo postojanje čovjeka upućuje ga na ovu Istinu. U tradiciji je čovjeka da raspravlja o tome, a ta njegova rasprava ne zaslužuje nikakvo poštovanje.

Kur'an podsjeća čovjeka ovdje na ovu činjenicu da bi ga uputio na sredstva spoznaje kojim ga je Allah snadbio:

*On ... daje vam sluh i vid i pameti* (67/23).

Kakav je bio odgovor čovjeka na ovu blagodat, blagodat stvaranja sluha, vida i pameti.

*... a vi se malo zahvaljujete!* (67/23).

Čula sluha i vida su dvije nadanaravnosti od kojih su otkrivene neke osobenosti. Pamet, o čijoj snazi spoznaje govori Kur'an, predstavlja još veću i još čudniju nadnaravnost o kojoj nauka zna zasad veoma malo. To je Allahova tajna u ovom jedinstvenom stvorenju.

Savremena nauka pokušava da spozna nešto o ove dvije nadnaravnosti, o čulu vida i sluha, od kojih ćemo spomenuti slijedeći detalj:

"Čulo sluha počinje od spoljašnjeg uha, a niko ne zna gdje završava, osim Allaha. Nauka kaže: Treptaji koje izaziva glas u zraku prenose se do uha koje omogućava njihov ulazak da bi pali na membranu. Ta mrežica obuhuhvata više cjevčica spiralnog oblika. Samo na spiralnom dijelu nalazi se oko 4000 lukova spojenih sa nervom za sluh u glavi. Kakva je dužina ovih lukova i njihov obujam. Kako su konstruirani ovi lukovi čiji broj dostiže pojedinačno na hiljade posebnog sastava. Kakvo je to mjesto gdje su oni postavljeni? To je toliko daleko mjesto gdje su oni postavljeni? To je toliko daleko, a tek kakve su druge sitne koščice valovitog oblika. Sve je to u ovom kanalu koji se skoro i ne vidi. U uhu je 100.000 slušnih ćelija. Ti živci završavaju resama na najdetaljniji i najuzvišeniji način, da se čovjek zapanji."[5]

---

[5] Citirano prema djelu *Allah we'l-' ilmu'l-hadis,* Abdurezak Novel, 57.

"Centar čula vida – oko sadrži oko sto i trideset miliona leća za prijem svjetlosti. To su dijelovi živaca vida. Oko se sastoji od bionjače, očne opne (placente) i mrežnjače oka (retine) pored velikog broja živaca i zdjelica."[6]

Retina (mrežica oka) sastoji se iz devet odvojenih slojeva. Krajnji unutarnji sloj sastoji se od vlakana i čunaka. Kaže se da broj prvog sloja ima trideset milona vlakana, a drugi sloj ima tri miliona čunaka. Sve je uređeno krajnje savršeno u odnosu jedno na drugo i u odnosu na leća. Leća prvog oka razlikuje se gustoćom pa se sve zrake sabiru u centru. Čovjek ne može postići nešto slično ni kod jednog materijala, npr. staklom.[7]

Pamet je nešto posebno zbog čega je čovjek i postao čovjekom. To je moć spoznaje i razlikovanja zbog čega je čovjek postao zastupnik u ovoj prostranoj vlasti, čime se i prihvatio ovog emaneta – povjerenja od čega su se povukle i odbile da preuzmu taj teret nebesa, Zemlja i brda, povjerenje izvornog vjerovanja i ličnog samoupućivanja, prihvaćanje svojevoljno, ustrajno na stabilnom Allahovom programu.[8] Niko ne zna šta je suština ove snage, ne zna gdje joj je centar, da li u tijelu ili izvan tijela. To je Allahova tajna u čovjeku. Niko ne zna šta je ta snaga osim Allaha.

Pa i pored tog ogromnog dara koji je dodijeljen čovjeku da ponese to veliko povjerenje, on, ipak, nije zahvalan: ***a vi se malo zahvaljujete!*** *(67/23)*. To je pitanje koje izaziva stid kad se čovjek na to podsjeti, kao što ih Kur'an podsjeća na ovom mjestu, podsjeća svakog negatora i nevjernika koji ne zahvaljuju Allahu na blagodatima njima učinjenim, koji ne izvršavaju pravo koje proističe iz te blagodati; pa i kad bi živjeli samo radi te zahvale, ni radi čega drugoga, nikada se ne bi mogli nazhvaljivati.

* * *

Kur'an dalje podsjeća čovjeka da Allah nije dao ovaj svijet i poklonio mu ove specifičnosti onako, uzalud, niti nasumce, bez namjere i cilja, nego

[6] Navedeno djelo, 58.
[7] Prenijeto iz djela *El-' Ilm Jed'u li'l-iman*, preveo Mahmud Salih Feleki, 113.
[8] Vidi komentar ajeta 33/72, *U okrilju Kurana 22.*

je to prilika u životu data radi iskušenja, a onda radi nagrade na Dan nagrađivanja:

*Reci: "On vas je po zemlji razasuo i pred Njim ćete se sakupiti"* (67/24).

Kur'anski termin upotrijebljen ovdje *zer'u*, znači ramnožavanje, ali ima značenje i rasprostranjenja, a termin *hašr* znači okupljanje poslije rasprostiranja na sve strane. To su dva kretanja, jedno nasuprot drugoga sa pojmovnog stanovišta, a susreću se sa stanovišta značenja. To je scena umnožavanja stvaranja i njihova rasipanja i širenja po Zemlji. Ovo je scena njihova okupljanja i sabiranja poslije širenja i rasipanja. Ta dva kretanja data su u jednom ajetu da bi se susrele dvije scene u osjećaju i poimanju na kur'anski način, da bi se ljudi sjetili dok su rasuti po Zemlji da tamo postoji i cilj kome oni idu, a to je okupljanje i skupljanje da iza toga postoji i drugo pitanje, koje slijedi nakon iskušenja sa smrću i sa životom.

U Kur'anu se dalje govori o njihovoj sumnji o ovom okupljanju i ovoj prijetnji.

*A oni govore: "Kad će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?!"* (67/25).

To je pitanje kojeg može postaviti samo onaj koji sumnja. To je pitanje onoga ko oponaša nekoga i koji je jako nerazuman, tvrdoglav. Znanje o tome kada će se dogoditi ova prijetnja ne može ubrzati niti usporiti njeno događanje, niti ima ikakve veze sa činjenicom prijetnje, jer je to Dan nagrade nakon iskušenja. U odnosu na njih bilo bi sasvim svejedno da li se prijetnja dogodila sutra ili poslije miliona godina. Važno je da će se dogoditi, da će svi oni biti tada okupljeni, da će biti nagrađeni prema radu u životu.

Osim toga, Allah nije dao do znanja nikome od svojih stvorenja kada će se obistiniti vrijeme prijetnje, jer znanje o tome ne donosi im nikakvu korist niti ono ima ikakve veze sa prirodom toga Dana, niti utiče na obaveze koje se traže od ljudi da bi se pripremili za susret toga Dana, nego je njima od interesa, a i mudrost je u tajnosti svim ljudima kada će se dogoditi. To je u kompentenciji Allahova znanja i kada će se dogoditi niko drugi ne zna:

*Reci: "Sam Allah zna! A ja sam dužan samo da javno opominjem"* (67/26).

Ovdje dolazi do izražaja razlika uzvišenosti izmedu Stvoritelja i stvorenoga, gdje se Allahovo Biće i Njegova Jedinost osobađaju svih

sličnosti i ortaka, gdje se ističe da je to samo u znanju Uzvišenoga, da stvorenja, među kojima i poslanici i meleki,[9] ostaju na svojim pozicijama ponašajući se pristojno i lijepo pri uzvišenom položaja Božanstva: *Reci: "Sam Allah zna! A ja sam dužan samo da javno opominjem!"* (67/26) - moja je uloga da upozorim, moj zadatak je da objasnim, a kada će se zbiti, to znanje je samo kod Jednoga, koji sve zna, bez sumnje.

I dok oni pitaju sa sumnjom, odgovor im stiže sasvim odlučno. U kontekstu u Kur'anu to se predočava kao da je to danas, kao da je došlo to što oni pitaju.

Vrijeme događaja u kojeg su oni sumnjali je već došlo. Oni kao da su se suočili već sada s tim, da se na njemu dogodilo ono što se dogodilo:

*Kad je izbliza ugledaju, jad će prekriti lica onih koji nisu vjerovali i biće rečeno: "Evo, ovo je ono što ste požurivali!"* (67/27).

Već su primijetili da je blizu, suočavaju se s njim, pred njima je, bez ikakva iščekivanja i pripreme. Lica onih koji nisu vjerovali prekrivena su jadom, čuju se riječi: *"Evo, ovo je ono što ste požurivali"* (67/27) - evo, ovo je tu, blizu, a vi ste tvrdili da taj Dan nikada neće doći!

Ovo je način izlaganja u Kur'anu koji se često ponavlja da bi suočio situaciju negiranja i sumnje sa osjetilnim i slikovitim iznenađenjem pred kojim stoji onaj koji pobija istinu ili sumnja u nju, licem u lice pred scenom, tu, vezan za ono u što on sumnja ili pokušava poreći. To je, istovremeno, kur'ansko predstavljanje istine. Ovaj dan postoji u Allahovom znanju, a linija vremena između tog događaja i ljudi je povučena na osnovu analogije prema čovjekovim mjerilima, a to vrijeme u odnosu na Allahov račun ne predstavlja pravu činjenicu. Da je Allah dozvolio, ljudi bi to vidjeli u trenu, onako kako je i u Allahovu znanju. Ovo iznenadno prebacivanje ljudi sa ovog svijeta na budući, prijenos iz položaja sumnje u položaj suočavanja i iznenađenja, ukazuje na postojeću istinu, a to je: da je Allah htio, On bi im sigurno taj Dan otkrio u času kada im predočava ovu činjenicu slikovito i kad im osjećaje potresa.

* * *

[9] U hadisu koji govori o islamu i imanu stoji da je Džibrīl pitao Poslanika (alejhi's-selam) o času Smaka svijeta, pa mu je Poslanik odgovori: "Upitani ništa bolje o tome ne znaju od onoga koji je to pitao." Prenose Muslim, Ebu Davud, Tirmizija i Nesaia.

Oni su odranije vrebali Poslanika (alejhi's-selam) i grupu vjernika koji su bili s njim, da ih unište i budu mirni od njih. Preporučivali su jedni drugima da se strpe dok mu ne dođe smrt i dok se smiri ovaj napad koga je izazvao njegov poziv u njihovim redovima. Ponekad su se ismijavali i smatrali da će Allah uništiti Muhammeda i ashabe jer su oni bili ti koji su zalutali, da oni svojim riječima poriču Allaha. Pa ovdje tom scenom okupljanja i kažnjavanja upozorava ih Kur'an da njihova sigurnost, i ako bi se obistinila, oni ni tada ne bi bili zaštićeni kazne zbog nevjerovanja i zablude. Zbog toga za njih bi bilo bolje da razmisle o sebi prije nego dođe obećana kazna s kojom će se oni suočiti, kazna kao da je sada tu, stvarnost, kao da se već obistinila.

*Reci: "Kažite vi meni: ako Allah pošalje smrt meni i onima koji su sa mnom, ili ako nam se smiluje, ko će nevjernike od neizdržljive patnje zaštititi?"* (67/28).

Ovo pitanje postavljeno je da bi oni razmislili o svojoj situaciji i promislili o sebi. To bi im bilo bolje. Ništa im ne bi koristilo to što bi se obistinila njihova nada i Allah uništio Poslanika i one koji su s njim, kao što im ne bi koristilo, svakako, da se Allah smiluje Poslaniku i onima koji su s njim, jer je Allah Vječit, On ne umire, On ih je rasprostro po Zemlji i Njemu će se povratiti.

On im ne kaže: Ko će vas zaštiti bolne kazne, niti se u tekstu Kur'ana kaže da su oni nevjernici, nego im se nabacuje kazna koja iščekuje nevjernike: *"Ko će nevjernike od neizdržljive patnje zaštititi?"* (67/28). To je kod poziva mudro rečeno s jedne strane, zaplašuje nevjernike i daje im priliku da se povuku i napuste svoj stav, s druge strane. Da je u Kur'anu otvoreno rečeno da su nevjernici i da im nema izlaza, nego će biti sigurno kažnjeni, možda bi tada ostali uporni, tvrdoglavi i zanijeti ponosom da ustraju u griješenju pred direktnom optužbom i prijetnjom.

U nekim slučajevima metod zastupljen u Kur'anu, kojim se samo daje nagovještaj, bolje djeluje na čovjeka nego otvorenost.

Na kraju se prelazi sa poređenja ovih dviju situacija na potvrdu položaja vjernika od strane njihova Gospodara, na njihovo pouzdanje u Njega i oslanjanje na Njega, sa dodatkom da budu zadovoljni svojim vjerovanjem, pouzdani u svoju uputu, a da su nevjernici u očitoj zabludi:

*Reci: "On je Milostivi, u Njega vjerujemo i na Njega se oslanjamo, a vi ćete sigurno saznati ko je u očitoj zabiudi"* (67/29).

Spominjanjem osobine *rahman* u ovom ajetu ukazuje se na Njegovu veliku i neograničinu milost Njegovom Poslaniku i vjernicima, da ih On neće uništiti kao što su to željeli nevjernici, ili kao što su to oni tvrdili.

U ajetu se upućuje Poslanik (alejhi's-selam) na isticanje veze koja povezuje vjernike sa njihovim Milostivim Gospodarom, na sponu vjerovanja: *u Njega vjerujemo* (67/29) i sponu oslanjanja: *i na Njega se oslanjamo* (67/29), oslanjamo se samo na Njega. Ovaj izraz ukazuje na blizinu između vjernika i Milostivoga. Ali ovaj izraz ukazuje i na blizinu izmedu njih i Milostivoga. Uzvišeni Allah je Onaj koji čini dobro Svome Poslaniku i vjernicima i dozvoljava mu da oglasi ovu blizinu. Allah ga usmjerava da ovo oglasi kao da mu kaže: "Ne boj se onoga što govore nevjernici! Ti i oni koji su s tobom vezani ste sa Mnom i pripadate Meni. Ja sam tebi dozvolio da javno ispoljiš ovu čast i istakneš ovaj položaj. Reci im: "Ovo je Allahova pažnja i čast!"

To je uobičajena prijetnja: *a vi ćete sigurno saznati ko je u očitoj zabludi* (67/29). Ovaj stil također insistira da se odbaci ustrajnost negiranja, a poziva ih da razmotre svoj stav, plašeći ih da će, ako ustraju, zalutati. Na taj način bit će izloženi kazni koja je navedena u ajetu: *"Ko će nevjernike od neizdržljive patnje zaštititi?"* (67/28). Istovremeno, njime se ne odgovara da su oni stvarno zalutali, kako ih ne bi snašao ponos u griješenju. Ovaj stil prakticiran u pozivu potpuno odgovara u nekim slučajevima, ljudima.

* * *

Na kraju dolazi do posljednjeg ritma u ovoj suri u kojem im se daje do znanja da će biti kažnjeni na ovom prije kazne na budućem svijetu. Ta kazna ogledat će se u tome što će oni biti lišeni prvog uzroka života, a to znači bit će lišeni vode.

*Reci: "Šta mislite, ako vam vode presuše - ko će vam tekuću vodu dati?"* (67/30).

Termin upotrijebljen u tekstu *ma'un i gawrun* znači da će se voda izgubiti, otići u zemlju i oni neće moći spriječiti njen odlazak, a termin *me'in* znači onaj koji obilato izvire, šiklja, a to je nešto što je blizu života. Ako oni i dalje smatraju da je taj Dan daleko i ako sumnjaju u njega, a sva vlast je u Allahovoj ruci i On sve može, pa šta bi bilo kad bi On usmjerio Svoje Htijenje da nevjernike liši najbližeg izvora života?

Na kraju, oni se pozivaju da promisle: šta bi bilo kad bi se dogodilo ovo upozorenje?!

* * *

Ovako se završava ova sura, ovo okupljanje satkano od brojnih ritmova i druženja, ovo putovanje po horizontu, dolinama i sakupljenim krajevima i daljinama. Skoro svaki ajet imao je poseban ritam ili je označavao neko putovanje u nepoznati i neviđeni svijet, ili neko iščekivanje na koje se ne osvrću pogledi ni srca.

Ova sura je velika, veća od svog obujma, prostora i broja ajeta. Njeni ajeti kao da su strijele koje ukazuju na daljinu i kao da skoro svaka strijela otkriva novi svijet.

Ova sura sačinjena je od pravila islamskog poimanja, glavnih i važnih elemenata. Ona u srcu čovjeka potvrđuje činjenicu apsolutne moći, apsolutne dominacije, iskušenja sa smrću i životom, pripremajući se za okupljanje i nagradu, savršenstvo i ljepotu u Allahovoj tvorevini, za apsolutno znanje svake tajne i šaputanja, izvor opskrbe, Allahovo čuvanje svih stvorenja i Njegovu prisutnost u svakom stvorenju predstavlja ukupnost ovih činjenica na kojima počiva muslimansko poimanje Gospodara, njihovo poimanje Bitka i njegovog povezivanja sa Stvoriteljem ovog Bitka. Iz ovog poimanja proističe cjelokupni program života jednog vjernika - vezanog za njegova Gospodara, vezanog sa samim sobom, ljudima, sa svim živim, sa cjelokupnim Kosmosom, životima i stvarima na njemu i svim onim na čemu se obrazuje njegova svijest, njegova ličnost, vrijednost, njegov kriterij i njegov doček i susret sa životom.

* * *

# سُورة القلم مكيّة
## وآياتها ٥٢

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

« نٓ وَٱلْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ * مَا أَنتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ * وَإِنَّ لَكَ لَأَجْراً غَيْرَ مَمْنُونٍ * وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ * فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ * بِأَيِّكُمُ ٱلْمَفْتُونُ * إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ * فَلَا تُطِعِ ٱلْمُكَذِّبِينَ * وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ * وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ * هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ * مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ * عُتُلٍّ بَعْدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ * أَن كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ * إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ * سَنَسِمُهُ عَلَى ٱلْخُرْطُومِ .

« إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ ٱلْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ * وَلَا يَسْتَثْنُونَ * فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِن رَبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ * فَأَصْبَحَتْ كَٱلصَّرِيمِ * فَتَنَادَوْا مُصْبِحِينَ * أَنِ ٱغْدُوا عَلَىٰ حَرْثِكُمْ إِن كُنتُمْ صَارِمِينَ * فَٱنطَلَقُوا وَهُمْ يَتَخَافَتُونَ * أَن لَا يَدْخُلَنَّهَا ٱلْيَوْمَ عَلَيْكُم مِسْكِينٌ * وَغَدَوْا عَلَىٰ حَرْدٍ قَادِرِينَ * فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوا : إِنَّا لَضَالُّونَ * بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ * قَالَ أَوْسَطُهُمْ : أَلَمْ أَقُل لَكُمْ : لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ؟ * قَالُوا : سُبْحَانَ رَبِّنَا ! إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ * فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَلَاوَمُونَ * قَالُوا : يَا وَيْلَنَا ! إِنَّا كُنَّا طَاغِينَ * عَسَىٰ رَبُّنَا أَن يُبْدِلَنَا خَيْراً مِنْهَا ، إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا رَاغِبُونَ * . . كَذَٰلِكَ ٱلْعَذَابُ ، وَلَعَذَابُ ٱلْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ .

« إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ * أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ ؟ *
مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ؟ * أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ؟ * إِنَّ لَكُمْ فِيهِ
لَمَا تَخَيَّرُونَ ! * أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ ؟ *
سَلْهُمْ أَيُّهُمْ بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ؟ * أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ ؟ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ *
يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ ، وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ * خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ
تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ، وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ .

« فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهَٰذَا الْحَدِيثِ ، سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ *
وَأُمْلِي لَهُمْ ، إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ * أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ؟ * أَمْ عِنْدَهُمُ
الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ؟

« فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ *
لَوْلَا أَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهِ لَنُبِذَ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ * فَاجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ
مِنَ الصَّالِحِينَ .

« وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ ، لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ ،
وَيَقُولُونَ : إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ * وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ » . .

## SURA EL-KALEM
## OBJAVLJENA U MEKKI
## IMA 52 AJETA

*U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!*

*Nun. Tako Mi kalema i onoga što oni pišu,* (68/1)

*ti nisi, milošću Gospodara svoga, lud;* (68/2)

*ti ćeš sigurno nagradu neprekidnu dobiti* (68/3)

*jer ti si, zaista najljepše ćudi* (68/4)

*i ti ćeš vidjeti, a i oni će vidjeti,* (68/5)

*ko je od vas lud* (68/6).

*Gospodar tvoj dobro zna onoga koji je s puta Njegova skrenuo i On dobro zna one koji su na pravom putu,* (68/7)

*zato ne slušaj one koji neće da vjeruju,* (68/8)

*oni bi jedva dočekali da ti popustiš, pa bi i oni popustili -,* (68/9)

*i ne slušaj nijednog krivokletnika, prezrena,* (68/10)

*klevetnika, onoga koji tuđe riječi prenosi,* (68/11)

*škrtaca, nasilnika, velikog grešnika,* (68/12)

*surova i, osim toga, u tuđe pleme uljeza, -* (68/13)

*samo zato što je bogat i što ima mnogo sinova -,* (68/14)

*koji govori, kad mu se ajeti Naši kazuju: "To su samo naroda drevnih priče!"* (68/15).

*Na nos ćemo Mi njemu biljeg utisnuti!* (68/16).

*Mi smo ih na kušnju stavili, kao što smo vlasnike jedne bašče na kušnju stavili kad su se zakleli da će je sigurno rano izjutra obrati* (68/17)

*a nisu rekli: "Ako Bog da!"* (68/18).

*I dok su oni spavali, nju od Gospodara tvoga zadesi nesreća* (68/19)

*i ona osvanu opustošena* (68/20).

*A u zoru oni su jedni druge dozivali:* (68/21)

*"Poranite u bašču svoju ako je mislite obrati!"* (68/22).

*I oni krenuše tiho razgovarajući:* (68/23).

*"Neka vam danas u nju nikako nijedan siromah ne ulazi!"* (68/24).

*I oni poraniše uvjereni da će moći to provesti,* (68/25)

*a kad je ugledaše, povikaše: "Mi smo zalutali;* (68/26)

*ali ne, ne, - svega smo lišeni!" (68/27).*

*Ponajbolji između njih reče: "Nisam li vam ja govorio da je trebalo na Allaha misliti!" (68/28).*

*"Hvaljen neka je Gospodar naš!" - rekoše -, "mi smo, uistinu, nepravedni bili!" (68/29).*

*I onda počeše jedni druge koriti (68/30).*

*"Teško nama!" - govorili su -, "mi smo, zaista, obijesni bili; (68/31)*

*Gospodar naš nam može bolju od nje dati, samo od Gospodara našeg mi se nadamo naknadi!" (68/32).*

*Eto takva je bila kazna, a na onom svijetu je, nek znaju, kazna još veća! (68/33).*

*Za one koji se budu bojali Allaha biće, zaista, dženneti uživanja u Gospodara njihova, (68/34)*

*zar ćemo muslimane sa nevjernicima izjednačiti?! (68/35).*

*Šta vam je, kako rasuđujete? (68/36).*

*Imate li vi Knjigu, pa u njoj čitate (68/37)*

*da ćete imati ono što vi izaberete? (68/38).*

*Ili, zar smo vam se zakleli zakletvama koje će do Sudnjeg dana vrijediti da ćete ono što vi odredite imati? (68/39).*

*Upitaj ih ko je od njih jamac za to (68/40).*

*Ili, imaju li oni druge jamce? Pa neka jamce svoje dovedu, ako govore istinu (68/41).*

*Na Dan kada bude nepodnošljivo i kada budu pozvani da licem na tle padnu pa ne budu mogli, (68/42)*

*oborenih pogleda i sasvim poniženi biće nevjernici, - a bili su pozivani da licem na tle padaju dok su živi i zdravi bili (68/43).*

*Zato ostavi Mene i one koji ovaj Govor poriču, Mi ćemo ih postepeno odakle se i ne nadaju patnji približavati (68/44)*

*i vremena im davati, jer je obmana Moja, zaista, jaka! (68/45).*

*Tražiš li ti od njih nagradu, pa su nametom opterećeni?* (68/46).

*Ili je u njih iskonska knjiga, pa prepisuju?* (68/47).

*Ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga i ne budi kao Zunnūn koji je u ogorčenju zavapio* (68/48).

*I da ga nije stigla Allahova milost, na pusto mjesto bi izbačen bio i prijekor bi zaslužio,* (68/49)

*ali, Gospodar njegov ga je odabrao i učinio ga jednim od onih koji su dobri* (68/50).

*Gotovo da te nevjernici pogledima svojim obore kad Kur'an slušaju, govoreći: "On je, uistinu, lud!"* (68/51).

*A Kur'an je svijetu cijelom opomena!* (68/52).

Nije moguće datirati vrijeme u kome je objavljena ova sura, ni njen početak ni sura u cjelini. Isto tako nije moguće reći odlučno da li je objavljen prvo njen početak, a ostali njen dio kasnije, čak nije moguće ni reći i dati prevagu ovoj mogućnosti, jer njen i početak i kraj govore o jednom te istom pitanju, a to je napad onih koji ne vjeruju, napad na ličnost Poslanika (alejhi's-selam), sadržan u njihovim riječima da je on lud.

Brojne su verzije koje govore da je ova sura objavljena kao druga u nizu Objave, neposredno poslije sure *El-Alek*. S tim se podudara i raspored različitih mushafa da je ova sura drugoobjavljena, međutim, konetkst ove sure, njene teme i stil čine da mi ne dajemo prednost ovom redu objavljivanja Kur'ana. Skoro bi se moglo povjerovati da je ona objavljena nakon izvjesnog vremena poslije općeg poziva koji je uslijedio nakon tri godine, nakon pojedinačnog poziva, otprilike u vrijeme kada su Kurejšije počele da se suprotstavljaju ovom pozivu i da se bore protiv njega, i kada su počeli da govore svakakve izmišljotine protiv Poslanika (alejhi's-selam), a Kur'an počeo da odbija te priče, negira ih i prijeti protivnicima ovog poziva prijetnjom koja se navodi u ovoj suri.

Moguće je da je samo početak ove sure objavljen dosta rano, poslije početnog dijela sure *El-Alek* u kome se negira da je Poslanik (alejhi's-selam) lud: *Ti nisi, milošću Gospodara svoga, lud* (68/2). Ovo je uslijedilo kada se Poslanik (alejhi's-selam) pobojao za sebe početkom Objave, pobojao se da ga nije snašlo ludilo. Ova mogućnost je slaba i neprihvatljiva, jer o ovom zaplašivanju na ovaj način nema nikakve pouzdane verzije, jer čvrsti kontekst ove sure ukazuje na ovu negaciju koja se odnosi na krajnji

tekst ove sure u riječima Uzvišenog: *Gotovo da te nevjernici pogledima svojim obore kad Kur'an slušaju, govoreći: "On je, uistinu, luda!"* (68/51). Ovo je to pitanje kojim je i počela ova sura negirajući to, kao što se i čini čovjeku kada čita ovu suru i kad povezuje ove izložene činjenice.

Neke verzije navode da se u ovoj suri nalaze i ajeti objavljeni u Medini, a to su ajeti počevši od ajeta 17. do kraja 33. To su ajeti u kojima se iznosi kazivanje stanovnika Dženneta i njihova iskušenja, zatim i ajeti od 42. do zaključno 50. To su ajeti koji ukazuju na događaj Junusa i ribe. Ni ovo mi ne prihvaćamo, nego vjerujemo da je ova sura u cjelini objavljena u Mekki jer je početak ovih ajeta duboko ukorijenjen u mekkansku objavu. To je najprihvatljivije, jer ono što se govori u kontekstu ove sure prilikom njene objave potpuno je u skladu sa temom i situacijom koju ona tretira.

Ono čemu mi dajemo prednost u vezi sa ovom surom u cjelini je da ona nije drugoobjavljena sura, nego da je objavljena nakon protoka izvjesnog vremena od početka Vjerovjesnikog pozivanja, a nakon naredbe upućene Poslaniku (alejhi's-selam) da javno poziva i poslije riječi upućenih njemu: *I opominji rodbinu svoju najbližu* (26/214), a i poslije objave cijele grupe ajeta iz Kur'ana u kojima se govori ponešto o drevnim narodima i vijestima o njima, a za koje Kur'an kaže da su legende i priče drevnih naroda. I nakon što su Kurejšije bili javno pozvani da svi prihvate islam, kada su pokušali odbaciti ovaj poziv uz neistinite optužbe i vođenje žestoke borbe koja je nametnula jaki napad - naveden u ovoj suri - protiv svih poricatelja, u njoj se navodi stroga prijetnja, na početku ove sure kao i na njenom kraju. Posljednja scena u ovoj suri također govori, o tome: *Gotovo da te nevjernici pogledima svojim obore kad Kur'an slušaju govoreći: "On je, uistinu, luda!"* (68/51). Ovo je scena općeg poziva upućenog većim grupama. U početku poziva nije bilo ovako, nego su se pozivali pojedinci pojedinačnim posredstvom. Ovaj Poziv nije upućivan onima koji nisu vjerovali, a koji su bili u skupinama.

Ništa se od ovoga nije događalo kao što govore i pouzdane verzije sve do poslije tri godine od početka poziva u islam.

Ova sura ponešto ukazuje i na suprotstavljanje politeista Poslaniku (alejhi's-selam) prilikom susretanja na putu i obustavljanja sukoba na dobrovoljnoj osnovi u vezi sa pitanjima u kojima su se razilazili, a to je pitanje doktrine vjerovanja: *On bi jedva dočekali da ti popustiš, pa bi i oni popustili* (68/9). Očito je da se slični pokušaji ne dešavaju u vrijeme kada je poziv bio pojedinačan, niti ima kakve opasnosti od pojedinačnog poziva.

Opasnost nastaje tek nakon javnosti poziva i kada politeisti osjete da im prijeti opasnost.

Ovako se scene dopunjavaju i govore da je ova sura objavljena nešto kasnije od prvih dana Objave, da su prošle najmanje tri godine, a moguće i više, između početka Objave i vremena objave ove sure. Nije logično da su protekle tri godine, a da nije objavljena ni jedna sura iz Kur'ana. Prirodno je da su objavljene brojne sure i dijelovi drugih sura u ovom periodu koje bi govorile o samom vjerovanju bez strogog napada u tim tekstovima na protivnike Objave, kao što je to objavljeno u ovoj suri na početku.

Pa ipak, ovo ne negira da su ova sura i druge dvije *El-Meddessir i El Muzzemmil* objavljene u prvom periodu poziva u islam, iako to nije prvo objavljeno kao što se navodi u mushafima, zbog uzroka koje smo ovdje naveli. To bi se, skoro, moglo primijeniti i na druge dvije sure – *El-Muzzemmil i El Muddessir.*

* * *

Ovo zasađivanje islamskog vjerovanja sadi se prvi put na Zemlji na veličanstven, jedinstven i sasvim čist način i to je bilo čudno vladajućem paganskom osjećaju ne samo na Arabijskom poluotkoku, nego i na svim krajevima Zemlje.

Bio je to veliki pomak između izbjedjele, devijantne i natrunjene slike vjere Ibrahimove čije su konce vukli politeisti, Kurejšije, i pridruživali joj laži mitskog kazivanja i neistine koje su postojale kod njih, između svijetle, veličanstvene, ispravne, jasne, jednostavne i kompletne slike koju je donio Muhammed (alejhi's-selam) koja se podudarala u svojim principima sa pravom vjerom, vjerom Ibrahima (alejhi's-selam), i koja je dostigla krajnje savršenstvo koje odgovara suštini posljednjeg poslanstva na Zemlji, poslanstva koje je vječito i trajno da bi se obraćalo umnoj zrelosti čovječanstva do kraja vremena.

Bio je to veliki pomak od pripisivanja ortaka Allahu, brojnosti božanstava, klanjanja melekima i njihovim kipovima, obožavanju džina i duhova kao i drugih poimanja koja su se međusobno sukobljavala i gložila, a od kojih je bilo sačuvano pagansko vjerovanje do svijetle slike kojima

Kur'an ocrtava Jednost Božanskog bića, Njegovu vličinu i moć i da je Njegovo Htijenje vezano za svako stvorenje.

Bio je, to isto tako, veliki pomak, od vladajuće klasne slojevitosti na ovom poluotoku, vladajućeg svećenstva, njihova vjerovanja, kompentecija, posebno od vladajućeg sloja koji je gospodario i čuvao čast Ka'be. Između njih i ostalih Arabljana postojale su velike razlike, i koliki je to bio pomak u poređenju sa jednostavnošću i jednakošću pred Allahom i direktnim povezivanjem između Njega i ljudi, kao što je navedeno u Kur'anu.

Poput ovoga bio je, također, i pomak između etičkog ponašanja u paganskom periodu i ponašanja koje je objavljeno u Kur'anu i kojem poziva Muhammed (alejhi's-selam) i predstavlja ga.

Sami ovaj pomak i preobražaj bio je sasvim dovoljan da bi došlo do sudara između novog vjerovanja i Kurejšija, njihovog vjerovanja i ponašanja. Međutim, nije bilo samo ovo, nego je bilo i drugoga što se uzimalo u obzir i što je, možda, bilo značajnije u ocjeni Kurejšija, premda je i ovo bilo veliko.

Tamo su postojali i socijalni momenti koji su izazvali neke Kurejšije pa su rekli: *"Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada!"* (43/31). Ta dva grada su Mekka i Taif, a Poslanik (alejhi's-selam), iako je bio uglednog porijekla i u vrhu Kurejšija, ipak nije imao nikakvo starješinstvo niti vlast kod njih prije poslanstva. Tamo su starješinstvo imale Kurejšije i pleme Sekif i još neki drugi u sredini u kojoj se daje svaki ugled starješinstvu i plemenskom upravljanju. Otuda nije bilo lahko povesti se i predati rukovođenje Muhammedu (alejhi's-selam) koji bi od njih preuzeo rukovođenje.

Tamo su postojale i porodične značajke koje su činile da se čovjek, poput Ebu Džehla (Amra ibni Hišama), nije htio predati Istini. Oni su se suprotstavili svojom snagom islamskom pozivu jer je nosilac ovog poziva bio potomak Abd Menafa kao što se navodi u kazivanju o Ebu Džehlu, Ahnesu ibni Šeriku i Ebu Sufjanu ibni Harbu, kada su njih trojica potajno noću izilazili da slušaju učenje Kur'ana. Svake noći oni su jedan drugom obećavali da se neće potajno vraćati da slušaju Kur'an da ih ljudi ne bi primijetili, jer bi to izazvalo nešto sasvim nepovoljno među ljudima. Kada je Ahnes ibni Šurejk zapitao Ebu Džehla za mišljenje o onome što je čuo kada je Muhammed (alejhi's-selam) učio Kur'an, njegov odgovor je bio: "Šta sam čuo? Izazvao je spor između nas i potomaka Abdul Menafa. Oni su navaljivali, a i mi smo, oni su napadali a i mi smo, oni su davali a i mi

smo. Na kraju, i jedni i drugi pali smo na koljena, postali smo kao vezani konjanik. Najzad oni rekoše: Od nas je Poslanik, njemu stiže Objava iz visokih sfera, kada ćemo mi tako nešto shvatiti? Bogami, ja u njega nikada neću vjerovati, niti ću ga poštovati."

Tamo su postojali i drugi uzroci vezani za materijalnu korist, staleški i psihički moment, a što je preostalo iz paganske nagomilanosti u njihovim osjećajima, poimanjima i situacijama. Time se pokušavala ubiti ta nova sadnica u njenoj bašči svim sredstvima prije nego učvrsti svoj korijen i pusti ga u dubinu, prije nego sadnica ispruži svoje grane da se one isprepletu, posebno nakon što je poziv postao opći i javan i kada su značajke novog poziva postale uočljive, a Kur'an počeo svojom Objavom raskrinkavati politeističko vjerovanje i tzv. božanstva koja stoje iza toga, devijantna poimanja i nestinitu tradiciju.

Poslanik (alejhi's-selam), iako je vjerovjesnik, iako prima Objavu od svoga Gospodara i premda je vezan za visoke sfere, ipak, on je čovjek i njega prožimaju ljudski osjećaji, a uz to suočen je sa ovako snažnim otporom i sukobom kojeg su izazvali protiv njega politeisti, od kojih je podnosio i trpio velike bolove, on i ona mala grupa koja je vjerovala s njim, uprkos prijeziru politeista.

Poslanik (alejhi's-selam ) i vjernici čuli su šta su im dobacivali vjernici i napadali na njegovu plemenitu ličnost govoreći: *"On je, uistinu, luda!"* (68/51). Ovo je bio samo jedan vid brojnih ismijavanja o kojima Kur'an govori u drugim surama. Sva ta ismijavanja bila su uperena protiv ličnosti Poslanika (alejhi's-selam) i onih koji su s njima vjerovali pored mučenja koja su muslimani podnosili od svojih bližih rođaka.

Ova mala grupa vjernika mnogo je ismijavana i mučena, makar među njima bio i Poslanik.

Radi toga ćemo i primijetiti u surama objavljenim u Mekki, kao npr. u surama ovog džuza da Allah, Uzvišeni, štiti Svoga Poslanika i ovu grupu vjernika s njim, tješi ih i veseli, hrabri Poslanika i vjernike, ističe etički element koji dolazi do izražaja u ovom pozivu i u časnom Vjerovjesniku toga Poziva, odbacuje i negira ono što im prigovaraju, umiruje srca slabih riječima da je On njihov zaštitnik i da će On preuzeti sukob protiv njihovih neprijatelja, osloboditi ih briga vezanih za ove njihove moćnike i bogate protivnike.

Nešto od ovoga ćemo naći i u suri *El-Kalem* u riječima Uzvišenog o Vjerovjesniku (alejhi's-selam):

*Nun. Tako Mi kalema i onoga što oni pišu,* (68/1)

*ti nisi, milošću Gospodara svoga, lud;* (68/2)

*ti ćeš sigurno nagradu neprekidnu dobiti* (68/3)

*jer ti si, zaista najljepše ćudi* (68/4)

Zatim o vjernicima:

*Za one koji se budu bojali Allaha biće, zaista, dženneti uživanja u Gospodara njihova,* (68/34)

*zar ćemo muslimane sa nevjernicima izjednačiti?!* (68/35).

*Šta vam je, kako rasuđujete?* (68/36).

Uzvišeni Allah kaže o jednom od Poslanikovih istaknutih neprijatelja:

*i ne slušaj nijednog krivokletnika, prezrena,* (68/10)

*klevetnika, onoga koji tuđe riječi prenosi,* (68/11)

*škrtaca, nasilnika, velikog grešnika,* (68/12)

*surova i, osim toga, u tuđe pleme uljeza, -* (68/13)

*samo zato što je bogat i što ima mnogo sinova -,* (68/14)

*koji govori, kad mu se ajeti Naši kazuju: "To su samo naroda drevnih priče!"* (68/15).

*Na nos ćemo Mi njemu biljeg utisnuti!* (68/16).

Zatim govori o sukobu protiv onih koji odbacuju istinu:

*Zato ostavi Mene i one koji ovaj Govor poriču, Mi ćemo ih postepeno odakle se i ne nadaju patnji približavati* (68/44)

*i vremena im davati, jer je obmana Moja, zaista, jaka!* (68/45).

Pored toga tu je i kazna na Budućem svijetu, ponižvajuća za sve ohole:

*Na Dan kada bude nepodnošljivo i kada budu pozvani da licem na tle padnu pa ne budu mogli,* (68/42)

*oborenih pogleda i sasvim poniženi biće nevjernici, - a bili su pozivani da licem na tle padaju dok su živi i zdravi bili* (68/43).

Donosi im se i primjer vlasnika bašča, sa ovog svijeta, kao primjer kazne za oholost, prijeteći time oholnicima Kurejšijama koji se ponose i hvale svojim bogatstvom i sinovima, Kurejšijama koji su imali i jedno i drugo, koji su spletkarili protiv ovog poziva koristeći to svoje bogastvo i sinove.

Na kraju ove sure preporučuje se Vjerovjesniku (alejhi's-selam) strpljenje: *Ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga i ne budi kao Zunnūn koji je u ogorčenju zavapio* (68/48).

Kroz ovu utjehu, hvalu i učvršćivanje i sa oštrim napadom na one koji Poziv odbijaju i sa strašnom prijetnjom, Allah preuzima na Sebe vođenje borbe protiv njih, što je izraženo strogim stilom. Kroza sve ovo primjećujemo znake tog perioda, perioda slabosti i malobrojnosti, perioda patnje i žestine, perioda žestokog pokušaja da se zasadi ta plemenita sadnica u to jako otporno tlo.

Primjećujemo, također, kroza stil i izraz ove sure i njene teme naznake te sredine s kojom se suočavao islamski poziv. To su naznake preplavljene jednostavnošću, početnim poimanjem, razmišljanjem, osjećajima, pažnjom, interesiranjem kao i problemima.

Primjećujemo ovu jednostavnost i prostotu u metodu njihova otpora Pozivu u njihovim riječima protiv Vjerovjesnika (alejhi's-selam): *On je, uistinu, luda* (68/51). To su optužbe sasvim neozbiljne i bez ikakave važnosti, to je stil u kome nema ništa drugo osim grube grdnje koju govore bez pripreme i dokaza, kao što čine svi prostaci beduini.

U načinu odgovora Allahova na te njihove grdnje, primjećujemo da to odgovara njihovoj situaciji. ... *ti nisi, milošću Gospodara Svoga, lud; ti ćeš sigurno nagradu neprekidnu dobiti, jer ti si, zaista, najljepše ćudi i ti ćeš vidjeti, a i oni će vidjeti, ko je od vas lud* (68/2-6). To se primjećuje i u otvorenoj i strogoj prijetnji: *Zato ostavi Mene i one koji ovaj Govor poriču, Mi ćemo ih postepeno odakle se ne nadaju patnji približavati i vremena im davati, jer je obmana Moja, zaista, jaka!* (68/44-45). Ovo primjećujemo, također, i u kur'anskom odgovoru na grdnju jednog od njihovih ljudi: *i ne slušaj nijednog krivkletnika, prezrena, klevetnika, onoga koji tuđe riječi prenosi, škrtca, nasilnika, velikog grešnika, surova i, osim toga, u tuđe pleme uljeza* (68/10-13).

To isto se primjećuje i u kazivanju o vlasnicima bašče, koje im Allah predočava. To je kazivanje o prostim ljudima, kako razmišljaju i poimaju, priča o njihovoj oholosti, kretanju i govoru: *I oni krenuše tiho razgovarajući: "Neka vam danas u nju nikako nijedan siromah ne ulazi* (68/23-24) itd.

Na kraju tu njihovu prostotu možemo primijetiti i kroz raspravu s kojom su suočeni: *Imate li vi Knjigu pa u njoj čitate da ćete imati ono što vi izaberete? Ili, zar smo vam se zakleli zakletvama koje će do Sudnjeg dana vrijediti da ćete ono što vi odredite imati. Upitaj ih ko je od njih jamac za to* (68/37-40).

To su osobine koje su jasno došle do izaražaja u kur'anskom izrazu, a saopćavaju se i u studijama o životu Poslanika (alejhi's-selam), u studijama o historijskim događajima i koracima islamskog poziva, stepenu na koji Kur'an uzdiže ovu sredinu i zajednicu pri kraju života Muhammeda (alejhi's-selam), stepenu do kojeg su došli prelazeći iz ove prostote u načinu mišljenja, poimanja, svijesti i pažnje. To se može jasno uočiti i u stilu govora i obraćanja, nešto kasnije, posebno u činjenicama, osjećajima, poimanjima i interesiranjima poslije, samo dvadeset godina, ne više, a taj period je u očima naroda kao jedan treptaj oka, period koji je neznatan i koji se ne spominje. S njim se ne može porediti taj sveobuhvatni skok koji je ostvarila ta zajednica za tako kratko vrijeme i u kome je preuzeto rukovođenje čovječanstvom i ona se uzdigla zahvaljujući ovom rukovođenju u svojim poimanjima i etici do stepena kojeg nije ostvarilo nikada nijedno društvo u historiji čovječanstva ni sa gledišta prirode vjerovanja, ni sa stanovišta njegova realna utjecaja na život ljudi na Zemlji, ni sa stanovišta obuhvatnosti i širine. Ta je zajednica uključila sve pozitivne osobine u svoje okrilje na tolerantan način i pažjivo odgovarajući na sve osjetilne i misaone, društvene i organizacione potrebe u raznim oblastima.

To je, zaista, nadnaravnost koja se ogleda u transformaciji iz ove prostote čiji se elementi javljaju u surama sličnim ovoj suri, u tu dubinu i sveobuhvatnost. To je velika i široka transformacija kod prerastanja manjine u većinu i slabosti u snagu i moć. Izgradnja čovjeka i njegova intelekta složenija je i teža od izgradnje brojnosti i postavljanja u redove:

* * *

*Nun. Tako Mi kalema i onoga što oni pišu,* (68/1)

*ti nisi, milošću Gospodara svoga, lud;* (68/2)

*ti ćeš sigurno nagradu neprekidnu dobiti* (68/3)

*jer ti si, zaist, najljepše ćudi* (68/4)

*i ti ćeš vidjeti, a i oni će vidjeti,* (68/5)

*ko je od vas lud* (68/6).

*Gospodar tvoj dobro zna onoga koji je s puta Njegova skrenuo i On dobro zna one koji su na pravom putu,* (68/7)

*zato ne slušaj one koji neće da vjeruju,* (68/8)

*oni bi jedva dočekali da ti popustiš, pa bi i oni popustili -,* (68/9)

*i ne slušaj nijednog krivokletnika, prezrena,* (68/10)

*klevetnika, onoga koji tuđe riječi prenosi,* (68/11)

*škrtaca, nasilnika, velikog grešnika,* (68/12)

*surova i, osim toga, u tuđe pleme uljeza, -* (68/13)

*samo zato što je bogat i što ima mnogo sinova -,* (68/14)

*koji govori, kad mu se ajeti Naši kazuju: "To su samo naroda drevnih priče!"* (68/15).

*Na nos ćemo Mi njemu biljeg utisnuti!* (68/16).

Uzvišeni Allah zaklinje se slovom "nun", perom i Knjigom. Odnos je jasan između slova "nun", s obzirom da je "nun" jedno od slova arapskog pisma, pera i Knjige. Zakletva ovim trome govori o velikoj vrijednosti ovih slova, upozorava na njih usred naroda koji se obrazuje i uči podsredstvom ovih slova. Pismo među ovim narodom bilo je dosta rijetko u vrijeme kada im je bila dodijeljena uloga u Allahovu znanju kojom se traži razvoj ove moći u tom narodu, da taj narod prenese ovu vjeru i sve programe života koji počivaju na njoj, na sve strane Svijeta, i da se u rukovođenju čovječanstvom razvije zrelo rukovodstvo. Nema sumnje da se pismo smatra osnovnim elementom kod preporoda i obavljanja ove važne uloge.

Ono što potvrđuje ovo shvatanje jeste da je Objava počela riječima Uzvišenoga: *Čitaj, u ime Gospodara tvoga, koji stvara, stvara čovjeka od*

*ugruška! Čitaj, Plemenit je Gospodar tvoj, koji poučava peru, koji čovjeka poučava onome što ne zna* (96/1-5). Ove riječi upućene su nepismenom Vjerovjesniku kome je Allah dodijelio da bude nepismen iz određene mudrosti, ali je Objava počela sa naglaskom i isticanjem važnosti čitanja, obrazovanja i pera. Ovaj osvrt je potvrđen ovdje i zakletvom slovom "nun", perom i onim što ono piše. Ovo je bila niska Allahova programa u cilju obrazovanja ovog Ummeta i njegova priprema za vršenje ogromne kosmičke uloge koju mu je Allah dodijelio u Svom skrivenom znanju.

* * *

Uzvišeni Allah zaklinje se "nunom", perom i onim što pera pišu cijeneći i ističući vrijednost pisma, da bi, kao što smo rekli, negirao i odbacio izmišljotine od Svoga Poslanika (alejhi's-selam) koje su mu pripisivali politeisti, odstranjujući ih, jer Allahova blagodat Allahovu Poslaniku odbacuje to:

*... ti nisi, milošću Gospodara svoga, lud* (68/2).

U ovom kratkom ajetu potvrđuje se Allahova blagodat učinjena Njegovu Vjerovjesniku u izrazu u kome se govori o ukazivanju ljubavi prema bližnjemu kada tu osobinu Uzvišeni pripisuje Sebi u riječima *Gospodara svoga, i* svojstvo izmišljanja i potvore koje ne može nikada biti zajedno sa Allahovim blagodatima učinjenim čovjeku koga On pripisuje Sebi, čini ga bližnjim i odabire ga.

Čudno je da istraživač biografije Poslanika (alejhi's-selam), života Resulullaha u njegovu narodu, prihvata ove njihove riječi o njemu, a svi oni dobro znaju njegovu intelektualnu vrijednost. Oni su ga, čak, uzimali sebi za arbitra u procesu postavljanja Hadžeru'l-esveda prije poslanstva na mnogo godina, su ga tada nazvali nadimkom El- Emin – Pouzdani, Vjerni. Oni su dugo vremena pohranjivali neka od svojih dobara kod njega, sve do Hidžre. Ovo znači da su svoja dobra pohranjivali i poslije njihovog žestokog napadanja na Poslanika. Dokazano je da je Alija (neka Allah učini blagoslovljenim njegovo lice), zaostao iza Poslanika nekoliko dana u Mekki da bi predao i povratio pohranjene stvari vlasnicima koje su bile kod Muhammeda (alejhi's-selam) čak i kada su se njemu suprotstavili žestokim neprijateljstvom. To su oni koji ne poznaju da je ikada slagao čak i prije poslanstva. Kada je Herkl zapitao Ebu Sufjana o Muhammedu

(alejhi's-selam): "Da li ste vi njega optuživali prije poslanstva za laž." Sufjan odgovara, a on je bio njegov protivnik prije islama: "Ne." Na to Herkl dodade: "Znači, nije se usuđivao lagati ljudima, pa kako onda da laže Bogu?"

Čovjek se nađe u čudu da srdžba ljudi dostigne ovaj nivo koji je nagnao politeiste Kurejšije da kažu ovakve riječi o ovom visoko moralnom čovjeku, poznatom kod njih kao veoma pametnom i jako moralnom. Međutim, mržnja zasljepljuje i oglušuje čovjeka, a cilj dovodi do izmišljotine, bezpotrebno. Govornik takvih riječi dobro zna, prije svakoga, da je to što on lično govori velika laž.

*Ti nisi, milošći Gospodara svoga, lud* (68/2). Ovako je rečeno sa puno simpatičnosti, prijateljstva i ukazivanja časti kao odgovor na tu nevjerničku mržnju i ovo pogrdno izmišljanje.

*Ti ćeš sigurno nagradu neprekidnu dobiti* (68/3).

Ti, doista, imaš neprekidnu i konstantnu nagradu koja se ne prekida niti iščezava, nagradu kod tvoga Gospodara koji te obasuo blagodatima poslanstva i dao ti ugledno mjesto. To je, također, prijateljstvo, utjeha i obilata nagrada za svu lišenost, prazninu i sve potvore kojim su ga potvarali politeisti. Šta bi onda izgubio ovaj kome kaže njegov Gospodar: *Ti ćeš sigurno nagradu neprekidnu dobiti* (68/3) - sa puno simpatije, ljubavi i plemenitosti.

* * *

Poslije ovoga uslijedilo je veliko svjedočenje i čast:

*...jer ti si, zaista, najljepše ćudi* (68/4).

Svi krajevi ovog Bitka zahoriše se harmonično ovom jedinstvenom pohvalom plemenitog Vjerovjesnika. Ova visoka zahvala potvrđena je u dubini ovog Bitka.

Svako pero i svako poimanje ostaju nemoćni pred opisom vrijednosti ove veličanstvene riječi Gospodara Bitka. To je svjedočenje od strane Allaha u Allahovim mjerilima Njegovu robu kojem On kaže: *Jer ti si, zaista, najljepše ćudi* (68/4). Smisao riječi "najljepše ćudi" kod Allaha znači da ne može postići niti njen nivo dostići niko u svijetu.

Dokaz ove velike riječi odnosi se na veličinu Muhammeda (alejhi's-selam) i on dolazi do izražaja u raznim oblastima, ističe se da su to riječi Uzvišenog Allaha koje registrira kosmička svijest, učvršćuje je u svom bitisanju i ponavlja je beskrajno u visokim sferama sve dok to htjedne Allah.

S druge strane, ističe se i sposobnost Muhammeda (alejhi's-selam) da dočeka i primi tu riječ. On zna ko je njegov Gospodar, ko govori ove riječi. Ko je On? Kakva je Njegova veličina? Šta je smisao Njegovih riječi? Dokle one sežu? Kakav je njihov eho? Poslanik zna ko je On pored ove apsolutne veličine o kojoj Polsanik zna više i bolje nego što može spoznati iko u svijetu.

Sposobnost i moć Muhammeda (alejhi's-selam) da smireno primi i dočeka ove riječi iz ovog izvora, ne raspada se pod velikim njenim pritiskom makar se radilo i o hvali, niti se klati njegova ličnost pod događajem ovih riječi, niti trese kod njena susreta, nego je dočekuje smireno i odmjereno. Sam Muhammed je dokaz veličine svoje osobe, dokaz iznad svih drugih dokaza.

U Siri (biografiji Resulullahovoj) govori se o veličini i snazi njegova morala, što prenose njegovi saborci u brojnim raznovrsnim verzijama. Njegova biografija je pravo svjedočanstvo o svemu ovome. Međutim, ova riječ je najveći dokaz od svega ostaloga, zbog toga što je njen izvor Veliki i Uzvišeni, zbog toga što ju je prihvatio Muhammed (alejhi's-selam), a on zna ko je Taj najveći i najuzvišeniji izvor toga. Muhammed (alejhi's-selam) je i poslije toga ostao stabilan, čvrst i smiren, nije ispoljavao nikakvu oholost prema ljudima, nije se oholio ni pravio velikim i važnim. On je taj koji je čuo od Velikoga i Uzvišenoga ono što je čuo.

Allah zna gdje će uputiti svoje poslanstvo. Niko nije bio povoljniji od Muhammeda (alejhi's-selam) ko bi primio ovo posljednje poslanstvo sa svim njenim kosmičkim neograničenim veličinama. On je bio povoljan i dostojan za to. On je bio živa slika tog poslanstva.

Ovo poslanstvo je zaista satkano od savršenstva i ljepote, veličine i sveobuhvatnosti, istinitosti i istine, do te mjere da je nju mogao nositi samo onaj koga hvali Allah ovom hvalom. Njegova osoba odgovara, također, i sposobna je da dočeka i primi ovu hvalu, čvrsto, odmjereno i smireno, smirenošću velikog srca koje je široko i koje može da prihvati istinu tog poslanstva i ove velike hvale, a zatim da ponese i ukor svoga Gospodara i Njegove prigovore zbog nekih svojih postupaka. On je to prihvatio i

dočekao čvrsto, uravnoteženo i smireno, javno oglašavajući i jedno i drugo, ne prešutkujući ni ovo ni ono. On je u oba slučaja taj plemeniti Vjerovjesnik, pokorni čovjek i povjerljivi prenosilac.

Istina ove duše proističe iz istinitosti ovog poslanstva, a veličina ove duše iz veličine ovog poslanstva. Muhammedovska istina kao i islamska istina je daleko važnija od toga da bi je ljudski mikrofon mogao oglasiti. Sasvim je malo providnih osoba koje bi mogle da sagledaju veličanstvo ove udvojene istine do u tančine i da ne ograniče njenu dalekosežnost, da ukažu na njen kosmički put, a da ga ne ograniče.

Po drugi put nalazim se čvrsto prisiljen da se zadržim uz ovaj veliki dokaz o Poslanikovu (alejhi's-selam) dočeku ove velike Riječi njegova Gospodara, a on i dalje stabilan, čvrst, odmjeren i smirenog bića. Poslanik, kao čovjek, a ne nešto drugo, hvalio bi nekog od svojih ashaba, a to hvaljenje potreslo bi tog ashaba, mada je Poslanik čovjek, a njegov ashab zna da je on čovjek. Svi njegovi ashabi znaju da je Muhammed (alejhi's-selam) čovjek i da je vjerovjesnik, ali vjerovjesnik u poznatim i određenim granicama i krugu ljudi koji su i sami ograničeni. Međutim, on bi primio ovu riječ od Allaha, a znao je ko je Allah. On je to posebno znao, znao je i ono što drugi nisu znali, a onda i dalje ostao strpljiv i čvrst dočekujući tu riječ i hodeći istim hodom. To je nešto iznad svakog poimanja i svake procjene.

Samo je Muhammed (alejhi's-selam) taj koji se uzdigao na ovaj horizont veličine. Samo je Muhammed (alejhi's-selam) taj koji je dostigao vrijednost savršenog čovjeka, vrijedan da dočeka Allahov dar u svom ljudskom biću. Samo je Muhammed taj koji je dostojan ovog kosmičkog, svjetskog i humanog poslanstva da bi se ono predstavilo u njegovoj osobi na živopisan način. Samo je Muhammed taj za koga je Allah znao da je sposoban za ovaj Poziv. Allah zna gdje upućuje svoje poslanstvo. Ovim se oglašava da je Muhammed visoko moralan, a s druge strane oglašava se da je Allah Uzvišeni (neka je sveto Njegovo biće i Njegovo svojstvo) donio salavat na Poslanika kao i Njegovi meleki: *Allah i meleki Njegovi blagosiljaju Vjerovjesnika* (33/56), a samo On Uzvišeni je sposoban i moćan da jednom od ljudi pokloni tu veliku dobrotu.

* * *

Ovaj osvrt je dokaz značaja veličine etičkog elementa u Allahovoj tezulji, govori o temeljitosti ovog elementa u islamskoj istini, tome temelju muhammedovske Istine.

Svako ko pogleda ovu vjeru, kao i onaj ko pogleda u biografiju poslanika ove vjere, naći će da je etički element jako izražen, da je on temeljni element u ovoj vjeri, na čemu počivaju njene zakonske osnove i osnove etičkog prečišćavanja, naći će ovaj veliki poziv u ovom vjerovanju koji insistira na čistoći, povjerenju, istini, pravdi, milosti, dobročinstvu, čuvanju preuzete obaveze, podudarnosti riječi i djela i u namjeri i u srcu, zatim da insistira na zabrani griješenja, nasilja, prevare, podmićivanja, korištenja tuđe imovine bespravno, insistira na osudi zabranjenog i odvratnog, širenju gnusnih vijesti u bilo kom obliku, insistira na zakonitostima u ovoj vjeri radi zaštite ovih osnova i očuvanja etičkog elementa u svijesti i ponašanju u dubini ljudske duše pojedinca i društva u pojedinačnim, međusobnim, društvenim i međunarodnim odnosima – podjednako.

Plemeniti Poslanik kaže: "Poslat sam da upotpunim plemenitost morala", pa se njegovo poslanstvo povezuje sa ovim plemenitim ciljem. Brojni hadisi slijede jedan za drugim vezani za plemenitost morala, na čemu i počiva Poslanikov lični život kao živi uzor, čista i značajna slika koja zaslužuje da se za nju kaže u Allahovoj vječitoj Knjizi...*jer ti si, zaista, najljepše ćudi* (68/4). Ovom hvalom Allah ukazuje Svome Poslaniku da je slavan kao što ukazuje i na značaj etičkog elementa u Svom programu koji je donosio ovaj plemeniti Poslanik. Time On povezuje Zemlju sa nebesima, a i srca za Sebe koja teže Njemu, Uzvišenome, koji im ukazuje na plemeniti moral koji voli i koji Mu je drag.

U ovakvom shvatanju morala islamski ahlak je jedinstven. Taj moral ne izrasta iz sredine niti onoga što se cijeni na Zemlji. Islamski moral se ne bazira ni na onome što se vrednuje i cijeni po običaju niti na interesu ili vezama koje su postojale u pokoljenju, nego izrasta iz onoga što je uzvišeno i oslanja se na ono što je uzvišeno, oslanja se na zov iz tih visina upućen Zemlji da bi Zemlja gledala prema obzorju, oslanja se na Allahova apsolutna svojstva da ih ljudi ostvare u granicama svoje moći, da bi ostvarili svoju visoku čovječnost, da bi postali spremni da ih Allah počasti dodjelom im zastupništva na Zemlji, da bi se spremili, također, i za drugi uzvišeniji život: *na mjestu u kome će biti zadovoljni, kod vladara Svemoćnoga* (54/55). Osim toga, islamska etika nije ograničena niti oivičena bilo kakvim postojećim obzirima na Zemlji. Ta etika je slobodna. Ona se

uzdiže do krajnje granice do koje može dostići čovjek, jer ona teži da ostvari slobodno Allahovo svojstvo bez ikakva ograničenja.

Osim toga, etika nije pojedinačna vrlina: iskrenost, povjerenje, pravednost, milost, dobročinstvo itd., nego je ona kompletan program u kome se sarađuje na prečišćavanju odgojnom i uređenim zakonima. Na njoj počiva ideja o životu u cjelini i svi smjerovi života. Ona završava, na kraju kruženja, kod Allaha, a ne kod bilo koje vrijednosti ovog života.

Ova islamska etičnost, islamsko ponašanje, predstavljeno je svojim savršenstvom i ljepotom, svojom uravnoteženošću, ispravnošću, stalnošću i stabilnošću u Muhmmedu (alejhi's-selam), a predstavljena je u viskom hvaljenju Allahovom: *Jer, ti si, zaista najljepše ćudi* (68/4).

* * *

Nakon ove plemenite hvale Svoga roba a, da bi ga učinio mirnim za sutra u sučeljavanju sa politeistima koji su ga lažno potvorili, Allah im je zaprijetio da će ih osramotiti, razotkriti njihovu laž i očitu zabludu:

*i ti ćeš vidjeti, a i oni će vidjeti,* (68/5)

*ko je od vas lud* (68/6).

*Gospodar tvoj dobro zna onoga koji je s puta Njegova skrenuo i On dobro zna one koji su na pravom putu,* (68/7)

Termin *meftun* ovdje upotrijebljen znači luda osoba. Allah umiruje Svoga Poslanika da će to razotkriti i odrediti da to označava zavedenu osobu ili osobu koja je na ispitu i čija će se istinitost na ispitu otkriti. I jedno i drugo značenje je sasvim blisko. U ovoj prijetnji otkriva se i brižnja prema Poslaniku (alejhi's-selam) i vjernicima s njim, koliko se otkriva i prijetnja njegovim protivnicima i onima koji izmišljaju laži protiv njega. Bez obzira šta taj termin značio, oni su Poslaniku (alejhi's-selam) dobacivali da je lud. Najvjerovatnije oni time nisu mislili da mu je pamet otišla, jer stvarnost demantira taj sud, nego su mislili da se ludilo kod njega javlja i on im prenosi ove čudne i krasne riječi, isto kao što su mislili da svakog pjesnika prati šejtan koji ga napaja krasotom riječi. Ovo je sasvim daleko od pravog stanja Poslanika (alejhi's-selam) i po prirodi neobično, zbog nepokolebljivih, istinitih i ispravnih riječi koje mu se objavljuju.

Ovo obećanje Allahovo ukazuje da će budućnost otkriti istinu o Vjerovjesniku (alejhi's-selam) i onih koji ga pobijaju. Tada će se potvrditi ko je na provjeri i šta je on, ili dokazati će se ko je od njih zalutao, kako se to tvrdi. Tada će se Poslanik (alejhi's-selam) uvjeriti da njegov Gospodar ... *dobro zna onoga koji je s puta Njegova skrenuo i On dobro zna one koji su na pravom putu* (68/7). Njegov Gospodar dostavlja mu Objavu. Poslanik zna da je na Pravom Putu kao i oni koji su s njim. U ovome je sadržano ono što Poslanika umiruje, a njegove neprijatelje uznemiruje i što izaziva u njihovim srcima strahotu i nemir, kao što će kasnije doći.

* * *

Allah mu, potom, otkriva i stanje neprijatelja, zbilju njihovih osjećaja, a oni se spore i prepiru sa Poslanikom (alejhi's-selam) o Istini koja je s njim i dobacuju mu što god hoće, koristeći pojmove politeizma koje su oni gajili u svom vjerovanju. Oni su bili spremni da napuste veći dio svoga vjerovanja u zamjenu da i on napusti nešto iz svoga vjerovanja kome ih on poziva. Bili su spremni da popuste, da budu blaži, da sačuvaju formalno svoju vjeru, ali da i on njima popusti i bude blaži. Oni nisu bili potpuno uvjereni u ono čemu se oni klanjaju da je to istina, nego su oni bili formalisti, interesirala ih je samo formalnost ne bi li je kako pokrili:

*zato ne slušaj one koji neće da vjeruju,* (68/8)

*oni bi jedva dočekali da ti popustiš, pa bi i oni popustili -,* (68/9)...

U tom slučaju to bi bila pogodba i susret na pola puta. Nešto slično kao što ljudi rade i postupaju u trgovini. Razlika između vjere i trgovine je veoma velika. Vjernika ne odstupa ni u čemu u svom vjerovanju jer je i malo kod njega značajno kao i veliko. Štaviše, u vjerovanju nema malog i velikog, značajnog i manje značajnog, Istina je jedna, kompletnih dijelova. U tome se vjenik nikome ne može pokoriti niti se može ičega proći.

Islam se ne može sresti sa politeizmom na polovini puta, niti se može susresti na bilo kom putu ili dijelu puta. To je stav islama prema politeizmu u svakom vremenu i svakom mjestu, jučerašnjem politeizmu, a i današnjem ili politeizmu sutrašnjice. Sva su paganstva jednaka i ista. Jaz između politeizma i islama ne može se prekoračiti niti postoji put preko njega. Ni podjela ni povezivanje nisu prihvatljivi. Postoji samo kompletna borba u kojoj je nemoguće da dođe do kompromisa.

Brojna su kazivanja u kojima se navodi popustljivost politeista prema Vjerovjesniku (alejhi's-selam). To su radili ne bi li Poslanik bio popustljiv i blaži prema njima i ne bi li prestao grditi njihova božanstva i proglašavati klanjanja njima glupošću. Insistirali su, ne bi li ih u bilo čemu slijedio, da bi i oni njega u njegovoj vjeri slijedili. To su tajili pred arapskim masama, kako to rade trgovci i tragači za polovičnim rješenjem. Međutim, Poslanik (alejhi's-selam) je bio odlučan kod pitanja vezanih za vjeru. On se nije pogađao niti smekšavao. Izvan pitanja vjere, on je bio najblaže stvorenje i najbolje bi postupao. Najbolje je postupao sa rodbinom. Bio je najspremniji da olakša i da doprinese olakšanju. Međutim, kod vjere?! Vjera je vjera. Tu je bio čvrst, ostao je uvijek na usmjerenju svoga Gospodara: *zato ne slušaj one koji neće da vjeruju* (68/8).

Poslanik (alejhi's-selam) se nije pogađao o vjeri, a bivao je i u najtežim situacijama u Mekki. Bio je u okruženju sa svojim pozivom, ashabe su mu hvatali, mučili i patili najgorim patnjama, a oni su strpljivo sve podnosili. Nije prećutao nijednu riječ koja je trebala biti rečena u lice moćnika i silnika. Nije to činio da bi im se dodvorio ili riješio patnje. Nije šutio ni tada kada je trebalo da objasni neku činjenicu koja se ticala vjerovanja, bilo direktno ili indirektno.

Ibni Hišam donosi u Siri, prenoseći od Ibni Ishaka slijedeće:

Kada je Poslanik (alejhi's-selam) otvoreno pozvao svoj narod u islam, objašnjavajući islam onako kako mu je Allah naredio, njegov narod se nije udaljio od njega niti su mu bilo šta odgovarali, sve dok nije spomenuo njihova boženstva koreći ih. Kada je to uradio, oni su mu zamjerili i smatrali su to velikim protivljenjem pa su mu osudili taj postupak. Svi su se udružili protiv njega i suprotstavili mu se, osim one koje je Allah sačuvao, koji su bili primili islam, a takvih je bilo malo, krišom su primali islam. Njegov amidža, Ebu Talib, volio ga je i bio mu naklonjen. Štitio ga je on sam. Poslanik (alejhi's-selam) nastavlja sa pozivom na Allahovom Putu javno, ništa ga od toga ne odbija.

Kada su Kurejšije primijetile da Poslanika (alejhi's-selam) ne zamara to što su ga oni osudili zbog odvajanja i omalovažavanja njihovih božanstava i kada su primijetili da se njegov amidža, Ebu Talib, stavio na njegovu stranu i da ga štiti, da ga ne želi predati njima, Kurejšije odlaze jedan za drugim do Ebu Taliba a to su: Utbe i Šejbe sinovi Rebia, Ebu Sufjan ibni Harb ibni Ummejje, Ebu Buhturi zvani As ibni Hišam, Esved Ibni Muttalib ibni Esed, Ebu Džehl (zvani Amr ibni Hišam sa nadimkom Ebul Hakem), Velid ibni Mugire, Nebih i Munebbe sinovi Hadžadža ibni

Amira i drugi. Tom prilikom su Ebu Talibu rekli: "Ebu Talibe, tvoj bratić grdi naša božanstva, prigovara našoj vjeri, pravi glupim naše stavove, kaže da su nam djedovi zalutali, pa ti mu kaži ili da nas se prođe, ili da ga prepustiš nama. Ti se njegovu stavu protiviš kao i mi. Dosta nam ga je." Ebu Talib im odgovara prijateljski i odbija ih na lijep način. Oni se vraćaju.

Poslanik (alejhi's-selam) nastavlja da obavlja svoju misiju, iznosi javno Allahovu vjeru i poziva u islam. Tada se odnosi između Kurejšija i njega još više pogoršavaju dok se nisu potpuno udaljili i razišli. Kurejšije sve više spominju Allahova Poslanika (alejhi's-selam) pojačavajući svoj gnjev uz bodrenje jedan drugoga. Ponovo odlaze do Ebu Taliba i govore mu: "Ebu Talibe, ti godinama uživaš čast i ugled među nama. Mi smo tražili od tebe da spriječiš svoga bratića, a ti ga nisi spriječio. Mi ne možemo, Boga mi, to više trpjeti, ne možemo trpjeti da neko grdi naše roditelje, smatra glupim naše snove i ideje, prekorava naša božanstva, pa ti, ili mu spriječi ovo, ili se povuci između njega i nas, prepusti ga nama dok napokon jedna grupa ne propadne, ili tako nešto! – i to su prenijeli Ebu Talibu. Pošto su se opet vratili od njega, Ebu Talib je smatrao da bi bilo teško rastati se od svoga naroda i imati ga za neprijatelja, a nije htio dobrovoljno ni predati im Allahova Poslanika (alejhi's-selam) niti ga napustiti. Ibni Ishak prenosi: Prenio mi je Jakub ibni Ukbe ibni Mugire ibni Ahnes, da je Ebu Talib otišao do Poslanika (alejhi's-selam) nakon što su mu Kurejšije prenijeli svoj stav i rekao mu: "Bratiću, tvoj narod me je posjetio i rekli mi to i to (misli se na ono što su mu rekli). Oni su protiv i tebe i mene, pa me ne opterećuj onim što ne mogu podnijeti. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) je pomislio da će njegov amidža nešto novo uraditi, da će ga, možda, njima prepustiti, da ga on više ne može pomagati i biti uz njega. Poslanik (alejhi's-selam) mu na to reče: "Amidža, tako mi Allaha, kada bi ti meni stavio Sunce u desnu ruku, a Mjesec u lijevu, a da napustim ovaj Poziv ja ga ne bih napustio sve dok mi Allah ne pomogne u tome ili me usmrti." Poslanik (alejhi's-selam) je pustio suze, zaplakao i ustao. "Idi, bratiću," reče tada Ebu Talib, "i radi šta hoćeš!" Boga mi, ja te nipošto neću napustiti niti predati!"

Ovo je jedan od prizora insistiranja Allahova Poslanika na svome Pozivu i onda kada ga je njegov amidža htio napustiti, amidža - njegov zaštitnik koji mu je bio dovoljan u zaštiti, posljednja njegova utvrda koja ga je štitila od onih koji su vrebali da ga se dočepaju i žalili se na njega.

Ovo je veoma dojmljiv prizor, veličanstven i nov u svojoj vrsti s obzirom na činjenično stanje, odraz, značaj upotrijebljenih termina, sasvim

nov u ovom vjerovanju, krajnje veličanstven, odraz snage ovog vjerovanja koju potvrđuju riječi Uzvišenoga: *jer ti si, zaista, najljepše ćudi* (68/4).

I drugi jedan slučaj prenosi Ibni Ishak, a radi se o direktnoj ponudi Kurejšija Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam), kada ih je on zamorio svojim postupkom, kada je skočilo svako pleme da se obračuna s onim koji je iz njihova plemena primio islam, da ga muče i na taj način prisile da napusti islam.

Ibni Ishak prenosi lancem prenošenja: Jezid Ibni Zijad – Muhammed Ibni K'ab Kurezi – Utbe Ibni Rebia, koji je bio veoma ugledan, da je predložio, dok je sjedio u klubu Kurejšija, a Poslanik bio sam pored Kabe:

"Kurejšije, da li da ja odem do Muhammeda, da porazgovaram s njim i predložim mu nešto, možda će on nešto od toga prihvatiti, pa da mu to damo ako htjedne, ali pod uvjetom da nas ostavi na miru?" Bilo je to u vrijeme kada je Hamza prihvatio islam i kada su Kurejšije primijetile da se broj muslimana drastično povećao. "Otiđi, Ebu Velide," rekoše mu, "do njega i porazgovaraj!" Utbe se diže, ode i sjede pored Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i reče mu: "Ti si naš, kako ti je poznato. Uživaš ugledno mjesto u porodici i svojim porijeklom. Svom narodu si donio nešto veliko. Ti si razdvojio njihovu zajednicu, proglasio si glupim njihove snove i ideje, korio si njihova božanstva i vjeru im, rekao si da su njihovi preci nevjernici. Saslušaj, predlažem ti nešto, pa ako dobro promisliš o tome, možda ćeš primiti nešto od toga." "Hajde, reci, Ebu Velide," dodade Allahov Poslanik, "da čujem!" "Bratiću, ako želiš bogatstvo i imetak umjesto toga što si donio, mi ćemo ti međusobno sakupiti toliko sredstava da ćeš biti najbogatiji među nama. Ako želiš čast i ugled, mi ćemo te proglasiti našim gospodarom, tako da nećemo ništa uraditi niti odlučiti bez tebe. Ako želiš vlast, mi ćemo te proglasiti našim poglavarom. Ako su to, što ti dolazi snovi koje ti ne možeš od sebe da odagnaš, mi ćemo ti potražiti ljekara i plaćat ćemo dok te ne izliječimo jer katkada čovjeka prati nešto sve dok se ne izliječi od toga." Takvo nešto, otprilike, izložio je Utbe Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) da ga čuje. "Jesi li završio, Ebu Velide?", upita Poslanik (alejhi's-selam). "Jesam", odgovori Ebu Velid. "Onda ti poslušaj mene!" , reče Poslanik. "Slušam", reče Ebu Velid. *U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog! Ha-mim. Objava je od Milostivog, Samilosnog, Knjiga čiji su ajeti jasno izloženi, Kur'an na arapskom jeziku za ljude koji znaju, vjesnik radosnih vijesti i opomena, - pa opet većina njih glavu okreće, neće ni da čuje. "Srca naša su" – govore oni –"pod pokrivačima, daleka od onoga čemu nas ti pozivaš i mi smo gluhi za to, a između nas i tebe je pregrada, pa ti radi i mi ćemo raditi." Reci: "Ja sam čovjek kao i vi, samo – meni se objavljuje da*

*je vaš Bog samo jedan Bog, zato se Njemu iskreno klanjajte i od Njega oprosta tražite! A teško onima koji njemu druge ravnim smatraju"* (41/1-6). Poslanik nastavlja i dalje da uči, a Utbe ga sluša, stavio ruke iza leđa oslonivši se na njih. Kada je Poslanik (alejhi's-selam) došao sa učenjem Kur'na do sedžde, učinio je sedždu, a onda se obraća Ibni Velidu i dodaje: "Čuo si, Ebu Velide, ovo! Pa, eto, radi šta hoćeš!" Udbe ustaje i odlazi do svojih drugova. Jedni drugima su govorili: ""Kunemo se bogom da vam Ibni Velid dolazi izmijenjen u licu, dolazi sa drugim idejama. Kada je Ibni Velid sjeo do njih, oni ga zapitaše: "Šta ima Ibni Velide?" "Ima," odgovara Ibni Velid, "da sam čuo takve riječi kakve nisam, boga mi, nikada ranije čuo. To što sam čuo nije poezija, nije čarolija, nisu riječi čarobnjaka, ni svećenika. Družino Kurejšija, poslušajte me i učinite ovo, pustite ovog čovjeka neka radi to što radi! Ostavite ga na miru. Ono što sam čuo od njega, zaista će, boga mi, biti nešto veliko. Ako ga Arapi poraze, zadovoljite se time, bit će vam to dovoljno, a ako on nadvlada Arape, onda će njegova vlast biti i vaša vlast, njegova čast i vaša čast, bit ćete najsretniji ljudi s njim." "Tebe je on opčarao, Ebu Velide svojim jezikom." "Ovo je moje mišljenje," dodaje Ibni Velid, "a vi radite što vam duši drago."

U jednom drugom kazivanju stoji da je Utbe slušao Allahova Poslanika (alejhi's-selam) kako uči: *A ako glave okrenu, ti reci: "Opominjem vas munjom, onakvom kakva je pogodila Āda i Semūda."* (41/31). Utbe je skočio, zaprepašten, stavio svoju ruku na usta Poslanika (alejhi's-selam) i uzviknuo: "Tako ti Boga i rodbinske veze, ušuti!" To je rekao od straha da se ne bi obistinila prijetnja, ustao je i otišao svojim ljudima i prenio im šta mu je Poslanik (alejhi's-selam) učio.

U svakom slučaju, i ovo je jedan vid pokušaja nagodbe, a i slika moralne jačine i ponašanja Poslanika (alejhi's-selam) dok sluša Utbu, dok još nije završio iako Utbine riječi ne zaslužuju pažnju od osobe kao što je Muhammed (alejhi's-selam). I dok Poslanik predočava vrijednost ovog Kosmosa i u svojim mjerilima istine i predstavljanja ovog svijeta, ali treba uočiti moralno ponašanje Poslanika (alejhi's-selam) kojeg se on pridržava: on ne prekida Utbu, ne prekida ga da se ne bi ljutio, da ne žuri niti da bude nezadovoljan. Poslanik ostaje miran sve dok ovaj čovjek ne završi svoje izlaganje i tek tada ga pogleda i kaže potpuno smireno: "Jesi li završio, Ebu Velide?" Pita ga da u prilog svoje tvrdnje iznese ako ima još nešto. Ovo govori o pravom i iskrenom vjerovanju, govori o visokoj moralnosti i ponašanju kod slušanja drugoga i izlaganja. I jedno i drugo su jedan vid dokaza lijepog ponašanja.

I treću sliku pokušaja nagodbe nalazimo u kazivanju Ibni Ishaka koji kaže:

"Dok je Poslanik (alejhi's-selam) tavafio K'abu, poprij ečili su mu put, kako su mi rekli: Esved ibni Muttalib, Ibni Esased, Ibni Abdl Uza – Velid ibni Mugire – Umejje ibni Halef i As ibni Vail Sehmi. Oni su bili najstariji, a i predstavnici svojih naroda. Rekli su mu: "Muhammede, hajde da se i mi klanjamo onome čemu se ti klanjaš, da se i ti moliš onome čemu se mi molimo! Dođi da se udružimo u vjerovanju! Ako bude više dobra u onome čemu se ti klanjaš nego u onome čemu se mi klanjamo, da i mi imamo u tome naš dio, a ako bude bilo bolje u onome što mi obožavamo, onda da i ti imaš svoj dio." Tom prilikom objavljeno je cijela sura: *Reci: "O vi nevjernici, ja se neću klanjati onima kojima se vi klanjate* (109/1-2) itd. do kraja.

Allah je kategorički odbacio ovu smiješnu pogodbu. Poslanik (alejhi's-selam) rekao im je tada sve ono što mu je njegov Gospodar naredio.

* * *

U kontekstu se dalje ističe etički moment u kome se zabranjuje Poslaniku (alejhi's-selam) da se pokorava bilo kome ko neće da vjeruje, opisujući toga prijezirnim i pojedinačnim svojstvima, prijeteći takvim poniženjem i prezirom.

*zato ne slušaj one koji neće da vjeruju,* (68/8)

*oni bi jedva dočekali da ti popustiš, pa bi i oni popustili -,* (68/9)

*i ne slušaj nijednog krivokletnika, prezrena,* (68/10)

*klevetnika, onoga koji tuđe riječi prenosi,* (68/11)

*škrtaca, nasilnika, velikog grešnika,* (68/12)

*surova i, osim toga, u tuđe pleme uljeza, -* (68/13)

*samo zato što je bogat i što ima mnogo sinova -,* (68/14)

*koji govori, kad mu se ajeti Naši kazuju: "To su samo naroda drevnih priče!"* (68/15).

*Na nos ćemo Mi njemu biljeg utisnuti!* (68/16).

Kažu da je to bio Velid ibni Mugire i da su u sa njim objavljeni i slijedeći ajeti: *Meni ostavi onoga koga sam ja izuzetkom učinio i bogastvo mu ogromno dao i sinove koji su s njim i čast i ugled mu pružio – i još žudi da uvećam! Nikako! On, doista, prkosi ajetima Našim, - a naprtiću Ja njemu teškoće, jer je smišljao i računao, - i, proklet bio, kako je proračunao, i još jednom, proklet bio kako je proračunao! – Zatim je pogledao pa se onda smrknuo i namrštio i potom se okrenuo i uzoholio i rekao: "Ovo nije ništa drugo do vradžbina koja se nasljeđuje, ovo su samo čovjekove riječi!" U Sekar ću Ja njega baciti* (74/11-26).

O njemu se prenosi da je činio brojne spletke protiv Poslanika (alejhi's-selam) da je upozoravao svoje društvo, da se direktno suprotstavljao pozivu u islam i odvraćao od Pravog Puta. Neki kažu da su ajeti sure El-Kalem objavljeni u vezi sa Ahnesom ibni Šurejkom. I jedan i drugi su se sporili protiv Poslanika (alejhi's-selam) stupali u otvoreni sukob i nagovarali dugo vremena i druge protiv Poslanika (alejhi's-selam).

Ovaj strašni kur'anski napad u ovoj suri i katastrofalne prijetnje u drugim surama i ostalo pored ovih prijetnji, govori o snazi uloge, bilo jednog ili drugoga, Velida ili Ahnesa. Vjerovatnije je da se radi o Velidu mada su i jedan i drugi istupali protiv Poslanika i ovog poziva. Istovremeno, ovi ajeti potvrđuju lošu namjeru Velidovu, njegovu smutnju, i da u njemu nema nikakva dobra.

Kur'an ovdje naširoko govori o lošim svojstvima takve osobe pa kaže:

On je *halaf,* tj. onaj koji se mnogo zaklinje, a mnogo se zaklinje samo čovjek koji nije iskren, zna da mu ljudi ne vjeruju niti su pouzdani u njega. Zbog toga se on zaklinje i to pretjerano mnogo u namjeri da bi sakrio svoju laž i dobio povjerenje ljudi.

On je *mehin,* osoba koja sebe prezire, osoba koja sebe ne poštuje, pa ni ljudi ne drže do njegove riječi. Znak njegova prijezira je potreba za zakletvom zbog njegova nepouzdanja u samog sebe i nepouzdanja drugih u njega, makar on bio i bogat, imao sinove i ponosio se. Prezrenost je psihološka osobina koja prati čovjeka makar on bio nasilnik i oholi vladar. Čast je psihološka osobina koja ne napušta plemenitu osobu pa makar ona bila lišena svih ponuda ovog života.

On je *hemmaz,* tj. kleveće ljude i kori ih riječima i mimikom u njihovoj prisutnosti ili odsutnosti. Osobina klevete u islamu je jako prezrena. Kleveta je protivna čovječnosti, protivna lijepom ponašanju čovjeka, šteti odnosima među ljudima, šteti čuvanju njihove plemenitosti, bili oni mladi ili stari. Ovo pokuđeno ponašanje osuđeno je u Kur'anu na više mjesta: *Teško svakom klevetniku – podrugljivcu (104/1); O vjernici, neka se muškarci jedni drugima ne rugaju, možda su oni bolji od njih, a ni žene drugim ženama, možda su one bolje od njih. I ne kudite jedni druge i ne zovite jedni druge ružnim nadimcima (49/11).* Sve su to raznovrsne klevete.

On je *meššain binemim,* tj. onaj koji tuđe riječi prenosi, odlazi među ljude i prenosi ono što im kvari srce, prekida međusobne odnose, ništi ljubav među njima itd. Takav je pokuđeno i prezreno stvorenje. To svojstvo ne krasi čovjeka niti ga čini osoba koja cijeni sebi ili očekuje da ga drugi cijene i poštuju, čak ni one osobe koje rado slušaju one koji tuđe riječi prenose i unose ih među one koji se vole i poštuju, pa ni oni koji otvaraju svoje uši da takvo što čuju. Takvog oni ne poštuju u dubini svoje duše niti ga vole.

Poslanik (alejhi's-selam) je zabranio da mu neko prenese bilo šta što bi izmijenilo njegov osjećaj prema nekom od ashaba. On bi govorio: "Neka mi niko ništa ne prenosi o ashabima, jer želim da izlazim pred vas zdravih grudi."[10]

U Sahihima Buharija i Muslima navodi se lancem prenošenja: Mudžahid, Tavus i Ibni Abbas, da je Poslanik (alejhi's-selam) prošao pored dva mezara i tom prilikom rekao: "Ova dvojica su stavljena na muke, ali ne zbog velikih grijeha, nego jedan od njih dvojice nije čuvao mokraće, a drugi je prenosio tude riječi."

Imam-i Ahmed prenosi svojim lancem prenošenja od Huzejfe da je čuo Poslanika (alejhi's-selam) gdje kaže: "U Džennet neće ući *kattat,* tj. onaj koji prenosi tuđe riječi." (Prenose ga autori El-Kutubu's-sitte, osim Ibni Madže).

Imam-i Ahmed prenosi također svojim lancem prenošenja od Jezida ibni Sekena da je Poslanik (alejhi's-selam) rekao: "Hoćete li da vas obavijestim ko su među vama najbolji?" "Dakako, Allahov Poslaniče, hoćemo!" I Poslanik reče: "Oni koji se primijete tamo gdje se spominje Allahovo ime," a onda dodade: "Da vam kažem i ko su najgori? - Najgori su

---

[10] Prenose Ebu Davud i Tirmizi od Ibni Mesuda

oni koji prenose lažno, koji kvare odnose među onima koji se vole, koji čine nepravdu nevinim ljudima."

Islam je morao biti strog prema ovim lošim i niskim osobinama koje kvare srce, a i društvo koje prvo ponizi počinitelja i onoga koji to govori, pa onda kvari društvo, obuzme mu srce i moralno ponašanje prije nego što nagrize mir i zdravlje te zajednice, ljudi izgube povjerenje jedan u drugoga i griješe prema nevinima u većini slučajeva.

On je *mennain li'l-hajr,* tj. škrtac i prema sebi i prema drugome, sprečava dobro i sebi i drugome, sprečava vjerovanje, a vjerovanje sadrži u sebi svako dobro. Poznato je da bi takav govorio svojoj djeci i porodici kad god bi se kod njih pojavila sklonost prema Vjerovjesniku (alejhi's-selam): "Ako iko od vas bude slijedio vjeru Muhammedovu, ja mu neći ništa nikada pomoći." Tom prijetnjom bi sprečavao prihvatanje islama. I Kur'an je registrirao ovu osobinu *mennain li'l-hajr*, onoga ko sprečava dobro, škrtca i u djelu i u riječima.

On je i *mu'tedin,* nasilnik, koji prekoračuje svaku granicu pravde i istine. Osim toga, on je nasilnik i prema Vjerovjesniku (alejhi's-selam), prema muslimanima, prema Poslanikovoj porodici i prema svojoj porodici kojoj sprečava Pravi Put i Uputu, sprečava članovima porodice da prihvate islam. Njegov napad je pokuđena osobina kojoj se u Kur'anu i hadisu posvećuje velika pažnja. Takav se zbog sprečavanja osuduje u svim formama, čak i u jelu: *Jedine ukusna jela kojima vas opskrbljujemo i ne budite u tome obijesni* (20/81), jer su pravda i pravednost osnovno obilježje islama.

On je *esim,* tj. veliki griješnik, čini grijehe, pa se za njega s pravom može reći da je, zaista, veliki griješnik bez ikakvog preciziranja vrste grijehe koje čini. Ovaj izraz mu se daje kao njegovo stalno svojstvo i kao stalni pečat.

Poslije svega on je i *utullin,* tj. surov. Ovaj izraz svojom zvučnošću i odsjenom odražava grupu ovih osobina i naznaka koju ni veći broj tih osobina i naznaka ne može upotpuniti. Za takvoga se kaže: surov je i okrutni grubijan, surovi je žderonja i pijandura. On je požudni žderonja, sve bi požderao da nikome ne bi ništa dao. On je po prirodi grub, vrijeđa, i loš je u postupcima. Ebu Derda (Bog bio zadovoljan njime) prenosi slijedeće: *Utullun* znači čovjeka gladna stomaka, krupnog, žderonju, pijanduru, koji samo sebi grabi, a nikome ne bi dao ništa. Pa i pored svih

ovih termina, *utullun* je najbolji izraz za sve ovo, najbolje predočava prezrenu osobu sa svih gledišta.

On je *zenim,* tj. uljez. Ovo je kraj loših osobina, prezrenih i skupljenih kod neprijatelja islama. Islamu se protive i ustrajavaju na neprijateljstvu samo oni koje krasi ova loša osobina. *Zenin* , između ostalog, znači osobu koja se priključila nekome narodu, uljez. Osobu koja nema porijekla ili osobu čije je porijeklo kod njih sumnjivo. Među ljudima *zenin* označava i osobu koja je čuvena po svom zlu, lošem ponašanju i koja čini mnoga zla. Prema ovom drugom značenju, ovo će biti najbliže ličnosti Velida ibni Mugirea, mada se ovaj izraz koristi općenito da označi prezrenu osobu među ljudima. To je osoba koja se oholi i time ponosi.

Ove osobine popraćene su na svim mjestima u Allahovim znamenjima - ajetima, sa grozotom, ako se one nalaze kod osobe koju je Allah obilato nagradio imetkom i sinovima:

*samo zato što je bogat i što ima mnogo sinova -,* (68/14)

*koji govori, kad mu se ajeti Naši kazuju: "To su samo naroda drevnih priče!"* (68/15).

O, kako je ružno omalovažen u Allahovim ajetima i Poslanikovim hadisima onaj čovjek koga je Allah nadario imetkom i sinovima, a on se neprijateljski ponaša prema islamu. Samo je ovo dovoljno za sve ono što je rečenu o opisu pokuđenog.

Zatim dolazi i prijetnja Silnoga i Moćnoga koja se dotiče oholosti i ponosa imetkom i sinovima kao što je i ranije iznijet opis toga kod osvrta na oholost, pa će se Allahova kategorička prijetnja ostvariti:

*Na nos ćemo Mi njemu biljeg utisnuti!*(68/16)

Jedno od značenja upotrijebljenog termina *hurtum* označava vrh njuške domaće svinje. Možda se ovdje i misli na to figurativno za nos, a termin *enf* – nos u arapskom jeziku se koristi da označi čast pa se kaže za one koji se ponose "digao nos", a za onoga ko je poražen "oborio nos" prema tlu, kaže se i "poplavio mu nos", zatim "pocrvenio mu nos" ako se čovjek naljuti ponoseći se. Od toga je došla i riječ *enife* – ponos. Prijetnja sa oznakom na vrhu nosa ima dvije vrste poniženja i omalovažavanja. Prva oznaka je kao oznaka roba, a druga je da mu je nos kao njuška, i to njuška svinje.

Nema sumnje da su ovi ajeti jako djelovali na Velida jer je on bio jedan od onih koji su prihvatili pjesničko ismijavanje, mamak i bespravno i neistinito, mahanom koje se čuva Plemeniti. A kako kad je označen istinom od strane Stvoritelja nebesa i Zemlje ovim stilom gdje ne može biti natjecanja u ovom registriranju s čime se ne podudara ni jedan njen termin u stvarnosti Bitka.

To je katasrofa, bolna kazna koju zaslužuje neprijatelj islama i časnog Poslanika, nosioca lijepog ponašanja.

* * *

U povodu ukazivanja na imetak, sinove i ponos, čime se diče oni koji odbacuju istinu, donosi se kazivanje kao primjer njima, kazivanje koje je, kako izgleda, bilo poznato i rašireno među njima. U tom kazivanju oni se podsjećaju kakva je bila posljedica onih koji se ponose u ugodnostima, a onemogućavaju svako dobro i čine nasilje protiv prava drugih. Ovdje se oni upozoravaju da užici u bogatstvu i sinovima koji su pred njima, znače samo iskušenje za njih, isto kao što su bili stavljeni na kušnju oni o kojima se govori u tim kazivanjima, ističe se da tog iskušenja ima još, da ni oni neće biti zanemareni jer su već u iskušenju:

*Mi smo ih na kušnju stavili, kao što smo vlasnike jedne bašče na kušnju stavili kad su se zakleli da će je sigurno rano izjutra obrati* (68/17)

*a nisu rekli: "Ako Bog da!"* (68/18).

*I dok su oni spavali, nju od Gospodara tvoga zadesi nesreća* (68/19)

*i ona osvanu opustošena* (68/20).

*A u zoru oni su jedni druge dozivali:* (68/21)

*"Poranite u bašču svoju ako je mislite obrati!"* (68/22).

*I oni krenuše tiho razgovarajući:* (68/23).

*"Neka vam danas u nju nikako nijedan siromah ne ulazi!"* (68/24).

*I oni poraniše uvjereni da će moći to provesti,* (68/25)

*a kad je ugledaše, povikaše: "Mi smo zalutali;* (68/26)

*ali ne, ne, - svega smo lišeni!"* (68/27).

*Ponajbolji između njih reče: "Nisam li vam ja govorio da je trebalo na Allaha misliti!"* (68/28).

*"Hvaljen neka je Gospodar naš!" - rekoše -, "mi smo, uistinu, nepravedni bili!"* (68/29).

*I onda počeše jedni druge koriti* (68/30).

*"Teško nama!" - govorili su -, "mi smo, zaista, obijesni bili;* (68/31)

*Gospodar naš nam može bolju od nje dati, samo od Gospodara našeg mi se nadamo naknadi!"* (68/32).

*Eto takva je bila kazna, a na onom svijetu je, nek znaju, kazna još veća!* (68/33).

Ovo kazivanje je njima bilo poznato, kružilo je među njima, ali u kontekstu Kur'ana se otkriva kakvo je djelo i moć Allahova stajala iza tih događaja, kakva je nesreća i kazna zadesila neke od njih. Ovo je to novo što se iznosi u kontekstu ovdje u Kur'anu o tim događajima.

Kroz tekstove donijete u Kur'anu o ovom kazivanju i kretanju događaja primjećujemo da se radi o grupi prostih i primitivnih ljudi koji svojim razmišljanjima, poimanjima i pokretima sliče jednostavnim i prostim stanovnicima sela. Možda je ovaj nivo uzorka ljudi bio najbliži onima kojima se obraća Kur'an ovim kazivanjem, onima koji su se ponosili tvrdoglavo i sve nijekali i odbijali, ali čije duše nisu bile toliko složene, nego su bile samo bliže naivnosti i jednostavnosti.

Sa umjetničkog gledišta ova kazivanja predstavljaju način umjetničkog iznošenja kazivanja u Kur'anu. U njemu su uzbudljiva iznenađenja, ismijavanje ljudske nemoćne spletke pred Allahovim odredbama i djelu, zatim živahnost u izlaganju, kao da slušalac i čitalac prisustvuje događaju i prati slijed zbivanja.[11] Da pokušamo da je i mi vidimo kao što je iznijeta u kontekstu Kur'ana.

Eto, mi smo pred vlasnicima bašča, bašča ovog svijeta, ne pred vlasnicima bašča budućeg svijeta. A, eto, ovo su oni za koje je vezano ovo objašnjenje. Stanovnici siromasi imali su ranije svoj dio u plodu ovih bašča, kao što prenosi kazivanje u vrijeme kada su gospodari tih bašča bili dobri

[11] V. poglavlje *El Qissa fi'l-Qur'an* u djelu *Et-Taswiru'l-fenni fi'l-Qur'an.*

ljudi, ali nasljednici žele da oni sami koriste plodove tih bašča, da liše siromahe njihova dijela, pa da pogledamo kako su se odvijali ovi događaji:

*Mi smo ih na kušnju stavili, kao što smo vlasnike jedne bašče na kušnju stavili kad su se zakleli da će je sigurno rano izjutra obrati* (68/17)

*a nisu rekli: "Ako Bog da!"* (68/18).

Odlučili su da uberu plod tih bašča, ujutro narednog dana, rano, a da ništa ne izuzmu za siromahe. Na to su se zakleli i dogovorili. Tu noć su prenoćili sa tom zlom odlukom kakvu su i donijeli. Da ih ostavimo i mi tako da prenoće kako su odlučili u nemaru ili spletki, da vidimo šta se desilo iza njih u tamnoj noći dok oni ništa ne osjećaju. Allah je budan. On ne spava kao što oni spavaju. Njih očekuje iznenađenje u punoj tajnosti i pokretu koji liči na pokret siluete u mrkloj tami, a ljudi u dubokom snu:

*I dok su oni spavali, nju od Gospodara tvoga zadesi nesreća i ona sovanu opustošena* (68/19-20).[12]

Da ostavimo bašču i ono što joj se dogodilo, privremno, a da pogledamo šta rade spavači, spletkaroši.

Eto, oni dovikuju vrlo rano, kao što su i odlučili, i jedan drugog dozivaju da povedu ono što su zaključili:

*A u zoru oni su jedni druge dozivali:* (68/21)

*"Poranite u bašču svoju ako je mislite obrati!"* (68/22).

Jedan drugog opominju, podsjećaju i bodre.

Tekst nastavlja da ih ismijava i predstavlja ih kako su slobodni, pa razgovaraju nečujno i šapatom da bi što jače potvrdili svoju odluku i za sebe zadržali sav plod i lišili siromahe toga ploda.

*I oni krenuše tiho razgovarajući:* (68/23).

*"Neka vam danas u nju nikako nijedan siromah ne ulazi!"* (68/24).

Mi kao da smo ti koji čuju učenje Kur'ana ili ga čitamo i saznajemo ono što ne znaju o toj bašči oni čija je ona. Da, već smo vidjeli tu prijatnu i iskrenu ruku kako se pruža u mraku prema bašči i odnosi cio njen plod, vidjeli smo je kao da je ona ruka koja trga plod poslije te skrivene i strašne

---

[12] Kao da je plod potrgan i kao da je onaj koji je prošao baščom, odnio sav plod.

nesreće. Da se onda zadržimo i da vidimo kako rade spletkaroši koji prenoćiše:

*I oni poraniše uvjereni da će moći to provesti,* (68/25)...

Da, oni doista mogu spriječiti i lišiti, u najmanju ruku - sebe lišiti.

Eto, oni su iznenađeni. Da nastavimo sa tekstom da vidimo te koji se vesele, da vidimo koko su iznenađeni:

*a kad je ugledaše, povikaše: "Mi smo zalutali;* (68/26)...

Nisu ovo naše bašče, one ukrašene plodom. Mi smo zalutali. Idemo krivim putem. Ponovo se povratiše i uvjeriše:

*Ali ne, ne, - svega smo lišeni!"* (68/27).

Ovo je sigurna vijest.

Sada se obistini kazna za spletku i noćno smišljanje, kazna umišljenosti i sprječavanja. Najpametniji i najbolji među njima istupi. Izgleda da je imao drugo mišljenje, ne kao što su ga oni imali. Međutim, i on je pošao za njima kada su se suprotstavili njegovu mišljenju. Ostao je usamljen. Nije insistirao na istini koju je zastupao pa je i njega zadesila propast i bio lišen toga kao i oni. Ali, on ih ipak podsjeća na svoj savjet i usmjerenje:

*Ponajbolji između njih reče: "Nisam li vam ja govorio da je trebalo na Allaha misliti!"* (68/28).

Tek sada oni čuju savjetnika kada je vrijeme već prošlo:

*"Hvaljen neka je Gospodar naš!" - rekoše -, "mi smo, uistinu, nepravedni bili!"* (68/29).

To govore kao i svaki onaj koji pokušava da skine sa sebe odgovornost pred onima koji su ga slijedili kada je posljedica loša. On upućuje prijekor drugima. Tako i ovi rade:

*I onda počeše jedni druge koriti* (68/30).

Oni sada ostavljaju prekoravanje da bi svi skupa priznali grješku pred lošom posljedicom. Možda će im Allah oprostiti i nadoknaditi za izgubljenu bašču, na žrtveniku oholosti, sebičnosti, spletke i planiranja:

*"Teško nama!" - govorili su -, "mi smo, zaista, obijesni bili;* (68/31)...

Prije nego se spusti zastor u kontekstu nad posljednjom scenom čujemo ovaj pogovor:

*Eto takva je bila kazna, a na onom svijetu je, nek znaju, kazna još veća!* (68/33).

Tako je iskušenje u blagodatima pa neka znaju politeisti, stanovnici Mekke: *Mi smo ih na kušnju stavili kao što smo vlasnike jedne bašče na kušnju stavili* (68/17) - pa neka vide šta slijedi iza kušnje, a onda neka promisle šta je veće od iskušenja na ovom svijetu i kazne na njemu:

*a na onom svijetu je, nek znaju, kazna još veća* (68/33).

* * *

Tako se Kurejšijama navodi ovo iskušenje iz stvarne sredine i kazivanja koja su među njima kružila gdje se povezuje zakon života drevnih stradalnika sa životom sadašnjim i dotiče se time njihova srca metodom koji je najbliži realnosti njihova života. Istovremeno Kur'an podsjeća vjernike da su djela blagodati i bogatstva koje oni primjećuju kod politeista, velikana i Kurejšija samo iskušenje koje ima i posljedice i svoj rezultat. Allahov zakon stavlja na iskušenje čovjeka i blagodatima, a i nesrećom. Što se tiče oholih i umišljenih koji sprečavaju svako dobro, koji se povinjavaju samo dobru kojeg oni imaju, njihova je posljedica data u ajetu ...*a na onom svijetu je, nek znaju, kazna još veća* (68/33). Oni koji se čuvaju i koji su pažljivi imaju kod svoga Gospodara džennetska uživanja.

*Za one koji se budu bojali Allaha biće, zaista, dženneti uživanja u Gospodara njihova,* (68/34)...

To su posljedice koje stoje jedna nasuprot druge, isto kao što su bila i ponašanja jednih nasuprot drugih. To dvoje stoji vazda jedno nasuprot drugoga. Kod njih se i puti razilaze, pa, prema tome, i njihov kraj je različit.

* * *

Kod ova dva završetka dolazi i do rasprave s njima u kojoj nema nikakva nerješivog čvora niti složenosti, u kojima se oni izazivaju i opterećuju pitanjem za pitanjem, a za koji postoji samo jedan odgovor, u

kome je skoro nemoguće pogriješiti. Tu im se prijeti budućim svijetom i strašnom scenom, a na ovome svijetu prijeti im se ratom Uzvišenoga, Silnoga i jako Moćnoga:

*zar ćemo muslimane sa nevjernicima izjednačiti?!* (68/35).

*Šta vam je, kako rasuđujete?* (68/36).

*Imate li vi Knjigu, pa u njoj čitate* (68/37)

*da ćete imati ono što vi izaberete?* (68/38).

*Ili, zar smo vam se zakleli zakletvama koje će do Sudnjeg dana vrijediti da ćete ono što vi odredite imati?* (68/39).

*Upitaj ih ko je od njih jamac za to* (68/40).

*Ili, imaju li oni druge jamce? Pa neka jamce svoje dovedu, ako govore istinu* (68/41).

*Na Dan kada bude nepodnošljivo i kada budu pozvani da licem na tle padnu pa ne budu mogli,* (68/42)

*oborenih pogleda i sasvim poniženi biće nevjernici, - a bili su pozivani da licem na tle padaju dok su živi i zdravi bili* (68/43).

*Zato ostavi Mene i one koji ovaj Govor poriču, Mi ćemo ih postepeno odakle se i ne nadaju patnji približavati* (68/44)

*i vremena im davati, jer je obmana Moja, zaista, jaka!* (68/45).

*Tražiš li ti od njih nagradu, pa su nametom opterećeni?* (68/46).

*Ili je u njih iskonska knjiga, pa prepisuju?* (68/47).

Prijetnja kaznom na budućem i ratom na ovom svijetu, dolazi, kao što vidimo, u toku same rasprave i izazova. Prijetnja izrasta iz žestine rasprave i povećava se zbog pritiska izazova.

Prvo pitanje koje zaslužuje osudu glasi: *Zar ćemo muslimane sa nevjernicima izjednačiti?!* (68/35)- i vraća se na posljedicu i jednih i drugih, posljedicu koja je izložena u ranijim ajetima. To je pitanje koje može imati samo jedan odgovor. Ne, ne mogu biti jednaki. Muslimani su poslušni, predali su se svome Gospodaru. Oni ne mogu nikada biti kao griješnici koji čine prekršaje iz tvrdoglavosti, pa su i opisani ovim pokuđenim svojstvom. Ni po pameti ni po prvadi nije dopušteno da budu izjednačeni u nagradi i sudbini, oni koji su se Allahu predali i oni koji griješe.

Zatim, dolazi i drugo pitanje koje zaslužuje osudu: *šta vam je, kako rasuđujete?* *(68/36)*. Šta je s vama? Na čemu gradite svoj sud? Kako mjerite vrijednosti i sudbine pa da budu jednaci u vašim mjerilima i stavovima oni koji su se Allahu predali – muslimani i oni koji griješe.

Sa ove osude i prijezira prelazi se u kontekstu na ironiju i ismijavanje griješnika: *Imate li vi Knjigu, pa u njoj čitate da ćete imati ono što vi izaberete ?* (68/37-38). To je ismijavanje i ironija da ih pita, imaju li oni Knjigu koju proučavaju i iz koje izvlače slične norme koje ne može prihvatiti ni pamet, ni pravda, knjigu u kojoj im se kaže da su muslimani isti kao griješnici. To bi bila knjiga koja izaziva smijeh, knjiga koja se poklapa sa njihovim prohtjevima i povinjava njihovim željama, u kojoj oni nalaze odredbe i sudove koje oni izabiru i koje žele. Ni to se ne može osloniti na istinu, pravdu, na nešto što je logično ili poznato.

*Ili, zar smo vam se zakleli zakletvama koje će do Sudnjeg dana vrijediti, da ćete ono što vi odredite imati? (68/39)*. Ako nije tako, onda je ovako, a to je da oni imaju povelju kod Allaha koja bi vrijedila i bila na snazi sve do Sudnjeg dana, prema kojoj oni imaju sve što dosude i izaberu prema vlastitim željama. Od toga nema ništa. Oni nemaju nikakve povelje sa Allahom niti pouzdanog dokumenta. Pa o čemu onda oni govore? Na koncu, na što se oslanjaju?

*Upitaj ih ko je od njih jamac za to? (68/40)*. Pitaj ih ko je od njih ovo ugovorio? Ko je od njih ugovorena strana, da oni mogu da rade protiv Allaha što hoće, da imaju povelju ugovorenu koja će biti na snazi do Sudnjeg dana, da će imati ono što oni zaključe? To je smiješno, prava i očita ironija u kojoj se lica tope od grijeha i otvorenog izazova:

*Ili, imaju li oni druge jamce? Pa neka jamce svoje dovedu, ako govore istinu (68/41)*.

Oni su pripisivali jamca i ortaka Allahu, ali ovaj način izazivanja, znači pripisivanja ortaka i jamca njima a ne Allahu, pobija da postoje ortaci i jamci i poziva ih da dovedu te svoje jamce, ako istinu govore - ali kada će ih pozvati?

*Na Dan kada bude nepodnošljivo i kada budu pozvani da licem na tle padnu pa ne budu mogli, (68/42)*

*oborenih pogleda i sasvim poniženi biće nevjernici, - a bili su pozivani da licem na tle padaju dok su živi i zdravi bili (68/43)*.

Oni stoje licem u lice pred ovom scenom kao da je ona tu tog momenta i kao da ih ona izaziva da dovedu te svoje tzv. jamce. Ovaj Dan je prisutna Istina u Allahovu znanju, taj Dan se ne ograničava vremenom u Njegovu znanju. Predstavljanje toga Dana na ovaj način čini njegov događaj snažnim, živim i prisutnim u ljudskim dušama na način Časnog Kur'ana.

Složenica *el-kešf ani's-sak* je figurativni izraz za impresivno izražavanje u klasičnom arapskom jeziku, a znači žestinu i tegobu. Ovim se misli na Sudnji dan u kome se čovjek predaje, pojačava se tegoba i tjeskoba, Dan kada se pozivaju oholi da učine sedždu a ne mogu je učiniti ili zbog toga što je vrijeme isteklo ili su na drugom mjestu kao što su u kontekstu opisani: *i kada će žureći, uzdignutih glava,* (14/43) - i kao da su im tijela i nervi obuzeti i istegnuti strahom bez njihove volje. U svakom slučaju, ovo je izraz tegobe, nemoći i zaplašujući izazov.

Najzad slika njihova izgleda se upotpunjava *oborenih pogleda i sasvim poniženi biće nevjernici* (68/43), ovi oholnici i hvalisavci oborenih pogleda i teškog poniženja, a to dvoje stoji nasuprot njihove oholosti i umišljenosti. Ovo podsjeća na prijetnju koja se spominje na početku sure: *Na nos ćemo Mi njemu biljeg utisnuti* (68/16). Nagovještaj poniženja i slomljenosti je jako uočljiva pojava koja se i namjerava ovom scenom.

I dok su nevjernici u ovom teškom i ponižavajućem položaju, njih podsjećaju na ono što ih je navelo da se suprotstavljaju i ohole: *a bili su pozivani da licem na tle padaju dok su živi i zdravi bili* (68/43) - sposobni da sedždu čine, ali su odbijali i pravili se važnima. Takvi su bili tada, a sada su oni to teško i poniženo oličenje, sada kada je ovaj svijet iza njih. Oni se pozivaju sada da učine sedždu, ali je sada ne mogu učiniti.

I dok su oni u ovoj panici, stiže im strašna prijetnja koja razara srca:

*Zato ostavi Mene i one koji ovaj Govor poriču* (68/44).

Ovo je potresna prijetnja, a Silni, Moćni, Snažni i Postojani govori Svome Poslaniku (alejhi's-selam): Ostavi mene i one koji ne vjeruju u ovaj Govor! Ostavi Mene da Ja vodim borbu protiv njih. Ja ću se za to pobrinuti.

Ko je taj koji negira ovaj Govor?

To je, doista, to malo sićušno, siromašno i slabo stvorenje. To je sitni mrav, to je rasuta praška. Štaviše, to je ništavilo koje ne predtstavlja ništa pred silinom Silnoga, Moćnoga i Uzvišenoga.

Muhammede, ostavi Mene i ovo stvorenje a ti i vjernici koji su s tobom, odmorite se. Rat je sa Mnom, a ne s tobom i s vjernicima. Ovo stvorenje Moj je neprijatelj! Ja ću preuzeti to pitanje vezano za njega, pa ga prepusti Meni! Idi ti i oni koji su s tobom pa se odmorite!

Kakva potresna strahota za nevjernike, a kakav mir za Vjerovjesnika i vjernike izložene torturi Kurejšija.

Ovdje im Silni i Pobjedonosni otkriva plan borbe sa ovim mizernim, sićušnim i slabim stvorenjem:

*Mi ćemo ih postepeno odakle se i ne nadaju patnji približavati i vremena im davati, jer je obmana moja, zaista, jaka* (68/44-45).

Pitanje nevjernika i svog stanovništva na Zemlji je, doista, slabije i manje od potrebe preduzimanja ovih mjera od strane Allaha, ali Uzvišeni ih Sobom upozorava da oni shvate prije nego istekne vrijeme, da znaju da je povjerenje koje im je On dao stupica u koju oni upadaju, zavedeni, da je davanje više vremena njima da više čine nasilje, da se suprotstavljaju i lutaju, da je to mamac za njih kako bi dospjeli u najtežu sudbinu. To je Allahov raspored da oni ponesu sav svoj teret i da dođu na ovo mjesto opterećeni grijesima, zasluženi za stvarnu kaznu, tegobu i mučenje.

Pravda i milost Allahova nisu veće od upozorenja i postepenog otkrivanja mjera kazne. Allah ne zanemaruje kod ovog upozorenja i prijetnje pravdu i milost. Allah, Uzvišeni, unaprijed podsjeća Svoje neprijatelje i neprijatelje vjera i Njegova Poslanika na Svoju pravdu i milost kod ovog upozorenja i prijetnje, a oni će poslije toga biti tretirani prema onome što su odabrali. Maska je skinuta sa lica i pitanje je postalo sasvim jasno.

Uzvišeni Allah daje vremena, ali ništa ne zanemaruje. I nasilniku daje priliku, a kada ga dohvati, onda ga više On ne popušta. Tu Allah otkriva Svoj Put i Zakon koje je odredio Svojim htijenjem. On kaže Svome Poslaniku (alejhi's-selam): "Ostavi Mene i onog ko negira ovu Knjigu! Pusti Mene i one koji se ponose bogatstvom i sinovima, čašću i vlašću, i Ja ću im dati vremena, a od ove blagodati učinit ću njima stupicu." Time Allah smiruje Svoga Poslanika, a upozorava Svoje neprijatelje i prepušta ih toj stvarnoj prijetnji.

U sjeni scene mučnog Sudnjeg dana i ove strahovite prijetnje upotpunjava se rasprava, izazov i čuđenje zbog njihova čudnog stava:

*Tražiš li ti od njih nagradu, pa su nametom opterećeni?* (68/46).

Opterećenje nametom koje bi se od njih tražilo kao nagrada za uputu nagonilo bi ih da se suprotstave i ugone nosioca Poziva u laž, učinilo bi ih da to shvate groznom sudbinom zbog teškoće koju bi oni činili:

*Ili je u njih iskonska knjiga, pa prepisuju?* (68/47).

Zatim, jesu li oni uvjereni u ono što je nepoznato pa se ne plaše šta ih očekuje. Da li oni imaju uvida u tu knjigu, prepisuju je i znaju šta je u njoj, ili oni sami pišu što hoće, pišu da bi osigurali ono što žele.

Nije ni jedno ni drugo, pa zašto su onda zauzeli ovakav čudan i sumnjiv stav.

* * *

Tim čudnim, inspirativnim i stravičnim izražavanjem: *Zato ostavi Mene i one koji ovaj Govor poriču* (68/44), oglašava se plan borbe i otkriva zakon rata između Allaha i Njegovih podmuklih neprijatelja. Allah oslobađa Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i vjernike te borbe između nevjernika i vjernika, između Istine i neistine. To je borba koju vodi On, Uzvišeni. To je Njegova borba kojom On rukovodi.

Ona je, uistinu, takva, premda izgleda da Vjerovjesnik (alejhi's-selam) i vjernici imaju značajnu ulogu u ovom iskonskom sukobu. Njihova je uloga, kada im Allah omogući, samo dio Allahove moći u Njegovoj borbi sa Njegovim neprijateljima. Oni su samo poluga koju Allah može, a ne mora, da koristi. U oba slučaja On radi ono što hoće, On lično vodi borbu Svojom metodom koju želi.

Ovaj tekst objavljen je Poslaniku (alejhi's-selam) dok je bio u Mekki, a broj vjernika uz njega sasvim mali da skoro ne znači ništa. U toj borbi slabi su bili smireni, a opijeni snagom, čašću, bogatstvom i sinovima osjećali su se grozno. Poslije dolazi do promjene situacije u Medini. Allah je htio da Poslanik i vjernici s njime imaju značajnu ulogu u borbi, ali im je i dalje Allah povlađivao tu moć koju im je dodijelio dok su bili u Mekki u manjini. U vrijeme pobjede na Bedru On kaže: *Vi njih niste ubijali nego Allah; i nisi ti bacio kad si bacio, nego je Allah bacio, da bi vjernike lijepom kušnjom iskušao, - Allah zaista sve čuje i sve zna* (8/17).

To je rekao da bi im u srcima učvrstio ovu istinu, da je ova borba Njegova borba, da je ovaj rat Njegov rat, da je taj problem Njegov problem, a kada im je dodijelio da i oni imaju značajnu ulogu u borbi, da je to bilo

samo da bi ih iskušao lijepim iskušenjem, da im registrira za ovo iskušenje nagradu. Stvarni rat On je vodio. Stvarnu pobjedu On je dosudio. On, Uzvišeni, vodi borbu i s njima i bez njih, a kada je oni vode, oni su samo poluga Njegove moći, ali ne i jedina poluga u Njegovoj ruci.

Ova jasna Istina očituje se u kur'anskim tekstovima na svakom mjestu, u svako vrijeme i u svakoj situaciji. Ona je istina koja se podudara sa islamskim poimanjem Allahove moći i odredbe, Njegova zakona, htijenja i Istine ljudske moći koja odražava ostvarenje Allahove moći kao poluga, ali ne prelazi ulogu poluge.

Ona je činjenica koja izliva smirenost u srce vjernika u oba slučaja, u slučaju njegove moći, a i slabosti, podjednako, sve dok je srce iskreno prema Allahu i dok se ono oslanja u borbi na Allaha. Njegova moć nije moć koja mu pomaže u borbi istine i neistine, u borbi vjerovanja i nevjerovanja nego je Allah taj koji se brine o pobjedi. Nemoćni vjernik ne može biti poražen jer Allahova moć stoji iza njega, Allahova moć preuzima borbu i brine o pobjedi. Allah daje vremena, čini sve postepeno i određuje sve činjenice da se zbiju u određeno vrijeme sukladno Njegovu htijenju i mudrosti, sukladno Njegovoj pravdi i milosti.

Ta borba je činjenica koja prouzrokuje veliki strah u srcu neprijatelja, bez obzira da li je vjernik koji je pred njim u slaboj situaciji ili je snažan, jer vjernik nije taj koji će stupiti s njim u borbu, nego je to Allah koji preuzima borbu Svojom snagom i silom. Allah koji kaže Svome Vjerovjesniku: *Zato osatvi Mene i one koji ovaj govor poriču* (68/44) - ostavi Mene nasamo sa ovim zlikovcem, lutalicom! Allah daje vremena i vreba, a neprijatelj je u strašnoj, groznoj i zaplašujućoj stupici makar bio na vrhu svoje moći i spremnosti. Ova moć je slaba, a ova spremnost ona je sama po sebi lovište: *I vremena im davati, jer je obmana Moja, zaista, jaka* (68/45). Međutim, kada će to biti? To je u Allahovom tajnom znanju, a ko može dati sigurnost kod te Allahove nepoznanice i Njegove kazne? Allahova Kazna sigurno će zadesiti griješnike.

* * *

Pred ovom činjenicom Allah upućuje Svoga Poslanika (alejhi's-selam) na strpeljenje, strpljenje na podnošenju obaveza poslanstva, strpljenje zbog skretanja nekih ljudi, strpljenje zbog uznemirenja i nagonjenja u laž, strpljenje sve dok Allah ne presudi u određeno vrijeme

kada to on htjedne. Ovim se podsjeća Poslanik na iskušenje koje je prije njega podnosio njegov brat Junus kome su padale teško ove obaveze i koji bi bio ponižen da ga nije stigla Allahova blagodat.

*Ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga i ne budi kao Zunnūn koji je u ogorčenju zavapio* (48/48). *I da ga nije stigla Allahova milost, na pusto mjesto bi izbačen bio i prijekor bi zaslužio,* (48/49) *ali, Gospodar njegov ga je odabrao i učinio ga jednim od onih koji su dobri* (68/50).

*Sahib'u-l Hut* je Junus (alejhi's-selam) kao što je navedeno u suri Es-Saffat. Sažetak pokusa sa Junusom Allah spominje Muhammedu (alejhi's-selam) da bi mu to bila neka vrsta popudbine i ulog njemu kao posljednjem vjerovjesniku prije koga su svi vjerovjesnici bili na iskušenju u nizu poslanstava, da bi Muhammed (alejhi's-selam) bio posljednji ubirač žetve, uloge i popudbine, pa ga je Allah i odredio za ovaj teški veliki teret, teret upute svih ljudi, ne samo jednog plemena, naselja ili naroda, opteretio ga je da upućuje sva pokoljenja, a ne samo samo jedno pokoljenje ili pokoljenje jednog stoljeća, kao što su bile obaveze poslanika prije njega. Obavezom pomaganja ljudima i poslije njega u svakom pokoljenju i u svim narodima sa stalnim, stabilnim i dobrim programom, povoljnim za život naroda u svim situacijama, položajima i iskušenjima koji svakog dana donosi nešto novo.

Sažetak tog pokusa je da je Allah poslao Junusa sina Mettaa (alejhi's-selam) stanovnicima jednog naselja za koga kažu da se zvalo Niniva kod Mosula. Stanovnici toga kraja nisu bili dobri vjernici. To je Junusu bilo veoma teško pa ih je napustio govoreći u sebi ljutito: "Allah me neće prisiliti da ostanem među ovim tvrdoglavim i upornim ljudima. On me može poslati među drugi narod!" Tako ljutit i pritješnjen došao je do morske obale gdje se ukrcao na jednu lađu. Kada je brod dospio na pučinu, a bio je pretovaren, počeo je tonuti. Bacali su kocku među putnicima koga će od njih izbaciti da bi olakšali teret na lađi. Kako je kocka pala na Junusa da ga izbace, oni su ga i izbacili. Junusa je progutala riba.

Tada Junus, ogorčen, zavika u ovoj velikoj nevolji u tminama utrobe ribe i usred dubokog mora: *Nema boga osim Tebe, hvaljen neka si! A ja sam se, zaista, ogriješio prema sebi!* (21/87). Blagodat njegova Gospodara obuhvatila je Junusa i riba ga je izbacila na obalu. Samo meso, skoro bez kože, koža mu je stradala u stomaku ove ribe. Allah mu je sačuvao život Svojom moći koju ništa ne ograničava što ograničava čovjeka.

Ovdje Junus uzvikuje: Da nije ove blagodati, zaista, riba bi me zadržala i ja bih bio ponižen, tj. ponižen kod svoga Gospodara zbog

vlastitog djela, a malog strpljenja i vlastitog postupanja bez Allahova odobrenja. Pa ipak ga je Allahova blagodat spasila ove nevolje. On mu je primio njegovu zahvalu, priznao mu kajanja i na osnovu toga dodijelio mu zasluženu blagodat: *ali, Gospodar njegov ga je odabrao i učinio ga jednim od onbih koji su dobri* (68/50).

Ovo je to iskušenje kroz koje je prošao Junus na koje podsjeća Allah Muhammeda (alejhi's-selam) u vrijeme otpora Kurejšija i nagonjenja u laž, nakon što ga je Allah lišio samostalnog vođenja borbe, naredio mu da prepusti borbu Allahu, da je On vodi kako hoće i u vrijeme kada hoće, a Poslanika (alejhi's-selam) obavezao da bude strpljiv, zbog Allahove mudrosti i Njegove odredbe do određenog vremena, da podnosi teškoće na putu dok ne dođe vrijeme za borbu.

Stvarne poteškoće kod poziva se odražavaju u poteškoći strpljenja radi Allahove odredbe sve dok ne dođe vrijeme za to i u vrijeme kada to bude On htio Svojom mudrošću. Na ovom putu su brojne poteškoće: poteškoća nagonjenja u laž i mučenje, poteškoće odustajanja nekih i tvrdoglavih, poteškoća unutrašnjeg nakostrješivanja i napuhivanja, poteškoće smutnje koje čine ljude bespravno i oholo misleći da je u tome pobjeda, zatim poteškoća kako se zadržati kod ovog svega, očuvati zadovoljstvo, stalnost i smirenost prema istinitom Allahovu obećanju bez kolebanja i sumnje na putu. Bez obzira kakve bile poteškoće na tom putu, to je ogroman i strašan trud koji traži odlučnost, strpljenje, pomoć i uspjeh od Allaha. Što se tiče same borbe, pa nju vodi Allah. On je odredio da će je On preuzeti isto kao što je odredio da će dati roka iz mudrosti koju On zna, kao što je i obećao svom plemenitom Poslaniku i potvrdio to svoje obećanje kasnije.

* * *

Na kraju sure ocrtava se scena nevjernika dok slušaju poziv Poslanika (alejhi's-selam) i dočekuju ga sa žestokom srdžbom, snažnom zavidnošću i sa izlivom u otrovnim pogledima i ubilačkom usmjeravanju prema Poslaniku kojeg Kur'an opisuje na način da tu ništa više ne treba dodati:

*Gotovo da te nevjernici pogledima svojim obore kad Kur'an slušaju, govoreći: "On je, uistinu, luda!"* (68/51).

Ovi pogledi skoro da su se odrazili na korake Poslanika (alejhi's-selam) pa su djelovali na njega tako da je doveden do posrtanja i gubljenja ravnoteže i stabilnosti na zemlji. Ovaj izraz govori kakvi su bili stavovi protivnika, kakva je njihova srdžba, bijes, zlo, zavidnost, težak položaj i mržnja. Žestina i otrov pratili su ove otrovne stavove preplavljene ružnim grdnjama i prljavim psovkama, zatim pokuđenim izmišljotinama: *govoreći: "On je, uistinu, luda"* (68/51).

Ovo je scena koju ocrtava kreatorsko pero i registrira je kao jednu od općih scena poziva u Mekki. Ovako nešto može biti samo kao nešto opće među velikanima koji su jako tvrdoglavi i griješni, iz čijih srca proističe u njihovim stvaovima svaka ova pokuđena i ljuta mržnja. Ovo je popraćeno odlučnim riječima kojima se završava svaka priča:

*A Kur'an je svijetu cijelom opomena!* (68/52).

Ovakvu opomenu ne može izreći nijedna luda niti je može donijeti lud čovjek.

Allah govori istinu, a lažu oni koji izmišljaju.

* * *

Prije završetka kazivanja nužno je osvrnuti se i na riječ *li'l –'alemin –svijetu cijelom,* nužno se osvrnuti ovdje jer je poziv u Mekki bio suočen sa tim nijekanjem, Poslanik je bio suočen sa tim jako otrovnim pogledima. Politeisti su ga vrebali da bi istupali protiv tog poziva sa svim čime su raspolagali. Poziv je u to rano vrijeme i u ovom jako tijesnom prostoru oglašen kao objava cijelom svijetu, a ona je po svojoj prirodi i stvarno takva. Ovo oglašavanje, da je Kur'an opomena cijelom svijetu, nije rečeno kada je došlo do pobjede u Medini, kao što to danas hoće reći neki koji izmišljaju, nego je to rečeno vrlo rano, prvih dana poziva u Mekki, a to je čvrsta činjenica kojom je prožet ovaj Poziv od samog njegovog nastanka.

Tako je htio Allah. I tako je i ovaj Poziv bio usmjeren od prvih svojih dana i tako će trajati do kraja vremena. Tako je Allah to želio kao njegov davalac i zaštitnik. On je njegov Branitelj i Zaštinik. On preuzima borbu, da je vodi protiv onih koji nagone u laž, a nosiocu ovog poziva je dužnost da se strpi dok Allah ne presudi, a On je najbolji suditelj.

* * *

# سورة الحاقة مكية

## وآياتها ٥٢

بسم الله الرحمن الرحيم

« ٱلْحَاقَّةُ * مَا ٱلْحَاقَّةُ ؟ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا ٱلْحَاقَّةُ ؟ * كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ * فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ * وَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ * سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُوماً ، فَتَرَى ٱلْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَى كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ * فَهَلْ تَرَىٰ لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ ؟ * وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَٱلْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ * فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَابِيَةً * إِنَّا لَمَّا طَغَى ٱلْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي ٱلْجَارِيَةِ * لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ .

« فَإِذَا نُفِخَ فِي ٱلصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ * وَحُمِلَتِ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً * فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ ٱلْوَاقِعَةُ * وَٱنْشَقَّتِ ٱلسَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ * وَٱلْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا ، وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ * يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ .

« فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاؤُمُ ٱقْرَأُوا كِتَابِيَهْ * إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيَهْ * فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ * فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ * قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ * كُلُوا وَٱشْرَبُوا هَنِيئاً بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي ٱلْأَيَّامِ ٱلْخَالِيَةِ .

« وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ : يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهْ * وَلَمْ أَدْرِ
مَا حِسَابِيَهْ * يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ * مَا أَغْنَى عَنِّي مَالِيَهْ * هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ .

« خُذُوهُ فَغُلُّوهُ * ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ * ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا
فَاسْلُكُوهُ * إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ * وَلَا يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ
الْمِسْكِينِ * فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هَاهُنَا حَمِيمٌ * وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ * لَا يَأْكُلُهُ
إِلَّا الْخَاطِئُونَ .

« فَلَا أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ * إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ * وَمَا هُوَ
بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ * وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ ، قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ * تَنْزِيلٌ مِنْ
رَبِّ الْعَالَمِينَ * وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ * لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ * ثُمَّ لَقَطَعْنَا
مِنْهُ الْوَتِينَ * فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ * وَإِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ * وَإِنَّا
لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ * وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ * وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ *
فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ » ...

## SURA EL – HAQQA
## OBJAVLJENA U MEKKI
## IMA 52 AJETA

*U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!*

*Čas neizbježni,* (69/1)

*šta je Čas neizbježni,* (69/2)

*i otkud ti znaš šta je Čas neizbježni?* (69/3).

*Semūd i Ād su Smak svijeta poricali* (69/4)

*pa je Semūd uništen glasom strahovitim,* (69/5)

*a Ād uništen vjetrom ledenim, silovitim,* (69/6)

*kome je On vlast nad njima sedam noći i osam dana uzastopnih bio prepustio, pa si u njima ljude povaljane kao šuplja datulina debla vidio,* (69/7)

*i vidiš li da je iko od njih ostao?* (69/8).

*A došli su faraon, i oni prije njega, i zbog odvratnih postupaka izvrnuta naselja,* (69/9)

*i protiv poslanika Gospodara svoga se dizali, pa ih je On ne može biti teže kaznio* (69/10).

*Mi smo vas, kad je voda preplavila sve, u lađi nosili* (69/11)

*da vam to poukom učinimo i da to od zaborava sačuva uho koje pamti* (69/12)

*A kad se jednom u rog puhne,* (69/13)

*pa se Zemlja i brda dignu i od jednog udara zdrobe,* (69/14)

*toga dana će se Smak svijeta dogoditi* (69/15)

*i nebo će se razdvojiti - tada će labavo biti -* (69/16)

*i meleki će na krajevima njegovim stajati, a prijesto Gospodara tvoga će tog dana iznad njih osmorica držati* (69/17).

*Tada ćete ispitivani biti, i nijedna tajna vaša neće skrivena ostati:* (69/18)

*onaj kome se knjiga njegova u desnu ruku njegovu da - reći će: "Evo vam, čitajte knjigu moju,* (69/19)

*ja sam čvrsto vjerovao da ću račun svoj polagati"* (69/20).

*I on će biti u životu zadovoljnom,* (69/21)

*u džennetu predivnom,* (69/22)

*čiji će plodovi nadohvat ruke biti* (69/23).

*"Jedite i pijte radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili!"* (69/24).

*A onaj kome se da knjiga u lijevu ruku njegovu reći će: "Kamo sreće da mi knjiga moja ni data nije* (69/25)

*i da ni saznao nisam za obračun svoj!* (69/26)

*Kamo sreće da me je smrt dokrajčila –* (69/27)

*bogatstvo moje mi nije od koristi, snage moje nema više!"* (69/28).

*"Držite ga i u okove okujte,* (69/29)

*zatim ga samo u vatri pržite,* (69/30)

*a onda ga u sindžire sedamdeset lakata duge vežite,* (69/31)

*jer on u Allaha Velikog nije vjerovao* (69/32)

*i da se nahrani nevoljnika - nije nagovarao;* (69/33)

*zato on danas ovdje nema prisna prijatelja* (69/35)

*ni drugog jela osim pomija,* (69/36)

*koje će samo nevjernici jesti"* (69/37).

*A Ja se kunem onim što vidite* (69/38)

*i onim što ne vidite,* (69/39)

*Kur'an je, doista, govor objavljen plemenitom Poslaniku,* (69/40)

*a nije govor nikakva pjesnika - kako vi nikako ne vjerujete!* (69/41).

*i nisu riječi nikakva proroka - kako vi malo razmišljate!* (69/42).

*Objava je on od Gospodara svjetova!* (69/43).

*A da je on o Nama kojekakve riječi iznosio,* (69/44)

*Mi bismo ga za desnu ruku uhvatili,* (69/45)

*a onda mu žilu kucavicu presjekli,* (69/46)

*i niko ga između vas ne bi mogao od toga odbraniti* (69/47).

*Pouka je Kur'an onima koji budu Allahova naređenja izvršavali, a zabrana se klonili -* (69/48)

*a Mi sigurno znamo da neki od vas neće u nj vjerovati* (69/49)

*i on će biti uzrok jadu nevjernika,* (69/50)

*a on je, doista, sama istina* (69/51)

*zato ti hvali ime Gospodara tvoga, Veličanstvenoga!* (69/52).

Ova sura je po svome sadržaju stravična i zaplašujuća. Malo kad se može sresti čovjek s njom, a da se žestoko ne potrese. Ona tuče od svoga početka do kraja po osjećaju čovjeka i upoznaje ga sa smrtonosnim strahom i strogom ozbiljnošću. Scena za scenom se smjenjuju, a sve imaju ton koji se jako odražava na osjećaj čovjeka; čas nosi strah, čas uzvišenost, čas kaznu, i to u snažnom kretanju u svakom momentu.

Ova sura u cjelini baca na čovjeka veoma snažne i jake osjećaje koji imaju jedan smisao, a to je naredba, naredba vezana za vjeru i vjerovanje, čista, odlučna i kategorična ozbiljnost. U svemu tome nema nikakve neozbiljnosti niti ima mjesta za šalu. To su ozbiljnost na ovom i na budućem svijetu, ozbiljnost u Allahovom mjerilu i Njegovom obračunu, ozbiljnost koja ne trpi odstupanje bilo malo ili više, ovdje ili tamo. Svačije odstupanje od te ozbiljnosti izaziva da se na njega spusti oštra Allahova srdžba, zaslužuje da bude strogo kažnjen pa makar bio taj koji odstupa od nje i sam Poslanik. Ova naredba je veća od Poslanika i veća od svih ljudi. Ona je Istina, istina dubokog uvjerenja, istina od Gospodara svjetova.

Ovaj smisao i značenje istaknuti su u odabranom imenu Sudnji dan u ovoj suri, a koja je po tome i dobila ime *El-Haqqa*. Ovaj termin El-Haqqa po svom izgovoru, zvučnosti i značenju baca na osjećaj čovjeka smisao ozbiljnosti, strogosti, istine i stabilnosti, a sami ton ovog termina sliči dizanju tereta dugo vremena, a onda njegovom čvrstom učvršćivanju i stabilnosti. To se postiže sa dužinom nad slovom "ha" sa "elifom", a njegova ozbiljnost sa pojačanjem slova "qaf" poslije slova "ha". Njegova stabilnost se dokazuje sa završetkom tog termina sa okruglim "te" koje se izgovara kao "ha" bez vokala.

U stradanju onih koji negiraju vjeru i vjerovanje i koji negiraju budući svijet, naroda jednog za drugim i grupe jedne za drugom, ističe se njihovo stradanje od oštre, žestoke i strašne oluje: *Semūd i Ād su Smak svijet poricali pa je Semūd uništen glasom strahovitim, a Ād uništen vjetrom lednim, silovitim, kome je On vlast nad njima sedam noći i osam dana uzastopnih bio prepustio, pa si u njima ljude povaljane kao šuplja datulina debla vidio,i vidiš li da je iko od njih ostao? A došli su faraon, i oni prije njega, i zbog odvratnih postupaka izvrnuta naselja, i protiv poslanika Gospodara svoga se dizali, pa ih je On ne može biti teže kaznio. Mi smo vas, kad je voda preplavila sve, u lađi nosili da vam to poukom učinimo i da to od zaborava sačuva uho koje pamti* (69/4-12). Tako će snaći strašna kazna iznenada i neočekivano svakoga ko se okrene od ove naredbe, kazna koja odgovara strogoj i odlučnoj naredbi po ovoj velikoj i strašnoj naredbi koja ne trpi nikakve šale niti podnosi igre, ne trpi odstupanja od nje ni ovdje ni tamo.

U stravičnoj sceni Sudnjeg dana i stravičnom završetku Kosmosa, ističe se i veličina koja se ispoljava, a i ona je stravična i strašna: *A kad se jednom u rog puhne, pa se zemlja i brda dignu i od jednog udara zdrobe, toga dana će se Smak svijeta dogoditi i nebo će se razdvojiti – tada će labavo biti*

– *i meleki će na krajevima njegovim stajati, prijesto Gospodata tvoga će toga dana iznad njih osmorica držati (69/13-17).*

Taj strah i ova uzvišenost daju veličanstvenu i uzvišenu ozbiljnost sceni obračuna zbog tog stravičnog događaja. Strah i uzvišenost učestvuju u produbljavanju toga značenja u osjećaju čovjeku sa ostalim tonovima ove sure i njenim nagovještajima, to kao i riječi koje dolaze iza toga o onima koji su spašeni i drugima koji su izloženi muci: *Onaj kome se knjiga njegova u desnu ruku njegovu da – reći će: "Evo vam, čitajte knjigu moju, ja sam čvrsto vjerovao da ću račun svoj polagati" (69/19-20).* Ovaj se već spasio i još potvrđuje spas: *A onaj kome se da knjiga u lijevu ruku njegovu reći će: "Kamo sreće, da mi knjiga moja ni data nije i da ni saznao nisam za obračun svoj! Kamo sreće da me je smrt dokrajčila – bogastvo moje mi nije od koristi, snage moje nema više!" (69/25-29)* - ističe se u ovom dugom kazivanju mučni bol koji utiskuje odraz ove sudbine u osjećaj čovjeka.

Ova stroga ozbiljnost i smrtonosni strah javljaju se u veličanstvenim riječima stravične i zapanjujuće osude, stravičnoga Dana i na uzvišenom mjestu: *"Držite ga i u okove okujte, zatim ga samo u vatri pržite, a onda ga u sindžire sedamdeset lakata duge vežite" (69/30-32).* Svaki pasus kao da nosi teret nebesa i Zemlje i istresa u zapanjujućoj veličini, strahu i teškoj ozbiljnosti.

Zatim je ova uzvišena riječ sudbine popraćena kroz objašnjenje obaveznosti stravične kazne i strašnog kraja za griješnika riječima: *jer on u Allaha Velikog nije vjerovao i da se nahrani nevoljnika - nije nagovarao, zato on danas ovdje nema prisna prijatelja ni drugog jela osim pomija koje će samo nevjernici jesti (69/33-37).*

Ovo značenje se kasnije ističe u navodu strašne zakletve, u Allahovoj odredbi zbog činjenice posljednje vjere: *A Ja se kunem onim što vidite, i onim što ne vidite, Kur'an je, doista, govor objavljen plemenitom Poslaniku, a nije govor nikakva pjesnika - kako vi nikako ne vjerujete! I nisu riječi nikakva proroka – kako vi malo razmišljate! Objava je on od Gospodar svjetova! (69/38-43).*

Na kraju ova ozbiljnost ističe se i u posljednjoj intonaciji u odlučnoj prijetnji i smtonosnoj kazni za svakog onoga ko se poigrava ovom naredbom ili je mijenja bez obzira ko bio, pa makar to bio i Muhammed – poslanik: *A da je on o Nama kojekave riječi iznosio, Mi bismo ga za desnu ruku uhvatili, a onda mu žilu kucavicu presjekli, i niko ga između vas ne bi mogao od toga odbraniti (69/44-47).* Ovo je naredba u kojoj se ne toleriše ništa niti se ima obzira prema ikome, niti je moguće ovu naredbu ublažiti.

Tada ova sura završava sa konačnom i strogom odlukom i riječima koje definitivno razdvajaju ostalo od ove stroge naredbe: *Pouka je Kur'an onima koji budu Allahova nerećenja izvršavali, a zabrana se klonuli – a Mi sigurno znamo da neki od vas neće u nj vjerovati – i on će biti uzrok jadu nevjernika, a on je, doista, sama istina; zato ti hvali ime Gospodara tvoga, Veličanstvenoga! (69/48-52)*. To je kraj koji dokida svaku drugu riječ. To je kraj koji donosi odlučujuću riječ, koji se završava na način da nema potrebe za daljim razgovorom i ističe zahvalu u ime Uzvišenog Allaha.

* * *

To je smisao kojem se posvećuje ova sura da bi ga utisnula u ljudski osjećaj, to je smisao kojeg preuzima njen stil, ton, scene, slike i odsjeni da ga prenese, potvrdi i produbi na impresivni živi i čudni način.

Stil ove sure blokira osjećaj čovjeka živim scenama tako da se od njih ne može ništa odvojiti niti se može predočiti osim da su scene žive, realne, prisutne, tu. Čovjek ih posmatra u njihovoj živahnosti, snazi i njihovim efektima koji se javljaju na čudan način.

Ova stradanja naroda Semūd, Ād, faraona i naselja Luta razorena vjetrovima Sodoma i Gomora su prisutna, oličena. Stravični strah izazivaju scene koje se ne mogu odvojiti od osjećaja. To su scene potopa i ostatak ljudskog roda koji je nošen u jednoj lađi koja plovi. Ovo je ocrtano u dva slijedeća ajeta dosta brzo, kratko, u dva ajeta kojima čovjek može da pročita: *A Ād uništen vjetrom ledenim, silovitim, kome je On vlast nad njima sedam noći i osam dana uzastopnih bio prepustio, pa si u njima ljude povaljane kao šuplja datulina debla vidio, i vidš li da je iko od njih ostao? (69/6-8)*. Osjećaju čovjeka se ne predstavlja samo panorama oluje koja je bučna, koja sve ruši i drobi u toku sedam dana i sedam noći, nego i scena ljudi poslije tog vremena, scena povaljanih ljudi, nadmenih, *kao šuplja datulina debla.*

Ovo je živa scena predočena oku, predočena srcu, predočena i viziji. Tako je isto i sa ostalim scenama žestokog i oštrog kažnjavanja u ovoj suri.

Zatim, ovo su i konačne stravične scene i kraj ovog Kosmosa. Ovo je sve dato u viziji, u osjećaju sa strahom i galamom okolo, sve je prekriveno stravičnošću i tugom. Ko je taj ko bi čuo: *pa se Zemlja i brda dignu i od jednog udara zdrobe (69/14)*, a da njegov osjećaj ne čuje lom i pucketanje

nakon što je vidio dizanje i sudar! Ko je taj ko je čuo: *i nebo će se razdvojiti – tada će labavo biti, i meleki će na krajevima njegovim stajati (69/16-17)*, a da mu u viziji nije predočen ovaj tužni kraj i ova bolna scena lijepih i čvrstih nebesa?! Zatim, ko je taj čiji osjećaj ne bi bio preplavljen veličinom i strahotom kad čuje: *i meleki će na krajevima njegovim stajati, a prijesto Gospodara tvoga tog dana iznad njih osmorica držati. Tada ćete ispitivani biti, i nijedna tajna vaša neće skrivena ostati (69/17-18).*

Sceni onoga ko je spašen i ko je prihvatio svoju knjigu svojom desnicom, njegovu veselju ni prostranstvo ovog svijeta nije dovoljno. On poziva sva stvorenja da čitaju njegovu knjigu, poziva zvonko, veselo i ponosno: *Evo vam, čitajte knjigu moju, ja sam čvrsto vjerovao da ću račun svoj polagati (69/19-20).*

Scena onoga koji je upropašten i koji dohvaća svoju knjigu koju je uzeo svojom ljevicom i gubitak izražen jecanjem i stenjanjem u njegovim riječima, naglasku i tonu: *Kamo sreće da mi knjiga moja ni data nije i ni da saznao nisam za obračun svoj! Kamo sreće da me je smrt dokrajčila, - bogastvo moje mi nije od koristi, snage moje nema više (69/25-29).*

Ko je taj čiji osjećaji ne bi zadrhtali dok sluša strašnu osudu: *Držite ga i u okove okujte, zatim ga samo u vatri pržite, a onda ga u sindžire sedmdeset lakata vežite (69/30-32) itd.* Ova scena kazuje kako se potčinjeni utrkuju da provedu ovu stravičnu i uzvišenu naredbu nad tim očajnikom, gubitnikom.

A za njegovo stanje kaže se tamo "*...zato on danas ovdje nema prisna prijatelja ni drugog jela osim pomija, koje će samo nevjernici jesti" (69/35-37).*

I na kraju - ko je taj koga ne snađe potres i pogibeljiva briga kad predstavi u svojoj viziji sliku te strašne prijetnje: *A da je on o nama kojekakve riječi iznosio, mi bismo ga za desnu ruku uhvatili a onda mu žilu kucavicu presjekli, i niko ga između vas ne bi mogao od toga odbraniti (69/44-47).*

To su scene snažne živahnosti i prisutnosti tako snažne da ih se čovjek ne može osloboditi kroz cijelu ovu suru jer te scene nasrću na njega, pritiskuju ga, miješaju se sa živcima i osjećajima stvarnim i žestokim uticajem.

* * *

Intonacija odvojenosti između ajeta u suri učestvuje svojom posebnom i raznovrsnim zvonkošću sukladno scenama i situacijama kod stvaranja tog živog i snažnog uticaja, počevši od dužine, pojačanja i stanke na početku sure.

*El-Haqqa, Ma'l-haqqka, Ve ma edrake ma'l-haqqa, (čas neizbježni, šta je čas neizbježni, i otkud ti znaš šta je čas neizbježni*) pa do zvonkosti koja odjekuje u *jetu i hau* bez vokala poslije kafa, bez obzira bilo na kraju okruglo "te" na kojem se pravi pauza bez vokala ili "ha" kao stanka radi pojačanja harmoničnosti intonacije. Dužina scena rušenja na ovom i budućem svijetu i scena posebnog raspoloženja i gubitka u vrijeme nagrađivanja ili kažnjavanja, a onda dolazi do izmjene intonacije kod donošenja presude sve do stravične zvučnosti, uzvišene i protegnute: *Huzufu fe guluhu. Summe'l-džehime salluhu. "Držite ga i u okove okujte, zatim ga samo u vatri pržite (69/30-31).* Intonacija se ponovo po drugi put mijenja kod potvrđivanja uzroka donošenja presude i ozbiljnosti ove naredbe, pa do reske, ozbiljne, odlučne, teške i stalne zvonkonsti na "mimu" ili "nunu": *azim, miskin, ha mim gislin, jekin i azim. ...jer on u Allaha Velikog nije vjerovao i da se nahrani nevoljnika – nije nagovarao; zato on danas ovdje nema prisna prijatelja ni drugog jela osim pomija (69/33-36). ...a on je, doista, samo istina, zato ti hvali ime Gospodara tvoga, Veličanstvenoga (69/51-52).*

Ova izmjena u slovu koje razdvaja, vrsti dužine prije njega i intonacije kod svakog toga, očita je i primjetna. Ona prati izmjenu u samom kontekstu, scenama i atmosferi i ide u skladu sa temom, slikom i odsjenom u savršenoj skladnosti, učestvuje u oživljavanju scena, jačanju njena dojma i uticaja na osjećaj snažnom intonacijom i jakom impresijom.

Ova sura je, zaista, strašna i stravična. Malo kada može ona da padne na osjećaj čovjeka a da ga jako ne zatrese. Zbog toga je ona daleko jača od svake izložbe, analize i svakog komentara:

* * *

*Čas neizbježni! Šta je čas neizbježni? I otkud ti znaš šta je Čas neizbježni? (69/1-3).*

Sudnji dan, scene Sudnjeg dana i događaji toga dana glavna su preokupacija ove sure. Osim toga, ova sura i počinje imenom Sudnjeg dana

i nazvana po tome. To odabrano ime karakteristiše se svojim zvonjenjem i značenjem kao što smo naprijed istakli. *El-Haqqatu* je ono što se obistinjava i zaista se događa ili obistinjava se i donosi tada presuda ljudima, ili obistinjava i tada toga Dana postaje sve Istina. Sve su to potvrdna, kategorična značenja koja su u skladu smjera ove sure i tema koje ona tretira. Zatim, ona svojom zvonkošću, kao što smo ranije rekli, baca određenu intonaciju koja prati ovo složeno značenje u ovoj suri, učestvuje u predočenju željene atmosfere u suri i priprema ono što zaslužuju poricatelji, i na ovom i na budućem svijetu.

Atmosfera ove sure u cjelini je ozbiljna i odlučna i istovremeno – to je atmosfera puna straha i strahote. Ona se odražava u osjećaju čovjeka, pored onoga što smo ranije istakli, u svijesti čovjeka, prema Allahovoj velikoj odredbi s jedne strane i sićušnog ljudskog bića prema ovoj odrebi, s druge strane, a onda i u kažnjavanju strogom kaznom i na ovom i budućem svijetu kad god se čovjek odvoji ili odstupi od ovog Programa kojeg želi Allah da bude program ljudima, predstavljenom u istini, vjerovanju i zakonu koga je donio Poslanik. Prema tome, ovaj program nije donijet da se zanemari niti da se izmijeni, nego je donijet da mu se čovjek pokorava i da ga poštuje, da ga susreće sa čuvanjem od grijeha i izvršenjem naredbi. U protivnom, tamo su drastične i katastrofične kazne, tamo je strah i strahota.

Termini u ovoj suri učestvuju svojom zvonkošću, značenjem, zajedništvom u konstrukciji riječi i dokazu cjelokupnog sastava, učestvuju u stvaranju ove atmosfere i njena predstavljanja. Ta atmosfera počinje i susreće se u samo jednoj riječi koja nema predikata, u termina *El-Haqqa* - Čas neizbježni. Ova riječ popraćena je pitanjem gomile strahota i veličina zbog suštine ovog velikog događaja u riječi *Me'l – Haqqa* –Šta je Čas neizbježni. Potom je ova strahota i veličina povećana izazom neznanja, šta je ona, i izvodom pitanja o ograničenosti znanja i spoznaje u riječima: *I otkud ti znaš šta je čas neizbježni? (69/3)*. Tada odgovornik zašuti i ne odgovara na ovo pitanje. Odgovor te postavlja da stojiš pred ovim stravičnim i velikim pitanjem kojeg ti ne znaš niti ćeš moći da ga saznaš jer je on iznad mogućnosti znanja i saznanja.

* * *

Ovdje počinje razgovor o onima koji su nagonili Poslanika u laž, kakva su ih nesreća i strah i kakva katastrofalna kazna zadesili. To je pitanje ozbiljnosti koje ne toleriše ni najmanje laži niti može ostati spašen onaj koji insistira pri tome u laži:

*Semūd i Ād su Smak svijeta poricali* (69/4) *pa je Semūd uništen glasom strahovitim,* (69/5) *a Ād uništen vjetrom ledenim, silovitim,* (69/6) *kome je On vlast nad njima sedam noći i osam dana uzastopnih bio prepustio, pa si u njima ljude povaljane kao šuplja datulina debla vidio,* (69/7) *i vidiš li da je iko od njih ostao?* (69/8).

Ovo je novo ime za Smak svijeta. To je nešto iznad onoga što se ostvaruje, to je nešto što kuca i tuče. Ovaj termin *qarea* znači udarati nečim čvrstim po nečemu i kopati nešto, udarati i izazivati strah. Narodi Semūd i Ād su odbijali to i nisu vjerovali pa da vidimo kakva je bila posljedica nagonjenja u laž i nevjerovanja:

*pa je Semūd uništen glasom strahovitim,* (69/5)...

A narod Semūd, kao što se kaže na drugim mjestima, nastanjivao je zonu sjeverno od Hidžaza, tačnije između Hidžaza i Šama. Oni su kažnjeni olujom, kao što je to naznačeno na drugom mjestu. Međutim, ovdje se navodi opis te oluje, a ne spominje se taj termin, jer se naziva *bi't-tagije* (glasom strahovitim) i jer ovaj opis izliva odgovarajući strah u atmosferu ove sure, a ton ovog termina skladan je sa intonacijom završetka u ovom odlomku. Opis ovog stradanja zadovoljen je u Kur'anu sa samo jednim ajetom koji potpuno uvlači u sebe narod Semūd i prekriva ga, daje da tuče žestoka oluja koja ih sve obuhvata i ne ostavlja im nikakva izlaza.

Kod osvrta na narod Ād donosi se više i duže objašnjenje o njihovoj katastrofi. Ta njihova katastrofa vremenski je trajala sedam noći i osam dana uzastopno, i to stalno, kao jedna cjelina. Ovaj izraz ocrtava scenu oluje koja huči, ruši i koja traje tačno cijelo ovo određeno vrijeme: *sedam noći i osam dana* (69/7), a onda se donosi scena, poslije ovog slučaja, scena oličenja: *pa si u njima ljude povaljane kao šuplja datulina debla vidio* (69/7). Da, vidio! Panorama je izložena, pred tobom je, vidiš je. Ovaj termin se odražava na osjećaj sve dok ga ne upotpuni slika u kojoj vidi *ljude povaljane,* naduhnute, razbacane i rasute, *kao datulina debla* (69/7), sa njihovim i stablima i korijenima *povaljane.* Debla im šuplja, pojedena im unutrica, pa su popadala na zemlju, mrtva tijela. To je prisutna oličena scena, scena puna tišine koja je nastala nakon oluje koja huči i ruši. *I vidiš*

*li da je iko od njih ostao? (69/8).* Odgovor je: Ne, ne vidim. Niko od njih nije ostao.

Ovo je bila scena naroda Ād i Semūd. To se dešava i sa ostalim nevjernicima koji ugone u laž. U dva slijedeća ajeta sabrani su razni slučajevi:

*A došli su faraon, i oni prije njega, i zbog odvratnih postupaka izvrnuta naselja, (69/9)*

*i protiv poslanika Gospodara svoga se dizali, pa ih je On ne može biti teže kaznio (69/10).*

Faraon je bio u Egiptu. Faraon iz vremena Musaa. O faraonima prije vremena Musaa ne spominje se podrobno ništa. U tekstu se spominje termin ***mu tefikat*** a to su srušena sela iz vremena Luta koja su slijedila razne izmišljotine ili koji su odstupili od vjere. Ovaj termin znači i jedno i drugo. I u kontekstu se djelatnost ovih iznosi zajedno i kaže se o njima da su činili ***hatie*** tj. odvratna djela. Ovaj termin ***hatijje*** proizveden je od riječi griješenje: ***i protiv poslanika Gospodara svoga se dizali ( 69/10),*** tj. dizali se protiv brojnih poslanika, ali ono što su oni činili uvijek je bilo jedno te isto, a uloga poslanstva svih poslanika u suštini su bile jedno te isto. Prema tome, poslanici su svi kao jedan poslanik, predstavljaju jednu Istinu, na što ukazuju kreatorska kur'anska kazivanja, gdje se sažeto spominje sudbina ovih naroda u izrazu koji baca strahotu i odlučnost, ovisno o atmosferi sure. .. *pa ih je On ne može biti teže kaznio (69/10).* Upotrijebljeni termin *ra'bije* znači visoka, strašna, bolna, teška kazna da bi bilo u skladu sa riječi *tagije* a to znači glas strahoviti, čime je kažnjen narod Semūd. Zatim, da bi bilo i u skladu i sa riječi *'atije,* znači silovito, kojim je kažnjen Ād. Ovdje je došlo do skladnosti atmosfere, straha i stravičnosti u kontekstu bez podrobnijeg i dužeg objašnjenja.

U nastavku se ocrtava scena potopa i lađe koja plovi ukazujući ovom scenom na stradanje Nūhova naroda kada su ga počeli ugoniti u laž i spašavanja ljudi jednog broja iz koga su ostali izrasli. I uprkos tom spasenju, oni, potomci Nūhovi, nisu bili zahvalni niti su uzimali za pouku to veliko znamenje:

*Mi smo vas, kad je voda preplavila sve, u lađi nosili (69/11)*

*da vam to poukom učinimo i da to od zaborava sačuva uho koje pamti (69/12).*

Scena preplavljanja vodom i scena plovidbe po vodi koja se osililа i sve preplavila, i jedno i drugo ide u skladu sa scenama ove sure i njena odsjena. Zvonkost upotrijebljenih termina *dža'rije i va'ije* (lađa koja plovi i uho koje pamti) također dolaze u skladu sa intonacijom rime. Ovaj doticaj *da vam to poukom učinimo i da to od zaborava sačuva uho koje pamti (69/12)* dotiče uvoštala srca i zagluhle uši osoba koje lažu poslije svih ranijih upozorenja, svih ranijih stradanja naroda, svih znamenja ranije iznijetih, svakog savjeta ranije donijetoga i svakog Allahovog ajeta i blagodati koje su date ovim nemarnicima.

* * *

Sve ove strašne, stravične, katasrofalne i odlučne scene izgledaju beznačajne i male kada se uporede sa velikim strahom, strahom *El-Haqqa i El-qari'a* - Smakom svijeta kojeg ovi narodi odbacuju i u koji ne vjeruju, a već su vidjeli šta se desilo sa ranijim narodima koji su nagonili u laž.

Strah u ovim stradanjima, uprkos veličinama i ogorčenosti tih stradanja, on je ograničen kada se uporedi sa strahom apsolutng Smaka svijeta, definiranog i pohranjenog za taj sigurni Dan. Poslije ove pripreme upotpunjava se izlaganje i otkriva strah kao da je to pohranjena dopuna prvih scena:

*A kad se jednom u rog puhne, (69/13) pa se Zemlja i brda dignu i od jednog udara zdrobe, (69/14) toga dana će se Smak svijeta dogoditi (69/15) i nebo će se razdvojiti - tada će labavo biti - (69/16) i meleki će na krajevima njegovim stajati, a prijesto Gospodara tvoga će tog dana iznad njih osmorica držati (69/17).*

Mi vjerujemo u to puhanje u rog, a rog je neka vrsta frule, poslije čega su se desili ovi događaji. Mi ne dodajemo ovdje nikakvo objašnjenje jer je to tajno i nespoznajno, mi nemamo drugog dokaza za to osim ovih sažetih tekstova. Mi nemamo drugih izvora koji bi objasnili ovaj sažetak, a samo objašnjenje ne doprinosi ništa smislu i značaju ovog teksta. Ići iza toga i istraživati je uzaludno. Sve to bi značilo samo slijeđenje mišljenja koje ne daje rezultat.

Kada se samo jednom puhne u rog, uslijedit će poslije tog puhanja taj stravični pokret: *pa se Zemlja i brda dignu i od jednog udara zdrobe (69/14).* Scena dizanja zemlje i brda, iščezavanja i drobljenja, izjednačuje se

ono što je uzdignuto sa onim što je ispod, zaista stravična scena. Ova zemlja koju čovjek obilazi sigurno i smireno dok je pod njegovim nogama stabilna i mirna i ova visoka, čvrsta i uzdignuta brda koja zaplašuju čovjeka svojom divotom i stabilnošću, jedno i drugo poletiše, sudariše se kao lopta u ruci djeteta, zaista je scena pri čemu čovjek osjeća svoju neznatnost i neznatnost njemu poznatoga svijeta u odnosu na ovu veliku Moć i ovaj veliki Dan.

Kada se dogodi ovo, kada se puhne u rog samo jednom, i zemlja i brda polete i samo jednom se sudare, bit će to ono o čemu govori ova sura. *Toga dana će se Smak svijeta dogoditi (69/14)*. Ovdje upotrijebljeni termin *vaqije* je jedan od naziva za Smak smijeta isto kao što su ranije upotrijebljeni termini *El-Haqqa i el-Qari'a*. Ovaj termin *vakj'a* znači događaj, jer se on zaista mora dogoditi. Njegova priroda i stalna činjenica govore da će se dogoditi. To je ime koje ima određeni nagovještaj kojim se namjerava odbiti svaka sumnja u ovaj događaj i svako nagonjenje u laž.

Ova strahota ne ograničava se samo na dizanje zemlje i brda i na jedan njihov sudar i rušenje, nego se odnosi i na nebesa jer ni nebo toga stravičnoga dana neće biti spašeno:

*i nebo će se razdvojiti - tada će labavo biti - (69/16)*

Mi ne znamo tačno šta se misli po pojmom nebo izraženo u Kur'anu, ali ovaj tekst i drugi tekstovi na koje ukazuju kosmički dokazi tog velikog Dana ukazuju na raspadanje veza ovog uređenog Kosmosa, razvezivanje njegovih veza i regulatora koji su ga održavali u ovom krasnom i preciznom sistemu pa se njegovi dijelovi rasipaju poslije otrgnuća iz okova zakona koji je vladao u Kosmosu.

Možda su to čudni događaji koje sada predviđaju učenjaci, a što pomalo sliči da će u tome biti kraj ovog Kosmosa, izvlačeći zaključak iz čistih naučnih napomena i iz onog malog saznanja kojeg su saznali o prirodi ovog Kosmosa i njegova događaja kao što to oni pretpostavljaju.

Međutim, mi skoro da vjerujemo ovim zapanjujućim scenama kroz odlučne kur'anske tekstove, a to su sažeti tekstovi koji govore ponešto općenito. Mi ostajemo pri nagovještaju ovih tekstova. Oni su nam jedini izvor i jedina uvjerljiva vijest o ovom pitanju, jer su oni dati od strane Onoga koji gospodari svime, Onoga koji je sve stvorio, Onoga koji zna sigurnim znanjem šta je stvorio. Skoro da vidimo zemlju kako se diže sa svojim brdima i ovim blokovima ogromnim u odnosu na nas, a koji su mali kao prašina u odnosu na Kosmos. To je samo jedan sudar. Mi skoro da

vidimo i nebesa kako se primjetno cijepaju, a zvijezde se - rasute - sudaraju. Ovo sve spoznajemo kroz kur'anske žive tekstove koji oličavaju scene punom svojom snagom tako da su scene prisutne pred očima. Zatim veličina prekriva scenu, smiruje galamu koja je ispunila osjećaj čovjeka samo sa jednim puhanjem, sudarom, cijepanjem i prosipanjem, smiruje sve ovo i najednom se javlja pred scenom Arša Jedinoga, Moćnoga:

*i meleki će na krajevima njegovim stajati, a prijesto Gospodara tvoga će tog dana iznad njih osmorica držati* (69/17).

Meleki na krajevima ovih razasutih nebesa i njegovih strana i 'Arš iznad njih, koga nose osmerica, osam meleka ili osam redova sastavljenih od meleka, ili osam njihovih slojeva ili osam nečega što samo Allah zna, a mi ne znamo ko su ni šta su kao što ne znamo ni šta je 'Arš, ne znamo ni kako se nosi, saznajemo iz ovih nepoznanica o kojima ne znamo ništa, niti nas je Allah zadužio da znamo o njima, ne znamo ništa osim ono što nam Kur'an kazuje. Iz pojedinosti ovih nepoznanica izvlačimo zaključak uzvišenog odsjena koji se pokazuje na mjestu, a to se i traži od nas da ga osjeti naša savjest. To je i cilj iz navođenja ovih događaja da bi ljudsko srce osjetilo veličinu, strahotu i skrušenost o tom velikom Danu i o tom velikom događaju:

*Tada ćete ispitivani biti, i nijedna tajna vaša neće skrivena ostati:* (69/18).

Sve je otkriveno. Otkriveno tijelo, duša, savjest, rad i sudbina. Sve zavjese padaju, koje su nekada krile tajne. Sve su se duše ogolilile kao što je i tijelo golo. Sve tajne su se istakle da se primijete. Čovjek je bez čuvanja, bez svojih spletkarenja, rasporeda i osjećaja, razgolićava ga ono što je on insistirao da ostaje čak i od njega sakriveno, i ono što bi bilo sramota da se proširi što bi ga rastužilo kada bi bilo poznato drugima. Međutim, Allahovu oku svaka tajna je otkrivena svakog momenta. Možda čovjek to stvarno ne osjeća, jer on traži izlaz u pokrivenosti sa zemljom kada misli da je na zemlji kompletan, a sad na Sudnjem danu on sam. Sve je istrgnuto u Kosmosu cijelome, zemlja razrušena i izravnata, ni ona ništa ne prekriva svojim brežuljcima i ispupčenjima, nebesa su se rascijepila, postala oslabljena, ništa ni iza njih nije sakriveno, tjelesa su gola, ništa ih ne prekriva, duše također otkrivene, ni one nemaju zastor niti u njima nema nikakve tajne. Eto to je taj teški momenat, teži od sudara zemlje i brda, teži od cijepanja nebesa. To je moment stajanja čovjeka golog tijela i duše, golih osjećaja i prošlosti, golih djela koje je tajno radio i koje je tajio, a ta je

ogromna gomila Allahovih stvorenja sačinjena od ljudi, džina i meleka ispod Allahove veličine i Njegova podignutog 'Arša iznad svih njih.

Priroda čovjeka je zaista veoma složena i zapetljana. U njemu su razne padine i staze u kojima se kriju njegova duša i osjećaji, osobine, prostote, sjećanja, tajne i djela. Čovjek čini daleko više nego što čini mekahni puž - mehkušac kada bude izložen ubodu igle, pa se brzo pokupi i uvuče u svoju kućicu i navuče je na sebe. Čovjek, zaista, čini više od ovoga puža kada osjeti da ga oko motri i otkriva kod njega nešto čega se on plaši. Taj moment mu pogađa skrivenu stazu ili padinu. On osjeća žestoku moć bola koji bocka kad bilo ko sazna neku njegovu tajnu koju čuva u svijesti.

Kako će se osjećati ovo stvorenje i ovaj golać, golać uistinu, golog tijela, srca, svijesti, namjere i savjesti, go bez ikakva prekrivača, gol golcat, kako će biti s njime, a on takav pod 'Aršom Silnoga, pred gomilom, bez zavjese?!

Eto, to je taj moment koji je gori od svakog drugog momenta.

* * *

Poslije ovoga izložena je scena onih koji su spašeni, a i onih koji su izloženi kazni. Ta scena kao da je tu, oči je vide:

*onaj kome se knjiga njegova u desnu ruku njegovu da - reći će: "Evo vam, čitajte knjigu moju,* (69/19)

*ja sam čvrsto vjerovao da ću račun svoj polagati"* (69/20).

*I on će biti u životu zadovoljnom,* (69/21)

*u džennetu predivnom,* (69/22)

*čiji će plodovi nadohvat ruke biti* (69/23).

*Jedite i pijte radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili!"* (69/24).

Primanje knjige desnom rukom i lijevom i iza leđa katkada može biti materijalna istina, a katkada samo jezički predstavljeno u terminologiji arapskog jezika čime se izražava desnom stranom ono što je pozitivno i dobro, a lijevom i iza leđa ono što je zlo i loše. Bez obzira radilo se o jednom

ili drugom, značenje je jedno te isto i ne izaziva nikakvu raspravu u kome bi se gubilo vrijeme.

Izložena scena je scena onoga koji je spašen tog teškog Dana. To se manifestira u velikom raspoloženju medu nagomilanom gomilom, raspoloženju koje je ispunilo radošću sve strane oko sebe, odrazilo se i u riječima dotične osobe koja uzvikuje: *"Evo vam, čitajte knjigu moju!" (69/19)*, a onda spominje pun radosti, da on nije vjerovao da će biti spašen nego je očekivao da će se o njemu raspravljati, a **čiji predmet bude ispitivan, on će biti kažnjen,** kao što kaže Aiša (Allah bio zadovoljan njome), govoreći da je Poslanik (alejhi's-selam) rekao: "Čiji predmet bude ispitivan bit će kažnjen" i dodaje "Nije li Allah rekao: *Onaj kome bude knjiga njegova u desnu ruku njegovu data lako će račun položiti i svojima će se radostan vratiti (84/7-9)*, i kaže: "To je izlaganje, a nema nijednog čiji račun na Sudnjem danu bude obračunavan, da neće biti kažnjen."[13]

Ibni Ebi Hatem kaže prenoseći svojim senedom: Bišr Ibn Mutar Vasiti – Jezid ibni Harun – Asim – Ahvel – Ebi Usman koji kaže: "Vjerniku će se dati njegova knjiga u desnu ruku od strane Allaha potajno. Vjernik će čitati svoja djela i kad god naide na loše djelo, izmijenit će mu se boja lica, a kad u čitanju bude prelazio preko dobrih djela, povratit će mu se normalna boja lica. Onda će pogledati, kad tamo njegova sva loša djela zamijenjena dobrim djelima." Ibni Hatem dodaje da će on tom prilikom reći: *"Evo vam, čitajte knjigu moju (69/19)*.

Abdullah ibni Hanzala, zvani Gasilu'l-Melaike,[14] kaže da će Allah zaustaviti Svoga roba na Dan obračuna i pokazati mu njegova loša djela na poledini njegove knjige i reći će mu: "Ti si uradio ovo?" I dotični će odgovoriti: "Da, Gospodaru!" Na to će njegov Gospodar reći: "Neću te osramotiti time, Ja sam ti već oprostio." A onda će dotični odgovoriti: "*Evo vam, čitajte knjigu moju, ja sam čvrsto vjerovao da ću račun svoj polagati (69/19-20)*.

U jednom od Sahiha u hadisu koga prenosi Ibni Omer, kada je bio upitan o spasu stoji da je odgovorio: "Čuo sam Allahova Poslanika (alejhi's-selam) gdje kaže: "Allah će približiti svakog čovjeka na Sudnjem danu, predočiti mu sve njegove grijehe i kad primijeti da je već upropašten,

---

13 Navode: Buharija, Muslim, Tirmizi i Ebu Davud.

14 Hanzale ibni Ebi Amir poginuo je u borbi na Uhudu i tom prilikom Poslanik (alejhi's-selam) je rekao: "Vašeg saputnika, (misli na Hanzalu) okupat će meleki". Pitali su njegove ukućane: Šta je bilo sa Hanzalom, pitali su i njegovu suprugu i ona je rekla: "Otišao je, a bio je džunup kad mu je stigao smrtni poziv. Prenosi Ibni Ishak.

Uzvišeni Allah će mu reći: "Ja sam ti te grijehe prekrio na onom svijetu, a danas ću ti ih oprostiti." Potom će mu dati knjigu njegovih dobrih djela u desnu ruku, a za nevjernika i licemjera Allah će reći pred svjedocima: "Ovi su izmišljali laži o Gospodaru svome. *Neka Allahovo proklestvo stigne mnogobošce (11/18)*."

Potom će se oglasiti pred svjedocima kakve su blagodati pripremljene za onoga ko je spašen, na čijem će se licu javiti boje osjetilnog uživanja koje odgovaraju stanju onih kojima se tada obraća. Oni su donedavno bili politeisti i nisu duže vremena proveli od kako su vjernici. To se odražava na njima i prepoznaje se blagodat bolja i uzvišenija od svakog uživanja na ovom svijetu:

*I on će biti u životu zadovoljnom, (69/21)*

*u džennetu predivnom, (69/22)*

*čiji će plodovi nadohvat ruke biti (69/23).*

*"Jedite i pijte radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili!" (69/24).*

Ovo je jedna vrsta uživanja. Sa ovom vrstom ukazivanja časti vratit će se svojima i reći će: *Jedite i pijte radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili (69/24)*. Pored te ukazane časti izražene u ovim ajetima onima kojima se obraća Kur'an i pored povezivanja sa Allahom odranije prije nego osjećaji porastu i primijete u Allahovoj blizini ono što je bolje od svakog uživanja, pored toga Allah se odaziva ljudima tokom vremena i drugim uživanjima osim ovih.

*A onaj kome se da Knjiga u lijevu ruku (69/25)*- shvatit će da će biti kažnjen zbog svojih nedjela, da će skončati u paklu, da će stajati na ovoj ogromnoj sakupljenoj i nagomilanoj smotri, stajat će izgubljen, slomljen, očajan i *reći će: "Kamo sreće da mi knjiga moja ni data nije, i ni da saznao nisam za obračun svoj! Kamo sreće da me je smrt dokrajčila bogastvo moje mi nije od koristi, snage moje nema više! (69/25-29).*

To je duža stanka, produženi gubitak, očajna melodija i ružan naglasak. Kontekst duže izlaže ovaj moment tako da se slušocu učini da tom jadu kraja nema, da je to nešto grozno, prepuno gibitaka, da traje beskonačno. To su ljepota kod izalaganja i duže trajanje nekih momenata, a kraće od drugih, sukladno psihičkom odrazu koji se želi da postigne i utiče na duše ljudi. Ovdje se želi postići utisak slučaja stradanja i nagovještaja bola iza ove scene pune gubitaka. Zbog toga i dolazi sve duže

i duže u melodičnom jadu i objašnjenju, a taj očajnik želi da se nije nikada desio ovaj moment, da mu nije data njegova knjiga, da nije znao ni šta je obračun, isto kao što je i želio da je ovaj strašni Čas dokrajčio njegov život koji bi dokinuo njegovo postojanje uopće, poslije čega se on ne bi vraćao ninašto. Zatim, on je očajni gubitnik, jer nema ništa što bi mu koristilo, a čime se ranije ponosio ili što je sabirao. *Bogastvo moje mi nije od koristi, snage moje nema više!* (69/28-29). Bogatstvo mu ništa ne pomaže niti koristi, a od vlasti nije ništa ostalo što bi ga branilo. Tužno gubitničko dugo jecanje na kraju stanke sa pauzom, a prije njega nestalno *je* nakon *elifa* za dužinu. Jecanje izraženo u tuzi i gubitku je jedan vid odraza ovog položaja koji govori o gubitku i žalosti jako i snažno.[15]

Ovo tužno i dugo jecanje ne prekida ništa osim stroga i uzvišena naredba Njegove uzvišenosti, strahom i stravičnošću.

*"Držite ga i u okove okujte, zatim ga samo u vatri pržite, a onda ga u sindžire sedamdeset lakata duge vežite* (69/30-32).

O, kakav strah! O, kakva ubitačna strahota! O, kakvo predstavljene uzišenosti!

*Držite ga!* (69/30).

Riječ izdata od Najuzvišenijega, čime se pokreće cjelokupni Bitak protiv ovog malog i sićušnog bijednika, svi zaduženi ovom naredbom jure sa svih strana kao što kaže Ibni Ebi Hatem prenoseći od Minhala ibni Amra: "Kada Uzvišeni Allah kaže: *Držite ga!* onda pojuri prema njemu sedamdeset hiljada meleka i jedan melek od njih viče: 'Ovako!' i baca sedamdeset hiljada u pakao." Svi oni jure prema ovoj maloj, tužnoj i izgubljenoj gomili.

*...i u okove okujte* (69/30) - pa koji od sedamdeset hiljada dođe do njega stavlja okove na njegov vrat.

*Zatim ga samo u vatri pržite* (69/31).

Mi skoro da čujemo kako ga peče i prži vatra:

a *onda ga u sindžire sedamdeset lakata duge vežite* (69/32).

---

[15] V. poglavlje *Et-Tenasauku'l-fenni* u djelu *Et-Taswiru'l-fenni fi'l-Qur'ani* kao i suru *El-Haqqa* u djelu *Mešahidu'-l-qijameti fi'l-Qur'ani.*

Samo jedan lakat sindžira pakla dovoljan je, ali nagovještaj dužine i strahote i slike toga upotpunjavaju se riječju: sedmadeset.

Možda se ovim želi istaći prava stvarnost.[16]

Po završetku ove naredbe izloženi su njeni uzroci toga ovim sabranima:

*jer on u Allaha Velikog nije vjerovao (69/33)*

*i da se nahrani nevoljnika - nije nagovarao; (69/34)...*

Srce mu je bilo bez vjerovanja u Allaha, bez ikakve milosti prema ljudima i otuda ovo srce nije moglo biti popravljeno osim ovom vatrom i kaznom.

Njegovo srce je bilo bez vjere u Allaha, ono je bilo mrtvo, srušeno, besplodno. U njemu nije bilo nikakva svjetla. Ono je bilo izbrisano između bića, nije bilo ni u ravni životinje, čak ni u ravni mrtve materije. Sve što postoji vjeruje, veliča i zahvaljuje svome Gospodaru, sve je vezano za izvor svoga Bitka, a ovaj potpuno odsječen od Allaha, odsječen od Bitka koji vjeruje u Allaha.

Njegovo srce je prazno. U njemu nema ni najmanje milosti prema ljudima, a bijednik i siromah su najpreči milosti. Ovaj ima srce koje ni najmanje ne osjeća da pritekne u pomoć tom nevoljniku i siromahu. Nije nagovarao da se nahrani nevoljnik, znači nije išao za tim, a ovo najavljuje da je društveni zadatak da vjernici nagovaraju na to da se pritekne u pomoć nevoljniku. Nahraniti nevoljnika i nagovoriti drugoga na to je čvrsta veza sa vjerovanjem koja je izražena i tekstom, a i ima značaj u mjerilu:

*zato on danas ovdje nema prisna prijatelja (69/35) ni drugog jela osim pomija, (69/36) koje će samo nevjernici jesti" (69/37).*

Ovo je dopuna visokog oglašavanja i naredbe o sudbini tog nesretnika jer on nije vjerovao u Uzvišenog Allaha, nije nagovarao da se nahrani nevoljnik pa je on ovdje potpuno odsječen od svakoga: *Zato on danas ovdje nema prisna prijetelja (69/35).* On je lišen jela, nema, *ni drugog jela osim pomija (69/36).* Ovdje upotrijebljen termin *gislin,* a gislin znači pomije stanovnika u Džehennemu koji se sastoji od gnoja i sukrvice. To odgovara njegovom nesretnom i praznom srcu koji nije imao nimalo milosti prema ljudima. To je hrana *koju će samo nevjernici jesti (69/37),*

[16] *MeŠahidu'-l-qijame* – sura El-Haqqa

griješnici za koje je rečeno da griješe. On je jedan od njih koji su u utrobi Džehennema.

Nakon svega to je djelovalo da je zaslužio da ga Allah kazni, okuje, prži i veže u lanac koji se sastoji od sedamdeset lakata i takvog strpa u Džehim, a to je najmučniji dio Džehennema, pa onda kako će se postupiti sa onim koji nije hranio siromaha, koji je izgladnjivao djecu, žene i starce i ponašao se silom silnika prema onome koji mu ispruži ruku radi zalogaja hljeba ili kakva odjevka za zimske hladne dane. Šta misliš gdje će sleći ovi, a takvih se nalazi na ovom svijetu vazda? Šta misliš šta im je Allah pripremio kad je već pripremio onome ko ne nagovara da se nahrani siromah? To je kazna u Džehimu.

Ova stravična i impresivna scena se završava, a ona je, možda, došla u takvoj groznoj slici jer je sredina bila okrutničko i tvrdoglavo ohola, sredina kojoj je trebalo izložiti ovakve stravične scene kako bi te scene djelovale na njih, potresle ih i oživjele. Slične sredine ovoj sredini javljaju se u paganizmima kroz koje prelazi čovječanstvo, a ponekad se javlja i među najnježnijim bićima koja se najviše odazivaju, jer je Zemlja prostrana. Raspored jednakosti i osjećajnosti na njoj je različit. Kur'an zagovara svaku vrstu jednakosti, govori svakoj osobi na način koji može na nju djelovati i na način da se odazove pozivu kada bude pozvana. Danas svijet u nekim oblastima ima srca kruća i prirode tvrđe i ponosi se oholoje tako da na njih mogu djelovati jedino riječi Džehennem i plamen koji su poput ovih riječi i impresivnih scena ovdje navedenih.

* * *

U sjeni ovih žestokih i impresivnih scena jedna za drugom slijede scene od samog početka ove sure: scene kažnjavanja na ovom i Budućem svijetu, scene kompletnog kosmičkog rušenja, scene razotkrivenih i golih duša i ljudi, scene radosti koje lete na sve strane i scene velikoga gubitka.

U sjeni ovih jako impresivnih scena na osjećaje čovjeka dolazi konačna i odlučna potvrda o stvarnosti ovih riječi koje im je donio plemeniti Poslanik, a koje su oni dočekali sa sumnjom, ismijavanjem i negiranjem:

*A Ja se kunem onim što vidite* (69/38)

*i onim što ne vidite,* (69/39)

*Kur'an je, doista, govor objavljen plemenitom Poslaniku,* (69/40)

*a nije govor nikakva pjesnika - kako vi nikako ne vjerujete!* (69/41).

*i nisu riječi nikakva proroka - kako vi malo razmišljate!* (69/42).

*Objava je on od Gospodara svjetova!* (69/43).

Ovo pitanje ne treba zakletvu, ono je sasvim jasno, postojano, realno i ne traži nikavu zakletvu pa da bi bilo istinito. Ono potiče iz Istine. Ono nije poezija pjesnika, niti vračanje vračara, ni izmišljotina onog koji izmišlja. Ne, nije! Ono nije potrebno nikakvoj potvrdi zakletvom:

*A Ja se kunem onim što vidite* (69/38)

*i onim što ne vidite,* (69/39)...

Sa ovom uzvišenošću i veličinom, sa ovom strašnom slikom vezanom za sačinjeno, skriveno, pored prisutnog osvedočenja i Bitka koji je daleko veći nego što čovjek vidi, čak daleko i od onoga što ljudi mogu spoznati, a ljudi vide i spoznaju samo male i ograničene dijelove ovog Kosmosa, onoliko koliko im je potrebno za obradu zemljina tla i zastupništva na Zemlji, onoliko koliko im to Allah hoće dati, a Zemlja u cjelini je samo jedna praška koja se skoro ne može ni vidjeti niti osjetiti u tom velikom Kosmosu, ljudi nisu u mogućnosti da prekorače ono što im je dopušteno da vide i spoznaju iz oblasti ovog širokog carstva, iz oblasti njegove sadržine, tajanstvenosti i zakona koje im je pohranio Stvoritelj ovog Bitka.

*A Ja se kunem onim što vidite* (69/38)

*i onim što ne vidite,* (69/39)...

Primjer ovog ukazivanja otvara srce i upozorava svijest da tamo iza dometa ljudskog pogleda i granice saznanja postoje i druge strane, svjetovi i tajne koje čovjek ne može vidjeti niti spoznati. S time se proširuju horizonti ljudskog poimanja Kosmosa i ove stvarnosti. Na taj način čovjek ne živi zatvoren u ono što mu oči vide niti je zarobljenik onoga što spoznaje njegova ograničena svijest. Kosmos je od toga plodniji, a činjenica daleko veća od ljudskog aparata snadbjevenog količinom ograničene moći koja odgovara njegovoj ulozi u Kosmosu. Uloga čovjeka u životu na ovom svijetu je zastupništvo na Zemlji. Međutim, njemu je omogućeno da uzrasta i uzdiže se na obzorje i horizonte sve više i više, ali samo onda kada

je uvjeren da su njegovo oko i njegova spoznaja ograničeni, da iza toga ima i ono što ne može spoznati njegovo oko i svijest. Postoje svjetovi i činjenice daleko veće koje se ne mogu porediti sa onim do čega je on došao. Tek poslije tog saznanja postupat će sam sa sobom i uzdizati se, povezati se sa izvorima cjelovite spoznaje koja na njegovo srce izljeva znanje i svjetlo i direktno se povezati sa onim što stoji iza tih zastora.

Oni koji su se ograničili u granice onoga što im oči vide i u spoznaje datim im mogućnostima, oni su zaista bijednici, osuđenici svojih osjećaja i ograničene spoznaje, oni su ograničeni na veoma uski svijet, sasvim mali svijet kada se uporedi sa tim velikim kraljevstvom.

U raznim periodima historije ovo čovječanstvo je bilo manje ili više zatočeno samo sobom i svojim rukama u zatvor svog ograničenog osjećaja, prisutne očevidnosti, zatvaralo je pred sobom prozore spoznaje i svjetla i povezivanja sa velikom istinom putem vjerovanja i svijesti. Oni su pokušavali da zatvore sve ove prozore ljudima nakon što su ih vlastitim rukama zatvorili sebi samima. To su radili katakad u ime neznanja, a katakad u ime sekularizma. I jedno i drugo su veliki zatvor, gorka bijeda i prekidanje sa izvorima spoznaje i svjetla.

Nauka se u posljednjem stoljeću osolobodila tih željeznih tračnica koje je sama iskovala svojom glupošću i zavođenjem oko sebe u dva minula stoljeća. Ona se oslobodila tih tračnica i povezala se sa svjetlom putem vlastitog iskustva, nakon što se otrijeznila i oslobodila pijanstva zablude i izvukla ispod ropstva nasilničke crkve u Evopi.[17] I kada je spoznala svoje granice i iskusila da je njena ograničena oprema - alatke vode do neograničenog u ovom Kosmosu i u njegove skrivene prostore, ona se knjigom "Nauka poziva ka vjerovanju"[18] vratila skormno slobodi, tj. blagodati slobode. Čovjek nikada ne može biti uhapšen i uokviren tračnicama zavaravajućeg materijalizma a da ga to ne dovede u tjesnac.

Primijetili smo učenjaka kakav je Aleksis Carrel, ljekar specijalist u oblasti izučavanja ćelija i prenošenja krvi, koji se jako interesirao za naučnu medicinu i hirurgiju koji je vodio Farmakološki institut, dobio i Nobelovi nagradu 1912. godine, za vrijeme Drugog svjetskog rata direktor Instituta humanističkih znanosti u Francuskoj, a koji smatra:

---

[17] Više o tome v. u djelu: *El- insanu bejne'l-madijeti ve'l-islami* od Muhammeda Qutba, posebno poglavlje *Nazetu'l-mesihijjeti i* poglavlje *Frojd.*

[18] Kerisi Morison, predsjednik akademije nauka u Njujorku, prijevod Mahmuda Saliha Felekija

"da je Kosmos svojim prostransvom ispunjen drugim aktivnim intelektima, ne samo ljudskim, da je ljudski intelekt upućen i usmjeren između staza lutanja koje su oko njega ako je opredijeljen u cjelini za uputu, da je molitva jedno od sredstava povezivanja sa intelektima oko nas i iskonskim dominirajućim Intelektom nad svim mogućnostima Kosmosa u onome što je nama primjetno i što nam je neprimjetno i što je sklonjeno među koricama skrivenoga;[19]

da osjećaj svetosti sa moćima drugih duhovnih aktivnosti igra važnu ulogu u životu jer to nas dovodi na nivo povezivanja sa horizontima velike skrivenosti duhovnog svijeta."[20]

Imamo i drugog ljekara kao što je Lecomte De Nouy, čija je preokupacija bila anatomsko ispitivanje i prirodne znanosti. On je radio sa profesorom Curie i surugom. Njega je pozvao Institut Rock feler da nastavi istraživanja sa članovima ovog instituta kao hirurg i liječnik. On kaže:

"Mnogim misliocima i dobronamjernicima čini se da ne mogu vjerovati u Allaha jer ne mogu da spoznaju Boga premda je siguran čovjek koji se predaje naučnoj ljubavi. On treba da poima Boga samo kao što to treba učenjak prirodnjak da poima struju. I u jednom i u drugom slučaju to je nepotpuno i netačno. Struja se ne može pojmiti u svom materijalnom biću pa i pored toga potvrđeno je njeno djelo kroz komad drveta."[21]

Primijetili smo i drugog prirodnjaka eksperta Ser Arthura Thomsona poznatog škotlandskog pisca koji kaže: "U vremenu dok živimo i posmatramo čvrstu zemlju i kada je iščezao mnogi trag materijalnog bića, primijetit ćemo da vrijeme nije najpovoljnije za špekulacije o materijalnim interepretacijama."

Isti naučnik kaže u časopisu *"El-'ilm ve'd-din"*:

"Vjernički intelekt ne treba danas da bude žalostan što se prirodni svijet ne može osloboditi prirode Gospodara prirode, jer to nije cilj fizičkih znanosti. Rezultat je daleko ozbiljniji od predgovora kada mislioci dođu do rezultata prirode do onog što je iznad prirode. Osim toga, mi smo stvorenja koja se ponose jer se prirodnjaci mislioci vesele vjerničkoj odlici i ističu da ta odlika diše u atmosferi nauke, što nije bilo lahko u vrijeme naših djedova i pradjedova. Ako djelo prirodnjaka nije bilo to da su istraživali Boga kao što smatra Mr. Lancdon Dawis u svome savršenom djelu *"Čovijek i njegov*

---

19 Iz djela *Akaidu'l-mufekirin fi'-l-qarni'l-išrin* od Akkada.
20 Iz djela *Akaidu'l-mefekirin fi'l- qarni'l-išrin* od Akkada.
21 *Akaidu'l-mefekirin fi'l-qarni'-išrin.*

*svijet*", da je greška, mi zaključujemo iz ovog kazivanja da je najveća zasluga koju je učinila nauka jeste to što ona vodi čovjeka da razmišlja o Allahu i da je to nešto najplemenitije i najuzvišenije. Mi nećemo prekoračiti doslovni smisao kada kažemo da je nauka dala čovjeku nova nebesa i novu Zemlju i pokrenula čovjeka iz tog položaja ka cilju njegovog intelektualnog truda tako da on, u mnogim momentima, nalazi smirenost samo kada zakorači u dalekosežnost razmišljanja, tj. u pravom vjerovanju i smirenosti u Allahu.[22]

Imamo i trećeg mislioca kao što je A. Cressy Morrisson, direktor naučne akademije u Njujorku i raniji član Izvršnog vijeća Savjeta nacionalnog istraživanja u SAD koji u svom djelu "El insanu la jekumu vahdehu" (Čovjek nije sam) iznosi:[23]

"Mi se, doista, približavamo ogromnom nepoznatom svijetu kad spoznamo da je materija u cjelini postala, s naučnog stanovišta, samo pojava jednote ovog svijeta i da je ona u svojoj suštini poput elektriciteta. Međutim, ono u čemu nema nikakve sumnje je da slučajnost nije ušla u formiranje Kosmosa, nema udjela, jer je ovaj veliki svijet potčinjen zakonu.

Ljudsko animalno napredovanje ka stepenu bića koje razmišlja, koje osjeća svoj Bitak je daleko veći korak nego da je on izvršen putem materijalnog razvoja i bez kreatorske namjere.

Ako je bila moguća realnost namjere, onda je čovjek, sa ovakvim opisom, aparat. Medutim, ko upravlja tim aparatom, jer taj aparat - čovjek ne bi imao nikakve koristi ako ne bi bio i upravljan. Nauka ne objašnjava ko preuzima tu njegovo upravljanje, ali i ne smatra da je to nešto materijalno.

Iz ranijeg napretka došli smo do stepena koji je dovoljan da se uvjerimo da je Allah taj koji je dao čovjeku u ruke baklju svoga svjetla."

Eto na ovaj način počinje nauka da se oslobađa tamnice materijalizma i njegovih zidina vlastitim sredstvima, povezuje se sa slobodnom atmosferom na koju Kur'an ukazuje časnim ajetima poput ovog:

*A Ja se kunem onim što vidite i onim što ne vidite* (69/38-39).

Brojni su slični primjeri tome, mada medu nama koji smo bijednici u razmišljanju i osjećaju ima i takvih koji su još stisnuli i zatvorili svoje obje

---

[22] Isto kao i fusnota 19

[23] Prijevod pod naslavom: *El-'ilmu jed'u ila'l-iman.*

ruke zatvarajući prozore svjetla na samim sebi i na svim onima oko sebe, i to u ime nauke. Oni se zadržavaju u intelektualnom zaostajanju iza nauke i u duhovnom zaostajanju iza vjere, u zaostajnju u svijesti iza pune slobode na putu spoznaje stvarnosti i istine, u ljudskom zaostajanju svega onoga što dolikuje tome humanom i plemenitom biću.

*A Ja se kunem onim što vidite i onim što ne vidite, Kur'an je, doista, govor objavljen plemenitom Poslaniku, a nije govor nikakva pjesnika – kako vi nikako ne vjerujete! i nisu riječi nikakva proroka – kako vi malo razmišljate! Objava je on od Gospodara svjetova!* (69/38-43).

Među onim što su politeisti govorili protiv Kur'ana i Poslanika (alejhi's-selam) bilo je i to da je on pjesnik i čarobnjak. To su govorili pod uticajem površnosti što je proisticalo iz riječi koje su svojom prirodom nadmašile svakidašnji govor čovjeka, a sam pjesnik, po njihovom sudu, podliježe džinima koji mu donose govor koji je iznad običnog govora, a i čarobnjaci su također vezani sa džinima koji ih pomažu onim što je iznad realnosti. Prema tome, ta sličnost dolazi zbog malog razmišljanja o prirodi Kur'ana i poslanstva, zatim o prirodi poezije ili čarobnjaštva.

Poezija katkad ima muzičku intonaciju, veličanstveno zanošenje, lijepu sliku i odsjen, ali nikada se ne može pomiješati niti sličiti Kur'anu jer tamo postoji principijelna razlika koja odvaja jedno od drugoga. Kur'an donosi i potvrđuje kompletan program života, program koji počiva na stalnoj Istini, u jedinstvenom pogledu, a potiče iz poimanja Božanskog stalnog Bitka, i Kosmosa života, a poezija je neka vrsta inspiracije koja dolazi iz simpatije, a vrlo malo potvrđuje kakav jedinstveni stav u pogledu života u momentima zadovoljstva, srdžbe, slobode i uvlačenja u sebe ljubavi i prijezira. Njeni uticaji su jako promjenljivi i mijenjaju se kroz situacije.

Ovakakv je slučaj sa poezijom, a stalno poimanje koje je donio Kur'an izraslo je iz osnove u svojoj cjelini i dijelovima odredivši i njegov Božanstveni ishod, i sve što je u ovom poimanju i pretpostavci govori da to nije ljudsko djelo, nije u ljudskoj prirodi da gradi kosmička kompletna poimanja kao što je ovo poimanje. To se ljudima nikada nije desilo. Sva poimanja koja je kreirala nadarenost čovjeka vezano za Kosmos i snagu koja ga je proizvela i koja ravna njegovim sistemom. Ovo je registrirano izlaganje u filozofiji, poeziji i svim naučnim i misaonim učenjima. I kada se to uporedi sa kur'anskim poimanjem, postaje jasno da ovo poimanje ne proističe iz istog izvora odakle i kur'ansko poimanje. Kur'ansko poimanje

je jedinstveno u svojoj prirodi, karakteriše se i odlikuje iznad svih ljudskih poimanja.

Isti je slučaj i sa čarobnjaštvom i svime onim što rezultira iz čarobnjaštva. Historiji nije poznato dosad, niti će to biti ikada poznato da će neki čarobnjak uspostaviti kompletni stalni program koji se ne mijenja, poput programa koji je donio Kur'an. Sve što se prenosi iz oblasti čarobnjaštva je *sedž'* pojedinačni stavovi ili zagonetno ukazivanje.

Postoje stavovi koji nisu ljudske prirode i oni koji se tiču čovjeka. Mi smo se do sada zadržali na nekima od njih u ovom *Okrilju Kur'ana.*

Nikada se nije desilo ljudima da je neko zaželio nekakav izraz o kompletnom, preciznom i ugodnom znanju i da na osnovu toga pristupi slično ovom poimanju kojeg je donio Kur'an:

*U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna, i On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru i nijedan list ne opadne a da On za nj ne zna; i nema zrna u tminama zemlje niti ičeg svježeg niti ičeg suhog, ničeg što nije u jasnoj Knjizi (6/59).* Ili kao što je u ovoj suri: *On zna šta u zemlju ulazi i šta iz nje izlazi i šta s neba silazi i šta se prema njemu diže, On je s vama gdje god bili, i sve što radite Allah vidi (57/4).* Ili kao što je u ovoj suri: *I nijedna žena ne zanese niti rodi, a da on to ne zna. I ničiji život se ne produži niti skrati, a da to nije zabilježeno u Knjizi; to je Allahu, uistinu, lako (35/11).*

Nije se dogodilo ljudima da su se osvrnuli slične ovom osvrtu na moć koja održava ovaj Kosmos i ravna njime: *Allah brani da se ravnoteža nebesa i zemlje poremeti. A da se poremete, niko ih drugi osim Njega ne bi zadržao; (35/41).* Ili ovaj osvrt o nastajanju života u Kosmosu pomoću Ruke kreatorske moći ili o kosmičkim stavovima raporeðenim i određenim koji okružuju taj život:

*Allah čini da zrnje i košpice proklijaju. On iz neživa izvodi živo, iz živa neživo, - to vam je, eto, Allah, pa kuda se onda odmećete? (6/95).*

*On čini da zora sviće, On je noć odredio za počinak, a Sunce i Mjesec za računanje vremena ; to je odredba Silnoga, Sveznajućeg (6/96).*

*On vam je stvorio zvijezde da se po njima u mraku upravljate, na kopnu i moru. - Mi potanko objašnjavamo znamenja Naša ljudima koji znaju (6/97).*

*On vas stvara od jednog čovjeka da na zemlji živite i da u njoj sahranjeni budete. - Mi potanko pružamo dokaze ljudima koji razumiju (6/98).*

*On vodu s neba spušta, pa Mi onda činimo da pomoću nje niču sve vrste bilja i da iz njega izrasta zelenilo, a iz njega klasje gusto, i iz palmi, iz zametka njihova, grozdovi koje je lako ubrati, i vrtovi lozom zasađeni, naročito masline i šipci, slični i različiti. Posmatrajte, zato, plodove njihove kad se tek pojave i kad zru. To je zaista dokaz za ljude koji vjeruju* (6/99).

Ovi kosmički osvrti su brojni u Kur'anu i imaju u sebi brojne primjedbe kakvih ne može pojmiti ljudski um kada se usmjeri prema tome da bi izrazio slično značenje koje je o tome donio Kur'an. Samo je ovo dovoljno da bi čovjek spoznao izvor ove Knjige, bez obzira na sve ostale dokaze ove čvrste Knjige i okruženje koje je prati.

Sličnosti su površne i prazne čak i tamo gdje kur'anske riječi nisu još dovršene nego je objavljena samo sura i ajeti koji ukazuju na taj posebni Božanski odraz, i u tome je ta baklja koja nagovještava i ukazuje na svoj jedini izvor.

Glavešine Kurejšija preispitivali su sami sebe i vraćali se na ovu sličnost s vremena na vrijeme, ali cilj je ostao slijep i gluh. I pošto nisu krenuli pravim putem oni su govorili: Ovo je stara izmišljotina, upravo onako kao što o tome kaže Kur'an.

Djela koja se odnose na život Poslanika, govore o brojnim stavovima poglavara Kurejšija koji su se vraćali na ove svoje sumnje i međusobno negirali nešto od toga, kao što prenosi Ibni Ishak senedom: Velid ibni Mugire – Nadr Ibni Haris od Utbea ibni Rebia u čijem kazivanju stoji od prvog:

Ibni Ishak prenosi da se Velid ibni Mugire sastao sa jednom grupom Kurejšija, a bio je najstariji medu njima, u vrijeme hadždža. Tom prilikom je rekao: "Kurejšije, eto vrijeme hadždža je nastupilo i delegacije Arapa počele su vam dolaziti. Oni su čuli o pozivu Muhammeda pa gledajte da zauzmete jedinstven stav o ovom pitanju, nemojte se o tome razilaziti pa da jedan drugoga demantira, da vaši stavovi odbijaju jedan drugoga." Na to oni uzvratiše: "Daj ti reci, Ebu Abde'š-Šems, reci i daj nam stav kojeg ćemo zastupati." "Ne," reče Ebu Abdu'š-Šems, "vi recite, da čujem!" Oni na to odgovoriše: "Dobro, da kažemo, na primjer, da je proricatelj!" "Ne, Boga mi," odgovori Abde'š-Šems, "on nije proricatelj, jer smo imali prilike da vidimo proricatelje, jer to što govori nije mumljanje proricatelja niti čatanje." "Onda da kažemo da je lud!" Ebu Abde'š-Šems i to odbaci: "Nije on lud, jer smo imali prilike da vidimo luda čovjeka i prepoznamo ga. Kod njega nema traga o svađi, tuči, niti je đavolski zaveden." "Dobro, onda da

kažemo da je pjesnik!" "On nije pjesnik", uzviknu Ebu Abd'u-š-Šems, "jer mi dobro poznajemo poeziju, poznajemo metre arapske poezije: redžez, hezedž, metre potpunih, skraćenih i proširenih stopa. Ovo što on govori nije poezija." "Onda da kažemo da je čarobnjak!", uzvikuju Kurejšije. "Nije on ni čarobnjak!" kaže Ebu Abd'u-š-Šems, "jer smo imali priliku da gledamo čarobnjake i njihovo čarobnjaštvo. To što on govori nije njihovo puhanje niti u čvor vezanje." "Pa šta da kažemo, o, Eba Abd'e-š-Šems, pitaju Kurejšije. "Bogami, kaže Ebdu Abdi Š-Šems, njegove riječi su tečne i jasne, a korijen poput korijena palme čije su grane plodonosne. Sve što vi kažete to ne vrijedi ništa, jer se zna da je neistina. Najpovoljnije bi bilo da kažete da je donio nekakav čarobnjak neku vrstu čarobnjaštva koja razdvaja sina i roditelja, čovjeka od njegova brata, muža od žene, čovjeka od njegove porodice, itd." Prihvatili su to i otišli, sjeli pored puta kuda ljudi prolaze kad dolaze na hadždžd tako da ne prođe niko od hodočasnika, a da ga oni ne upozore na ovaj slučaj i izlože mu ga.

Prenosi se i od drugoga Nadra ibni Harisa slijedeće:

"Družino Kurejšije, vama je objavljeno nešto od Allaha, čemu vi do sada niste našli izlaz. Muhammed je odrastao kao mladić među vama. Vi ste bili zadovoljni njime. Vi ste vjerovali njegovoj riječi, vi ste cijenili njegovo povjerenje; čak i tada kada ste sumnjali u njegovu zabludu, on vam je donio ono za šta vi kažete da je čarobnjak. Bogami, ne, on nije čarobnjak. Mi smo gledali šta je čarobnjaštvo. Vidjeli smo njihovo puhanje i vezanje u čvorove. Vi kažete da je on proricatelj. Bogami, on nije proricatelj. Mi smo vidjeli proricanje i ono što proricatelji govore, slušali smo njihov sedž - gugutanje. Vi dalje kažete da je on pjesnik. Ne, Bogami, on nije pjesnik. Mi smo slušali pjesnike i znamo šta je pjesma, slušali smo i razne vrste pjesništva i metrove pjesništva, hedžez i redžez. Vi kažete da je luda. Mi smo gledali ludake, on ne gnjavi niti pada pod uticaj šejtana niti miješa u govoru. O, družino Kurejšija, pogledajte šta da se radi. On je, tako mi Boga, vama objavio nešto veliko!"

Ovo poistovjećivanje dolazi do izražaja potpuno između riječi ovoga govornika i Utbea. Možda je to jedan događaj koji je pripisan jednom ovome, a drugi put onome. Pa ipak, mi ne smatramo da je daleko to da se podudare dvojica Kurejšija, velikana u svojim sličnim stavovima i zaprepaštenju prema ovom Kur'anu.

Što se tiče stava Utbea, o tome je već bilo riječi kod izlaganja sure El-Kalem u ovom džuzu. Sličan je stav Velida i Nadra prema Muhammedu i stav koji je on donio.

Njihove riječi: On je čarobnjak ili proricatelj samo su spletkaška varka koja ponekad sliči osramoćenju. Stvar je jasnija nego da se poprati kod prvog razmišljanja ili promišljanja, zatim ovo ne treba nikakvu zakletvu onim što oni znaju ili ne znaju, to su riječi Plemenitog Poslaniku, da on nije pjesnik, nije ni čarobnjak. Sve ono što on govori to je objava od Gospodara svjetova.

Tvrđenje da su to riječi plemenitog poslanika ne znači da su njegove, da ih on proizvodi, nego se misli ovdje da je to druga vrsta govora koju ne može reći pjesnik niti čarobnjak nego samo Poslanik kojima je upućen od strane Allaha i koje on donosi otuda, iz tog izvora odakle su poslate. Ono što nosi ovaj smisao su riječi poslanika, tj. poslana preko njega od strane Njihova Gospodara, on nije pjesnik, niti čarobnjak da bi to govorio od sebe ili koristeći svoje mišljenje ili uz pomoć šejtana. On je poslanik, on govori ono što donosi i što je preko njega poslano. Ovo potvrđuje definitivna odluka koju je on donio nešto kasnije, kur'anski ajet u kome stoji: *Objava je on od Gospodara svjetova (69/43).*

Pogovori *kako vi nikako ne vjerujete (69/41)* i *kako vi malo razmišljate (69/42),* imaju smisao negiranje imana i razmišljanja sukladno izrazima koji su uobičajeni u jeziku. U hadisu u kome se opisuje Poslanik (alejhi's-selam) stoji: **On je malo govorio, tj. ne bi govorio nepromišljeno i krivo, jer to što oni kažu u osnovi negira vjerovanje i razmišljanje.** Uostalom, vjernik ne bi nikada rekao za Poslanika da je pjesnik, niti bi ikada pomislio onaj koji razmišlja da je on čarobnjak. Jer to dvoje nosi u sebi nevjerovanje, nemarnost, i to potvrđuju ove neodređene riječi.

* * *

Na kraju dolazi ta strašna prijetnja za onog ko izmišlja i laže protiv Allaha u vezi sa vjerovanjem, a vjerovanje je nešto sasvim ozbiljno, što se ne može ublažiti niti umanjiti vrijednost. Ova prijetnja uslijedila je da bi potvrdila jedinu mogućnost za koju nema alternative, a to je vjerovati Poslaniku (alejhi's-selam), imati povjerenje u ono što je on njima prenio ili saopćio, vjerovati da ga Allah neće strogo kazniti kao što bi ga kaznio kad bi i u najmanjem odstupio od povjerenog mu saopćenja drugima:

*A da je on o Nama kojekakve riječi iznosio, (69/44)*

*Mi bismo ga za desnu ruku uhvatili, (69/45)*

*a onda mu žilu kucavicu presjekli, (69/46)*

*i niko ga između vas ne bi mogao od toga odbraniti (69/47).*

Smisao ovih riječi sa stanovišta potvrđivanja je da je Muhammed (alejhi's-selam) iskren u svom saopćenju, da bi ga Allah kaznio i ubio kad bi on rekao bilo šta što mu nije objavljeno na ovaj način kako to opisuju ovi ajeti, a pošto se to nije dogodilo, onda sigurno znači da je Muhammed iskren.

Ovo je taj problem sa stanovišta potvrđivanja. Međutim, dinamična scena u kojoj dolazi do izražaja ovo potvrđivanje je nešto drugo. Ona baca odsjen daleko iza ovog potvrdnog značenja. U njoj je stravični odsjen. U njoj je strahota. U njoj je istovremeno i kretanje i život, a iza nje su nagovještaji, znaci i intonacije.

U njoj je kretnja kažnjavanja desnicom i presjecanje žile kucavice, a to je strašno žestoko i stravično kretanje i istovremeno živo, iza čega stoji nagovještaj velike Allahove moći i nemoći ljudskog stvorenja pred Allahovom moći i slabost tog stvorenja – ljudi u cjelini. Iza toga stoji i vjerovanje u ozbiljnost ovog predmeta koji ne podnosi toleranciju niti raspravu sa bilo kojim bićem, makar to biće bilo i plemeniti Muhammed, kod Allaha omiljen i primljen. Iza svega ovoga stoji intonacija strahote, straha i skrušenosti.

* * *

Na kraju dolazi potvrdni pogovor vezan za istinitost ove naredbe i njene snažne prirode:

*Pouka je Kur'an onima koji budu Allahova naređenja izvršavali, a zabrana se klonili - (69/48)*

*a Mi sigurno znamo da neki od vas neće u nj vjerovati (69/49)*

*i on će biti uzrok jadu nevjernika, (69/50)*

*a on je, doista, sama istina (69/51).*

Ovaj Kur'an podsjeća bogobojazna srca da se podsjete da je istina koju je donio Poslanik kompletna sadržana na koju on ukazuje i podsjeća. Međutim, oni koji se ne pridržavaju odredaba, njihova su srca ugašena,

uništena i nemarna, ne otvaraju se niti razmišljaju. Ona ništa ne koriste iz ove Knjige. Oni koji su Bogu odani naći će u ovoj Knjizi ono što je vezano za život, svjetlo, spoznaju i razmišljanje koje neće naći oni koji su nemarni.

*...a Mi sigurno znamo da neki od vas neće u nj vjerovati* (69/49). Međutim, ovo ni najmanje ne utiče na činjenicu ove naredbe niti u bilo čemu mijenja ovu istinu. Vaše pitanje je lakše od toga da može uticati na istinu ovih pitanja.

*I on će biti uzrok jadu nevjernika* (69/50) - on uzdiže ugled vjernika, obara vrijednost nevjernika, na što će se završiti potvrda istinitosti i iznijeti istina koje se pridržavaju nevjernici. To će biti dokaz protiv njih kod Allaha na budućem svijetu. Oni će biti kažnjeni zbog toga, izgubit će zbog onoga što će ih pogoditi, a to je gubitak i stradanje nevjernika i na ovom i na budućem svijetu.

*...a, on je, doista, sama istina* (69/51) - u njemu se nagone u laž oni koji lažu. Kur'an je prava istina, a nije samo uvjerenje, nego istina u tom uvjerenju. Kur'an je poseban izraz dvostrukog značenja i dvostrukog potvrđivanja. Ovaj Kur'an - doista, duboko istinitit, duboko uvjerljiv - zaista otkriva posebnu istinu svakim ajetom koji ukazuje da je izvor Kur'ana prva i iskonska Istina.

Ovo je ta priroda ovog pitanja - uvjerljiva njegova istina jer to nisu riječi pjesnika niti riječi čarobnjaka niti ti, Muhammede, govoriš protiv Allaha. Kur'an je objavljen od Gospodara svjetova, on je podsjetnik za one koji se pridržavaju Allahovih propisa, on je uvjerljiva istina.

Ovdje dolaze Uzvišene riječi Poslaniku (alejhi's-selam) u najpovoljnije u vremenu i situaciji ovim riječima:

*zato ti hvali ime Gospodara tvoga, veličanstvenoga* (69/52).

Hvali hvalom u kojoj je i prečišćavanje i slavljenje, u kojoj je i priznavanje i dokazivanje istine, i klanjanje i skrušenost. To je osjećaj koga izražava srce nakon ove posljednje odluke i poslije ovog dugog izlaganja moći Allaha Uzvišenoga i veličine Plemenitog Gospodara.

* * *

# سورة المعارج مكية
## وآياتها ٤٤

بسم الله الرحمن الرحيم

« سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ * لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ * مِنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ * تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ * فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا * إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا * وَنَرَاهُ قَرِيبًا * يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ * وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ * وَلَا يَسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا * يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ * وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ * وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ * وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ * كَلَّا! إِنَّهَا لَظَىٰ * نَزَّاعَةً لِلشَّوَىٰ * تَدْعُو مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ * وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰ .

« إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا * إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا * وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا * إِلَّا الْمُصَلِّينَ * الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ * وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ * لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ * وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ * وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ * إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ * وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ * إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ * فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ * أُولَٰئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ .

«فَمَالِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ؟ * عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ عِزِينَ ؟ *
أَيَطْمَعُ كُلُّ ٱمْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ؟ * كَلَّا ! إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ *
فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ ٱلْمَشَارِقِ وَٱلْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ * عَلَىٰ أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ ،
وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ * فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ ٱلَّذِي يُوعَدُونَ *
يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصُبٍ يُوفِضُونَ * خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ
تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ، ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمُ ٱلَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ » . .

## SURA EL-ME'ARIDŽ
## OBJAVLJENA U MEKKI
## IMA 44 AJETA

*U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!*

*Neko je zatražio da se kazna izvrši* (70/1)

*nad nevjernicima, - niko ne može spriječiti* (70/2)

*da to Allah, Gospodar nebesa, ne učini,* (70/3)

*k Njemu se penju meleki i Džibrīl u danu koji pedeset hiljada godina traje,* (70/4)

*zato ti budi strpljiv ne jadikujući* (70/5).

*Oni misle da se dogoditi neće,* (70/6)

*a Mi znamo da sigurno hoće* (70/7).

*onoga Dana kad nebo bude kao talog od zejtina,* (70/8)

*a brda kao vuna šarena,* (70/9)

*kada bližnji neće bližnjega ništa pitati,* (70/10)

*iako će jedni druge vidjeti. Nevjernik bi jedva dočekao da se od patnje toga Dana iskupi sinovima svojim,* (70/11)

*i ženom svojom, i bratom svojim,* (70/12)

*i porodicom svojom koja ga štiti,* (70/13)

*i svima ostalima na Zemlji, - samo da se izbavi* (70/14).

*Nikada! Ona će buktinja sama biti* (70/15)

*koja će udove čupati,* (70/16)

*zvaće onoga ko je glavu okretao i izbjegavao* (70/17)

*i zgrtao i skrivao* (70/18).

*Čovjek je, uistinu, stvoren malodušan:* (70/19)

*kada ga nevolja snađe - brižan je,* (70/20)

*a kada mu je dobro - nepristupačan je,* (70/21)

*osim vjernika,* (70/22)

*koji namaze svoje budu na vrijeme obavljali,* (70/23)

*i oni u čijim imecima bude određen dio* (70/24)

*za onoga koji prosi i za onoga koji ne prosi,* (70/25)

*i oni koji u onaj svijet budu vjerovali,* (70/26)

*i oni koji od kazne Gospodara svoga budu strahovali, -* (70/27)

*a od kazne Gospodara svoga niko nije siguran –* (70/28)

*i oni koji stidna mjesta svoja budu čuvali* (70/29)

*i živjeli jedino sa ženama svojim ili sa onima koje su u vlasništvu njihovu - oni, doista, prijekor ne zaslužuju, -* (70/30)

*a oni koji traže izvan toga, oni u grijeh upadaju,* (70/31)

*i oni koji povjerene im amanete budu čuvali i obaveze svoje ispunjavali,* (70/32)

*i oni koji dug svjedočenja svoga budu izvršavali,* (70/33)

*i oni koji namaze svoje budu revnosno obavljali –* (70/34)

*oni će u džennetskim baščama biti počašćeni* (70/35).

*Zašto se nevjernici prema tebi žure,* (70/36)

*zdesna i slijeva, u gomilama?!* (70/37).

*Kako svaki od njih žudi da u džennet uživanja uđe?* (70/38)

*Nikada! Mi ih stvaramo, od čega - oni znaju!* (70/39)

*I Ja se kunem Gospodarom istoka i zapada da ih možemo* (70/40)

*boljim od njih zamijeniti i niko Nas u tome ne može spriječiti* (70/41).

*Zato ih ostavi neka se napričaju i nazabavljaju dok Dan kojim im se prijeti ne dočekaju,* (70/42)

*Dan u kome će žurno kao da kumirima hrle iz grobova izići,* (70/43)

*oborenih pogleda i poniženjem ophrvani. To će biti onaj Dan kojim im se stalno prijeti!* (70/44).

Ova sura je jedna od cjelina sporog, dužeg, dubljeg i preciznijeg tretiranja, ostataka i tragova politeizma u ljudskim dušama, tragova s kojima se Kur'an suočio u Mekki. To su tretiranja s kojima se Kur'an suočava u svakom drugom politeizmu sa razlikom u površnosti, a ne u dubini, sa razlikom u formalnosti, a ne u suštini.

Ili je ova sura jedan od pregleda duge i teške borbe koja se vodila u duši toga čovjeka kroz njegove staze, strmine, padine i nagomilanosti. Ova borba je složenija i duža od ratnih borbi koje su vodili muslimani kasnije kao što su i ovi padovi i nagomilanosti paganizma veći i teži od snaga koje su vrebale islamski poziv i koje su još na čeki protiv drevnog islamskog poziva i današnjeg politeizma.

Osnovna činjenica koju tretira ova sura i koju potvrđuje je činjenica budućeg svijeta, nagrade i kazne na njemu, preciznije rečeno, tretira kazne nevjernika kao što im je obećano u časnom Kur'anu. Ova sura obuhvata, u toku potvrđivanja ove istine, i činjenicu čovjeka kako se ponaša u nevolji i bogatstvu. Ta činjenica se razlikuje kod čovjeka koji je vjernik i kod onoga koji u sebi nema vjerovanja. Sura se dotiče i karateristika vjerničke duše, njena programa, osjećaja i ponašanja njena ostvarenja plemenitosti i poniženja onih koji ne vjeruju u Allaha, poniženja i prezrenosti koje im je Allah obećao, a koje odgovara njihovoj oholosti. Sura potvrđuje također i razliku u vrijednostima i mjerilima između Allahove odredbe i ljudske procjene, a govori i o razlikama mjerila. Ovim činjenicama dodata je i jedna niska dugog tretiranja politeističkih ostataka i tragova i njihova poimanja

ili je to jedna vrsta teške borbe na stazama ljudske duše i njena padanja. To je borba koju vodi Allah i koji će na kraju pobijediti, On sam, bez ičije druge moći, pobijedit će Svojom vlastitom moći. Stvarna pobjeda Kur'ana u ljudskoj duši bila je od samog početka i to prije nego što je dozvoljeno muslimanima da se brane i mačem od razne smutnje pored toga što Kur'an insistira da im se neprijatelji predaju mirnim putem.

Svako ko čita ovaj Kur'an, a ima u vidu historijske događaje, osjetit će pobjedonosnu snagu i dominantnu vlast s kakvom se Kur'an suočio sa ljudima u Mekki i uvježbavao ih da bi se oni potpuno predali željenom i odabranom rukovodstvu. Vidjet će da je Kur'an bio suočen sa ljudima koristeći raznovrsne i čudne metode. Katkad bi ljudske duše suočavao sa onim što sliči potopu koji sve pusti, i to preko dokaza koji očito govore i preko djelotvorne bujice, katkada bi ih suočaovao sa metodom koja sliči silnom rušenju i drobljenju, pred kojim se ne zadržava ni ono što je čvrsto i što se kao takvo može pojmiti; katkad se koristi suočavanjem sa onim što sliči kandžiji koja peče i prži tako da čovjek ne može da podnese te udarce niti da trpi i podnosi to pečenje, katkad se koristi metodom suočavanja koja podsjeća na prijateljsko šaputanje i razgovor i drage odnose u kojima se izjednačavaju osjećaji i približavaju srca, katkad koristi metodu suočavanja sa stravičnim strahom i užasnim krikom koji otvara oči i upozorava na blisku iznenađujuću opasnost. Katkad se koristi metodom suočavanja sa istinom, sasvim jednostavno i čisto da tamo ne preostaje mjesta za raspravu, osvrtanje na to i polemiku o tome. Ponekad koristi i metodu suočavanja sa prijatnom jutarnjom nadom koja mu se nagovještava i došaptava. Katkad se ograničava na put poziva, na staze i padine i baca na njih svjetla koja razotkrivaju poziv da bi se primijetilo šta se stvarno dešava unutar poziva i bojažljivo ili stidljivo susteže od nečega, a nešto i ponavlja da bi se dokazale kretnje poziva i aktivnosti koje su bile zanemarene. Takvih doticaja bilo je na stotine, stotine iznenađenja, stotine impresivnih faktora na koje čitalac Kur'ana nailazi prateći tu dugačku borbu i to sporo tretitanje tako da će primijetiti kako Kur'an savlađuje politeizam u tim okorjelim i tvrdoglavim dušama.

Ova sura otkriva i jednu stranu pokušaja potvrđivanja istine budućeg svijeta i drugih činjenica koje dovodi u red na tom putu. Istinu o budućem svijetu, konkretno o njemu, izložila je sura El-Haqqa, ali i ova sura tretira budući svijet na jedan drugi način, izlaže ga kroz drugi novi ugao, nove slike i odsjene.

Smjer u suri El-Haqqa ide za tim da odslika strah i strahotu toga Dana predstavljajući strah i strahotu u žestokom kretanju kroz stravične

scene Kosmosa: *A kad se jednom u rog puhne, pa se Zemlja i brda dignu i od jednog udara zdrobe, toga dana će se Smak svijeta dogoditi i nebo će se razdvojiti, - tada će labavo biti* (69/13-16). Taj dan predstavljen je i u strahovitoj veličini te stravične scene: *i meleki će na krajevima njegovim stajati, a prijesto Gospodara tvoga će tog dana iznad njih osmorica držati* (69/17). I kod razotkrivanja toga zatrest će se i uplašiti osjećaji, *tada ćete ispitivani biti, i nijedna tajna vaša neće skrivena ostati* (69/18).

Strah i stravičnost predstavljani su, isto tako, i u scenama kažnjavanja. To je došlo do izražaja čak i u izricanju odluke za ovu kaznu. *"Držite ga i u okove okujte, zatim ga samo u vatri pržite, a onda ga u sindžire sedamadest lakata duge vežite* (69/30-32). To se jasno očituje i u kuknjavi onih koji su mučeni, i u njihovu jecanju i gubitku. *"Kamo sreće da mi knjiga moja ni data nije, i da ni saznao nisam za obračun svoj! Kamo sreće da me je smrt dokrajčila1"* (69/25-27).

Međutim, ovdje se u ovoj suri strah javlja na licima ljudi, njihovu izgovoru i koracima, više nego što se javlja u kosmičkim scenama i njegovim kretnjama. Čak i kosmičke scene, možda, izazivaju strahote duševne prirode. U svakom slučaju, te strahote nisu izrazitije od strahota koje su u samom događaju, nego je strahota smještena u duši čovjeka koja se javlja stalno kad god dolazi do potresa u duši, straha, stravičnosti i uplašenosti. *Onoga Dana kad nebo bude kao talog od zejtina, a brda kao vuna šarena, kada bližnji neće bližnjega ništa pitati iako će jedni druge vidjeti. Nevjernik bi jedva dočekao da se od patnje toga Dana iskupi sinovima svojim i ženom svojom, i bratom svojim, i porodicom svojom koja ga štiti, i svima ostalima na Zemlji, - samo da se izbavi* (70/8-14).

Džehennem ovdje kao da ima dušu, kao da je nešto živo, nešto što ima osjećaj, svijest, nešto što djeluje poput živih u znaku živog straha, *ona će buktinja sama biti koja će udove čupati, zvat će onoga ko je glavu okretao i izbjegavao i zgrtao i skrivao* (70/15-18). I kod same kazne preovlađuje pečat duševne patnje više nego osjećaj: *Dan u kome će žurno kao da kumirima hrle iz grobova izići, oborenih pogleda i poniženjem ophrvani. To će biti onaj Dan kojim im se stalno prijeti!* (70/43-44).

Scene, slike i odsjeni ovoga Dana razlikuju se u suri El-Mearidž od scena, slika i odsjena u suri El-Haqqa, sa prirodnom razlikom tih dviju sura, općenito, ali imaju jedinstvenu osnovnu istinu koju izlažu u ovim scenama. Sura El-Me'aridž je uključila, između ostaloga, predstavljanje ljudske duše u momentima nevolje i izobilja, predstavlja je u momentu vjerovanja i momentu nevjerovanja. Ovo je potpuno u skladu sa njenim

početkom duševne posebnosti tako da kod opisa čovjeka stoji: *Čovjek je, uistinu, stvoren malodušan: kada ga nevolja snađe – brižan je, a kada mu je dobra – nepristupačan je, osim vjernika, koji namaze svoje budu na vrijeme obavljali...* (70/19-23). U kontekstu se ovdje nastavlja sa slikanjem svojstava vjerničkih duša, njihovih javnih oznaka, a i tajni, sukladno prirodi ove sure i njenu stilu: *osim vjernika, koji namaze svoje budu na vrijeme obavljali i oni u čijem imecima bude određen dio za onoga koji prosi i za onoga koji ne prosi, i oni koji u onaj svijet budu vjerovali, i oni koji od kazne Gospodara svoga budu strahovali – a od kazne Gospodara svoga niko nije siguran – i oni koji stidna mjesta svoja budu čuvali i živjeli jedino sa ženama svojim ili sa onima koje su u vlasništvu njihovu, oni, doista prijekor ne zaslužuju. A oni koji traže izvan toga, oni u grijeh upadaju i oni koji povjerene im amanete budu čuvali i obaveze svoje ispunjavali, i oni koji dug svjedočenja svoga budu izvršavali i oni koji namazee svoje budu redovno obavljali...* (70/22-34).

* * *

Osnovna smjernica u suri El-Haqqa bila je da se potvrdi činjenica stroge ozbiljnosti u vezi sa vjerovanjem. Otuda je činjenica budućeg svijeta jedna od istina u ovoj suri kao što je i činjenica žestokog i odlučnog kažnjavanja na Zemlji onih koji ne vjeruju i svakog onoga koji mijenja bilo šta u vjerovanju što se ne toleriše, dok je glavna smjernica sure El-Me'aridž potvrda istine budućeg svijeta, kazne i nagrade tamo, mjerila te kazne i nagrade. Otuda je budući svijet glavna tema ove sure.

Zatim, i sve druge činjenice iznijete u ovoj suri direktno su vezane za budući svijet. Od toga je i kazivanje u ovoj suri, o razlici između Allahova obračuna, dužine vremena i dana, obračuna čovjeka ove dužine dana, zatim o Allahovoj odredbi Budućeg svijeta i procjeni čovjeka: *K Njemu se penju meleki i Džibrīl u Danu koji pedeset hiljada godina traje, zato ti budi strpljiv ne jadikujući. Oni misle da se dogoditi neće, a Mi znamo da sigurno hoće* (70/4-7).

Tu spada i razlika između ljudske duše kad se nađe u nevolji i izobilju i stanju vjerovanja i nevjerovanja. To dvoje zaslužuje kaznu ili nagradu na Dan nagrađivanja i kažnjavanja. Među te činjenice spada i zavođenje onih koji ne vjeruju i koji teže da svi uđu u bašču uživanja, premda ponižavaju Allaha, a sami nisu sposobni da izbjegnu kaznu ili da joj

se suprotstave, i to je čvrsto i tijesno vezano sa osnovnom osovinom ove sure.

Tako ova sura skoro da se ograničava na Budući svijet, a to je velika istina koja odjekuje da bi se time potvrdila i učvrstila u dušama ljudi raznim doticajima i istinama koje prate osnovnu temu.

* * *

Druga je osobina došla do izražaja u muzičkoj intonaciji sure koja nastaje iz njene terminološke građe. Raznovrsnost intonacije u suru El-Haqqa nastaje na osnovu izmjene rime u kontekstu iz pasusa u pasus, sukladno značenju i atmosferi u kontekstu. Medutim, ovdje u suri El-Me'aridž ta raznovrsnost je u izgovoru nešto dalja jer riječi obuhavataju raznovrsnost rečenične muzikalnosti u cjelini, a ne samo u intonaciji rime. Muzikalnost rečenice ovdje je dublja, šira, složenija, i ona sve više raste. Raznovrsnosti u prvom dijelu sure su veoma uočljive.

U ovom uvodnom dijelu nalazimo tri rečenice u muzičkoj raznovrsnosti, a intonacija je na kraju ista s obzirom na dužinu, djelimičnu intonaciju u tim rečenicama na slijedeći način.

« سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ * لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ * مِنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ * تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ * فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا *

*Se'ele sailun bi azabin vaki', lil kjafirine lejse lehu dafi', min'el-lahi zi'l me'aridž, tahrudžu'l-melaiketu ve'r- ruhu ilejhi kjane mikdaruhu hamsine elfe senetin. Fasbir sabren džemila. / Neko je zatržaio da se kazna izvrši nad nevjernicima, - niko ne može spriječiti da to Allah, Gospodar nebesa, ne učini. K njemu se penju meleki i Džibrīl u danu koji pedeset hiljada godina traje. Zato ti budi strpljiv ne jadikujući (70/1-5)* - ovdje se završava ta muzička raznovrsnost sa produženim *elifom* na petoj intonaciji.

إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا * وَنَرَاهُ قَرِيبًا *

*Inehum jerevnehu beida, ve nerahu kariba / Oni misle da se dogoditi neće, a Mi znamo da sigurno hoće (70/6-7)* - ovdje se ponavlja intonacija dva puta sa produženim *elifom.*

يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ * وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ * وَلَا يَسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا *

*Jevme tekunu's-semau kel'muhli, ve tekunul'-džibalu ke'l-ihni, vela je'selu haimun hamima / Onoga Dana kad nebo bude kao talog od zejtina, a brda kao vuna šarena, kada bližnji neće bližnjega ništa pitati (70/8-10)* - ovdje se završava intonacija sa produženim *elifom* na trećem mjestu, sa raznovrsnosti intonacije unutar ajeta.

يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ * وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ *
وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ * وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ * كَلَّا! إِنَّهَا لَظَىٰ *

*Jubessarunehum jevedu'l-mudžrimu lev jeftedi min azabin jevmeizin bi benihi, ve sahibetihi ve ehihi, ve fesiletihi'l-leti tu'vihi, ve men fi'l-erdi džemian summe jundžihi , kella inneha leza / Iako će jedni druge vidjeti. Nevjernik bi jedva dočekao da se od patnje toga Dana iskupi sinovima svojim, i ženom svojom, i bratom svojim, i porodicom svojom koja ga štiti i svima ostalima na Zemlji - samo da se izbavi. Nikada! ona će buktinja sama biti (70/11-15).* Intonacija se završava sa produžnim elifom na petom mjestu kao što je bilo i u prvom slučaju.

نَزَّاعَةً لِلشَّوَىٰ * تَدْعُو مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ * وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰ .
« إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا * إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا * وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا *

*Nezaaten li'š-ševa, ter'u men edbere ve tevella, ve džennea fe ev'a, ine'l-insane hulika helu'a, iza mesehu'š-šerru džezu' ve iza mesehu'l-hajru menu'a. / Koja će udove čupati, zvaće onoga ko je glavu okretao i izbjegavao i zgrtao i skrivao. Čovjek je, uistinu, stvoren malodušan; kada ga nevolja snađe-brižan je, a kada mu je dobro - nepristupačan je (70/16-21).* Ovdje se ponavlja intonacija produženog elifa pet puta, dva puta na krajevima koji se razlikuju od prve tri intonacije.

Intonacija u preostalom dijelu ove sure se ustalila na *mimu* i *nunu* a prije njih *vav* ili *je*.

Raznovrsnost intonacije na početku ove sure je duboka i jako složena u muzičkom slaganju tako da privlači uho naklonjeno muzici ka ovoj visokosloženoj raznovrsnosti muzike čija je ljepota čudna za arapsku sredinu i muzičku arapsku intonaciju, ali kur'anski stil daje i dopušta to sa lahkoćom tako da prodire i u arapsko uho, i ono je prihvaća. To je kreatorska duboka nova umjetnost suprotna uobičajenom muzičkom uhu.[24]

A sada da prijeđemo na detaljno izlaganje ove sure.

* * *

*Neko je zatražio da se kazna izvrši (70/1) nad nevjernicima, - niko ne može spriječiti (70/2) da to Allah, Gospodar nebesa, ne učini, (70/3) k Njemu se penju meleki i Džibrīl u danu koji pedeset hiljada godina traje, (70/4) zato ti budi strpljiv ne jadikujući (70/5). Oni misle da se dogoditi neće, (70/6) a Mi znamo da sigurno hoće (70/7). onoga Dana kad nebo bude kao talog od zejtina, (70/8) a brda kao vuna šarena, (70/9) kada bližnji neće bližnjega ništa pitati, (70/10)iako će jedni druge vidjeti. Nevjernik bi jedva dočekao da se od patnje toga Dana iskupi sinovima svojim, (70/11) i ženom svojom, i bratom svojim, (70/12) i porodicom svojom koja ga štiti, (70/13) i svima ostalima na Zemlji, - samo da se izbavi (70/14). Nikada! Ona će buktinja sama biti (70/15) koja će udove čupati, (70/16) zvaće onoga ko je glavu okretao i izbjegavao (70/17) i zgrtao i skrivao (70/18).*

Činjenica budućeg svijeta bila je jedna od težih činjenica spoznaje politeistima Arapima. Oni su se toj činjenici jako suprotstavili, primili su je sa velikim čuđenjem, zbunjenošću i neodobravanjem. Jako su to osuđivali, izazivali Poslanika (alejhi's-selam) na razne načine govoreći mu da im predoči taj obećani dan ili da im kaže kada će on biti.

U verziji koju prenosi Ibni Abbas stoji da je za kaznu pitao Nadra ibni Harisa, a u drugom rivajetu o tome stoji: Za Allahovu kaznu pitali su nevjernici, a kazna će im se sigurno desiti.

24 Svi oni koji znaju nešto o muzičkim principima neće naići na poteškoću kod razmijevanja smisla ovih riječi, a da bi se to približilo drugima neka pogledaju poglavlje "Umjetnička skladnost" u djelu *Et-Taswiru'l-fenni fi'l-Qur'ani*.

U svakom slučaju ova sura govori da je tamo bilo pitanje o događanju kazne i insistiranju na tom događaju, zatim da je potvrđeno da će se ova kazna stvarno dogoditi, jer je to u Allahovoj odredbi, s jedne strane, i da će se dogoditi, s druge strane. Zatim, da je niko ne može otkloniti niti spriječiti. Otuda pitanje o toj kazni i njeno ubrzavanje, a ona će se, zaista, dogoditi, ne može se odgoditi. Riječ je o nesreći za one koji traže da se ubrza, bili oni pojedinci ili društvo.

Ova kazna odnosi se na nevjernike, općenito, tako da će tu kaznu iskusiti i oni koji traže da se ubrza, a i svaki nevjernik. Ta kazna će se dogoditi. To će učiniti *Zu'l-mearidž*, (Gospodar nebesa), to je izraz koji se koristi da označi visinu i uzvišenost, kao što se kaže u drugoj suri: *Onome Najuzišenijem koji Svemirom vlada* (40/15).

Poslije ovog uvodnog dijela u kome se konačno definira riječ vezana za predmet kazne, da će se dogoditi, obistiniti, govori se o njenom izvoru, visini tog izvora i njegovu značaju, a ovo sve zajednički čini značajnim predmetom koji će se ostvariti, koji se ne može odbiti niti odgoditi, poslije ovog opisa toga Dana na kome će doći do ove kazne,a koga neki ubrzavaju. Taj Dan je dosta blizu, ali u Allahovoj odredbi koja nije kao ljudska pretpostavka, u Njegovom mjerilu koje nije kao ljudsko mjerilo:

*k Njemu se penju meleki i Džibrīl u danu koji pedeset hiljada godina traje,* (70/4) *Oni misle da se dogoditi neće,* (70/6) *a Mi znamo da sigurno hoće* (70/7).

Najvjerovatnije je da će Dan, na koji se ovdje ukazuje, biti Sudnji dan, jer u kontekstu skoro da se taj smisao definira. Toga dana meleki i Ruh penju se ka Allahu, a pod pojmom "Ruh" bit će, najvjerovatnije, da se radi o Džibrīlu (alejhi's-selam) koji je tako nazvan na drugim brojnim mjestima. Spominjanje njegova imena ovdje poslije meleka uslijedilo je zbog njegove važnosti. Penjanje meleka i Ruha toga Dana spominje se također posebno kao isticanje njihove važnosti i nadležnosti. Oni se penju zbog toga Dana i važnosti toga Dana, ali mi ne znamo, niti smo zaduženi da znamo, prirodu tih važnosti, ni kako će se ispeti meleki, niti dokle će se ispeti, jer su svi ovi detalji tajna nespoznajna. Iz teksta se ne može izvući nikakv zaključak, a mi nemamo ni razloga ni dokaza za to. Nama je dovoljno samo da ukažemo kroz ovu scenu na važnost toga Dana kada su meleki i Ruh zauzeti poslovima vezanim za važnost tog velikog Dana.

Što se tiče značenja ajeta *u danu koji pedeset hiljada godina traje* (70/4), vjerovatno se radi o figurativnom izrazu za dužinu ovog Dana kao što

je to uobičajeno u arapskom izrazu, a katkad može da znači istinitu realnost, pa bi prema tome dužina ovog Dana trajala pedeset hiljada godina, zaista, kako se računa na ovom svijetu, a to je samo jedan dan. Poimanje ove istine je sada sasvim blizu jer jedan naš dan na ovom svijetu je zasnovan na kruženju Zemlje oko same sebe u toku dvadesetčetiri sahata, a postoje druge zvijezde čije okretanje oko same sebe traje vremenski toliko koliko iznosi više hiljada naših dana. Ovo ne znači da se ovim misli na pedeset hiljada godina rečenih ovdje, ali mi spominjemo ovu činjenicu da bi je približili ljudskom umu da shvati razliku dužine između jednog i drugog dana.

Ako samo jedan dan – Allahov Dan iznosi pedeset hiljada godina, onda za kaznu Sudnjeg dana oni mogu reći da je daleko, a taj vremenski razmak kod Allaha je sasvim blizu. Ovdje, zatim, Allah poziva Svoga Poslanika (alejhi's-selam) na lijepo strpljenje zbog njihovog insistiranja da se ubrza taj Dan i njihovo odbacivanje i negiranje te skore kazne:

*zato ti budi strpljiv ne jadikujući* (70/5).

*Oni misle da se dogoditi neće,* (70/6)

*a Mi znamo da sigurno hoće* (70/7).

Poziv na strpljenje i usmjerenje svakog onoga koji radi na pozivu u islam ponovljeno je kod svakog Poslanika i svakog vjernika koji slijedi tog poslanika. To je neminovnost zbog težine tereta i poteškoće na putu, i da bi se ti ljudi održali i bili zadovoljni, vazda vezani za daleki cilj i gledali ka dalekom horizontu.

Biti strpljiv, ne jadikovati, znači biti strpljiv i smiren bez srdžbe, uznemirenosti i sumnje u istinitost obećanja, biti strpljiv i pouzdan šta će se dogoditi, biti zadovoljan Allahovom odredbom, osjećati Allahovu mudrost kod svakog iskušenja, biti vezan sa Allahom koji će obračunati svako djelo koje se dogodilo.

Ova vrsta strpljenja je veoma važna za svakog nosioca islamskog poziva. To je Allahov poziv, poziv ka Allahu, a Allah nema ništa od toga. Sve što se desi na tom putu, sve je na Allahovu putu, sve što se dogodi na tom putu iz okvira je Allahove naredbe. Prema tome, biti strpljiv, ne jadikovati, izrasta sukladno sa ovom istinom, sa sviješću o toj istini u dubini duše.

Allah je vlasnik ovog poziva nasuprot koga stoje oni koji to odbijaju. On je Gospodar obećanja i prijetnje onima koji ubrzavaju Sudnji dan i

prijetnju i koji to negiraju. On određuje događaje i vrijeme kada će se dogoditi, kao što se sve događa u Kosmosu prema Njegovoj mudrosti i rasporedu. Međutim, ljudi ne spoznaju ove mjere niti ovu odredbu pa zbog toga insistiraju na ubrzanju. Ako se vrijeme produži, oni sumnjaju u tu prijetnju. Katkad uznemirenje obmane i same nosioce ovog poziva pa se i u njihovim glavama pojavi želja da se ta prijetnja ubrza i dogodi. Zbog toga se i donosi primjer ove stalnosti i usmjerenja kao naredba Allaha Sveobaviještenoga:

*Zato ti budi strpljiv, ne jadikujući* (70/5).

Ove riječi ovdje upućenu su Poslaniku (alejhi's-selam) da bi mu Allah ustalio srce zbog odbojnosti, otpora i laži koje mu se upućuju. One su upućene Poslaniku kao potvrda i za drugu činjenicu, a to je da Allah upravlja svim stvarima, a ne ljudi, da su Njegova mjerila apsolutna, kategorična, a ne ljudska mjerila:

*Oni misle da se dogoditi neće,* (70/6)

*a Mi znamo da sigurno hoće* (70/7).

Potom se opisuju scene Dana kada će se dogoditi i ta stvarna kazna, kazna za koju oni smatraju da je daleko, a Allah kaže da je blizu. Ocrtavaju se scene toga Dana na prostorima Kosmosa i u dubinama ljudske duše. To su scene pune čudnog i potresnog straha i u Kosmosu i u ljudskim dušama podjednako:

*onoga Dana kad nebo bude kao talog od zejtina,* (70/8)

*a brda kao vuna šarena,* (70/9)...

Termin *muhl* upotrijebljen ovdje znači pomućena, istopljena ruda poput taloga zejtina, a termin *ihn* znači raščupana vuna. Kur'an na brojnim mjestima potvrđuje da će se desiti veliki kosmički događaji toga Dana, da će se izmijeniti položaj kosmičkih tijela, njihova svojstva, porijeklo i veze. Među tim događajima, ističe se da će i nebo postati kao rastopljena kovina. Ovi tekstovi su veoma važni da o tome razmisle oni koji se bave prirodnim naukama i astronomijom. Moglo bi biti da su nebeska tijela sastavljena iz rastopljenih kovina do stepena plina, a to je daleki stepen rastopljenosti i tečnosti kroz faze, pa bi moglo biti da se dogodi da ta tijela teku na Sudnjem danu, kao što se kaže: *i kada zvijezde popadaju* (81/2), pa da se ohlade do stepena kad postanu kovine tečne. Ovim bi se izmijenila sadašnja njihova priroda, a to je plinska priroda.

U svakom slučaju ovo su samo pretpostavke koje mogu koristiti istraživačima u ovoj oblasti nauka i razmisle o tome. Što se tiče nas, mi ćemo se zadržati i stati pred ovim tekstom uživajući u toj stravičnoj sceni kada će nebesa biti rastopljena kao mutna kovina, kada će bregovi letjeti kao slaba vuna raščupana, da razmišljajući o zapanjujućem strahu ove scene koja se snažno odražava na čovjeka, a o kojoj Kur'an govori najjačim izrazom:

*kada bližnji neće bližnjega ništa pitati, (70/10)iako će jedni druge vidjeti. Nevjernik bi jedva dočekao da se od patnje toga Dana iskupi sinovima svojim, (70/11) i ženom svojom, i bratom svojim, (70/12) i porodicom svojom koja ga štiti, (70/13) i svima ostalima na Zemlji, - samo da se izbavi (70/14).*

Ljudi će se zabaviti sami sobom. Niko neće htjeti da se osvrne van sebe, niko neće naći prostora u svojoj svijesti za drugoga *kada bližnji neće bližnjega ništa pitati* (70/10). Stravični strah prekinuo je sve veze. Čovjek se zatočio u samog sebe zbog svojih briga, on ih ne prekoračuje. Ljudi izbjegavaju jedni druge, *iako će jedni druge vidjeti* (70/11), kao da to namjerno i svjesno čine, međutim, svaki od njih ima svoju brigu, svačija savjest zabavila se sobom, ne pada mu na um ni prijatelj, ne pada mu na um ni da ga pita kako je, ne traži ni pomoć jer je tuga i nevolja spopala sve, a strah prekrio ih također sve. *A šta će biti sa nevjernikom?* (70/11) i njega će strah spopasti, strahota uništiti, tako da bi on radije prihvatio da se spase kazne toga Dana pomoću najdražih svojih ljudi, žrtvujući i one za koje se on ranije u svom životu žrtvovao, borio za njih, živio radi njih, žrtvovao bi i svoje sinove, i suprugu, i brata svoga i svoju najbližu porodicu za koju se brinuo i štitio. To je teška muka kad gubi nadu i osjećaj za svakog drugog općenito pa bi volio da žrtvuje čak i sve što je na Zemlji samo da se spasi. To je slika strašne muke, čudne grozote i neukrotive želje za izmicanjem i bježanjem od te kazne. To je slika ispunjena strahom, prekrivena tugom, uvučena u grozotu koja je ocrtana nadahnujućim kur'anskim izrazom. I dok je griješnik u ovakvoj situaciji želeći i ono što je nemoguće, on čuje ono zbog čega će biti očajan i izgubiti svaku nadu od bilo koje zrake spasa ili bilo kakvog lažnog izgovora za sebe, kao što čuju svi stvarni događaj i ono što se dešava toga Dana:

*Nikada! Ona će buktinja sama biti (70/15) koja će udove čupati, (70/16) zvaće onoga ko je glavu okretao i izbjegavao (70/17) i zgrtao i skrivao (70/18).*

To je scena zbog koje čovjek pamet gubi nakon što je pokušao da zaboravi tugu i strah ovog položaja. *Nikada* - odbacuju se nemoguće nade bez obzira što bi se žrtvovali i sinovi i supruga i brat i sve što je na Zemlji.

*Nikada! Ona će buktinja samo biti* (70/15)- a buktinja je vatra koja plamti i spaljuje, *koja će udove čupati* (70/16)- snažno čupati kožu sa lica i glava. To je stravičan strah, koji je skoro živ, učestvuje u nevolji i kazni dobrovoljno i namjerno, *zvaće onoga ko je glavu okretao i izbjegavao i zgrtao i skrivao* (70/17-18), zvat će ga kao što je bio pozivan i ranije na ovom svijetu, pozivan ka Uputi, pa se on okrenuo i nastavio svojim putem. Međutim, danas, kada ga poziva Džehennem, neće se moći okrenuti i otići. Ranije je bio zauzet umjesto pozivom sakupljanjem imetka i njegovim čuvanjem skrivajući ga, a danas - poziv Džehennema ne može proigrati, ne može žrtvovati ni sve što je na Zemlji da bi se spasio Džehennema.

Potvrđeno je u ovoj suri, i u suri prije nje, kao i u suri El-Kalem, da njegovom dobru nije mogao niko pristupiti, da nije bodrio da se nahrani bijednik, da je sabirao sredstva i skrivao ih, pored nevjerovanja, nagonjenja u laž i griješenja. Ovo potvrđivanje ukazuje da se islamski poziv bio suočio u Mekki sa posebnim situacijama u kojima je vladala škrtost, pohlepa i požuda uz nevjerovanje, nagonjenje u laž i zablude što je i prouzrokovalo da se ponavlja ovo ukazivanje na taj problem, da se nosioci toga zaplašuju posljedicama takvog postupka, da takva djela neminovno zaslužuju kaznu, pa su ovi postupci spomenuti odmah poslije nevjerovanja i pripisivanja Allahu ortaka.

U ovoj suri se susreću i drugi elementi koji iznose ovaj smisao i potvrđuju osobine mekkanske sredine s kojom se suočio islamski poziv. Ova sredina bila je zauzeta sakupljanjem sredstava putem trgovine i kamate. Glavešine Kurejšije bili su gospodari trgovačkih radnji, vlasnici karavana u vrijeme zimskih i ljetnih putovanja. Tamo je vladala velika požuda za bogatstvom, a i škrtost da su siromasi bivali svega lišeni, siročad dovedena u teške pozicije pa se i ponavlja ova naredba zbog toga i ponovo upozorava društvo. Kur'an tretira ovu požudu, pohlepu i vodi borbu protiv njih u ljudskim dušama i stazama. To je činio i prije i poslije oslobođenja Mekke. Ovo je i jedna od pojava koju može uočiti onaj koji prati upozorenje zbog kamate, bespravno trošenje imetka drugih, trošenje imetka maloljetne djece pregoneći i brzo prije nego što odrastu, može primijetiti kroz upozorenje na sprječavanje maloljetnicama da se udaju i njihova zadržavanja radi braka i prisilnog braka u želji da se dograbe njihova imetka, može primijetiti kroz progonjenja onih koji prose i mole, žalošćenju jetima i lišavanju siromaha i bijednika i kroz druge poroke koje su bile prisutni u tom društvu. Kur'an ukazuje na brojne naznake i osobine te sredine, pored toga što se ovaj poziv vazda usmjeravao na liječenje ljudske duše u svim sredinama. Ljubav prema bogatstvu, pohlepa za njim,

škrtarenje i želja za zgrtanjem samo sebi su nesreća koja žestoko opija ljude i zahtijeva da se ljudske duše oslobode okova toga lasla sa prisutnom borbom i dugim liječenjem.

* * *

Sada kada je završeno sa predstavljanjem ovog užasa u scenama toga Dana i u slici toga mučenja, u kontekstu se prelazi na predočavanja stvarnosti ljudske duše u suočavanju sa zlom i dobrom, u ova dva stanja, stanju vjerovanju i stanju nevjerovanja, kada se potvrđuje sudbina vjernika, a i sudbina griješnika:

*Čovjek je, uistinu, stvoren malodušan: (70/19) kada ga nevolja snađe - brižan je, (70/20) a kada mu je dobro - nepristupačan je, (70/21) osim vjernika, (70/22) koji namaze svoje budu na vrijeme obavljali, (70/23) i oni u čijim imecima bude određen dio (70/24) za onoga koji prosi i za onoga koji ne prosi, (70/25) i oni koji u onaj svijet budu vjerovali, (70/26) i oni koji od kazne Gospodara svoga budu strahovali, - (70/27) a od kazne Gospodara svoga niko nije siguran – (70/28) i oni koji stidna mjesta svoja budu čuvali (70/29) i živjeli jedino sa ženama svojim ili sa onima koje su u vlasništvu njihovu - oni, doista, prijekor ne zaslužuju, - (70/30) a oni koji traže izvan toga, oni u grijeh upadaju, (70/31) i oni koji povjerene im amanete budu čuvali i obaveze svoje ispunjavali, (70/32) i oni koji dug svjedočenja svoga budu izvršavali, (70/33) i oni koji namaze svoje budu revnosno obavljali – (70/34) oni će u džennetskim baščama biti počašćeni (70/35).*

Slika čovjeka, u momentima kada mu je srce bez imana, kao što je ocrtava Kur'an, čudna je i vjerna slika, tačna, izražajna i kompletna o osnovnim naznakama ovog stvorenja koju može zaštititi i izdići ga iznad toga samo element vjerovanja koji će ga povezati sa izvorom u kome će naći punu smirenost koja će ga održati bezbrižnim kod susretanja sa zlom i lišiti ga škrtosti kod posjedovanja nekog dobra:

*Čovjek je, uistinu, stvoren malodušan: (70/19)*

*kada ga nevolja snađe - brižan je, (70/20)*

*a kada mu je dobro - nepristupačan je, (70/21)...*

Ovdje se čini kao da je svaki docitaj, doticaj kreatorskog pera koji povlači liniju o karakeristikama ovog čovjeka, i kada je uopotpunjena slika

sa trećim ajetom sa ograničenim nedostacima, slika je progovorila i propulsirala životom. Kroz nju se ispoljio čovjek sa svojim stalnim osobinama i naznakama. Malodušan i brižan kada ga snađe zlo, osjeća bol žeženja zla, brižan zbog toga što ga je zlo pogodilo i osjeća da će on ostati takav stalno, neće se riješiti toga zla. On misli da je taj prisutni moment vječit koji će ga vazda tući. Sam sebe zatvara u zabludu i tugovanje zbog tog momenta i zla koje ga je pogodilo tada. On ne pretpostavlja uopće da postoji tome izlaz niti očekuje Allahovu izmjenu u tome, zatim - njega grize brižnja i satire malodušnost zbog toga što ne nalazi nikakva ugla gdje bi se sklonio i zaštitio i za šta bi mogao vezati svoju nadu i očekivanje. Takav je nepristupačan svakom dobru, ne dijeli ga kada je sposoban za to, smatra da je to dobro on zaradio svojim trudom i mukom, pa škrtari i ne daje drugome, nastoji da ga prigrabi samo sebi i na taj način postaje zarobljenik svoga posjeda, postaje robom koji stalno hlepi i teži za imetkom, jer on ne zna stvarnost opskrbe i kakva je njegova uloga u tome, ne zna da je dobro koje je kod njega - Allahovo dobro. On nema ništa od toga, srce mu je prazno, on je u oba slučaja malodušan, malodušan zbog zla, a malodušan i zbog dobra. To je očajna slika čovjeka, očajna kad mu je srce bez tračka vjerovanja.

Osim toga, vjerovanje u Allaha je veoma značajno pitanje u životu čovjeka. Vjerovanje nije riječ koja se izgovara samo jezikom, niti neki obred klanjanja koji se vrši. Vjerovanje je stanje duše i program života, to je puno predstavljanje vrijednosti, događaja i stanja. Kada srce osvane prazno, bez imana, bez ove osobine, tada se ono klati, zatresa, vjetar ga dohvata i nosi kao perušku, zrakne i osviće sa stalnim strahom i nemirom. On je takav kada ga pogodi ili snađe zlo, postaje brižan, a kad ima kakva dobra, on ga ne dijeli. Međutim, kada je protkan vjerovanjem, on je tada i miran i zdrav jer je vezan sa izvorom svih događaja i onim koji raspoređuje stanja. U tom slučaju on se i pomirio sa Allahovom odredbom i osjeća Njegovu milost, podnosi Njegovo iskušenje i vazda očekuje izlaz tjeskobi koja ga je zadesila i lahkoći poslije teškoće, vazda teži prema dobru, zna da će za sve ono što dijeli iz okvira svoje opskrbe biti nagrađen za ono što je podijelio na Allahovu putu, zna da će mu to biti nadoknađeno na ovom i budućem svijetu. Vjerovanjem se stiče ovaj svijet i prije nego što se ostvari nagrada na onom svijetu. Njime se ostvaruje mir, smirenost, stalnost, stabilnost tokom cijelog ovozemaljskog života.

Osobina vjernika koji nisu malodušni, ta opća karakteristika čovjeka, objašnjena je ovdje u kontekstu i definirana:

*osim vjernika,* (70/22)

*koji namaze svoje budu na vrijeme obavljali,* (70/23)

Pored toga što je namaz jedan od osnovnih temelja islama i znak vjerovanja, namaz je i sredstvo povezivanja sa Allahom i sredstvo izvlačenja potpore iz tog fonda. Namaz je dokaz iskrenog klanjanja kod koga se ispoljava i Božanstvo i klanjanje na jedan određeni način. Namaz je stalna osobina stalnosti onih na koje se ovdje misli: *koji namaze svoje budu na vrijeme obavljali* (70/23). Tada namaz daje sliku stalnosti i konstantnosti to je veza koja se ne može prekinuti lijenošću, zanemarivanjem, to je stalna spona sa Allahom, to je neprekidna spona. Allahov Poslanik (alejhi's-selam), kada bi radio nešto iz oblasti ibadeta, on bi ustrajao na tome, a govorio bi: "Najdraža djela Allahu Uzvišenom su ako su stalna pa makar bila i mala."[25] To je rekao kao napomenu za opis smirenosti, stalnosti i čvrstine na povezivanju sa Allahom i poštovanju ovog povezivanja. Namaz nije igračka koju čas prihvatamo, čas odbacujemo prema želji:

*i oni u čijim imecima bude određen dio* (70/24)

*za onoga koji prosi i za onoga koji ne prosi,* (70/25)...

Zekjat kao nešto specifično i poznata i određena sadaka je pravo koje se proteže na imetak vjernika. Zekjat, možda, ima i sveobuhvatniji i veći smisao od ovoga. Ovo znači da muslimani u svojim imecima dodjeljuju poznati iznos za kojeg znaju da je to pravo siromašnih i lišenih životnih potreba. Zekjatom se čovjek osolobađa škrtosti i nadvlađuje pohlepu. U zekjatu se javlja i svijest da je nužno dodijeliti od onoga što se posjeduje drugima koji su lišeni toga. Zekjat predstavlja kompletnu solidarnost među ovim Ummetom. Upotrijebljen termin *sail* označava osobu koja moli i prosi a *mahrum* osobu koja ne moli niti prosi, a ne ispoljava ni svoju potrebu ili to je možda osoba koju je pogodila neka nesreća pa je ostala svega lišena, ali ne moli. Svijest da oni koji su potrebni i koji su lišeni dobra imaju pravo u imecima drugih ljudi javlja se zahvaljujući Allahovoj dobroti, s jedne strane, i zbog humane povezanosti među ljudima, s druge strane. Pored toga, ovaj postupak oslobađa svijest od omče i stege pohlepe i škrtosti. Zekjat je u isto vrijeme odraz društvene sigurnosti i solidarnosti Ummeta u cjelini i međusobnog potpomaganja i saradnje. Zekjat je obaveza koja ima više dokaza u svijetu svijesti, a i u svijetu realnosti. Navođenje zekjata ovdje u ovoj suri govori, pored toga što ocrtava neku liniju naznake vjerničke duše, da je on i jedna spona pomoću koje se liječe škrtost i pohlepa:

[25] Prenosi Aiša, a navode ga autori šest glavnih hadiskih zbirki.

*i oni koji u onaj svijet budu vjerovali,* (70/26)...

Ova osobina ima direktni odnos sa osnovnom temom ove sure. Istovremeno ona ocrtava osnovnu liniju karaktera vjerničke duše. Vjerovanje u Sudnji dan sastavni je dio imana. To vjerovanje ima odlučujući uticaj na svijest i ponašanje u programu života. Mjerilo u ruci onoga koji potvrđuje i vjeruje u Sudnji dan nije mjerilo onih koji ga ne vjeruju ili koji sumnjaju u njega. To je mjerilo života, vrijednosti, djela i događaja. Onaj koji vjeruje u Sudnji dan radi, ali zbog mjerila nebesa, a ne mjerila ovog svijeta, on radi za onaj, a ne za ovaj svijet. On prima događaje, bili dobri ili loši, i smatra ih prethodnicom rezultata za tamo, i tome dodaje i predstojeće rezultate kada ih mjeri i kada ih pojačava. A onaj koji negira Sudnji dan uzima u obzir i računa sve ono što se događa u životu, za račun ovog ograničenog i kratkog života. Sve njegove kretnje i granice su granice života na ovoj zemlji i u okviru ovog života. Otuda dolazi do izmjene njegova računa i rezultata njegovog odmjeravanja. Sve se završava pogrešnim rezultatima, pored toga što su ti rezultati ograničeni na određeno područje i vremenski i prostorno. Taj je očajan, bijednik, mučenik, uznemiren, jer sve što se desi u životu na ovom svijetu i u čemu su sve njegova razmišljanja, svi njegovi računi i procjene, sve se ograničava na ovaj dio života. On nikada neće biti smiren, neće se osjećati ugodnim, pravednim i uravnoteženim, sve dok ne doda u obračun i dio onog svijeta jer je onaj svijet i veći i trajniji. Zatim, osjetit će poteškoću i bol svaki onaj koji ne misli da će doći do obračuna na onom svijetu, a možda će taj bol osjetiti i drugi oko njega. Njegov život neće biti cijenjen niti će njegova nagrada na ovom svijetu biti jasna. Najzad, vjerovanje u budući svijet sastavni je dio imana i na tom vjerovanju počiva program života u islamu:

*i oni koji od kazne Gospodara svoga budu strahovali,* - (70/27)

*a od kazne Gospodara svoga niko nije siguran* – (70/28)...

Ovo je jedan drugi stepen koji potvrđuje vjerovanja u Sudnji dan, stepen strogog osjećaja, budne kontrole i svijesti, da ima nedostatka prema Allhu i pored velikog ibadeta, strah od stradanja srca i zasluživanja kazne u bilo kom trenu, zatim uvid da Allah te štiti i brani.

Allahov Poslanik (alejhi's-selam) uvijek je bio na oprezu, strahovao je od Allahove kazne, a on je taj koji je priznat od strane Allaha, zna da ga je Allah odabrao i da ga štiti. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) bio je uvjeren da ga njegovo djelo ne može zaštititi niti uvesti u Džennet bez Allahove dobrote i milosti. On bi govorio svojim ashabima: "Nikog u

Džennet neće uvesti njegovo djelo." Ashabi upitaše: "Ni tebe, Allahov Poslaniče." Na to će on: "Ni mene, ako me Allah ne prekrije Svojom milošću."[26]

U riječima Uzvišenoga ovdje: *A od kazne Gospodara svoga niko nije siguran* (70/28) govori se o stalnim osjećajima koji se ne mogu zanemarivati ni za jedan tren, jer kazna može da se dogodi u momentu nemarnosti pa da je čovjek i zasluži. Allah traži od ljudi stalnu budnost i ovaj osjećaj, a ako čovjeka nadvlada slabost uz ovu budnost i osjećaj, pa Allahova milost je široka, Njegov oprost je uvijek prisutan, vrata pokajanja su stalno otvorena, na njima nema brava. Ovo su osnove ovog pitanja u islamu u odnosu na nemarnost i neodlučnost jer islam ne prihvata da nemarnost i neodlučnost budu osnova. Srce koje je vezano sa Allahom je i budno i nada se, i plaši se, i teži. Ono je zadovoljno Allahovom milošću u svakom slučaju:

*a od kazne Gospodara svoga niko nije siguran* – (70/28)

*i oni koji stidna mjesta svoja budu čuvali* (70/29)

*i živjeli jedino sa ženama svojim ili sa onima koje su u vlasništvu njihovu - oni, doista, prijekor ne zaslužuju,* - (70/30)

*a oni koji traže izvan toga, oni u grijeh upadaju,* (70/31)

Ovo znači čistoću i pojedinca i društva. Islam želi tjelesno i duhovno čisto društvo, istovremeno čisto i otvoreno, u kojem bi se obavljale sve žive obaveze, odzivajući se pri tome svim prirodnim nagonima, ali bez anarhizma, nego na način koji bi vodio lijepom životu bez tajnih radnji koje guše čistu otvorenost, želi društvo u kome bi porodica počivala na čvrstim temeljima zakona, na javnom, porodičnom životu, želi društvo u kome svako dijete zna ko mu je roditelj, društvo u kome se dijete ne bi stidjelo rođenja, ne zbog toga što je stid lišen lica i duše, nego su seksualni odnosi uspostavljeni na otvorenoj i čistoj osnovi, dugotrajnoj, s jasnim ciljevima, gdje se teži progresu i prema ljudskim i društvenim nužnostima, a ne radi zadovoljenja animalnih želja i seksualnih strasti.

Kur'an ovdje spominje svojstva vjernika: *i oni koji stidna mjesta svoja budu čuvali i živjeli jedino sa ženama svojim ili sa onima koje su u vlasništvu njihovu, oni, doista, prijekor ne zaslužuju, a oni koji traže izvan toga, oni u grijeh upadaju* (70/29-31).

Ovim se potvrđuje čistota povezivanja u braku i sa onim što je u vlasništvu – robinje kada za to postoji zakonsko opravdanje i razlog, a

[26] Bilježe Buharija, Muslim i Nesai.

jedini zakonski razlog koga priznaje islam u ovom slučaju jeste zarobljeništvo u borbi na Allahovu Putu, a to je jedini rat koga odobrava islam. Osnova ove odredbe vezane za zarobljeništvo je izložena u ajetu navedenom u suri Muhammed: *Kada se u borbi sa nevjernicima sretnete, po šijama ih udarajte, sve dok ih ne oslabite, a onda ih vežite i poslije ili ih velikodušno sužanjstva oslobodite ili otkupninu zahtijevajte, sve dok borba ne prestane* (47/4). Katkada se zadrže neki zarobljenici i ne oslobađaju se sužanjstva velikodušno niti otkupninom zbog prisutnih okruženja, a to je zarobljeništvo, ako protivnička vojna strana drži u zarobljeništvu muslimane u bilo kojoj formi roblja, pa makar se to i ne nazivalo takvim imenom. Islam tada dozvoljava spolni snošaj sa zarobljenicama, ali samo sa onima u čijem su zarobljeništvu, a one uživaju brojne mogućnosti i sredstva za svoje oslobođenje koje je islam propisao da bi prekinuo ovu mogućnost. Islam zastupa otvorenost principa i čistotu, ne dopušta ovim zarobljenicama anarhično, seksualno i prljavo miješanje, kao što se događa sa zarobljenicama u ratu i ranije i sada. Islam ne dopušta to, a ne dopušta ni skriveni takav postupak pa ih naziva "slobodnim ženama", a ustvari, one su robinje.

*A oni koji traže izvan toga, oni u grijeh upadaju* (70/31) - ovim se zatvaraju vrata pred licem svake seksualne prljavštine, bila ona u bilo kojoj formi osim ova dva jasno i otvoreno naznačena načina. U vršenju prirodnih uloga nema nikakve prljavštine samo po sebi, ali prljavština je u skrivenom obavljanju toga, a islam je čist i jako otvoren:

*i oni koji povjerene im amanete budu čuvali i obaveze svoje ispunjavali,* (70/32)...

Ovo su etičke postavke na kojima islam uspostavlja sistem društva, a štićenje povjerenja i obaveze u islamu počinje od čuvanja velikog povjerenja koje je Allah ponudio nebesima, Zemlji i planinama, pa su se ustegli i pobojali se da ga ponesu, ali ga je preuzeo čovjek. To je povjerenje vjerovanja, ustrajnosti na tom vjerovanju, prihvaćenom slobodnom izboru, a ne prisilnom. A iz zaštite prve obaveze zasnovane na prirodi ljudi, a oni su čvrsto uvjereni da je Allah jedini njihov Gospodar i da su svjedoci svoga stvaranja prema ovoj obavezi, te iz zaštite tog emaneta i ove obaveze proističe i zaštita ostalih povjerenja i obaveza u postupcima na ovom svijetu. Islam insistira na ovom povjerenju i obavezama, ponavlja to više puta i potvrđuje da se društvo gradi na čvrstoj osnovi etike, povjerenja i smirenosti. Islam je učinio zaštitu i čuvanja emaneta i obaveze karakteristikom vjerničke duše kao što izdajstvo emaneta i suprotstavljanje obavezi smatra karakteristikom licemjerne i nevjerničke

duše. Ovo se navodi na brojnim mjestima Kur'ana i Sunneta i nema mjesta sumnji o važnosti ove stroge naredbe u islamu.

*i oni koji dug svjedočenja svoga budu izvršavali,* (70/33)...

Allah je učinio ovisnim brojna prava o svedočenju, štaviše, o tome ovise i odredbe određene kazne (hudud), koje se izvršavaju na osnovu svjedočenja. Otuda je bilo neminovno da Allah insistira na donošenju svjedočenja, odnosno da se ne zanemaruje svjedočenje u principu, da se ne taji svjedočenje kod suđenja, da se donosi presuda na osnovu svjedočenja, pravo bez ikakve naklonosti ili odstupanja. Allah je učinio svjedočenje kao nešto što je povezano sa pokornošću Allahu pa kaže: *I svjedočenje Allaha radi obavite* (65/2). Allah je ovdje učinio svjedočenje jednom od karakteristika vjernika, a to je ujedno i jedan emanet između ostalih emaneta. Allah ovdje spominje svjedočenje zbog njegove važnosti i sticanja te važnosti.

Isto onako kao što je početo u ovoj suri sa namazom kao jednom od karakteristika vjerničke duše, to se ova sura i završava, sa namazom:

*i oni koji namaze svoje budu revnosno obavljali –* (70/34)...

To je svojstvo pored stalnosti koja je spomenuta na početku ovih svojstava, a ostvaruje se sa čuvanjem namaza i klanjanjem u za to propisano vrijeme, klanjanje farzova i sunneta na način kako je to propisano i u duhu kako se namaz obavlja, tako da se ne osatvlja zbog zanemarivanja i lijenosti niti da mu se sužava vrijednost neizvršenjem namaza na način kako valja. Spominjanje namaza na početku i kraju ove sure govori o značaju i važnosti njegovoj. Ovim se ujedno završavaju i karakteristike vjernika.

Pri ovome se potvrđuje sudbina ove grupe ljudi nakon što je prije toga potvrđena sudbina druge grupe:

*oni će u džennetskim baščama biti počašćeni* (70/35).

Ovaj mali tekst donosi način osjetilnog uživanja, a i način duhovnog uživanja. Ovi ljudi su u Džennetu. Oni su dočekani plemenito u ovim džennetima. Sve slasti i uživanja ponuđene su im uz veliko poštovanje kao nagrada ovom časnom stvorenju koje se karakteriše i odlikuje time što je vjernik.

* * *

U nastavku u kontekstu se izlaže jedna scena iz vremena poziva u Mekki kada politeisti žurno koračaju prema mjestu na kome se nalazi Poslanik (alejhi's-selam) i uči Kur'an, a onda se rastavljaju oko njega u grupe osuđujući ovu njihovu žurbu i okupljanje na mjestu gdje se ne teži za uputom slušajući ono što se uči:

*Zašto se nevjernici prema tebi žure,* (70/36) *zdesna i slijeva, u gomilama?!* (70/37).

Upotrijebljeni termin *muhti* znači onaj koji brzo korača, ispruženog vrata kao da je vođen, a drugi upotrijebljeni termin *azin* je množina od riječi *ize,* a došao je na oblik *fie* i ima isto značenje. U ovoj složenici sadržano je potajno ismijavanje njihovih sumnjivih kretnji, zatim predstavljanje tih kretnji i načina kako su završene. U ovoj složenici se izaziva čuđenje njihovu postupku i pita se zašto tako čine. Oni ne žure prema Poslaniku da ga čuju i da se upute nego da steknu uvid u zbunjenost, a onda da se raspu kako bi formirali krugove koji bi raspravljali o spletki i protivljenju onome što su čuli:

Šta im je? - *Kako svaki od njih žudi da u Džennet uživanja uđe?* (70/38).

Kako žele, a oni u ovakvom stanju koje ne vodi ka džennetu uživanja nego vodi ka plamenu, skloništu griješnika!?

Zar oni misle da oni predstavljaju nešto veliko kod Allaha? Pa oni ne vjeruju i oni uznemiruju Poslanika, slušaju Kur'an i raspravljaju i spletkare, a onda da uđu u Džennet poslije svega toga kao da su oni nešto značajno u Allahovu mjerilu?!

*Nikada!* (70/39) - rečeno je sa odbijanjem i poniženjem. *Mi ih stvaramo, od čega – oni znaju!* (70/39).

Oni znaju od čega su stvoreni, od hude tekućine koju oni znaju. Kreativni kur'anski izraz dotiče ih ovdje značajnim i skrivenim doticajem u isto vrijerme, a dotiče snažno i njihove glavešine da se brzo ti oholnici okreću, okreću se bez ijednog trena zadržavanja, u skokovima, ili kakvim izrazom povredljivim, dok ovi izraženi znaci predstavljaju prijezir, neznatnost i mizernost na najbolji način predstavljanja. Kako oni da uđu u džennet uživanja pored svog nevjerovanja i loših postupaka? Oni znaju od čega su stvoreni. Za Allaha su oni beznačajni da bi se na njih trebalo osvrtati. Povreda Njegova zakona zaslužuje pravednu kaznu koja se ogleda u plamenu i uživanju.

U kontekstu se nastavlja sa omalovažavanjem njihova postupka i ugleda, zatim njihovo omalovažavanje i potvrđuje da je Allah moćan i u stanju da ih boljim zamijeni, da su oni nemoćni da bi otišli, a da ne dobiju ovu bolnu kaznu:

*I Ja se kunem Gospodarom istoka i zapada da ih možemo (70/40) boljim od njih zamijeniti i niko Nas u tome ne može spriječiti (70/41).*

Za ovo pitanje nema potrebe donositi zakletvu, ali spominjanje istoka i zapada govori o veličini Stvoritelja. Istoci i zapadi katkad označavaju brojne zvijezde koje se nalaze na istočnim, odnosno zapadnim stranama ovog prostranog Kosmosa, a katkad se tim izrazima označavaju pojedini dijelovi Zemlje. Oni se koriste u svakom momentu i u svakom času za vrijeme okretanja Zemlje oko svoje ose pred Suncem kada dolazi do pojave istoka i iščezavanja zapada.

Bez obzira šta označavao termin *istoka i zapada*, on govori i napaja srce ogromnim prostranstvom ovog Bitka, i veličinom i uzvišenošću Stvoritelja ovog Bitka. Prema tome, da li zahtijeva pitanje ovih koji su stvoreni od onoga što oni znaju, da se zaklinje u Kur'anu sa "Gospodar istoka i zapada", s obzirom da je Allah Uzvišeni sposoban da stvori svijet bolji od njih, da oni ne mogu umaći Allahu, odbjeći i izbjeći svojoj zapečaćenoj sudbini?!

* * *

I nakon što je u kontekstu iznijet ovaj odlomak i poslije odslikavanja strahote i kazne tog dokazanog Dana i iznošenja date časti i uživanja vjernicima, a prijezirnog stanja nevjernicima, u kontekstu se usmjeravaju riječi Poslaniku (alejhi's-selam) da prepusti njih tom Danu i toj kazni i ocrtava njihovu scenu toga Dana, a ta scena je grozna i ponižavajuća:

*Zato ih ostavi neka se napričaju i nazabavljaju dok Dan kojim im se prijeti ne dočekaju, (70/42) Dan u kome će žurno kao da kumirima hrle iz grobova izići, (70/43) oborenih pogleda i poniženjem ophrvani. To će biti onaj Dan kojim im se stalno prijeti! (70/44).*

U ovim riječima se oni ponižavaju i prijeti im se na način koji izaziva strah i zbunjenost. U njihovoj ovoj sceni i samim njima i njihovim kretnjama toga Dana primjećuje se ono što izaziva grozote i strahote toga

Dana, a u izrazima se susreće i podsmijavanje i ismijavanje kakvo odgovara njihovoj oholosti i zavođenju njihovim položajem.

Oni izlaze iz grobova, idu žurnim koracima kao da idu podijumu svojih kipova. U ovom ismijavanju susreće se skladnost i harmoničnost njihovih stanja, jer oni, dok su bili na ovom svijetu, žurili su prema kipovima u prazničnim danima i okupljali se oko tih kipova, a eto sada su oni ti koji žure i danas. Međutim, velika je razlika između jednog i drugog Dana.

Njihovo obilježje dopunjeno je, najzad, u riječima Uzvišenoga: *oborenih pogleda i poniženjem ophrvani* (70/44). U ovim riječima primjećujemo njihovu kompletnu čehru lica. Te riječi nam ocrtavaju njihove crte lica sasvim jasno, ocrtavaju sliku poniženja i nevolje. Oni su se izrugivali i igrali međusobno, a danas su oni poniženi i pritješnjeni.

*To će biti onaj Dan kojim im se stalno prijeti!* (71/44) Sumnjali su u ovaj Dan, negirali ga i požurivali.

* * *

Sa ovim se povezuje početak i kraj ove sure i upotpunjuje se jedan od krugova dugog tretiranja pitanja proživljenja i nagrade.

Ovim se završava jedna od dugih borbi između politeističkog poimanja, s jedne strane, i islamskog poimanja života, s druge strane.

* * *

# سورة نوح مكية
وآياتها ٢٨

بسم الله الرحمن الرحيم

« إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ : أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ * قَالَ : يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ * أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ * يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ ، وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى ، إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ .

« قَالَ : رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا * فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا * وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ ، وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ ، وَأَصَرُّوا ، وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا * ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا * ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا * فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا * يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا * وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا * مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ؟ * وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ؟ * أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا * وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ؟ * وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا * ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا * وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا * لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا .

« قَالَ نُوحٌ : رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ إِلَّا خَسَارًا *

وَمَكَرُوا مَكْراً كُبَّاراً * وَقَالُوا : لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ ، وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعاً
وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْراً * وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيراً ، وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالاً .

« مِمَّا خَطِيئَاتِهِمْ أُغْرِقُوا فَأُدْخِلُوا نَاراً ، فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللهِ أَنْصَاراً .

« وَقَالَ نُوحٌ : رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّاراً * إِنَّكَ إِنْ تَذَرْهُمْ
يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِراً كَفَّاراً * رَبِّ اغْفِرْ لِي ، وَلِوَالِدَيَّ ، وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ
مُؤْمِناً ، وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ، وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَاراً » . .

## SURA NŪH
## OBJAVLJENA U MEKKI
## IMA 28 AJETA

*U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!*

*Mi smo poslali Nūha narodu njegovu: "Opominji narod svoj prije nego što ga stigne patnja nesnosna!"* (71/1).

*"O narode moj," - govorio je on – "ja vas otvoreno opominjem:* (71/2)

*Allahu se klanjajte i Njega se bojte i meni poslušni budite,* (71/3)

*On će vam grijehe vaše oprostiti i u životu vas do određenog časa ostaviti, a kad Allahov određeni čas dođe, zaista se neće, neka znate, odgoditi"* (71/4).

*On reče: "Gospodaru moj, ja sam narod svoj i noću i danju, doista, pozivao,* (71/5)

*ali ga je pozivanje moje još više udaljilo* (71/6).

*I kad god sam ih pozivao da im oprostiš, prste su svoje u uši stavljali i haljinama svojim se pokrivali bili su uporni i pretjerano oholi* (71/7).

*Zatim, ja sam ih otvoreno pozivao,* (71/8)

*a onda sam im javno objavljivao i u povjerenju im šaputao,* (71/9)

*i govorio:, Tražite od Gospodara svoga oprosta jer On, doista, mnogo prašta;* (71/10)

*On će vam kišu obilatu slati* (71/11)

*i pomoći vas imanjima i sinovima, i daće vam bašče, i rijeke će vam dati* (71/12).

*Šta vam je, zašto se Allahove sile ne bojite,* (71/13)

*a On vas postepena stvara?!* (71/14).

*Zar ne vidite kako je Allah sedam nebesa, jedno iznad drugog, stvorio,* (71/15)

*i na njima Mjesec svijetlim dao, a Sunce svjetiljkom učinio?* (71/16).

*Allah vas od zemlje poput bilja stvara,* (71/17)

*zatim vas u nju vraća i iz nje će vas sigurno izvesti* (71/18).

*Allah vam je Zemlju učinio ravnom,* (71/19)

*da biste po njoj hodili putevima prostranim"* (71/20).

*Nūh reče: "Gospodaru moj, oni mene ne slušaju i povode se za onima čija bogatstva i djeca samo njihovu propast uvećavaju* (71/21)

*i spletke velike snuju* (71/22)

*i govore: 'Nikako božanstva svoja ne ostavljajte, i nikako ni Vedda, ni Suvāa, a ni Jegūsa, ni Jeūka, ni Nesra ne napuštajte!'* (71/23).

*a već su mnoge u zabludu odveli, pa Ti njima, inadžijama, samo propast povećaj!"* (71/24).

*I oni su zbog grijehova svojih potopljeni i u vatru će biti uvedeni i nikoga sebi, mimo Allaha, kao pomagače neće naći* (71/25).

*I Nūh reče: "Gospodaru moj, ne ostavi na Zemlji nijednog nevjernika,* (71/26)

*jer, ako ih ostaviš, oni će robove Tvoje u zabludu zavoditi i samo će grešnika i nevjernika rađati!* (71/27).

*Gospodaru moj, oprosti meni, i roditeljima mojim, i onome koji kao vjernik u dom moj uđe, i vjernicima i vjernicama, a nevjernicima samo propast povećaj!"* (71/28).

Ova sura u cjelini iznosi kazivanje o Nūhu (alejhi's-selam) i njegovu narodu, opisuje jedno od iskustava ovog poziva na Zemlji, predstavlja jednu od uloga stalnog, postojanog i ponovljenog tretiranja ljudi, jedan od isječaka stalne borbe izmedu dobra i zla, upute i zablude, istine i neistine.

Ovo iskustvo otkriva jednu sliku ljudske tvrdoglavosti, zalutalost, trapanje iza zalutalog rukovodstva koje se oholi protiv Istine, koje se suprotstavlja dokazima Upute i nadahnućima vjerovanja koja su im izložena i u samim njima i u horizontima koja su označena u otvorenoj knjizi ovog Kosmosa i zatvorenoj knjizi duše - čovjeka.

Istovremeno, ova sura otkriva i jednu od slika božanskog rahmeta, milosti koja se javlja u Allahovoj zaštiti ovog ljudskog bića, Njegovom staranju da to biće bude upućeno slika koja izražava ovu pažnju predstavljena je u upućivanju poslanika neprekidno jednog za drugim ovom tvrdoglavom zalutalom čovječanstvu koje slijedi zalutalo i oholo rukovodstvo, odlutalo od Istine i Upute.

Zatim, ova sura, poslije i jednog i drugog, predočava jednu od slika stalnog truda, teške muke, lijepa strpljenja i plemenitog insistiranja poslanika (alejhimu's-selam) da upute ovo zalutalo, tvrdoglavo, griješno, prkosno čovječanstvo, a oni nemaju interesa za to radeći na ovom problemu niti kakvu nagradu koju bi dobili od onih koji upućuju na Pravi Put, nemaju nikakvu nagradu niti nešto što bi dobili zbog upute u vjerovanje kao što je nagrada ili plata koju primaju zaposleni u školama, na univerzitetima i institutima u ovo naše vrijeme i kroz sva vremena, primaju u nekom vidu plate za svoja predavanja i podučavanja.

Ovo je slika koju izlaže Nūh (alejhi's-selam) svome Gospodaru dok Mu podnosi svoj posljednji račun nakon hiljadu godina manje pedeset koje je proveo u ovom stalnom nastojanju i trudu i velikoj muci sa svojim tvrdoglavim narodom koji srlja za zalutalim rukovodstvom i rukovodstvom koje zavodi, koje ima i vlast, i sredstva, i čast, pa kaže:

*On reče: "Gospodaru moj, ja sam narod svoj i noću i danju, doista, pozivao, (71/5) ali ga je pozivanje moje još više udaljilo (71/6). I kad god sam ih pozivao da im oprostiš, prste su svoje u uši stavljali i haljinama svojim se pokrivali bili su uporni i pretjerano oholi (71/7). Zatim, ja sam ih otvoreno pozivao, (71/8) a onda sam im javno objavljivao i u povjerenju im šaputao, (71/9) i govorio:, Tražite od Gospodara svoga oprosta jer On, doista, mnogo prašta; (71/10) On će vam kišu obilatu slati (71/11) i pomoći vas imanjima i sinovima, i daće vam bašče, i rijeke će vam dati (71/12). Šta vam je, zašto se Allahove*

*sile ne bojite,* (71/13) *a On vas postepena stvara?!* (71/14). *Zar ne vidite kako je Allah sedam nebesa, jedno iznad drugog, stvorio,* (71/15) *i na njima Mjesec svijetlim dao, a Sunce svjetiljkom učinio?* (71/16). *Allah vas od zemlje poput bilja stvara,* (71/17) *zatim vas u nju vraća i iz nje će vas sigurno izvesti* (71/18). *Allah vam je Zemlju učinio ravnom,* (71/19) *da biste po njoj hodili putevima prostranim"* (71/20).

A onda kaže poslije izlaganja ovog ustrajnog, stalnog, upornog truda:

*"Gospodaru moj, oni mene ne slušaju i povode se za onima čija bogastva i djeca samo njihovu propast uvećavaju i spletke velike snuju i govore: "Nikako božanstva svoja ne ostavljajte i nikako ni Vedda ni Suvāa, a ni Jegūsa, ni Jeūka, ni Nesra ne napuštajte!" A već su mnoge u zabludu doveli* (71/21-24).

To je gorki dobitak, ali poslanstvo je poslanstvo.

Ovo teško iskustvo izloženo je Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) kome je predat emanet Allahova poziva za narode cijele Zemlje sve do kraja vremena, a to je zahtijevalo veliki teret koga je Poslanik podnosio. U tom iskustvu primjećuju se prizori plemenite i duge borbe njegovog brata koji je djelovao ranije da bi ustalio istinu vjerovanja na Zemlji i kroz koju je upoznao tvrdoglavost ljudi pred pozivom ove Istine, upoznao smutnju zalutalog rukovodstva i njihovu pobjedu nad rukovodstvom koje vodi Pravom Putu. Zatim otkriva sliku Allahova htijenja u odašiljanju poslanika neprekidno jednog za drugim nakon ove tvrdoglavosti i zablude od najranijih dana čovječanstva preko poslanikova pradjeda Nūha (alejhi's-selam).

Ova sura izlaže muslimanskom društvu u Mekki i muslimanskom Ummetu u cjelini, a ono je nasljednik Allahova Poziva na Zemlji, izlaže Allahov program koji se razvija i koji je zasnovan na ovom Pozivu , govori o Pozivu uspostavljenom na ovom Allahovom programu usred udruženog paganizma toga vremena i uslijed svakog daljnjeg paganizma. Tu se primjećuju slike borbe, insistiranja i stalnosti kroza sva vremena počevši od drugog oca ovog čovječanstva, a primjećuje se također i Allahova pažnja prema vjerničkoj manjini, njeno spašavanje od opće propasti toga vremena.

Ova sura izložena je politeistima da bi u njoj oni vidjeli sudbinu svojih prethodnika koji nisu vjerovali, da bi spoznali kakva je blagodat učinjena njima upućivanjem Poslanika kao milosti koja ih ne navodi u

propast. Ovo je sve činjeno na osnovu Allahove milosti prema njima i davanja im roka do izvjesnog vremena. Nijedan poziv njihovih poslanika nije izlio prokletstvo kao što je poziv Nūhov nakon što je utrošio sva svoja sredstva i bio nadahnut prokletstvom protiv svoga naroda onim čime je nadahnut:

*..."Pa Ti njima, inadžijama, samo propast povećaj"* (71/24).

*I Nūh reče: "Gospodaru moj, ne ostavi na Zemlji nijednog nevjernika,* (71/26) *jer, ako ih ostaviš, oni će robove Tvoje u zabludu zavoditi i samo će grešnika i nevjernika rađati!* (71/27).

* * *

Kroz izlaganje ove jedne od cjelina Allahova poziva ljudima dolazi do izražaja istina jednote vjerovanja, stalnosti njenih osnova i korijena kao što dolazi do izražaja i njeno povezivanje sa Kosmosom, Allahovim htijenjem i Njegovom moći, zatim se iznose događaji realnog života prema Allahovoj odredbi kroz Nūhov poziv upućen njegovu narodu: *"O narode moj," – govorio je on –"ja vas otvoreno opominjem: Allahu se klanjajte, i Njega se bojte i meni poslušni budite, On će vam grijehe vaše oprostiti i u životu vas do određenog časa ostaviti, a kada Allahov određeni čas dođe, zaista se neće, neka znate odgoditi."* (71/2-4). A u kazivanju se navode njegove riječi upućene njima:

*Šta vam je, zašto se Allahove sile ne bojite,* (71/13) *a On vas postepena stvara?!* (71/14). *Zar ne vidite kako je Allah sedam nebesa, jedno iznad drugog, stvorio,* (71/15) *i na njima Mjesec svijetlim dao, a Sunce svjetiljkom učinio?* (71/16). *Allah vas od zemlje poput bilja stvara,* (71/17) *zatim vas u nju vraća i iz nje će vas sigurno izvesti* (71/18). *Allah vam je Zemlju učinio ravnom,* (71/19) *da biste po njoj hodili putevima prostranim"* (71/20).

Da bi se Istina ustalila u dušama vjernika, njena vrijednost u njihovim osjećajima za istinu Poziva i istinu njihove drevne pripadnosti, istinu njihove povorke vezane od početka čovječanstva, istinu njihove uloge u potvrđivanju ovog poziva i ustrajanja na njemu, ta Istina mora postati čvrsti, drevni Allahov program.

* * *

Čovjeka zaista spopada zbunjenost i čuđenje, obuzima ga strah i skrušenost dok izlaže, u povodu ovoga, ovaj stalni trud povezan od svih poslanika (alejhimu's-selam) radi upute zalutalog i tvrdoglavog čovječanstva, da razmisli o Allahovoj volji na ustrajnosti upućivanja ovih poslanika jednog za drugim ovom čovječanstvu tako odbojnom i tvrdoglavom.

Interesira se za čovjeka da pita: Vidiš li jednakost ploda ovog dugog truda i tih plemenitih žrtava počev od Nūha (alejhi's-selam) do Muhammeda (alejhi's-selam), zatim truda koji je učinjen između njih dvojice i truda vjernika koji su oni uložili na Allahovu Pozivu i ogromnim svojim žrtvama?

Da li ti vidiš je li je jednak ovaj trud koga je opisao Nūh u ovoj suri i trud izložen u drugim surama Kur'ana? Nūh je dugo, dugo živio i narod se ipak nije zadovoljio sa suprotstavljanjem, kroz taj njegov dugi život, nego su ga pratili ismijavanjem i optužbom, a Nūh je to sve dočekivao sa strpljenjem i lijepim ponašanjem, uzvišenim moralom i svijetlim objašnjenjem.

Zatim, da li ti vidiš taj trud u kontinuitetu od tog historijskog vremena i tih plemenitih žrtava koje nikada kroz historiju nisu prestale, koje su činjene poslanicima, ismijavajući ih, spaljujući ih u vatri, pileći ih pilom ili progoneći ih iz njihovih kuća i od ukućana sve dok nije došla i posljednja Objava u koju je Muhammed (alejhi's-selam) ulagao trud, on i vjernici s njim, zatim stalni trud i svakovrsne žrtve koje su neprestano podnosili oni koji su radili na ovom Pozivu svugdje i u svakom pokoljenju?

Da li si uočio da je isti plod svih ovih napora i ovih žrtava, svih ovih gorkih i teških borbi? Zatim, da li si uočio da su svi ovi ljudi ravni toj plemenitoj pažnji ukazanoj njima od strane Allaha koja se javlja u ustaljenju volje Allaha Uzvišenog u slanju poslanika jednog za drugim i nakon odbojnosti, tvrdoglavosti, insistiranja i oholosti od strane ovog prijezirnog malog stvorenja nazvanog čovjek?

Odgovor je poslije razmišljanja: Da, bez ikakve rasprave.

Učvršćivanje činjenice vjerovanja u Allaha na ovom svijetu ravno je svom ovom trudu, ovom strpljenju, ovoj teškoći i svim plemenitim i konstantnim žrtvama poslanika i njihovih vjernih sljedbenika u svakom pokoljenju.

Učvršćivanje ove činjenice možda je veće od bitka samog čovjeka, pa možda veće i od Zemlje i svega na njoj. Štaviše, veće je i od ovog ogromnog Kosmosa prema kome Zemlja može biti samo izgubljena praška koja skoro da se ne može ni primijetiti ni osjetiti.

Allahova volja je htjela da stvori ovo ljudsko biće sa određenim specifičnostima, da učvrsti ovu činjenicu u njegovu srcu i sistemu njegovog života zasnovanom na samom ljudskom trudu uz Allahovu pomoć. Mi ne znamo zašto je Allah stvorio ovo biće sa ovim specifičnostima i povjerio mu i spoznaju, i trud, i volju da ostvari vjerovanje u samom sebi i sistemu svog života, a nije ga stvorio da vjeruje i da Mu se pokorava, a da ne zna ništa drugo do to dvoje, kao što je slučaj sa melekima, ili da ga je stvorio da čini zlo i griješenje, a da ne zna ništa drugo do to dvoje, kao što je slučaj sa Iblisom.

Mi ne znamo tajnu ovoga, ali vjerujemo da tu postoji neka mudrost koja je vezana za sistem cjelokupnog Bitka u stvaranju ovog bića sa ovim specifičnostima.

Prema tome, ljudi moraju ulagati trud na putu učvršćivanja vjerovanja u svijetu čovjeka. Ovaj trud je Allahov izbor jedne grupe Svojih robova, a to su vjerovjesnici i poslanici, grupe odabranih između njihovih sljedbenika koji su iskreni vjernici. Allah ih je odabrao da učvrste ovu činjenicu na Zemlji, jer ta činjenica je ravna svom uloženom i gorkom trudu na Zemlji, ravna svim teškim ali plemenitim žrtvama.

Učvršćivanje ove činjenice u srcu znači da srce sadrži u sebi baklju Allahova svjetla, da bude sklonište za tajne, da bude poluga za porovođenje njegove moći koja se realizira u ovom Bitku. Ova činjenica nije samo pretpostavka i približavanje nego je to veća činjenica od samog čovjeka, Zemlje i nebesa i svega što je u ovom velikom Kosmosu.

Učvršćivanje vjerovanja u životu čovjeka, ili društva, znači povezivanje ovog zemljskog života sa vječitim životom i uzdizanje zemljaskog života na nivo koji bi odgovarao ovom povezivanju. Ovo znači povezivanje onoga što je ništavno sa onim što je trajno, povezivanje dijela sa onim što je cjelina, povezivanje ograničenog, nepotpunog sa onim što je apsolutno, kompletno. To je dobitak koji se postiže trudom i žrtvom pa makar to trajalo samo jedan dan ili dio dana u dugom ljudskom životu, jer činjenica tog ostvarenja, makar u ovoj formi, pred čovječanstvom u ostalim pokoljenjima podiže baklju svjetla.

Historijska, ponovljena stvarnost potvrđuje da ljudska duša neće dostići horizont savršenstva koje mu je dosuđeno nijednim sredstvom kao što to ostvaruje sa učvršćivanjem vjerovanja u Allaha. Ljudski život ne uzdiže se na ovaj nivo nijednim drugim kao što se uzdiže ovim sredstvom. U periodima u kojima se učvršćuje ova činjenica na Zemlji i kada se predaje vjernicima rukovođenje čovječanstvom, vrijednost u ljudskoj historiji bit će visoko rangirana, štaviše, bit će san veći od same fantazije, ali predstavljen i pretočen u realnost u životu ljudi.

Čovječnstvo nije u mogućnosti da se uzdigne putem filozofije ili nauke, umjetnosti ili bilo kakvog učenja ili sistema na nivo koji je dostiglo ili koji može dostići putem ustaljenja vjerovanja u Allaha u ljudskim dušama, njihovu životu, ponašanju, njihovim poimanjima, vrednotama i mjerilima. Iz ove činjenice proističe kompletni program života, bez obzira da li on došao cjelovit kao što je to bilo u prvim poslanstvima ili etapno, ali kompletno i detaljno, kao što je slučaj sa posljednjim poslanstvom.

Kategorički dokaz da je ovo vjerovanje dostavljeno od Allaha je dosezanje čovječanstva koje je potvrdila historijska realnost sa učvršćivanjem vjere u životu čovječanstva kakva se ne bi mogla doseći ni sa jednim drugim sredstvom ljudske tvorevine : ni naukom, ni filozofijom, ni umjetnošću, ni bilo kakvim sistemom, a kada u društvu iščezne rukovođenje od strane pravih vjernika, tada društvu to ništa neće koristiti, štaviše, vrijednost društva će opasti, svako mjerilo, a i samo društvo dopast će u duhovnu teškoću, misaonu zbunjenost i nervne bolesti, bez obzira na civilizacijski napredak u ostalim područjima, bez obzira na obilje faktora tjelesnog mira i racionalnog uživanja, bez obzira na svu materijalnu sreću; ono nikada neće dostići smirenost, sreću i ljudski rahatluk, neće se njegovo poimanje života uzdići nikada kao što bi se uzdiglo u okrilju pravog vjerovanja, neće se pronaći čvrsta veza između društva i Bitka nikada, kao što bi se našla i učvrstila u okviru ovog vjerovanja, neće se osjetiti prava ljudska duša nikada kao što bi se osjetila u periodu u kome se učvrstila činjenica vjerovanja. Svjesno proučavanje islamskog poimanja cilja Bitka u cjelini, zatim cilja ljudskog bitka završit će neminovno ovim rezultatom.

Ovo je sve vrijedno, bez imalo kolebanja, čitavog truda kojeg je uložio vjernik, sve plemenite žrtve koje je podnio da bi ustalio vjerovanje u Allaha na Zemlji, izgradio srca koja sadrže u sebi baklju Allahova svjetla koja bi bila vezana za duh Allaha, uspostavio ljudski život u kome se odražava Allahov program u životu, u čemu bi se uzdigla poimanja čovjeka

o ponašanju ljudi, a uzdigla bi se i stvarnost njihova života na taj visoki stepen koje je čovječanstvo zaista doživjelo u jednom od historijskih perioda.

Ljudi će se suprotstaviti kao što su se protivili pozivu Nūha, Ibrahima, Musaa, Isaa, Muhammeda i njegove plemenite braće, a bit će vođeni zalutalim rukovođenjem, tvrdoglavim i upornim u zabludi. Oni koji pozivaju na Pravi Put bit će izloženi raznovrsnim patnjama i drastičnim kaznama, kao što je npr. Ibrahim bio bačen u vatru, a drugi poslanici i vjernici pilom pilani, ismijavani i izrugivani tokom povijesti.

Međutim, poziv na Allahovom Putu mora da nastavi svojim putem kao što to želi Allah, jer se dobitak ostvaruje svijetlim trudom i plemenitim žrtvama pa makar dobitak bio i mali i ograničen na jedno srce koje sadrži u sebi baklju Allahova svjetla i samo jedno srce poveže sa Allahovim ruhom.

Ova povezana povorka poslanika i poslanstava od perioda Nūha (alejhi's-selam) pa do Muhammeda (alejhi's-selam) obavještava o ustaljenju Allahovog htijenja kroz protok poziva na ostvarenju velike činjenice vjerovanja, govori o vrijednostima ovog poziva i njegova ostvarenja. Najmanji procent ovog ostvarenja je da se vjerovanje ustali u srcima onih koji pozivaju, tako da su spremni da dočekaju i smrt i ono što je još teže od smrti na putu ostvarenja te činjenice, a da se ne povlače od Poziva. Na ovaj način svi ljudi se uzdižu na zemlji i odvajaju se od njene privlačnosti i oslobađaju njene stege. Samo ovo veliki je dobitak, veći od gorkog uloženog truda, dobitak za one koji pozivaju, a dobitak i za čovječanstvo koje je počašćeno ovom čašću i koje je zaslužilo da je Allah pozvao meleke da učine sedždu ovom biću koje pravi smutnju na Zemlji i izaziva krvoproliće. Međutim, Allah ga je pripremio da dočeka i primi baklju Allahova svjetla, ali svojim trudom, nastojanjem i žrtvom, kao što ga je pripremio da se uzdiže i napreduje, iako je slab i nemoćan, pripremio ga da ostvaruje Allahovu moć na Zemlji i Njegov program u životu, da postiže tjelesnu i duhovnu slobodu, da i život žrtvuje, da podnosi teškoće da bi odstranio ono što je veće od gubitka života, da bi spasio svoju vjeru, izvršavajući svoje obaveze u pokušajima ustaljenja vjerovanja u životu drugih, da bi ostvario sreću drugima, oslobođenje i uzdizanje. Kada se u ljudskom duhu ostvari ovoliko slobode, lahko će se podnositi trud, teškoće i žrtve postat će lahke i sve će se to zagrnuti da bi se istakao taj ogromni dobitak koji preteže i Zemlju i nebesa u Allahovom mjerilu.

A sada da prijeđemo na izlaganje kazivanja o Nūhu u ovoj suri i ono što predstavlja tu veliku istinu.

* * *

*Mi smo poslali Nūha narodu njegovu: "Opominji narod svoj prije nego što ga stigne patnja nesnosna!"* (71/1). *"O narode moj," - govorio je on – "ja vas otvoreno opominjem:* (71/2) *Allahu se klanjajte i Njega se bojte i meni poslušni budite,* (71/3) *On će vam grijehe vaše oprostiti i u životu vas do određenog časa ostaviti, a kad Allahov određeni čas dođe, zaista se neće, neka znate, odgoditi"* (71/4).

Ova sura počinje potvrđivanjem Izvora ovog poslanstva i vjerovanja: *Mi smo poslali Nūha narodu njegovu* (71/1). Ovo je Izvor sa kojeg poslanici primaju svoje obaveze kao što primaju i vjerovanje. To je Izvor iz koga proističe cjelokupni Bitak, iz koga je proistekao i život. To je Allah koji je stvorio ljude i u njihovu prirodnu pohranio spremnost da Ga upoznaju i klanjaju Mu se, a kada su odstupili od tog vjerovanja On im je slao poslanike da bi ih povratili na Pravi Put. Nūh (alejhi's-selam) bio je jedan od prvih poslanika poslije Ādema (alejhi's-selam). U Kur'anu se ne spominje da je Ādem imao poslanicu po svom dolasku na Zemlju i nakon življenja ovakvim životom. Možda je on podučavao svoje sinove i svoje unuke, a kada je proteklo dosta vremena poslije njegove smrti, možda su oni napustili klanjanje jedinom Allahu, prihvatili kipove za božanstva, uzeli ih u početku kao toteme, kao simbol snage svetosti, snage neviđenoga ili neprimjetnoga, a onda zaboravili i simbole i počeli se klanjati kipovima. Od tih kipova najznačajniji su onih pet koji se spominju u ovoj suri. Allah je poslao Nūha da ih povrati monoteizmu, da ispravi njihovo poimanje o Allahu, životu i Bitku. Ranije svete knjige kažu da je Idris preteča Nūha. Međutim, ono što se navodi u ovim knjigama ne ulazi u sastav vjerovanja muslimana zbog izvjesne sličnosti u devijaciji i dodavanju u tim knjigama ili oduzimanju.

Svaki onaj koji to posmatra to čitajući o poslanicima u Kur'anu, primijetit će da je Nūh živio u praskozorje čovječanstva i da njegov dugi život, koji je trajao hiljadu godina manje pedeset, a koga je on proveo pozivajući svoj narod znači da su oni živjeli ovako dugo i da su ljudi bili malobrojni, nisu se razmnožili kao što su se razmnožili u slijedećim pokoljenjima. To je pravilo - kako mislimo - Allahova zakona o životu ljudi

i dužini života u vrijeme kada je bio mali broj ljudi, a taj dugi život kao da je, na neki način, nadoknada i izravnjavanje, ali Allah najbolje zna. Ovo je samo jedan pogled na Allahov zakon i poređenje.

Ova sura počinje potvrđivanjem izvora ovog poslanstva, a onda govori o sadržaju poslanstva Nūha (alejhi's-selam) - sažeto i prožeto upozorenjem:

*"Opominji narod svoj prije nego što ga stigne patnja nesnosna!" (71/1).*

Situacija u koju je dospio narod Nūhov bila je odbojnost, oholost, tvrdoglavost i zabluda. Ovo se ističe u obračunu koga podnosi Nūh na kraju svome Gospodaru. To upozorenje je nešto što je najpovoljnije da se sažme u ovom poslanstvu i prvo s čime se otvara poziv narodu Nūhovu, upozorenje bolnom kaznom, na ovom ili budućem svijetu, ili i na jednom i na drugom.

Iz scene obaveze kontekst direktno prelazi na scenu saopćenja, i to sažeto, u kontekstu u kome se ističe upozorenje sa čežnjom za oprost grijeha i grešaka koje su se dogodile, zatim odgađanja obračuna do termina koji je naznačen na budućem svijetu uz kraće objašnjenje principa ovog poziva kojim ih Nūh poziva:

*"O narode moj," - govorio je on – "ja vas otvoreno opominjem: (71/2) Allahu se klanjajte i Njega se bojte i meni poslušni budite, (71/3) On će vam grijehe vaše oprostiti i u životu vas do određenog časa ostaviti, a kad Allahov određeni čas dođe, zaista se neće, neka znate, odgoditi!" (71/4).*

*"O, narode moj ...ja vas otvoreno opominjem" (71/2)*- sasvim otvoreno govorio je Nūh o upozorenju, donosio za to dokaz, nije zatezao, zamuckivao, zapinjao u Pozivu. Nije unosio nikakvu nejasnoću kod činjenice na koju je pozivao niti se služio bilo čime što čine oni koji lažno pozivaju.

Ono čemu je on pozivao bilo je sasvim jednostavno i ispravno, a to je: *Allahu se klanjajte i Njega se bojte i meni poslušni budite (71/3)* – klanjajte se samo Allahu bez pripisivanja Njemu ikakva ortaka. Strah od Allaha djeluje na svijest i ponašanje, a pokornost Njegovu poslaniku čini to izvorom na kojeg se ljudi oslanjaju u sistemu života i pravilima ponašanja.

U ovom dosta širokom opisu sažeta je objavljena vjera općenito, a poslije toga se razilazi u detaljima, u stepenu poimanja, veličini, dubini, širini, sveobuhvatnosti i uključivanju raznih strana cjelokupnog Bitka i ljudskog bitka detaljno i pojedinačno.

Klanjanje samo Allahu je kompletni program u životu koji obuhvata ljudsko poimanje Božanstva i klanjanja, zatim spona između stvorenoga i Stvoritelja, činjenica moći i vrijednosti u Kosmosu i životu ljudi. Iz toga proističe sistem ljudskog života postavljen na tom poimanju i nastaje posebni program života, Božanski program koji se oslanja na sponu između klanjanja i Božanstva, zatim vrijednosti života i stvari koju Allah potvrđuje.

Bogobojaznost je stvarna garancija za ispravnost i ustrajnost ljudi na tom programu, garancija da neće doći do odstupanja od tog programa bilo gdje, da neće doći do okretanja ili odstupanja od realizacije tog programa. Bogobojaznost je istovremeno i izvor plemenitog ponašanja koga vidi Allah, a ne iz licemjerstva, pojavnosti i prepiranja.

Pokornost Poslaniku je sredstvo za ustrajnost na Pravom Putu, sredstvo za prijem Upute sa određenog izvora koji je vezan za prvi izvor, za stvaranje i uputu. Sredstvo za održavanje povezanosti sa nebesima, putem direktnog, ispravnog i sadržajnog dočeka.

Ovi široki planovi kojima Nūh poziva svoj narod u praskozorje čovječanstva sažetak je Allahova poziva u svakom pokoljenju poslije Nūha. Allah je svim tim pokoljenjima obećao ono što je obećao svima koji su pokorni i koji dolaze k sebi.

*On će vam grijehe vaše oprostiti i u životu vas do određenog časa ostaviti (71/4).*

Nagrada za prihvatanje ovog Poziva, za klanjanje Allahu, ispoljavanje bogobojaznosti prema Njemu i pokornost Njegovu Poslaniku je oprost i spas od grijeha koje je čovjek počinio, odgađanje polaganja računa do u za to određeno vrijeme u Allahovu znanju, a to je budući svijet, zatim nekažnjavanje kaznom iskorjenjivanja na ovom svijetu (to će biti navedeno u obračunu koji podnosi Nūh svome Gospodaru, da je On njima obećao nešto drugo u vrijeme života).

Nūh im je dalje objasnio da je taj određeni rok neminovan, da će doći u za to određeno vrijeme, da se ne može odgoditi kao što se odgađa kazna na ovom svijetu. To je isticao da bi se potvrdila ova velika vjernička činjenica:

*A kad Allahov određeni čas dođe, zaista se neće, neka znate, odgoditi!" (71/4).*

Ovaj tekst dozvoljava da se ovaj sud odnosi na svaki rok koji je Allah odredio da bi utvrdio ovu činjenicu u njihovim srcima na jedan opći način povodom govora o obećanju da će se odgoditi njihovo polaganje računa do Sudnjega dana, kad bi oni bili poslušni i kad bi se pokajali.

* * *

Nūh (alejhi's-selam) nastavlja sa ulaganjem plemenitog posebnog i časnog truda da bi uputio svoj narod bez ikakvog ličnog interesa ili koristi. Na putu ovog plemenitog cilja on nailazi na protivljenje, oholosti i ismijavanja tokom hiljadu godina manje pedeset, a broj onih koji su mu se odazvali skoro da se nije ništa povećao. Istovremeno, stepen otpora i insistiranja na zabludi diže se i povećava. Najzad, on se vraća, poslije ovog kruženja, da podnese račun svome Gospodaru koji ga je zadužio ovim plemenitim zadatkom i tim teškim trudom. On se vraća i opisuje šta je uradio i na šta je naišao. Njegov Gospodar zna to, a i Nūh zna da je to poznato njegovu Gospodaru, ali žalba zamornog srca, na kraju ovog kruženja, upućuje se samo jedinstvenoj strani kojoj se i žale vjerovjesnici, poslanici i vjernici pravog vjerovanja, upućuje se Allahu:

*On reče: "Gospodaru moj, ja sam narod svoj i noću i danju, doista, pozivao, (71/5) ali ga je pozivanje moje još više udaljilo (71/6). I kad god sam ih pozivao da im oprostiš, prste su svoje u uši stavljali i haljinama svojim se pokrivali bili su uporni i pretjerano oholi (71/7). Zatim, ja sam ih otvoreno pozivao, (71/8) a onda sam im javno objavljivao i u povjerenju im šaputao, (71/9) i govorio:, Tražite od Gospodara svoga oprosta jer On, doista, mnogo prašta; (71/10)On će vam kišu obilatu slati (71/11) i pomoći vas imanjima i sinovima, i daće vam bašče, i rijeke će vam dati (71/12). Šta vam je, zašto se Allahove sile ne bojite, (71/13) a On vas postepena stvara?! (71/14). Zar ne vidite kako je Allah sedam nebesa, jedno iznad drugog, stvorio, (71/15) i na njima Mjesec svijetlim dao, a Sunce svjetiljkom učinio? (71/16). Allah vas od zemlje poput bilja stvara, (71/17) zatim vas u nju vraća i iz nje će vas sigurno izvesti (71/18). Allah vam je Zemlju učinio ravnom, (71/19) da biste po njoj hodili putevima prostranim" (71/20).*

Ovo je to što je uradio Nūh i što je kazao. On se vratio i to izlaže svome Gospodaru, podnoseći Mu posljednje svoje obaveze na kraju ovog dugog, dugog puta. Nūh predstavlja svoj neumorni trud koji se nikada nije

prekidao. *"Gospodaru moj, ja sam narod svoj i noću i danju, doista, pozivao"* (71/5).

Ništa nije dodavao, ništa izmišljao niti očajavao pred suprotstavljanjem i insitiranjem na tome. *Ali ga je pozivanje moje još više udaljilo* (71/6) - udaljilo od onoga koji poziva ka Allahu, udaljilo od Izvora ovog Bitka i života, od Izvora blagodati i bola, Izvora Upute i Svjetla, a on, Nūh, ne traži nikakvu nagradu za to što bi ga čuli, niti kakav namet zbog Upute. Bježali su od onoga ko ih je pozivao ka Allahu da im oprosti i spasi zlokobnog grijeha, griješenja i zablude.

A kada nisu mogli da uteknu, jer ih je Nūh koji ih je pozivao suočio otvoreno i kada je bila prilika da čuju njegov poziv, oni su to osuđivali i pokušali da spriječe prodor njegova glasa u njihove uši, da na to i ne pogledaju, ustrajavali su na zabludi, oholo se ponašali i nisu se odazvali glasu koji poziva ka Istini i Uputi. *I kad god sam ih pozivao da im oprostiš, prste su svoje u uši stavljali i haljinama svojim se pokrivali – bili su uporni i pretjerano oholi* (71/7) - ovo je slika insistiranja onoga koji poziva i koji koristi svaku priliku da im prenese poziv, a slika i njihovog insistiranja na zabludi koja se javlja poput postupka trvdoglavog djeteta koje stavlja prste u uši i prekriva glavu i lice platnom. Ovaj izraz ocrtava sliku kompletnog djetinjastog otpora, jer Nūh kaže da su oni: *Kad god sam ih pozivao ... prste svoje u uši stavljaju* (71/7). Njihovi prsti nisu dovoljni da im prekriju uši, pa su oni začepljali uši samo vrhovima svojih prsta, i to jako, kao da pokušavaju da utisnu prste u uši da bi što bolje spriječili prodor glasa duboko u uši. To je slika grubog insistiranja i tvrdoglavosti. Istovremeno, to je naivna slika odraslih ljudi koji se ponašaju poput djece.

Ustrajavajući na pozivu, koristeći svaku priliku, insistirajući na Uputi, Nūh (alejhi's-selam) primjenjivao je sve metode. Katkad je javno pozivao, a katkad udruživao i javno i tajno pozivanje: *zatim, ja sam ih otvoreno pozivao, a onda sam im javno objavljivao i u povjerenju im šaputao* (71/8-9).

Za cijelo ovo vrijeme Nūh ih je nagovarao i nudio dobro i ovog i onog svijeta, nudio oprost, ali kada zatraže oprost od svoga Gospodara, a Gospodar Uzvišeni oprašta grijehe: *Tražite od Gospodara svoga oprosta, jer On, doista, mnogo prašta* (71/10). Nudio im je obilatu opskrbu, lahko ostvarivu na način koji je njima poznat i kojem se oni nadaju, a to je obilata kiša pomoću koje dolazi do klijanja usjeva i proteku rijeke. Pored toga, obećao im je i drugu oprskrbu kroz potomstvo koje oni žarko vole , a to su sinovi, i imetak koga oni žele i čime se ponose: *On će vam kišu obilatu slati*

*i pomoći vas imanjima i sinovima i dat će vam bašče, i rijeke će vam dati* (71/11-12).

Ovdje je Nūh povezao oprost i ovu opskrbu. Ova veza se često i na mnogim mjestima ponavlja u Kur'anu, veza popravljanja srca, njihove ustrajnosti na Allahovoj Uputi i olakšanje sticanja opskrbe i općeg blagostanja. Tako se npr. na jednom mjestu navodi: *A da su stanovnici sela i gradova vjerovali i grijeha se klonili, Mi bismo im blagoslove i s neba i iz zemlje slali, ali, oni su poricali, pa smo ih kažnjavali za ono što su zaradili* (7/96). Na drugom mjestu u Kur'anu stoji: *A da sljedbenici Knjige vjeruju i grijeha se čuvaju, Mi bismo prešli preko ružnih postupaka njihovih i sigurno bismo ih uveli u džennetske bašče uživanja. Da se oni pridržavaju Tevrata i Indžila i onoga što im objavljuje Gospodar njihov imali bi šta da jedu i od onoga što je iznad njih i od onoga što je ispod nogu njihovih* (5/65-66). U Kur'anu stoji i ovo: ..."*da se samo Allahu klanjate, - ja sam vam od Njega, da opominjem i da radosne vijesti kazujem -, da od Gospodara svoga oprosta tražite i da se pokajete, a on će vam dati da do smrtnog časa lijepo proživite i svakom čestitiom daće zasluženu nagradu* (11/2-3).

Ovo je pravilo koje Kur'an potvrđuje na raznim mjestima. To je vjerodostojno pravilo koje počiva na uzrocima Allahovog obećanja i zakona koji vlada životom. To potvrđuje i praktična stvarnost koja se ostvaruje kroz stoljeća i kroz kazivanje o ovom pravilu o narodima, ne o pojedincima, jer nije bilo nijednog naroda u kome je bio uspostavljen Allahov zakon i koji je, zaista, bio upućen istinito ka Allahu svojim dobrim djelima i traženjem oprosta zasnovanom na strahu od Allaha, nema nijednog naroda koji se čuvao Allaha, klanjao Mu se i uspostavio Njegov zakon, uspostavio pravdu i sigurnost za sve ljude, a da se na njega nije izlilo obilato dobro da im to Allah nije omogućio na zemlji, uzeo ih za zastupnike na zemlji, da je obrađuju, kultiviraju i unose svako dobro.

Katkad smo svjedoci da narodi u pojedinim periodima ne poštuju Allaha, ne boje Ga se i ne uspostavljaju Allahov zakon, a oni su, i pored toga, obilato opskrbljeni i bogati i dominiraju na zemlji. Međutim, ovo je samo iskušenje: *Mi vas stavljamo na kušnju i u zlu i u dobru* (21/35). Ti narodi će poslije blagostanja štetu pretrpjeti, progutat će ih nesreće, društveno rasulo i etički pad i posrtanje, mrak, nasilje i smatranje nevažnim ukazivanja plemenitosti prema čovjeku. Pred nama su sada dvije velike države, veoma bogate i koje vladaju Svijetom. Jedna od njih je kapitalistička, a druga komunistička zemlja. U prvoj od ovih spomenutih zemalja moral je opao na najniži nivo, a i poimanje života palo je, također, na najniži nivo. Sve se čini samo radi dolara. U drugoj zemlji smatra se

nevažnim vrijednost čovjeka. Njegova vrijednost je pala ispod nivoa roba. U toj zemlji vlada špijunaža. Ljudi žive zaplašeni i u strahu od neprekidnog klanja. Čovjek zanoći, a nije siguran da će osvanuti sa glavom na plećima, da mu se neće odrubiti glava zbog izmišljene optužbe u mraku. Ni jedno ni drugo nije pravi ljudski život koji bi omogućavao blagostanje.

Da nastavimo sa Nūhom, sa njegovim plemenitim i dugo ulaganim trudom. Primjećujemo da on, kod upute svoga noroda, koristi Allahova znamenja u samim ljudima, a onda i u Kosmosu oko njih. On se čudi njihovoj nepromišljenosti, cinizmu i lošem postupku prema Allahu. On osuđuje tu njihovu nepromišljenost i omalovažavanje:

*Šta vam je, zašto se Allahove sile ne bojite, a On vas postepena stvara?!* (71/13-14).

Termin *etvar* upotrijebljen ovdje u Kur'anu znači postepenost i njime se Kur'an obraća Nūhovom narodu toga vremena, govori da je bilo tamo nešto što su oni poznavali, da je bio jedan od tih dokaza s kojim su ti ljudi raspolagali u to vrijeme i mogli ga spoznati, a da se Nūh nadao da će ih to podsjetiti, da će se odraziti na njihove duše i povesti ih da se odazovu Pozivu. Većina komentatora Kur'ana stoji na stanovištu da termin *etvar* govori o fazama embrija koji se razvija iz kapi sjemena, zatim prerasta u zametak, pa u grudu mesa u maternici, što omogućava da se dobije predstava o ovim fazama. Ovo je jedan od dokaza ovog ajeta. Međutim, moguće je da to znači ono što kaže nauka o embriju, da embrion u prvom svom početku sliči živome biću od jedne ćelije, a poslije izvjesnog perioda trudnoće on je poput živoga bića sastavljenog od višeg broja ćelija, pa prelazi u oblik vodene životinje, potom u oblik sisavca i, najzad, u oblik ljudskog stvorenja. Ovo je daleko da je to mogao znati narod Nūhov, pošto je ovo skorašnje saznanje. Ovo može da bude samo znak riječi Uzvišenoga jer se spominje na drugom mjestu, poslije spominjanja razvojnih faza embrija. *...a poslije ga, kao drugo stvorenje, oživljavamo, - pa neka je Uzvišen Allah, najljepši stvoritelj!* (23/14). I jedan i drugi tekst možda imaju i drugi smisao kojeg nauka još nije otkrila niti registrirala.

U svakom slučaju, Nūh je usmjerio svoj narod da pogledaju u sebe i osudio je njihovo odbijanje da je Allah njih stvorio u fazama, a oni i pored toga ne osjećaju u sebi nikakvo poštovanje prema Uzvišenosti koja ih je stvorila, a to je nešto najčudnije i najviše zaslužuje osudu što bi se moglo dogoditi od jednog stvorenja.

Nūh ih usmjerava, također, i na otvorenu knjigu Kosmosa: *Zar ne vidite kako je Allah sedam nebesa, jedno iznad drugog stvorio, i na njima*

*Mjesec svjetlim dao, a Sunce svjetiljkom učinio?* (71/15-16). Sedam nebesa ne bi se moglo ograničiti na ono što kažu naučne pretpostavke kod definiranja Kosmosa, jer su to samo pretpostavke. Nūh upućuje svoj narod u pravcu nebesa i obavještava ih, onako kako ga je podučio Allah, da je to sedam slojeva na kojima je Mjesec koji svijetli, Sunce kao svjetiljka, a oni vide i Mjesec i Sunce, vide i ono što se naziva nebom, a to je taj neograničeni prostor plave boje. A šta je to ustvari? To se od naroda Nūhova ne traži, niti je definitivno iko do danas rekao nešto o ovom. Ovo usmjerenje je sasvim dovoljno da probudi posmatranje i razmišljanje kakva kreatorska moć stoji iza ovog veličanstvenog stvorenja. Ovo je i cilj tog Nūhovog usmjerenja. Nūh se poslije toga vraća, upozorava svoj narod da pogleda kako su nastali iz zemlje i kako će se povratiti poslije smrti također u zemlju, da bi im potvrdio činjenicu njihova izlaska iz zemlje ponovo u vrijeme proživljenja: *Allah vas od zemlje poput bilja stvara, zatim vas u nju vraća i iz nje će vas sigurno izvesti* (71/17-18).

Kazivanje o nastanku čovjeka iz zemlje poput bilja čudan i inspirativan izraz. Ovo se ponavlja u Kur'anu na razne načine kao npr. u riječima Uzvišenoga: *U plodnom predjelu raste bilje voljom Gospodara njegova, a u neplodnom tek s mukom* (7/58). Ovim se ukazuje da je nastanak čovjeka isti kao i nastanak biljke, odnosno, poredi se nastanak čovjeka sa nastankom biljke na različitim mjestima. U suri *El-Hadždž* to dvoje, biljka i čovjek povezuju se u jednom ajetu samo radi dokaza proživljenja, kaže: *O ljudi, kako možete sumnjati u oživljenje, - pa, Mi vas stvaramo od zemlje, zatim od kapi sjemena, potom od ugruška, zatim od grude mesa vidljivih i nevidljivih udova, pa vam pokažemo moć Našu! A u materice smiještamo što hoćemo, do roka određenog, zatim činimo da se kao dojenčad rađate i da poslije do muževnog doba uzrastete; jedni od vas umiru, a drugi duboku starost doživljavaju, pa začas zaboravljaju ono što saznaju. I ti vidiš zemlju kako je zamrla, ali kad na nju kišu spustimo, ona ustrepće i uzbuja, i iz nje iznikne svakovrsno bilje prekrasno* (22/5). U suri *El-Muminun* navode se faze nastanka embrija približno kao što je spomenuto i u suri *El-Hadždž*, poslije čega stoji: ... *i pomoću nje bašče za vas podižemo od palmi i loze* (23/19).

Ovo je pojava koja zahtijeva da se razmotri, a ne da se sumnja. Ova pojava najavljuje jednost između osnova života na zemlji, da je čovjek nastao iz zemlje kao i bilje, iz njezinih osnovnih elemenata od kojih je sačinjena i osnovnih elemenata kojima se hrani i razvija, a to su biljke iz biljnog života zemlje. Allah je poklonio ovu vrstu života čovjeku kao što je poklonio i bilju određenu vrstu života. I čovjek i biljka su proizvod zemlje, i jedno i drugo doji ovu majku.

Vjerovanje kod vjernika izaziva i istinito i živo predstavljanje njegovog odnosa sa zemljom i sa ostalim živim svijetom, predstavljeno je u preciznom znanju u kome se osjeća živahnost osjećaja jer je osjećaj uspostavljen na živoj činjenici u savjesti čovjeka, a to je karakteristika jedinstvene kur'anske spoznaje.

Ljudi koji su izrasli iz zemlje vratit će se ponovo u njenu utrobu. Povratit će ih Allah u zemlju kao što ih je i proizveo iz zemlje, pomiješat će njihova mrtva tijela sa prašinom zemlje, pomiješat će se atomi tih mrtvih tijela sa atomima zemlje, postat će isto onako kao što su bili prije izrastanja iz zemlje. Allah će ih izvesti, On ih je i prvi put izveo i oni će, izrasti kao što su i prvi put izrasli. Ovo pitanje je sasvim lagahno i ne traži da se čovjek zadrži na njemu nijednog trena kad posmatra život kroz ovu prizmu kako ga Kur'an izlaže.

Nūh (alejhi's-selam) upućuje svoj narod na ovu činjenicu da bi im srca osjetila Allahovu ruku, a ona je ta koja ih je izvela kao biljku iz zemlje, da osjete da će se ta srca ponovo povratiti u zemlju i očekivati drugi nastanak i polaganje računa. I ovo će biti sasvim lahko i jednostavno shvatljivo i ne traži nikakvu raspravu.

Na kraju Nūh upućuje svoj narod i na Allahovu blagodat učinjenu njima da bi bio lakši život na zemlji, učinio zemlju poniznom, da bi mogli putovati, živjeti, prebacivati se i prelaziti iz mjesta u mjesto: *Allah vam je Zemlju učinio ravnom, da biste po njoj hodali putevima prostranim* (71/19-20).

Ove su činjenice bliske njihovu viđenju i spoznaji, one ih potpuno upućuju, od njih oni ne mogu pobjeći kao što su izbjegavali glas, riječi i upozorenje Nūhovo. Ova zemlja u odnosu na njih je kao prostrta, utrvena... Čak i planine... Allah im je omogućio da prelaze preko njih, prostranih su puteva kao što je učinio da i doline na zemlji budu poput glavnih vrata. Po putovima i stazama zemlje ljudi idu pješice, putuju nošeni, prebacuju se iz mjesta u mjesto i ostvaruju Allahovu dobrotu, da žive u lahkoći i da vrše razmjenu i koristi dobara i opskrbe.

Oni su poznavali ovu vidljivu činjenicu, bez ikakvih naučnih i složenih studija, pomoću koji bi zasnovali zakone koji dominiraju njihovim bitisanjem na zemlji i olakšavali sebi na njoj život, ali sve što čovjek više zna, sve više spoznaje ovu činjenicu, spoznaje nove oblasti i daleke horizonte.[27]

---

27 V. suru *El Mulk*, riječi Uzvišenoga: *On vam je zemlju pogodnom učinio pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje, Njemu ćete poslije oživljenja odgovarati* (67/15).

Ovo je metod koji je primijenio ili pokušao primijeniti Nūh da bi njegove riječi doprle do ušiju njegova naroda, njihovih srca i razuma, koristeći pri tome razne metode i sredstva, dugo i neumorno, sa lijepim strpljenjem. Ulagao je plemeniti trud kroz punih hiljadu manje pedeset godina, a onda se vraća svome Gospodaru koji ga je poslao njima da Mu podnese svoj račun i iznese svoju žalopojku u detaljnom objašnjenju i impresivnom dijalogu. Kroz ovo detaljno objašnjenje mi dobijamo tu plemenitu sliku o njegovu strpljenju, trudu i teškoćama. To je jedna od niski u lancu nebeskih poslanstava ovom zalutalom i griješnom čovječanstvu. Pa šta je uslijedilo poslije ovog objašnjenja?

*Nūh reče: "Gospodaru moj, oni mene ne slušaju i povode se za onima čija bogatstva i djeca samo njihovu propast uvećavaju (71/21) i spletke velike snuju (71/22) i govore: 'Nikako božanstva svoja ne ostavljajte, i nikako ni Vedda, ni Suvāa, a ni Jegūsa, ni Jeūka, ni Nesra ne napuštajte!' (71/23). a već su mnoge u zabludu odveli, pa Ti njima, inadžijama, samo propast povećaj!" (71/24).*

Bože, oni su prema meni pogriješili! Pogriješili su poslije ove velike borbe, ovog čitavog nastojanja, ovog cjelokupnog usmjerenja, poslije svih ovih rasvjetljavanja, upozorenja, nagovaranja, obećanja vezanih za imetak, i sinove, i blagostanja, poslije svega ovoga uslijedilo je griješenje, išli su iza zalutalog rukovođenja i rukovođenja koje zavodi, kome su se povinovali sljedbenici sa imetkom i sinovima koje su imali, časti i vlasti, poveli su se za onima: *...čija bogastva i djeca samo njihovu propast uvećavaju (71/21).* Zaveli su ih njihovi imeci i djeca na zabludu i da oni druge zavode, a iza tog bogatstva i djece ostala je samo teškoća i gubitak.

Ovo rukovodstvo nije se zadovoljilo samo zabludom, nego oni *i spletke velike snuju (71/22)*, velike spletke na sve strane. Spletkarili su da bi spriječili ovaj poziv i zatvorili su svaki put koji vodi u srca ljudi, spletkarili su da bi ukrasili nevjerovanje, zabludu i paganstvo u kome dolazi do padanja i propadanja naroda. Jedna od njihovih spletaka bila je bodrenje ljudi da se pridržavaju kipova koje su oni nazivali bogovima i govorili mu: *..."Nikako božanstva svoja ne ostavljate!" (71/23).* Sa ovim dodatkom (*božanstva svoja)* pokušali su da izazovu lažni ponos i griješnu zaštitu u srcima tih ljudi. Među ovim kipovima posebno su isticali najvažnije, u namjeri da pokrenu osjećaj ljudi posebno u srcima jako zavedene mase, a koja se je ponosila time, govorili su: *..."Nikako božanstva svoja ne ostavljajte, nikako ni Vedda, ni Suvāa, a ni Jegūsa, ni Je'uka, ni Nesra ne napuštajte!" (71/23).* To su im bila najveća božanstva kojima su se oni klanjali u pagansko vrijeme, a i poslije sve do Muhammedova poslanstva.

Tako su ova zalutala rukovodstva, a koja su i druge zavodila, uspostavljala kipove sa raznim imenima i oblicima sukladno dominirajućoj aroganciji u svakom paganizmu, okupljali su sljedbenike oko njih pokrećući njihove osjećaje za zaštitu ovih kipova kako bi narod usmjerili od ovog vođenja tamo gdje paganizam želi da zadrži mase u zabludi koje je obavezala pokornošću i povođenjem: *a već su mnoge u zabludu doveli (71/24)*, kao što to radi svako zalutalo rukovodstvo koje okuplja narod oko kipova koji mogu biti kamenje ili osobe ili ideje, sve je jedno te isto, da bi spriječili Allahov poziv i usmjerili srca daleko od onih koji pozivaju na Pravi Put, odvojili ih sa velikim prijezirima, spletkama i insistiranjem.

* * *

Ovdje iz vjerovjesničkog plemenitog srca, srca Nūhova (alejhi's-selam) iskrsava prokletstvo zalutalih nevjernika koji i druge zavode, spletkaroša i lažova:

*Pa ti njima, inadžijama, samo propast povećaj (71/24).*

To je prokletstvo koje je proisteklo iz srca borca koji se dugo vremena borio, mnogo patio i poslije, nakon uloženih svih sredstava završilo se na mrtvoj tački da je došao do zaključka da nema nikakva dobra u nevjerničkim, nasilničkim i odmetničkim srcima, da ta srca ne zaslužuju uputu niti su spremna za spas.

I nakon što se u kontekstu iznese i preostali dio obraćanja Nūha (alejhi's-selam) protiv njegova naroda, on iznosi šta će biti sa nasilnicima i griješnicima na ovom i budućem svijetu. Pitanje budućeg svijeta je kao i pitanje ovog svijeta prisutno u Allahovu znanju i u odnosu na stvarni događaj u kome nema izmjene:

*I oni su zbog grijehova svojih potopljeni i u vatru će biti uvedeni i nikoga sebi, mimo Allaha, kao pomagače neće naći (71/25).*

Zbog svojih grešaka i grijehova, zbog svojih griješenja oni su potpoljeni pa uvedeni u pakao. Pogovor sa veznikom *fe* (pa) - ovdje se misli da je ulazak u vatru vezan sa njihovim potapanjem u kratkom vremenskom razdoblju kao da ga i nije bilo, jer to u Allahovom mjerilu ne znači ništa, pa bi raspored prema ovom pogovoru bio njihovo potapanje na zemlji i njihovo uvođenje u pakao Sudnjeg dana, a međuprostor bi bio kazna u

kaburu za izvjesno vrijeme između ovog i onog svijeta: *I nikoga sebi, mimo Allaha, kao pomagače neće naći* (71/25) -

ni sinova, ni imetka, ni vlasti, ni prijatelja svojih tzv. božanstava.

U ova dva kratka ajeta završeno je sa pitanjem ovih griješnika i odmetnika i prestaje govor o njima i njihovu životu i to prije nego je u kontekstu navedeno prokletsto Nūhovo protiv njih, da budu upropašteni i uništeni. Ovdje se ne objašnjava kazivanje o njihovu potopu niti se govori o kazivanju samog potopa kada su oni bili pogušeni, jer cilj koji želi da se zadrži na ovom mjestu je odsjen brzog rušenja, tako da je odstojanje potopa i spaljivanja izraženo u slovu *fe* (pa). To je rečeno na kur'anski način, u njegovoj izražajnoj intonaciji i kreatorskom predstavljanju. Mi ćemo ostati u okrilju ovog konteksta, ne prelazimo na objašnjenje kazivanja potopa niti spaljivanja.

Nūh dopunjava svoju zadnju molbu i molitvu obraćajući se svome Gospodaru na kraju ovog ciklusa:

*I Nūh reče: "Gospodaru moj, ne ostavi na Zemlji nijednog nevjernika,* (71/26) *jer, ako ih ostaviš, oni će robove Tvoje u zabludu zavoditi i samo će grešnika i nevjernika rađati!* (71/27). *Gospodaru moj, oprosti meni, i roditeljima mojim, i onome koji kao vjernik u dom moj uđe, i vjernicima i vjernicama, a nevjernicima samo propast povećaj!"* (71/28).

Srce Nūhovo je bilo nadahnuto pa je izrekao da je zemlji potrebno kupanje da bi očistila svoje lice od sramnog, posebnog zla u njegovo vrijeme kada je skončao njegov narod. Ponekad nije povoljan i ne odgovara nikakav drugi lijek do čišćenje lica zemlje od griješnika, jer njihovo postojanje umrtvljuje poziv ka Allahu i ubacuje se između tog poziva i povezivanja i ulaska u srca drugih ljudi. To je činjenica o kojoj Nūh govori. On traži rušenje tih nasilnika, totalno i konačno, da na zemlji ne ostane nijedna njihova kuća, odnosno vlasnik kuće, pa kaže: *...jer, ako ih ostaviš oni će robove Tvoje u zabludu zavoditi* (71/27). Termin *robove Tvoje* govori da su to bili vjernici, i to je izraženo u kontekstu Kur'ana i na sličnim drugim mjestima u ovom smislu, jer ako oni ostanu u životu, oni će svojom smutnjom i mrskom moći odvraćati od vjerovanja, ili unošenjem smutnje u srca ljudi, kao što se može primijetiti da to čine vladari griješnici, a njih Allah ostavlja i dalje u dobru zdravlju.

Zatim ti i takvi proizvode društvo i atmosferu u kojoj se rađaju nevjernici i u kojima se budi nevjerovanje kod mladog naraštaja koji se uklapaju u sredinu koju grade ti griješnici tako da ne postoji nikakva prilika

da bi mladi naraštaj primijetio svjetlo kroz zavjese koje je nametnula zalutala sredina i koje su samo proizveli. To je činjenica na koju je ukazao svojim riječima ovaj plemeniti vjerovjesnik (alejhi's-selam), a Kur'an ih prenosi: *"...i samo će grešnika i nevjernika rađati!"* (71/27). Oni ubacuju u atmosferu društva neistine i zablude, stvaraju običaje, situacije, sisteme i tradicije u kojima se rađaju i razvijaju samo griješnici i nevjernici, kao što kaže Nūh.

Zbog toga Nūh i proklinje u svojoj molbi koja odstranjuje i briše. Zbog toga je Allah i prihvatio njegovu molbu, pere lice zemlje od tog zla, odstranjuje poteškoće koje se mogu odstraniti jedino snagom Silnog i Moćnog.

Pored ovog prokletstva koje briše i koje je Nūh učinio kao kraj svoga obraćanja, kad kaže: *"...a nevjernicima samo propast povećaj!"* (71/28) - tj. uništi i upropasti, on se skromno i s puno ljubavi moli:

*"Gospodaru moj, oprosti meni, i roditeljima mojim, i onome koji kao vjernika u dom moj uđe, i vjernicima i vjernicama..."* (71/28).

Obraćanje Nūha molbom svome Gospodaru da oprosti njemu je vjerovjesnička plemenita etika ponašanja u prisustvu Allaha Uzvišenoga, etika ponašanja čovjeka u prisustvu Gospodara, čovjeka koji nikada ne zaboravlja da je on čovjek, da griješi, da je ograničen, bez obzira koliko se pokoravao i klanjao Allahu, da neće ući u Džennet svojim radom ako ga Allah ne obaspe Svojom vrlinom. To je rekao kao što je rekao i njegov brat, plemeniti vjerovjesnik, Muhammed (alejhi's-selam). Ovo je bilo traženje oprosta kada se on moli da se oprosti griješnicima iz njegova naroda koji se oholo ponašao prema njemu. On je taj vjerovjesnik koji traži oprost poslije ovog svog truda i napora, traži oprost u vrijeme kad svome Gospodaru podnosi protokol obračuna.

Njegova molba i dova učinjena radi njegovih roditelja je iskazivanje dobrote poslanika prema svojim roditeljima vjernicima, kao što se da razumjeti iz ovog obraćanja, a da oni nisu bili vjernici, on bi se obratio govoreći o njima kao što se obratio kada je govorio o svom djetetu koje nije vjerovalo i koje je bilo potopljeno sa ostalim topljenicima (kao što je navedeno u suri Hud).

Svojom posebnom dovom za one koji su ušli u njegovu kuću, za vjernike, on izražava dobrotu vjernika prema vjerniku, izražava ljubav za dobro svome bratu kao što to dobro i sebi želi. Izričito spominjanje onih

koji su ušli u njegovu kuću kao vjernici znači da ovo govori o znaku spasa i okupljanja vjernika koje će on sa sobom povesti na brod.

Njegova dova poslije toga koja se odnosi na sve vjernike i vjernice je dobro koje čini vjernik svim vjernicima u svako vrijeme i na svakom mjestu. To je istovremeno i bliža veza i povezivanje kroz protok vremena i razlike u stanovanju. To je čudna tajna u ovom vjerovanju koje povezuje pristalice vjerovanja čvrstom vezom ljubavi i dubokim osjećajem bez obzira na udaljenost u vremenu i prostoru. To je tajna koju je Allah pohranio u ovom vjerovanju, pohranio je ovim povezanim srcima vezom vjerovanja.

Nasuprot ove ljubavi iskazane prema vjernicima, on je izražavao prijezir prema griješnicima, pa kaže:

*...a nevjernicima samo propast povećaj!* (71/28).

* * *

Ova sura ovim završava. U njoj su izložene svijetle slike borbe plemenitog vjerovjesnika Nūha (alejhi's-selam) i te slike insistiranja tvrdoglavih griješnika. I jedna i druga slika ostavile su u srcu zrno ovog plemenitog duha, oduševljenje ovom plemenitom borbom i brašnjenicom nastavka za produženje i nastavak da se ide ovim brdovitim putem bez obzira kakve bile teškoće i zamori, bez obzira kakve bile žrtve i bolovi, jer je to jedini put pomoću kojeg ljudi dostižu krajnje savršenstvo koje mogu ostvariti na zemlji, kada se s tim završi i dosegne do Uzvišenog Allaha, Visokog, Veličanstvenog i Velikog.

# سُورة الجنّ مكيّة
## وآياتها ٢٨

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

« قُلْ : أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ ، فَقَالُوا : إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا * يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ ، وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا * وَأَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا * وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللهِ شَطَطًا * وَأَنَّا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ تَقُولَ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللهِ كَذِبًا * وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا * وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَبْعَثَ اللهُ أَحَدًا * وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا * وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ ، فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا * وَأَنَّا لَا نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا * وَأَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَلِكَ ، كُنَّا طَرَائِقَ قِدَدًا * وَأَنَّا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ نُعْجِزَ اللهَ فِي الْأَرْضِ ، وَلَنْ نُعْجِزَهُ هَرَبًا * وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَى آمَنَّا بِهِ فَمَنْ يُؤْمِنْ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا * وَأَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ ، فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا * وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا .

« وَأَنْ لَوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا * لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ، وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا * وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللهِ أَحَدًا * وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا .

« قُلْ : إِنَّمَا أَدْعُو رَبِّى وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا .

« قُلْ : إِنِّى لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا .

« قُلْ : إِنِّى لَنْ يُجِيرَنِى مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا * إِلَّا بَلَاغًا
مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ ، وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا *
حَتَّى إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا .

« قُلْ : إِنْ أَدْرِى أَقَرِيبٌ مَا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّى أَمَدًا * عَالِمُ الْغَيْبِ
فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا * إِلَّا مَنِ ارْتَضَى مِنْ رَسُولٍ ، فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ
وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا * لِيَعْلَمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ ، وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ ، وَأَحْصَى
كُلَّ شَىْءٍ عَدَدًا » . .

## SURA DŽINI
## OBJAVLJENA U MEKKI
## IMA 28 AJETA

*U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!*

*Reci: "Meni je objavljeno da je nekoliko džinnova prisluškivalo i reklo: ,Mi smo, doista, Kur'an, koji izaziva divljenje, slušali* (72/1)

*koji na pravi put upućuje - i mi smo u nj povjerovali i više nikoga nećemo Gospodaru našem ravnim smatrati,'* (72/2)

*a On nije – neka uzvišeno bude dostojanstvo Gospodara našeg! - uzeo sebi ni druge ni djeteta;* (72/3)

*jedan naš bezumnik je o Allahu laži govorio,* (72/4)

*a mi smo mislili da ni ljudi ni džinnovi o Allahu laži ne govore;* (72/5)

*i bilo je ljudi koji su pomoć od džinnova tražili, pa su im tako obijest povećali;* (72/6)

*i oni misle, kao što i vi mislite, da Allah nikoga neće oživjeti;* (72/7)

*i mi smo nastojali da nebo dotaknemo i utvrdili smo da je moćnih čuvara i zvijezda padalica puno;* (72/8)

*i sjedjeli smo okolo njega po busijama da bismo što čuli, ali će onaj, ko sada prisluškuje, na zvijezdu padalicu koja vreba naići;* (72/9)

*i mi ne znamo da li se onima na Zemlji želi zlo ili im Gospodar njihov želi dobro;* (72/10)

*a među nama ima i dobrih i onih koji to nisu, ima nas vrsta različitih;* (72/11)

*i mi znamo da ne možemo Allahu na Zemlji umaći i da od Njega ne možemo pobjeći;* (72/12)

*i mi smo, čim smo Kur'an čuli, u nj povjerovali; a ko u Gospodara svoga vjeruje, ni štete ni nepravde ne treba da se boji;* (72/13)

*i ima nas muslimana, a ima nas zalutalih; oni koji islam prihvate pravi put su izabrali,* (72/14)

*a nevjernici će u džehennemu gorivo biti"* (72/15)

*A da se pravog puta drže, Mi bismo ih vodom obilnom pojili,* (72/16)

*da bismo ih time na kušnju stavili; a onoga ko neće da se Gospodaru svome klanja On će u patnju tešku uvesti* (72/17).

*Džamije su Allaha radi, i ne molite se, pored Allaha, nikome!* (72/18)

*A kad je Allahov rob ustao da mu se pomoli, oni su se u gomilama oko njega tiskati stali* (72/19).

*Reci: "Ja se samo Gospodaru svome klanjam i nikoga Njemu ravnim ne smatram"* (72/20).

*Reci: "Ja nisam u stanju da od vas kakvu štetu otklonim niti da nekom od vas neku korist pribavim"* (72/21).

*Reci: "Mene niko od Allahove kazne ne može u zaštitu uzeti; samo u Njega ja mogu utočište naći* (72/22)

*samo mogu da oglasim ono što je od Allaha i poslanice Njegove." A onoga koji Allahu i Poslaniku Njegovu ne bude poslušan sigurno čeka vatra džehennemska; u njoj će vječno i zauvijek ostati* (72/23).

*I kad oni dožive ono čime im se prijeti, saznaće ko je slabiji i brojem manji* (72/24).

*Reci: "Ja ne znam da li će uskoro biti ono čime vam se prijeti ili je Gospodar moj odredio da će to poslije dugo vremena biti,* (72/25)

*On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome,* (72/26)

*osim onome koga On za poslanika odabere; zato On i ispred njega i iza njega postavlja one koji će ga čuvati* (72/27)

*da bi pokazao da su poslanice Gospodara svoga dostavili, On u tančine zna ono što je u njih, On zna broj svega što postoji* (72/28).

Ova sura neočekivano prelazi na osjećaj prije nogo što govori o značenju i činjenicama navedenim u njoj, prelazi na nešto sasvim jasno. To je muzički odlomak kontinuirane intonacije snažne melodije i jasne zvonkosti sa dobrom dozom tuge u svojoj intonaciji, doticajem žalosti u svojoj melodičnosti. To je grupa uplašenosti u samoj zvonkosti. Ovu pojavu potpomažu i idu u sklad s njom slike ove sure, njeni odsjeni i scene, zatim duh eha u njoj, a posebno u posljednjoj cjelini po završetku kazivanja i iznošenja riječi džina i upućivanja riječi Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam). Ove riječi ili govor koje izazivaju simpatija prema ličnosti Poslanika u srcu svakog slušaoca ove sure, simpatiju popraćenu sa ljubavlju u kome se naređuje da on oglasi da nema u poslu ovog poziva ništa drugo do saopćenje, Božansku kontrolu postavljenu oko njega, i da on prenosi to saopćenje:

*Reci: "Ja nisam u stanju da od vas kakvu štetu otklonim niti da nekom od vas neku korist pribavim"* (72/21). *Reci: "Mene niko od Allahove kazne ne može u zaštitu uzeti; samo u Njega ja mogu utočište naći* (72/22) *samo mogu da oglasim ono što je od Allaha i poslanice Njegove." A onoga koji Allahu i Poslaniku Njegovu ne bude poslušan sigurno čeka vatra džehennemska; u njoj će vječno i zauvijek ostati* (72/23). *I kad oni dožive ono čime im se prijeti, saznaće ko je slabiji i brojem manji* (72/24).

To sve ovi ajeti iznose pored duševne intonacije vezane za činjenice koje su navedene u kazivanju i iznošenju riječi džina i njihovom dugom objašnjenju. Te činjenice su same po sebi veoma teške, odmjerene u osjećaju i poimanju, a njihovo prihvatanje prekriva osjećaj razmišljanja i promišljanja. To stanje odgovara doticaju tuge, zvonkosti i uplašenosti koje ide uporedo sa muzičkom intonacijom ove sure.

Čitanje ove sure sa lagahnim tertilom ostavlja na osjećaj utisak koji nadvladuje sve ovo što smo o tome rekli.

* * *

Kada pređemo sa ove pojave, koja budi osjećaj na temu ove sure, njeno značenje i smjer, naći ćemo da je ona prepuna dokaza i nagovještaja.

Sura počinje svjedočenjem o budućem svijetu, brojnim pitanjima vjerovanja koja su politeisti nijekali i o kojima su se jako gložili i sporili, i nagađali ne oslanjajući se na dokaze. Ponekad su smatrali da Muhammed (alejhi's-selam) prima od džina ono što govori, da svjedočenje samih džina dolazi u vezi sa ovim pitanjima koje oni negiraju i o kojima se spore. Ova sura negira njihovu tvrdnju da Muhammed prima podršku od džina, jer džini ništa nisu znali o Kur'anu sve dok nisu slušali kako ga uči Muhammed (alejhi's-selam), pa je on njih uplašio, oduševio, dojmio ih se, što je izazvalo zbunjenost i smetenost. Kur'an im je ispunio duše tako da nisu mogli da šute ili da prešute ono što su čuli, niti da obuhvate sve što su saznali niti da sažmu ono što su osjetili pa su nastavili da govore u strahu o ovom velikom događaju koji je zaintrigirao nebesa, Zemlju, čovjeka, džine, meleke i zvijezde i ostavio svoj trag i rezulatat na cjelokupni Kosmos. To je svjedočenje koje sigurno ima vrijednost u ljudskoj duši.

Sura ispravlja brojne zablude o svijetu džina u dušama onih kojima se Kur'an obraća počevši od ove sure i u dušama svih ljudi ranije i kasnije. Kur'an postavlja činjenicu ovog nespoznajnog stvorenja na njeno mjesto bez pregonjenja i zablude. Arapi o kojima se govori u Kur'anu vjerovali su u početku da džini imaju vlast na Zemlji i kada bi neko od Arapa negdje u kakvoj dolini ili kakvoj pustinji omrko, on bi pribjegao sa molbama najvećem džinu koji je vladao i tražio ispriku zbog zanoćivanja na tom mjestu govoreći: "Utječem se gospodaru ove doline od zaštite glupog njegova naroda." A onda bi prenoćio navodno siguran. Tako su vjerovali da džini znaju sve nespoznajno i neviđeno da o tome obavještavaju čarobnjake i da oni predskazuju ono što predskazuju. Među njima je bilo i takvih koji se klanjaju džinima i koji su smatrali da postoji srodstvo između džina i Allaha. Držali su da On (Uzvišeni) ima suprugu džinicu koja mu rađa meleke.

Vjerovanje u džine na ovaj način ili slično tome bilo je prošireno u svakom paganizmu. Te zablude i izmišljotine takve vrste još dominiraju brojnim sredinama sve do ovih naših dana.

I dok su ranije zablude i izmišljotine prekrivale srca ljudi, njihove osjećaje i predstave o džinima, danas nalazimo među drugim redovima one koji apsolutno odbacuju postojanje džina i kažu da su svi razgovori o ovom nevidljivom biću bajke i izmišljotine.

I dok su se neki utopili u ovo zabludu, s jedne strane, i drugi u apsolutno nijekanje, s druge strane, islam dokazuje pravu činjenicu o džinima, ispravlja opće predstave o njima, oslobađa srca straha od džina i njihovog iluzornog potčinjavanja vlastima džina.

Džini uistinu postoje i oni su onakvi kao što sami sebe opisuju: ... *a među nama ima i dobrih i onih koji to nisu, ima nas vrsta različitih* (72/11). Među njima ima i onih koji zavode i onih koji su zavedeni i onih koji su nevini i koji su prevareni: ... *jedan naš bezumnik je o Allahu laži govorio, a mi smo mislili da ni ljudi ni džinnovi o Allahu laži ne govore* (72/4-5). Neki od njih se mogu izvesti iz zablude na Pravi Put, spremni su da spoznaju Kur'an slušajući ga, da ga razumiju i padnu pod utjecaj Kur'ana: *Reci: "Meni je objavljeno da je nekoliko džinnova prisluškivalo i reklo: 'Mi smo, doista, Kur'an koji izaziva divljenje, slušali, koji na pravi put upućuje – i mi smo u nj povjerovali i više nikoga nećemo Gospodaru našem ravnim smatrati* (72/1-2). Oni, zahvaljujući svome stvaranju, mogu podleći primjeni kazne i nagrade, pa neki da ostvare rezultate vjerovanja a neki nevjerovanja: ... *i mi smo čim smo Kur'an čuli, u nj povjerovali; a ko u Gospodara svoga vjeruje, ni štete ni nepravde ne treba da se boji; i ima nas muslimana, a ima nas zalutalih; oni koji islam prihvate pravi put su izabrali, a nevjernici će u džehennemu gorivo biti* (72/13-15). Džini ne mogu koristiti ljudima kad kod njih zatraže utočište, nego ih oni mogu navesti na grijeh...*i bilo je ljudi koji su pomoć od džinnova tražili, pa su im tako obijest povećali* (72/6). Džini ne znaju neviđeno i nespoznajno i nemaju nikakve spone sa višim sferama – nebom: ...*i mi smo nastojali da nebo dotaknemo i utvrdili smo da je moćnih čuvara i zvijezda padalica puno; i sjedjeli smo okolo njega po busijama da bismo šta čuli, ali će onaj ko sada prisluškuje, na zvijezdu padalicu koja vreba naići; i mi ne znamo da li se onima na Zemlji želi zlo ili im Gospodar njihov želi dobro* (72/8-10). Džini nemaju nikakve tazbinske niti rodbinske veze sa Allahom Uzvišenim: *A On nije – neka uzvišeno bude dostojanstvo Gospodara našeg !– uzeo Sebi ni druge ni djeteta* (72/3). Džini nemaju moći nad Allahovom moći niti Ga mogu prevariti ...*i*

*mi znamo da ne možemo Allahu na Zemlji umaći i da od Njega ne možemo pobjeći* (72/12).

Ovo se navodi u ovoj suri o džinima, pored ostalih drugih svojstava o kojima se u Kur'anu govori kao što je potčinjavanje jedne grupe šejtana Sulejmanu, a oni su ustvari džini, da oni nisu znali kada je Sulejman umro do poslije izvjesnog vremena, što govori očito da oni ne znaju ništa o neviđenom i nespoznajnom: *A kad smo odredili da umre, crv koji je bio rastočio štap njegov, upozorio ih je da je umro, a kad se on srušio džinnovi shvatiše da ne bi na muci sramnoj ostali da su budućnost prozreti mogli* (34/14).

Slično tome navodi se u riječima Uzvišenog o jednoj od specifičnosti Iblisa i sličnih njemu, a to su džini, s tom razlikom što je Iblis spreman da čini samo zlo, smutnju i zavođenje: *...on vas vidi, on i vojske njegove, odakle vi njih ne vidite* (7/27). Ovo ukazuje da su džini nevidljivi ljudima, dok džini mogu primijetiti i vidjeti ljude.

Pored ovoga o njima se govori i u suri *Er-Rahman* , u kojoj se definira materija od koje su satkani džini i materija od koje je sačinjen čovjek. To je izraženo u riječima Uzvišenoga: *On je čovjeka od sasušene ilovače, kao što je grnčarija stvorio, a džinna od plamena vatre* (55/14-15). Ovo daje sliku o tom neviđenom stvorenju, potvrđuje njegovo egzistiranje, definira njegove brojne specifičnosti, a istovremeno razotkriva zablude i izmišljotine vezane za umove tih stvorenja, donosi jasno i precizno poimanje muslimana o džinima, oslobađajući ga od zabluda, izmišljotina i lutanja po svojevrsnim prijezirima.

Ova sura kao da je zadužena da ispravi mišljenje Arapa politeista i drugih koji su mislili da džini imaju moć i posebnu ulogu u ovom Kosmosu. Međutim, oni koji apsolutno negiraju postojanje ovih stvorenja, ja ne znam čime oni objašnjavaju to negiranje, tako kategorički, odlučno i sa ismijavanjem onih koji vjeruju da džini postoje i to njihovo vjerovanje nazivaju bajkama i izmišljotinama...

Zar su oni saznali sve o stvorenjima koja su u ovom Kosmosu, a nisu pronašli među njima i džine?! Nijedan od mislilaca nije ustvrdio tako nešto do sada jer, zaista, samo na ovoj Zemlji postoje brojna živa stvorenja od kojih se iz dana u dan otkriva ponešto. Niko nije rekao da je niz otkrivanja živih bića na Zemlji stala ili će stati jednog dana.

Jesu li oni spoznali sve sadržane i skrivene moći u ovom Kosmosu, a da među njima nisu našli džine? Niko ovo ne tvrdi. Jer tamo postoje

skrivene snage od kojih se neke otkrivaju svakog dana, a jučer su bile potpuno nepoznate. Mislioci i učenjaci ozbiljno se trude u otkrivanju tih kosmičkih moći, ali oglašavaju, skromno, svojim rukovodiocima svoja naučna otkrića i kažu da stoje na ivici nepoznatog u Kosmosu i da su oni skoro na početku.

Da li su oni vidjeli sve moći koje su potčinili, a nisu vidjeli moć džina među tim moćima? Nisu vidjeli to, jer oni govore o elektricitetu i opisuju ga kao naučnu činjenicu otkako su uspjeli da razbiju atom. Međutim, niko od njih nije vidio nikada elektron, niti oni imaju u svojim laboratorijama aparate koji bi mogli rastaviti elektron od elektrona o kojima oni govore.

Pa onda, na čemu se gradi ova odlučnost vezana za negiranje postojanja džina? Ljudska spoznaja o ovom Kosmosu, njegovim moćima i stanovnicima je neznatna tako da se čovjeku ne dopušta da poštuje svoj razum i nešto zaključuje. Da li su za ovo stvorenje, nazvano džin, vezane brojne priče i izmišljotine? Naš smjer u ovoj situaciji je odbacivanje ovih izmišljotina i priča kao što je to učinio i Kur'an, ali ne radi ponosa sa negiranjem postojanja ovog stvorenja u principu bez ikakva dokaza i potvrde, nego vijest o primjeru ovog neviđenog treba primati iz pouzdanog izvora o tome, bez suprotstavljanja tom izvoru. Ranije spomenute predstave nisu se oslanjale na ovaj izvor, a ovaj izvor što kaže, to su definitivne riječi.

* * *

Sura koja je pred nama, dodavši i ono što je ranije rečeno, mnogo doprinosi formiranju islamskog poimanja Božanstva, klanjanja, zatim Kosmosa, a u vezi sa stvorenjima u njemu i veze između tih raznovrsnih stvorenja.

U riječima džina očituje se i potvrda o jednoti Allaha, negiranje da ima suprugu i dijete, potvrđivanje nagrade i kazne na budućem svijetu, da niko od Božijih stvorenja ne može izbjeći odgovornost niti izmaći Njegovoj ruci, a da neće dobiti pravednu nagradu, a ponavljaju se i neke činjenice u kojima se govori o usmjerenju Poslaniku (alejhi's-selam): *Reci: "Ja se samo Gospodaru svome klanjam i nikoga Njemu ravnim ne smatram."* (72/20). *Reci: "Mene niko od Allahove kazne ne može u zaštitu uzeti; samo u Njega ja*

*mogu utočište naći* (72/22). Ovo je, poslije svjedočenja džina o ovoj činjenici, donijeto kao kompletno i otvoreno svjedočenje.

To svjedočenje potvrđuje, također, da Božanstvo pripada samo Allahu, da je namaz najviši stepen do kojeg se uzdiže čovječanstvo: *A kada je Allahov rob ustao da mu se pomoli, oni su se u gomilama oko njega tiskati stali* (72/19). Ovu činjenicu potvrđuje kontekst u govoru upućenom Poslaniku (alejhi's-selam): *Reci: "Ja nisam u stanju da od vas kakvu štetu otklonim niti da nekom od vas neku korist pribavim"* (72/21).

Sve neviđeno i nespoznajno povjereno je samo Allahu. To ne znaju džini. *I mi ne znamo da li se onima na Zemlji želi zlo ili im Gospodar njihov želi dobro* (72/10). To poslanici znaju samo onda ako ih Allah o tome obavijesti iz Njemu poznate mudrosti: *Reci: "Ja ne znam da li će uskoro biti ono čime vam se prijeti ili je Gospodar moj odredio da će to poslije dugo vremena biti, On tajne zna i On tajne svoje ne otkriva nikome, osim onome koga On za poslanika odabere; zato On i ispred njega i iza njega postavlja one koji će ga čuvati* (72/25-27).

Što se tiče robova i pojedinaca u Kosmosu, ova sura nas obavještava da izmedu nekih, jednih i drugih ima nešto zajedničko mada se razilaze u formuliranju što je zajedničko, između džina i ljudi, o čemu govori ova sura, a prenosi ga Kur'an i na drugim mjestima. Čovjek nije u izolaciji, čak ni na ovoj Zemlji, nije bez doticaja sa drugim stvorenjima. Između njega i drugih stvorenja postoje veze i saradnja u jednoj od formi slika. Ova izoliranost koju čovjek osjeća u svojoj vrsti je ludost pojedinačne izolacije ili plemenske ili nacionalne podvojenosti. To ne može postojati u prirodi Kosmosa niti u stvarnosti. Kod ovog poimanja bolje je da se da širina u osjećaju čovjeka u Kosmosu i drugim duhovnim bićima koji žive u Kosmosu, snagama i tajnama koje čovjek katkada ne zna. Međutim, ta bića se stvarno nalaze i postoje oko čovjeka. On nije jedini stanovnik ovog Kosmosa kao što mu se ponekad čini ili kao što osjeća.

Zatim, tamo postoje i veze između uspostavljanja ovih stvorenja na ovaj ili onaj način i kretnji ovog Kosmosa i rezultata tih kretanja i odredaba Allahovih među robovima: *A da se pravog puta drže, Mi bismo ih vodom obilnom pojili, da bismo ih time na kušnju stavili; a onoga ko neće da se Gospodaru svome klanja On će u patnju tešku uvesti* (72/16-17). Ova činjenica sadrži jednu vrstu islamskog poimanja tog povezivanja između čovjeka, Kosmosa i Allahove odredbe.

Tako se protežu nagovještaji ove sure na daleke i prostrane površine i daljine. Ova sura, čiji je broj ajeta samo dvadeset i osam, objavljena je u povodu određenog događaja i određene posebnosti.

* * *

Što se tiče ovog događaja na kojeg ukazuje ova sura, događaja prisluškivanja Kur'ana od strane jedne grupe džina, kazivanja su različita. Imam-i Hafiz Ebu Bekr Bejheki kaže u svom djelu *Delailu'n-nubuwwe* svojim senedom Ebu Hasan Ali ibni Ahmed ibni Abdan – Ahmed ibni Ubejdu's-Safar Ismail Kadi – Musedded, Ebu Avane – Ebu Bišr Seid ibni Džubejr od Ibni Abasa (neka je Allah zadovoljan njima) kaže: "Poslanik nije učio Kur'an džinima, niti ih je vidio. Božiji Poslanik (alejhi's-selam) uputio se sa jednom grupom asahaba namjeravajući da posjeti sajam na Ukazu, pa je iskrsla zavjesa između šejtana i slušanja vijesti na nebu, da su protiv njih upućene užarene strijele, i šejtani su se vratili svome narodu i narod ih je zapitao: 'Šta je s vama? Oni odgovaraju: 'Između nas i osluškivanja vijesti na nebu iskrsla je neka zapreka, poslali su protiv nas paklene strijele.' Na to njihovi narodi dodaju: 'Mora da se dogodilo nešto između vas i prisluškivanja vijesti na nebu. Idite na sve strane svijeta i prema istoku i prema zapada, i tragajte za onim šta je to što vas je spriječilo da osluškujete vijesti na nebu! Otišli su na sve strane svijeta prema istoku i zapadu tražeći to što ih je spriječilo da ne osluškuju vijesti sa neba. Oni koji su bili upućeni prema Tihamu došli su do Allahovog Poslanika (alejhi's-selam), a on je bio u mjestu Nahle na putu prema Ukazu. Klanjao je sa ashabima kao imam sabah namaz. Kada su ovi čuli Kur'an, slušali su ga i rekli: "Ovo je, Boga mi, ono što vas je spriječilo da niste osluškivali vijesti na nebu." I kada su se ovi vratili svome narodu, rekli su: *"Mi smo, doista, Kur'an, koji je izazivao divljenje, slušali, koji na pravi put upućuje. I mi smo u nj povjerovali i više nikoga nećemo Gospodaru našem ravnim smatrati* (72/1-2). Allah je objavio Svome Poslaniku (alejhi's-selam): *Reci: "Meni je objavljeno da je nekoliko džinnova prisluškivalo"* (72/1). Njemu su objavljene riječi džina." (I Buharija prenosi od Museddeda slično ovome, a Muslim od Šejbanija ibni Feruha prenosi od Ibni Avane ovim tekstom.)

Ovo je jedna verzija, a postoje i druge. Muslim navodi u svom Sahihu svojim senedom: Muhammed ibni Musenna – Abdul Ealla – Davud, a on je Ibni Ebi Hind – Amir koji kaže: "Pitao sam Alkamu da li je Ibni Mesud bio sa Allahovim Poslanikom (alejhi's-selam) one noći vezane za džine.

Alkama odgovara: "Ja sam pitao Ibni Mesuda (neka je Allah zadovoljan njime), da li je iko od vas bio sa Allahovim Poslanikom (alejhi's-selam) one noći vezano za džine?" On odgovori: "Ne, nego smo bili sa Allahovim Poslanikom jedne noći, kad se on najednom izgubi. Mi smo pretražili sve staze i kotline, kad neko reče: "Uhvaćen? Ubijen?" Strašnu noć smo tada prenoćili. Kada je svanulo, kad evo ti Poslanika dolazi iz pravca Hiraa. Mi smo ga zapitali: "Allahov Poslaniče, izgubili smo te, tražili na sve strane i nismo te pronašli! Noćas smo prenoćili najtežu noć koju smo ikada prenoćili," a Poslanik im odgovori: "Došao mi je jedan od džina i pozvao, pa sam otišao s njima i učio im Kur'an." Ovaj prenosilac dalje kaže: "Poveo nas je Poslanik sa sobom i pokazao tragove džina i ostatke vatre. Neko je zapitao šta jedu pa je Poslanik odgovorio: "Svaka kost pri kojoj se spomene Allahovo ime, a koja je u vašim rukama, imat će više mesa, svaku balegu ili fuškiju od hrane vaših deva ne koristite za čišćenje (*istindža'*) jer je to hrana vaše braće."

Postoji još jedna verzija koju prenosi Ibni Mesud, a to je da je on bio te noći sa Allahovim Poslanikom (alejhi's-selam), ali je sened one prve verzije pouzdaniji. Zbog toga ćemo ostaviti ovakve verzije. Iz dva rivajeta – verzije koje su navedene u Sahihima Buharije i Muslima proističe da Ibni Abbas rekao da Poslanik (alejhi's-selam) nije znao za prisustvo grupe džina dok kod Ibni Mesuda stoji da on kaže da su ga džini pozvali. Bejheki dovodi u sklad ova dva rivajeta i kaže da se radi o dva događaja, a ne o jednom.

Postoji treća verzija koju prenosi Ibni Ishak:

"Kada je umro Ebu Talib, Kurejšije su pojačali pritisak na Poslanika kako nisu činili dok je bio živ Ebu Talib. I jednog dana Allahov Poslanik (alejhi's-selam) odlazi u Taif da bi potražio pomoć od plemena Sekif u namjeri da ga oni zaštite od njegova naroda. Nadao se da će oni prihvatiti Poziv objavljen od Allaha kojeg im nudi Poslanik (alejhi's-selam). Poslanik im je otišao sam."

Ibni Ishak prenosi svojim senedom od Jezid ibni Zijada – Muhammed ibni Kjab Kurazija i kaže: "Kada je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) stigao u Taif, namjeravao je posjetiti nekolicinu ljudi iz plemena Sekif koji su u to vrijeme bili starješine i ugledni ljudi ovog plemena. To su bila tri brata: Jalejlu ibni Amr ibni Umejr, Mesud ibni Amr ibni Umejr, Habib ibni Amr ibni Umejr. S jednim od njih bila je i žena Kurejšijka iz plemena Beni Džemh. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) je odsjeo kod njih i pozvao ih da prihvate islam. Obavijestio ih je da ih je posjetio da mu pruže

pomoć kod poziva u islam, da stanu uz njega protiv onih iz njihova naroda ko mu se suprotstavi. Nato će jedan od te trojice braće reći da će on pocijepati presvlaku Kjabe ako te je Allah poslao. A drugi će reći: "Zar nije Allah našao nekog drugog da ga pošalje kao poslanika umjesto tebe?" A treći: "Tako mi Boga, ja neću s tobom progovoriti ni jedne riječi, jer da si ti Allahov poslanik, kao što kažeš, ti bi bio toliko opasan da ti ja ne bi mogao ogovoriti na tvoje riječi. A ako ti lažeš na Allaha, ni tada ja nemam potrebe da s tobom govorim." Božiji Poslanik (alejhi's-selam) napušta ih očajavajući što nema nikakve dobra u plemenu Sekif. Neki su mi rekli, prenosi Ibi Ishak, da im je Poslanik tom prilikom rekao: "Ako ste učinili to što ste učinili, onda ni riječi o meni." Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) nije bilo drago da njegov narod čuje bilo šta o ovom. Zbog toga se Poslanik naljutio na njih.

Ibni Ishak kaže da oni to nisu prihvatili, nego su naveli svoje maloumnike i robove da grde Poslanika i viču na njega, tako da su se ljudi okupili oko Poslanika i prisilili ga da se skloni uz jedan zid voćnjaka čiji je vlasnik bio Utbe ibni Rebia i Šejbe ibni Rebia. Njih dvojica su bili u tom voćnjaku. Tada su se maloumnici plemena Sekif koji su progonili Poslanika vratili i Poslanik se sklonio pod sjenu jednog čokota grožđa. Tu je sjeo. A ova dva sina Rebie posmatrali su ga i vidjeli sve šta su mu učinili glupaci Taifa. Kada se Poslanik (alejhi's-selam) smirio, rekao je, kako mi je prenijeto: "Bože moj, tužim Ti se na slabost svoje moći i nesposobnost moga izlaza, i na svoju nemoć protiv ovih ljudi, o, Najmilostiviji, Ti si Gospodar svih slabih, Ti si i moj Gospodar! Na koga Si me ostavio da se oslonim? Tuđem narodu što me tako dočekuje? Ili na neprijatelja kome Si me povjerio? Ako se Ti ne srdiš na mene, onda ja ovome ne pridajem nikakvu važnost. Tvoj oprost je prema meni daleko obuhvatniji. Utječem se svjetlu Tvoga lica pomoću čega se rasvijetlila tmina i pomoću čega je dovedeno u red pitanje ovog i budućega svijeta. Utječem Ti se da me ne snađe Tvoja srdžba ili mržnja, Tebi prepuštam svoj teret kako bi Ti bio zadovoljan. Moć i snaga stiže samo zahvaljujući Tebi."

Ibni Ishak dalje prenosi: Kad su ga primijetila ova dva sina Rebiina; Utbe i Šejbe, i vidjeli šta ga je pogodilo, najednom se kod njih pojavilo sažaljenje prema njemu, pozvali su svoga slugu koji je bio kršćanin, a zvao se Adas, i rekli mu: "Uzmi grozd ovog grožđa, stavi na ovaj tanjir, odnesi ga onom čovjeku i ponudi ga da jede. Adas je to uradio, odnio grožđe, stavio pred Poslanika (alejhi's-selam) i rekao mu: "Evo, jedi!" I kada je Poslanik (alejhi's-selam) pružio ruku prema grožđu, reče *bismillah,* a onda nastavi da jede. Adas je gledao u Poslanikovo lice i reče: "Boga mi, ovakve

riječi ne govore stanovnici ovih mjesta." Nato će Poslanik (alejhi's-selam): "Iz kojeg si ti kraja, Adasu, iz koje zemlje? Koje si vjere?" Adas mu odgovori: "Ja sam kršćanin i ja sam iz Ninive." Poslanik (alejhi's-selam) nastavlja i kaže: "Iz oblasti dobrog čovjeka Junusa sina Mettaova?" Adas odgovara: "Šta ti znaš o Junusu ibni Metta?" "To je moj brat," reče Poslanik (alejhi's-selam), on je bio vjerovjesnik a i ja sam." Tada se Adas nakloni prema Poslaniku (alejhi's-selam), poljubi mu glavu, ruke i noge, a dva sina Rebia to posmatraju pa jedan drugom rekoše: "Tvoga slugu je zaveo ovaj protiv tebe." Kada se Adas vratio sinovima Rebia oni mu rekoše: "Teško tebi, Adase. Šta ti bi da ljubiš glavu ovog čovjeka, ruke i noge?" "Na ovoj zemlji nema ništa bolje od njega," reče Adas, "on me je obavijestio o nečemu što zna samo vjerovjesnik." "Teško tebi, Adase, on te neće odvratiti od tvoje vjere!" uzvikuju braća, "jer je tvoja vjera bolja od njegove vjere."

Ibni Ishak nastavlja i kaže: "Božiji Poslanik (alejhi's-selam) se vratio iz Taifa u Mekku očajan što u Sekifu nema nikakva dobra. Kada je stigao do mjesta Nahle, u tamnoj noći, klanjao je. Tom prilikom pored njega prošla je grupa džina koje je spomenuo Allah Uzvišeni. Njih je bilo, kako mi je prenijeto, sedmerica džina Nusajbijina, slušali su ga kako uči i kada je Poslanik završio sa namazom, oni su otišli svome narodu opominjući ga, vratili se kao vjernici i odazvali se onome čemu su pozivani. Allah Uzvišeni obavještava Poslanika o ovom slučaju i kaže: *Kada ti poslasmo nekoliko džinova da Kur'an slušaju...* (46/29) do riječi Uzvišenoga: *On će vam grijehe neke vaše oprostiti i vas od patnje neizdržive zaštititi* (46/31). U ovoj suri Allah (Uzvišeni) kaže: *Reci: "meni je objavljeno da je nekoliko džinnova prisluškivalo i reklo"* (72/1)... pa sve do kraja kazivanja o džinima u ovoj suri.

Ibni Kesir komenatiše u svom tefsiru verziju koju prenosi Ibni Ishak i kaže: "Ovo je tačno, ali kada se radi o Ibni Ishakovim riječima: 'Da su džini osluškivali te noći', to nije najsigurnije, jer su džini osluškivali na početku samog objavljivanja Kur'ana kao što ukazuje na to spomenuti hadis Ibni Abasa (Bog bio zadovoljan njime). Poslanik (alejhi's-selam) posjetio je Taif poslije smrti svoga amidže, a to je bilo na jednu ili dvije godine prije Hidžre, kao što kažu Ibni Ishak i drugi, a Allah najbolje zna, ističe Ibni Kesir.

Ako je istinita verzija Ibni Ishaka da se ovaj događaj zbio neposredno po povratku Poslanika iz Taifa, kada je on bio slomljen zbog lošeg i glupog postupka kojeg su mu priredili glavešine Sekifa i poslije tog razočarenja i obraćanja Gospodaru sa puno ljubavi, to bi bilo veoma čudno, zaista, da Allah tom prilikom njemu upućuje ovu grupu džina i da ga tom prilikom

obavještava šta su džini uradili i šta su prenijeli svome narodu. U tome se nalaze ugodni i inspirativni dokazi i mnogo štošta.

Bez obzira kada se zbio ovaj događaj i bez obzira na sva njegova okruženja, on je, bez sumnje, nešto veliko s obzirom na svoje dokaze i ono što sadrži, veliko zbog popraćenih riječi od strane džina o ovom Kur'anu i o ovoj vjeri. Prema tome, da mi nastavimo sa ovim svim upravo onako kao što ga izlaže časni Kur'an.

* * *

*Reci: "Meni je objavljeno da je nekoliko džinnova prisluškivalo i reklo: ‚Mi smo, doista Kur'an, koji izaziva divljenje, slušali (72/1) koji na pravi put upućuje - i mi smo u nj povjerovali i više nikoga nećemo Gospodaru našem ravnim smatrati,' (72/2) a On nije - neka uzvišeno bude dostojanstvo Gospodara našeg! - uzeo Sebi ni druge ni djeteta; (72/3) jedan naš bezumnik je o Allahu laži govorio, (72/4) a mi smo mislili da ni ljudi ni džinnovi o Allahu laži ne govore; (72/5) i bilo je ljudi koji su pomoć od džinnova tražili, pa su im tako obijest povećali; (72/6) i oni misle, kao što i vi mislite, da Allah nikoga neće oživjeti; (72/7)*

Džini su sačinjavali grupu od tri do devet, a neki kažu od sedam članova.

Uvod ove sure ukazuje da je Poslanik (alejhi's-selam) znao da ga džini slušaju, da je znao šta je bilo s njima nakon što su slušali Kur'an kod njega, da je Kur'an objava od Allaha Uzvišenog Poslaniku, da Kur'an govori o pitanjima koja su se dogodila, da Poslanik (alejhi's-selam) to nije znao, ali ga je Allah obavijestio o tome. Možda je ovo bilo prvi put, a onda da se to dogodilo i drugi put ili više puta da je Poslanik učio Kur'an džinima znajući za njih, da je učio namjerno. Ovo potvrđuje i vijest koja govori o Poslanikovom učenju sure *Er-Rahman*, kako prenosi Tirmizi svojim senedom od Džabira (neka je Allah zadovojan njime) gdje kaže: "Allahov Poslanik (alejhi's-selam) izašao je sa jednom grupom ashaba i proučio im suru *Er-Rahman* od početka do kraja. Oni su šutjeli, a Poslanik im reče: 'Ovu suru sam proučio i džinima i njihov odgovor je bio bolji od vašega. Kad god bi proučio riječi Uzvišenoga: *Pa koju blagodat Gospodara svoga poričete (55/13,16,18, 21, 23,25,28,30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 77)*, oni bi rekli: "Ne negiramo nijednu Tvoju blagodat naš

Gospodaru, niti je poričemo, Tebi pripada svaka hvala." Ovu verziju potvrđuje i kazivanje Ibni Mesuda (Bog bio zadovoljan njime) na koje je ukazano u predgovoru.

Ovo kazivanje koje prenosi ova sura mora da je ono isto koje prenose ajeti iz sure *El-Ahkaf: Kada ti poslasmo nekoliko džinnova da Kur'an slušaju, kada dođoše da ga čuju, oni rekoše: "Pst!" A kad se završi, vratiše se narodu svome da opominju. "O narode naš," govorili su – " mi smo slušali Knjigu koja se poslije Musaa objavljuje, koja potvrđuje da su instinite i one prije nje, i koja ka istini i na pravi put upućuje. O, narode naš, odazovite se Allahovu glasniku i vjerujte u Allaha, On će vam grijehe neke vaše oprostiti i vas od patnje neizdržive zaštititi!" A oni koji se ne odazovu Allahovu glasniku takvi mu na Zemlji neće umaći i mimo Njega neće zaštitnika naći. Oni su u velikoj zabludi* (46/29-32).

Ovi ajeti kao i ova sura obavještavaju najednom i iznenada džine o Kur'anu, iznenada tako da se poremetilo njihovo ponašanje, zatresla se njihova srca, potresli se njihovi osjećaji i odrazio se u njihovom biću jak i žestok utjecaj koji je ispunio njihovo cjelokupno biće i prelio ga pa su oni odjenom krenuli svome narodu, iskupljeni, ispunjeni i preliveni onim što nisu mogli od sebe odbaciti niti su se mogli strpiti a da to ne izliju i ne prenesu na druge ovakvim snažnim stilom koji pulsira, žestinom i podstrekom ozbiljnosti i svečanosti istovremeno. To je stanje koje iznenađuje, prvo, svojim snažnim podstrekom da potresa ljudsko biće i zamuti njegovo držanje, a onda da ga pokrene snažno da prenese sve što je osjetio na duše drugih u zanosu i podstreku, ozbiljno i svečano.

*Mi smo, doista, Kur'an , koji izaziva divljenje slušali* (72/1)

Prvo što ih je oduševilo kod učenja Kur'ana je izazvano *divljenje* jer učenje nije uobičajeno, ono izaziva zbunjenost u srcu. Ovo je osobina Kur'ana da on izaziva takav osjećaj kod onoga ko ga sluša, svjesno i otvorenog srca, čiji su osjećaji izoštreni, ko ima poseban i snažan ukus. Kur'an posjeduje dominirajuću vlast, privlačnost koja snažno savlađuje, jake intonacije koje uzbuđuju osjećaje od kojih podrhtavaju strune srca jako i čudno, zaista. Ovo govori da je ova grupa džina zaista imala snažan osjećaj:

*...koji na pravi put upućuje* (72/2).

Ovo je druga izrazita osobina Kur'ana. Nju su, također, osjetili ovi džini kada su doživjeli ovo svojstvo u svojim srcima, riječ upute koja je nosila široke i jako dalekosežne dokaze, što je osobina Kur'ana koji

upućuje na Pravi Put, ka Istini i pravom smjeru. Medutim, riječ *rušd* (pravi put) ima i drugi odsjen koji stoji iza svega toga. To je odsjen zrelosti, izravnjanja i prave spoznaje Upute, Istine i pravog smjera. To je odsjen lične i dalekosežne spoznaje ovih istina i osobina. Kur'an izgrađuje stabilnost čovjeka pomoću koje on biva upućen ka dobru i pravom smjeru.

Kur'an upućuje na Pravi Put onim što izgrađuje u srcu čovjeka kroz otvaranje srca, izazivanje osjećaja, daje duhovne spoznaje, što povezuje izvor svjetla i upute i čvrsto ide u sklad sa velikim Božanskim zakonima. Kur'an upućuje na Pravi Put svojim priredenim programom za život, on navodi na postupanje u životu kakvog čovječanstvo nije doživjelo u svojoj historiji, ni u jednoj civilizaciji ili sistemu, kakvog nije dostiglo ni kod jedne osobe ili zajednice, srca ili društva ni u pojedinačnoj etici ni u društvenim postupcima:

*i mi smo u nj povjerovali (72/2).*

To je prirodan i sasvim ispravan odgovor kada čovjek čuje učenje Kur'ana, spozna njegovu prirodu i potpadne pod utjecaj njegove činjenice. Kur'an obavještava i o politeistima koji su ga slušali, ali nisu vjerovali, nego su istovremeno pripisivali da je Kur'an od džina i govorili: "To su riječi vračara, pjesnika ili ludaka," a sve su to osobine džina i njihov utjecaj. Međutim, ovi džini ostali su bez daha zbog Kur'ana, opčarani, pali su pod jaki utjecaj Kur'ana, jako osjetljivi da se ne mogu ni savladati zbog potresa koji je snažno zatresao njihovo biće, spoznali su pravu istinu, odazvali joj se oglašavajući je: *i mi smo u nj povjerovali (72/2)* - ne negirajući ono što je dotaklo njihova srca, niti su ostali uporni i tvrdoglavi kao što su bili politeisti:

*i više nikoga nećemo Gospodaru našem ravnim smatrati (72/2).*

To je iskreno, otvoreno i ispravno vjerovanje, nenatrunjeno politeizmom, neobloženo zabludom, nepomiješano sa izmišljotinama. To je vjerovanje koje proističe iz spoznaje Kur'ana, činjenice kojoj Kur'an poziva, činjenice monoteizma – bez pripisivanja Allahu ortaka:

*a On nije - neka uzvišeno bude dostojanstvo Gospodara našeg! - uzeo Sebi ni druge ni djeteta; (72/3)...*

Termin *džedde* upotrijebljen ovdje u Kur'anu znači sreća i dio, a to je moć i položaj. To je uzvišenost i vlast. Sve to proističe iz termina koji odgovara ovom mjestu. Sažeto značenje toga u ovom ajetu je izražavanje

dominacije Allaha Uzvišenoga, označavanje Njegove veličine i uzvišenosti da On nema potrebe da ima suprugu, djecu – sinove ili kćeri.

Arapi su smatrali da su meleki Allahove kćeri, da su rođene iz tazbinstva sa džinima. Džini su demantirali ove izmišljotine i bajke veličajući Allaha i čisteći Ga od ovih prigovora. Oni su se grozili na ovakva poimanja i čudili se da tako nešto može biti. Džini su bili slobodni i mogli su da se ponose ovim izmišljotinama i bajkama vezanim za tazbinstvo da je to bilo moguće. To je bio ogromni udarac za takve zablude i iluzije u poimanjima politeista. Svako poimanje sliči ovim poimanjima, poimanjima onih koji smatraju da Allah Uzvišeni ima dijete u bilo kojoj slici ili formi.

*jedan naš bezumnik je o Allahu laži govorio,* (72/4)

*a mi smo mislili da ni ljudi ni džinnovi o Allahu laži ne govore;* (72/5)...

Od strane džina ispravljeno je ono što su oni čuli od svojih luđaka vezano za pripisivanje Allahu ortaka i tvrdnju da ima suprugu, dijete i ortaka. Ovo su uradili nakon što im je postalo jasno, poslije slušanja Kur'ana, da to nije bilo tačno i ispravno, i onima koji su to govorili, glupacima među njima, to je bilo nešto neobično i nepoznato. Džini objašnjavaju potvrdu ovih glupaka da oni odranije nisu mogli ni pojmiti da bi se iko usudio, bilo čovjek ili džin, da negira Allaha. Oni su to smatrali velikim grijehom i uznemiravali bi se što bi se bilo ko usudio da slaže bilo šta protiv Allaha. A pošto su im rekli ovi glupaci da Allah ima surugu, dijete i ortaka, oni su u to povjerovali jer nisu nikada mogli pojmiti da lažu i izmišljaju protiv Allaha. Ovaj osjećaj ove grupe džinova vezano za odbacivanje ove laži protiv Allaha privolilo ih je da vjeruju. Ovo je istovremeno i dokaz da su njihova srca čista i na Pravom Putu, da je zabluda došla kao rezultat zavođenja i nevinosti, a kada ih je dotakla ova istina, oni su se odmah podigli, spoznali, osjetili i upoznali istinu pa su uzviknuli ovim odjekujućim glasom: *"Mi smo, doista Kur'an, koji izaziva divljenje slušali koji na pravi put upućuje – i mi smo u nj povjerovali i više nikoga nećemo Gospodaru našem ravnim smatrati, a On nije – neka uzišeno bude dostojanstvo Gospodara našeg! – uzeo sebi ni druge ni djeteta"* (72/1-3).

Ovo podizanje i izliv zbog doticaja ove istine važni su zbog buđenja mnogih srca koja su se povinula glavešinama Kurejšijama i njihovim tvrdnjama da Allah ima ortake, suprugu i dijete, zbog utjecaja na ova srca upozorenjem, buđenjem i istraživanjem istine koju Muhammed (alejhi's-selam) prenosi da bi potresao povjerenje onih koji su slijepi i koji vjeruju u priče glupaka ovih glavešina. Spominjanje ove činjenice bio je cilj, a borba

između Kur'ana i Kurejšija, tvrdoglavih griješnika, trajala je dugo. Ovo je bila i jedan u nizu sporog liječenja posljedica paganizma i njegova poimanja u tim srcima od kojih su mnoga bila zavedena i nevina, ali zaveden je vođen iluzijama, neistinama, izmišljotinama i zabludama paganskog rukovodstva:

*i bilo je ljudi koji su pomoć od džinnova tražili, pa su im tako obijest povećali;* (72/6)...

Ovo ukazivanje džina na ono što je bilo poznato u politeizmu poznato je sve do danas u mnogim sredinama, naime da džini imaju vlast na zemlji i nad ljudima, da oni mogu koristiti i naštetiti, da oni vladaju u nekim predjelima zemlje, u morima ili u atmosferi i u drugim izmišljotinama koja su vladala među ljudima koji, kada bi htjeli da prenoće u nekoj palači ili divljoj oblasti, tražili bi utočišta kod gospodara te kotline, drznika njegova naroda, a onda prenoćili i bili sigurni.

Šejtan dominira nad srcima Ādemova potomstva osim onima koji se pridržavaju Allaha koji im je spasitelj. Međutim, onaj koji pribjegne šejtanu, šejtan mu ne može koristiti, on mu je neprijatelj, nego ga može navesti na obijest i naštetiti mu. Ova grupa džina prenosi šta se dešavalo pa kažu: *i bilo je ljudi koji su pomoć od džinova tražili pa smo im tako obijest povećali;* (72/6). Ova obijest je, možda, zabluda, nemir, uzbuđenje koje najednom ščepa srca onih koji se priklone svome neprijatelju, a ne traže zaštitu kod Allaha niti Mu se utječu. Tako im je naređeno počevši od njihova oca Ādema, ne zaboravljajući staro neprijateljstvo koje je bilo između Ādema i Iblisa.

Kada ljudsko srce pribjegne nekome drugom, a ne Allahu, iz želje za kakvom koristi, ili da odbije kakvu štetu, u tom slučaju njega će snaći samo nemir, iznenađenje, smanjenje stabilnosti i smirenosti. Ovo je ta obijest u najgorem obliku, obijest s kojom srca ne osjećaju nikakvu sigurnost niti rahatluk.

Sve osim Allaha, sve je prevrtljivo i nestalno, odlazi, ne traje. Kada se nečije srce veže za nešto što nije Allah, on se klati poput klatna, mijenja se, očekuje nesreću i vazda je uznemiren. On mijenja svoj smjer kad god to prođe za šta je vezao svoju nadu. Samo je Allah Vječit, ne prolazi, Živi, ne umire, Trajni, koji se ne mijenja. Svaki onaj koji se usmjeri prema Allahu, usmjerio se prema onome što je stalno i stabilno, prema onome što ne iščezava niti se mijenja:

*i oni misle, kao što i vi mislite, da Allah nikoga neće oživjeti;* (72/7)...

Oni govore svome narodu o ljudima koji su tražili utočišta među džinima govoreći da su i oni mislili kao što vi sada mislite da Allah neće uputiti nijednog poslanika, međutim, evo ovaj, - on je sada poslan kao poslanik koji prenosi Kur'an koji vodi Pravom Putu; ili su oni mislili da nema proživljenja, da nema obračuna, kao što i vi mislite, pa prema tome, ništa nisu ni uradili za onaj svijet, nego su odbacivali proživljenje i nisu vjerovali u ono što im je obećavao Poslanik (alejhi's-selam) vezano za budući svijet. Oni nisu vjerovali u to ni prije njega.

I jedno i drugo mišljenje ne mogu se primijeniti na ovu činjenicu jer je u tome neznanje i nepoznavanje Allahove mudrosti u stvaranju ljudi. Allah ih je stvorio sa dvojnom spremnošću; spremnost za dobro i zlo, spremnost za uputu i zabludu (kao što znamo iz ove sure da i džinovi uživaju ovu dvojnu prirodu osim onih koji se opredijele za zlo, kao što je Iblis, koji je protjeran iz Allahove milosti zbog svog otvorenog i velikog griješenja i koji je skončao na čistom zlu bez dvojnosti). Zatim je Allahova milost dosudila i predvidjela da se tim ljudima odrede poslanici, da ih mobiliziraju na činjenju dobra i da se spase onoga što je u njihovoj prirodi radi spremnosti da budu upućeni. Otuda nema mjesta vjerovanju da im Allah neće poslati nikoga.

Ovo, ako se ima u vidu značenje upućivanje poslanika, a ako se misli na proživljenje na budućem svijetu - pa i proživljenje je također neminovno jer se obračun ne može kompletirati u životu na ovom svijetu. To je učinjeno iz mudrosti koja je samo Allahu poznata i koja je vezana za usklađivanje Bitka koje Allah zna, a mi ne znamo. Allah je dao proživljenje na budućem svijetu da bi stvorenja upotpunila svoje račune i ostvarila ono za šta su bila spremna u svom prvom životu na ovom svijetu. I ovdje nema mjesta sumnji da niko neće biti proživljen. Ova sumnja protivi se vjerovanju u Allahovu mudrost i kompletnost Allaha Uzvišenog.

Ova grupa džina ispravljaju stavove svojih naroda, a Kur'an to prenosi od njih ispravljajući na taj način zablude i iluzije politeista.

* * *

Džini nastavljaju da kazuju s čim su se sreli i šta su upoznali u vezi s ovim poslanstvom negdje na stranama Kosmosa, negdje na području ovog Bitka, negdje između nebesa i zemlje, da bi oslobodili svoje ruke od svih

pokušaja koji nisu u skladu sa Allahovim htijenjem iznijetim o ovom poslanstvu i da bi ih oslobodili svih tvdnji vezanih za spoznaju nevidenog, nespoznajnog i moći da neko nešto od ovoga posjeduje:

*i mi smo nastojali da nebo dotaknemo i utvrdili smo da je moćnih čuvara i zvijezda padalica puno; (72/8) i sjedjeli smo okolo njega po busijama da bismo što čuli, ali će onaj, ko sada prisluškuje, na zvijezdu padalicu koja vreba naići; (72/9) i mi ne znamo da li se onima na Zemlji želi zlo ili im Gospodar njihov želi dobro; (72/10)...*

Ovo su te činjenicei koje prenosi Kur'an o džinima i njihovom narodu. Činjenice koje govore da su oni pokušavali prije ovog poslanstva da dosegnu više sfere. Možda je ovo bilo u periodu izmedu ovog poslanstva i onog koje je bilo prije ovog poslanstva, a to je poslanstvo Isaa (alejhi's-selam), i da saznaju nešto što kruži među melekima o ovim stvorenjima na zemlji, nešto čime su meleki bili zaduženi da provedu na osnovu Allahovog htijenja i Njegove odredbe, a onda da obavijeste to što su saznali svojim dostojanstvenicima, vračarima i predskazivačima, da bi ovi zaveli ljude sukladno planu Iblisovu putem ovih vračara i predskazivača koji se služe vrlo malo istinom i koji istinu miješaju sa dosta neistine pa to šire među širokim masama u periodu izmedu dvaju poslanstava dok je Zemlja bez poslanika. Međutim, kako je i na kakav način to bilo o tome se nama ništa ne govori. Prema tome, nema ni potrebe to kazivati. Ovo je sažetak te činjenice i njen sadržaj.

Ova grupa džina kaže: da saznati šta se dešava na nebu nije moguće. Kada su oni ovaj put pokušali to saznati i dotaći nebesa, primijetili su da je put čuvala jaka straža koja ih je gadala užarenim strijelama. Strijele su bacane na njih i ubile bi onoga ko se bio usmjerio prema njima. Džini govore da oni ništa ne znaju o nespoznajnom i sudbini ljudi: *...i mi ne znamo da li se onim na Zemlji želi zlo ili im Gospodar njihov želi dobro* (72/10). Ova tajna i nespoznajno povjerena je Allahovu znanju. Nju ne zna niko osim Njega. Medutim, mi ne znamo šta je Allah odredio Svojim robovima na zemlji, da li im je odredio da ih snade zlo dok su prepušteni zabludi, ili im je odredio Pravi Put, a to je Uputa, koja stoji nasuprot zla. Uputa je dobro i njezina posljedica je također dobra.

Ako je izvor to za koga čarobnjaci kažu da se napajaju iz njega saznanjem o nepoznatom i neviđenom, to potvrđuje da čarobnjaci ne znaju o tome ništa, da je prekinuta svaka riječ i obesnažena svaka tvrdnja. Djelo čarobnjaka i predkazivača prestaje, a nespoznajno i neviđeno pripada samo Allahu. Niko se ne može usuditi da kaže da to zna niti da to predvidi.

Kur'an najavljuje oslobođenje ljudskog uma svih zabluda i tvrdnji poput ovih, oglašava i najavljuje Pravi Put čovječanstvu od tog vremena i oslobađa čovječanstvo od izmišljotina i bajki.

Gdje se desila ova straža? Ko su oni? Kako su gađani šejtani užarenim strijelama? Ništa od ovoga nam nije rekao Kur'an niti nam hadis prenosi bilo šta o tome. Mi nemamo drugog izvora do ova dva iz kojih crpimo ponešto iz okvira ovih nepoznanica, a da je Allah vidio da u objašnjenju tih nepoznanica ima bilo kakve koristi ljudima, On bi to otkrio, a pošto nema, onda bi svi naši pokušaji u ovom smislu bili bespotrebni i uzaludni. To nam ne bi ništa doprinijelo u životu niti našem plodonosnom znanju.

Nema potrebe ni suprotstavljati se niti raspravljati o ovim užarenim strijelama. I to se odvija sukladno kosmičkom sistemu, prije proživljenja i poslije proživljenja, sukladno zakonu kojeg astronomi pokušavaju objasniti teorijama koje mogu biti pogrešne, a neke i ispravne. Čak i kad bi se pretpostavilo da su te teorije ispravne, ni tada to ne bi spadalo u našu temu, niti bi sprječavalo da šejtan bude gađan ovim užarenim strijelama kada budu bačene, da ove strijele pogode ili ne pogode, sukladno Allahovu htijenju na kome je i satkan zakon.

Međutim, oni koji vide da je to samo predstava i poimanje Allahove zaštite Kur'ana od bilo kakve neistine i da se to ne može prihvatiti tako formalno. Uzrok takvom njihovom shvatanju je da oni pristupaju Kur'anu sa predodređenim poimanjima u njihovim umovima koje su pronašli u drugim izvorima, a ne u Kur'anu, zatim što oni pokušavaju da objasne Kur'an sukladno tim predhodno ustaljenim poimanjima u njihovim umovima stečenim ranije, zatim što oni misle da meleki predstavljaju moć dobra i pokornosti, a šejtani moć zla i griješenja, a gađanje strijelama predstavlja nešto što čuva i štiti, itd., jer u njihovim ranijim stavovima i odlukama, prije nego što su se suočili sa Kur'anom, nije moguće da ovi takozvani meleki, šejtani i džini, postoje otjelovljeni na ovaj način, da imaju ovakve vidljive kretnje i stvarne utjecaje.

Odakle su izvukli ovakav zaključak, odakle su donijeli ovakav sud koji se protivi tekstovima Kur'ana i hadisa?

Najbolji metod u shvatanju Kur'ana i njegova komentara, a i u islamskom poimanju i formiranju jeste da čovjek izbaci iz svog uma svako ranije poimanje i da se Kur'an susreće bez pojmovnih stavova, racionalnih ili osjetelnih, ranije stečenih, da gradi sve svoje odluke kategorički na

Kur'anu i hadisu o činjenicama ovog Bitka, zatim da se Kur'an i hadis ne mogu porediti sa nečim što nije Kur'an niti se išta može negirati što Kur'an potvrđuje. Ništa se ne može potvrditi što Kur'an odbacuje i za šta kaže da je neistina. Za sve što nije potvrđeno i negirano u Kur'anu čovjek može reći da je to ono na što ga upućuje i njegov razum i njegovo iskustvo.

U svakom slučaju, mi ovo govorimo za one koji vjeruju u Kur'an, a oni i pored toga interpretiraju ove tekstove Kur'ana da bi se suglasili sa ranijim stavovima u njihovim umovima, sa ranijim poimanjima pošto i činjenice Bitka trebaju biti u skladu s tim. [28]

Oni koji ne vjeruju u ovaj Kur'an nepromišljeno negiraju ova poimanja samo zbog toga što nauka o tome nije otkrila ništa. Oni su zaista smiješni, jer nauka ne zna tajne postojećih manifestacija pred njima koje oni koriste u svom iskustvu, pa ipak se ne negira da to postoji. Pored toga, i pravi mislioci, ili većina njih, vjeruju u nepoznato kao i vjernici ili, u najmanju ruku, oni ne negiraju ono što ne znaju, jer su se na osnovu svog iskustva i putem nauke našli pred nepoznanicama koje su pred njima a za koje su računali da su ih otkrili svojim znanjem. Iz velike naučne i plemenite skromnosti tu se ne primjećuje nikakva tvrdnja niti pečat nasrtaja na nepoznato kao što to čine umišljeni naučnici i mislioci koji negiraju činjenicu vjere i nepoznatog.

Kosmos oko nas je pun tajni, nastanjen duhovima, nagomilan moćima, a ova sura iz Kur'ana, kao i druge, nudi nam neke činjenice o ovom Bitku koje definiraju zdanje istinitog poimanja, istinitog Bitka, istinitost moći duhova i živoga u ovom Bitku, živoga koje se čuje oko nas i sarađuje sa nama u životu. Ovakvo poimanje karakteriše muslimana i stavlja ga negdje na sredinu između iluzija i izmišljotina, između neprijateljstva i napada. Izvor ovakvog poimanja je Kur'an i hadis, i na njih se oslanja musliman u poimanju i objašnjenju.

Tamo postoji široko područje za ljudski um određen za istraživanje horizonata nepoznatoga. Islam pokreće ljudski um na ovo, ali iza ovog određenog područja stoji i ono što ljudski um nije spreman da istražuje, jer on nema potrebe da to istražuje, nema potrebe za tim u zastupništvu na zemlji niti ima ovlasti za to, nema ni svrhe koja bi ga potpomagala jer to nije njegov posao, ne ulazi u okvire njegove kompetencije. Određena količina

---

[28] Ja nisam siguran da sve ono što je ranije dato u mojim knjigama i ranijim džuzovima ovog *Zilala*, da je sve u skladu s ovim i molim Boga da to saznam i donesem u sledećem izdanju, ako me Bog poživi, sve što ovdje iznosim sve je to iz istinitog moga vjerovanja u uputu Allahovu.

spoznaje čovjeku iz te oblasti je da spozna svoje mjesto u Kosmosu u odnosu na ono što ga okružuje i one koji ga okružuju. Uzvišeni Allah je uzeo na Sebe da će mu objasniti jer je to veće od snage čovjeka i njegove moći koja ulazi u okvir te snage. Između ostaloga, tu do izražaja dolazi ova posebna nepoznanica vezana za meleke, šejtane, duhove, nastanak i sudbinu.

Što se tiče onih koji su upućeni zahvaljujući Allahovoj Uputi, oni su se zadržali kod ovih pitanja na granici koju im je Allah otkrio u Svojoj Knjizi i preko jezika Svoga Poslanika. Na osnovu toga oni su došli do svijesti o veličini Stvoritelja, Njegovoj mudrosti u stvaranju, o položaju čovjeka na zemlji među ovim svjetovima i duhovima; oni su svoju racionalnu moć uložili na otkrivanju i znanju datom za razum u granicama Zemlje i nebeskih tijela oko nje onoliko koliko im je omogućeno. Oni su se predali onome što su saznali kroz rad proizvodnju i kultiviranje zemlje i vršenje zastupništva na njoj, zahvaljujući Uputi od Allaha. Oni koji idu prema Njemu, uzdižu se tamo gdje su pozvani da se uzdignu.

Međutim, oni koji nisu upućeni Allahovom Uputom podijelili su se na dvije velike grupe.

Prva grupa se bori svojim ograničenim razumom da spozna nespoznajne činjenice bez objavljenih Knjiga. Među ove spadaju filozofi koji su pokušali objasniti ovaj Bitak i njegove veze, te su posrtali poput djece koja se penju na visoko brdo čijoj visini nema kraja, pokušavaju da riješe zagonetku ovog Bitka a ne znaju još ni abecedu. Takvi su imali smiješne pojmove, a to su veliki filozofi, smiješni uistinu kada ih čovjek uporedi sa jasnim, ispravnim i lijepim poimanjem kojeg gradi Kur'an, smiješni zbog svog posrtanja, zbog svog razilaženja, smiješni zbog svog potresa i mizerije u odnosu na veličinu Kosmosa kojeg oni objašnjavaju. Od ovoga nisu izuzeti ni veliki grčki filozofi ni filozofi muslimani koji su ih oponašali u svom misaonom programu, pa ni filozofi modernog doba kada se njihovo poimanje uporedi sa pogledima islama na Bitak.[29]

Ovo je jedna grupa, a druga grupa očajava. Ona misli da je uzaludno tragati za ovom spoznajom, pa je odstupila i ograničila svoj trud na pokusno i praktičnu znanost, napuštajući stranu nepoznatog; oni nemaju puta za to, nisu upućeni Allahovom Uputom kako da spoznaju Allaha. Ova grupa bila je na vrhuncu svoga pregonjenja u vrijeme 18. i 19. stoljeća, ali

29 Izvod iz djela *Fikret'u-l-islam ani'l-keuni ve'l-hajati ve'l- insani* koje autor namjerava uskoro izdati

ona je od početka ovog stoljeća uspjela da nadmaši naučno oholo zavođenje, tj. da im materija izmiče i pretvara se u zrake *"nepoznate sadržine"* skoro nepoznatim zakonom.

Islam je ostao čvrst na stijeni uvjerenja. On dopušta čovjeku da spozna nepoznato onoliko koliko ima u tome koristi da pomoću racionalne moći kojom raspolaže radi u oblasti zastupništva na zemlji, da ljudskom razumu pripremi područje na kome može djelovati sa sigurnošću, da ga time uputi predmetu koji je bolji od nepoznatog i poznatog.

* * *

Poslije ovoga džini prelaze na opisivanje svoje situacije i svog položaja u odnosu na Allahovu Uputu, iz čega razumijemo da je njihova priroda dvojaka kao i priroda čovjeka, da su i oni spremni za uputu i zabludu. Ova grupa nam govori o svom vjerovanju u Gospodara u koga su već vjerovali, govori o njihovom sudu, o posljedicama onoga ko bude na Pravom Putu i onoga ko bude bio zalutao.

*a među nama ima i dobrih i onih koji to nisu, ima nas vrsta različitih;* (72/11) *i mi znamo da ne možemo Allahu na Zemlji umaći i da od Njega ne možemo pobjeći;* (72/12) *i mi smo, čim smo Kur'an čuli, u nj povjerovali; a ko u Gospodara svoga vjeruje, ni štete ni nepravde ne treba da se boji;* (72/13)*i ima nas muslimana, a ima nas zalutalih; oni koji islam prihvate pravi put su izabrali,* (72/14)*a nevjernici će u džehennemu gorivo biti"* (72/15)

Ovaj izvještaj džina da među njima ima i dobrih i loših, ima muslimana, a ima i zalutalih, govori o dvojnosti njihove prirode o njihovoj spremnosti da čine dobro a i zlo, kao što je slučaj i sa čovjekom, osim onoga ko se opredijelio da čini zlo, kao što su Iblis i njemu slični. Ovaj izvještaj je od velike važnosti vezan za ispravak našeg općeg poimanja o ovom stvorenju. Među nama preovlađuje mišljenje, čak i kod studioznih istraživača, da džini predstavljaju zlo i da se njihova priroda specijalizirala za to, da je i sam čovjek među stvorenjima dvojake prirode. Ovakav sud proističe iz ranijih saznanja o našim poimanjima vezanim za činjenice ovog Bitka kao što smo rekli. Sada je došlo vrijeme da revidiramo takvo gledište na osnovu ispravnih kur'anskih stavova.

Ova grupa džina kaže: *a među nama ima i dobrih i onih koji to nisu* (72/11). Ova grupa opisuje svoje stanje općenito pa kaže: *ima nas vrsta*

*različitih (72/11)* - tj. svaki od nas ima svoj odvojeni, određeni pravac koji se odvaja od pravca druge grupe.

Zatim ova grupa objašnjava i svoje posebno vjerovanje nakon što su ga prihvatili:

*i mi znamo da ne možemo Allahu na Zemlji umaći i da od Njega ne možemo pobjeći; (72/12).*

Oni znaju da Allahova moć dominira njima na zemlji, znaju da su nesposobni da izmaknu vlasti Allaha Uzvišenoga, da izmigolje iz Njegove pesnice i odvoje se od Njegove moći. Prema tome, oni se ne mogu osoboditi Allahove moći na zemlji niti mogu izbjeći Njegovoj ruci jer predstavljaju slabašnog roba pred Gospodarom, slabašno stvorenje pred Stvoriteljem i pred sviješću o dominaciji Moćnog, Pobjedonosnog Allaha.

Ovo su ti džini od kojih ljudi traže utočišta. To su oni od kojih ljudi traže pomoć kada su u nevolji. Ovo su oni za koje politeisti kažu da Uzvišeni Allah ima srodstvo sa njima, ovo su oni koji priznaju svoju nemoć a Allahovu moć, priznaju svoju slabost a Allahovu snagu, priznaju svoju razbijenost, a Allahu pobjedu. Ovo su oni koji - ne samo kod svog naroda nego i kod politeista - ispravljaju činjenicu jedne pobjednosne moći koja vlada ovim Kosmosom i svime što je na njemu.

Ova grupa džina opisuje i svoju situaciju kada su čuli Uputu koju su još ranije prihvatili. Oni to ovdje ponavljaju u povodu kazivanja o svojim grupama i svojim skupinama prema islamu:

*I mi smo, čim smo Kur'an čuli, u nj povjerovali (72/13).*

Povjerovali su isto kao što treba da povjeruje svaki onaj koji treba da čuje Uputu. Oni su čuli Kur'an, ali ga oni nazivaju uputom kao što to Kur'an u suštini i jeste. Potom oni iskazuju svoje pouzdanje u svoga Gospodara. To je pouzdanje vjernika u svoga Gospodara:

*A ko u Gospodara svoga vjeruje, ni štete ni nepravde ne treba da se boji (72/13).*

To je povjerenje čovjeka u Allahovu pravdu i Njegovu moć, zatim u prirodu i činjenicu vjerovanja. Uzvišeni Allah je pravedan, neće oštetiti pravo vjernika, neće mu nepravdu učiniti time što bi mu tražio da uradi što je izvan njegove moći. Uzvišeni Allah je moćan. On će štititi svoga roba vjernika od svake štete, a to je umanjenje ostvarenja prava općenito. On će štititi vjernika i od svake nepravde, a to je da vjernik ulaže trud i poteškoću

iznad svoje moći. Ko je taj koji može da našteti vjerniku ili učini nepravdu ako je taj vjernik u Allahovoj zaštiti? Katkad se dogodi da vjernik bude lišen nekih ponuda života na ovom svijetu, međutim, to nije šteta jer nadoknada za ono što je vjernik bio lišen onemogućava da mu se nanese nepravda. Katkad vjernika može zadesiti i nesreća prouzrokovana nekom moći na zemlji, međutim, to nije nepravda jer vjernikov Gospodar zna koliko bola vjernik može izdržati, koliko može da to iskoristi i uzdigne se time. Spona vjernika sa njegovim Gospodarom olakšava mu poteškoće i priprema ga za dobro na ovom i onom svijetu.

Vjernik je onda siguran da neće biti oštećen niti da će mu se učiniti neka nepravda: *Ni štete ni nepravde ne treba da se boji (72/13)*. Ova sigurnost rađa smirenost i rahatluk cijelo vrijeme dok je vjernik živ. On ne živi u nemiru niti osjeća bol čak i kad ga pogodi nesreća. On nije nestabilan niti je zaplašen, ne zatvara na sebi prozore nego smatra da je ta nesreća iskušenje od strane njegova Gospodara pa treba da se strpi i da za to bude nagrađen. On se nada Allahovoj razgali i nagradi. I u jednom i u drugom slučaju on se ne plaši da će biti oštećen ili da će mu biti učinjena neka nepravda. On nije pretrpio nikakvu štetu niti nepravdu.

Ova vjernička grupa džina istinito predočava ovu svijetlu istinu.

Zatim iznose svoje poimanje o uputi i zabludi, o nagradi za uputu i kazni za zabludu:

*i ima nas muslimana, a ima nas zalutalih; oni koji islam prihvate pravi put su izabrali, (72/14) a nevjernici će u džehennemu gorivo biti" (72/15).*

Zalutali su oni koji čine nepravdu, oni koji su odlutali od pravde i dobra. Njih je ova grupa džina uračunala u grupu nasuprot muslimanima. U tome je ugodna naznaka jasnog smisla jer je musliman pravedan, dobar, a nasuprot njega stoji zalutali, onaj koji čini nepravdu i smutnju.

*Oni koji islam prihvate pravi put su izabrali (72/14)* - ovaj način izražavanja *izabrali* govori da su upućeni prihvatili islam, čije je detaljnije značenje donijeto u izboru Pravog Puta i upućivanju, a to je protiv nasilja i zablude. Izabrati put znači Pravi Put i to izabrati ga svjesno i namjerno poslije jasnog objašnjenja. Ovaj izbor pravog puta nije nasumice niti bez spoznaje. To znači da su ovi džini stvarno došli do ispravnog saznanja kad su odabrali islam. To je precizni i pravi smisao.

*A nevjernici će u džehennemu gorivo biti (72/15)* - tj. njima je presuđeno i završit će u Džehennemu kao gorivo. Iz njih će plamen izbijati i

povećavati svoje buktanje, isto kao što plamti vatra kada se podloži drvetom.

Ovo ukazuje da će i džini biti kažnjavani vatrom, a razumije se i da će i uživati u Džennetu. Ovako govori kur'anski tekst, a to je onaj izvor na čemu mi gradimo naše poimanje. Poslije ovoga nema niko pravo da kaže nešto oslanjajući se u svom poimanju na nešto drugo, a ne na Kur'an. Nema prava da govori o džinima, prirodi vatre ili prirodi Dženneta. Ono što kaže Allah bit će - bez ikakvog spora.

Sve ono što se primjenjuje na džine, a što su oni objasnili svome narodu primjenjuje se i na ljude. To im jasno govori Objava preko jezika njihova Poslanika.

* * *

Objava dovdje govori o džinima, njihovim riječima o samim njima, a onda prelazi na sažetak njihovih riječi šta je Allah uradio sa onima koji su ustrajali na putu prema Njemu, spominjući smisao, a ne termine:

*A da se pravog puta drže, Mi bismo ih vodom obilnom pojili, (72/16) da bismo ih time na kušnju stavili; a onoga ko neće da se Gospodaru svome klanja On će u patnju tešku uvesti (72/17).*

Uzvišeni Allah kaže da su riječi džina bile o nama čiji bi sadržaj bio: da ljudi kad bi ustrajali na Pravom Putu ili da oni koji odstupaju, kad bi bili na Pravom Putu, Mi bismo ih napojili obilato vodom, obilato izlili nagradu na njih i blagostanje *da bismo ih time na kušnju stavili (72/17)* - da bismo ih provjerili da li su zahvalni ili ne vjeruju.

Ovo odstupanje od kazivanja džina na prenošenje sadržaja njihovih riječi na ovaj način daje više značenja da bi se potvrdile vijesti o njima i obećanja Uzvišenog Allaha. Ovakvi obrtaji su brojni u kur'anskom stilu za oživljavanje značenja, pojačavanja i skretanja upozorenja na to.

Ovaj obrt sadrži nekoliko činjenica, ulazi u formiranje vjerovanja jednog vjernika, njegovo poimanje o toku događaja i njihova povezivanja.

Prva činjenica: to je povezivanje između ustrajnosti naroda i društava na jedinstvenom putu koji spaja sa Allahom, i između davanju obilatog blagostanja i uzroka za to, a prvi uzrok obilatog blagostanja je obilnost

vode i napajanje vodom. Život se stalno odvija na dovođenju vode svugdje na zemlji. Blagostanje prati ovu blagodarnost čak i u našem stoljeću u kome je došlo do naglog razvoja industrije gdje poljoprivreda nije jedini izvor opskrbi i blagostanju, nego voda čija je velika važnost od životne važnosti.

Ovo povezivanje između ustrajnosti na Pravom Putu i blagodati življenja na zemlji je stalna činjenica. Arapi su svojevremeno, živeći u utrobi pustinje, živjeli veoma teško, a kada su krenuli na Pravi Put i ustrajali na njemu, zemlja im se preporodila, napojila se obiljem vode, izlilo se obilje opskrbe, a onda su se oni ponovo odvojili od tog puta i ponovo su im oduzeta ta dobra. Oni još tegobno i teško žive. Tako će ostati sve dok se ne vrate na Pravi Put, kada bi im se ostvarilo Allahovo obećanje.

Ako negdje postoje neki narodi koji ne istrajavaju na Allahovu Putu, a i pored toga žive u obilju i bogatstvu, ipak je to društvo kažnjeno drugim nevoljama u životu, sigurnosti, vrijednosti ili plemenitosti oduzeto je od tog bogatstva i obilja smisao udobnosti, ukotvilo se u taj život prokletstvo i pesimizam u humanost čovjeka, u njegovu etiku, plemenitost, sigurnost i smirenost (kao što je iznijeto u suri Nūh).

Druga činjenica koja proističe iz teksta ovog ajeta govori da je i blagostanje jedna vrsta Allahova iskušenja ljudi i neka vrsta kušnje: *Mi vas stavljamo na kušnju i u zlu i u dobru* (21/35). Strpljenje u momentima blagostanja i ustrajnosti na zahvalnosti pri tome i činjenju dobra u blagostanju teže je i rjeđe nego strpljenje u momentima teškoće. Ovo je upravo suprotno od onoga što čovjeku na prvi pogled izgleda. Brojni ljudi uspijevaju da se strpe u teškoći i izdrže zahvaljujući sabranosti svijesti i otpornosti koja je u njima, zahvaljujući zahvali Allahu, pribjegavanju Njemu i traženju pomoći od Njega u momentima kada iščeznu svi oslonci u toj nevolji i kada preostaje samo Njegova zaštita. Međutim, u momentima blagostanja čovjek zaboravlja i zabavlja se, opusti se, elementi otpora u njemu zamru tako da se stvara prilika za zavođenje u tom uživanju i prepuštanje šejtanu.

Iskušenje u blagodatima, doista, traži osjetnu i stalnu budnost koja bi sprečavala da ne dođe do smutnje jer blagodat u bogatstvu i opskrbi veoma često vodi čovjeka ka oholosti i smanjenju zahvale Allahu, ka trošenju i razbacivanju ili je čak takvo stanje popraćeno i škrtarenjem. Prekomjerno trošenje i škrtarenje su nesreća za čovjeka i život u cjelini. Brojne su blagodati i moći koje vode smutnji a koja se ispoljava u oholosti i smanjenju zahvale, nasilju i nepravdi, suprotstavljanju istini i nanošenju

štete ljudima, a često vodi i napadu na Allahove svetosti. Blagodati ljepote su također brojne i one vode ka smutnji koja se ispoljava u oholosti, lutanju i kolebanju, padanju u grijeh i nasilje. Blagodati oštroumnosti su također brojne koje katkad vode ka smutnji, zavođenju i omalovažavanju drugih u vrednovanju i odmjeravanju. Skoro nijedna blagodat nije bez smutnje osim u slučaju oslanjanja na Allaha i zahvale Njemu. Jedino On može čovjeka sačuvati od grijeha.

Treća činjenica je odvajanje od zahvale Allahu i sjećanje na Njega. S njom se katkad završava smutnja iskušenjem u blagodati. Ovo vodi ka Allahovoj kazni. U tekstu se govori o vrsti te kazne: *On će u patnju tešku uvesti* (72/17). Ovo dalje govori o teškoći na koju je čovjek nailazio od vremena kad se počeo penjati i uzdizati na uzbrdici i nailaziti na teškoće u tom uzdizanju sve više što se više penjao. Kur'an simbolično govori o teškoći nazivajući je *tes'id* (penjanje, uzdizanje). Na drugom mjestu je to izrazio: *Onome koga Allah želi da uputi - On srce njegovo prema islamu raspoloži, a onome koga želi da u zabludi ostavi – On srce njegovo stegne i umornim učini kao kad čini napor da na nebo uzleti* (6/125). A na drugom mjestu kaže: *naprtiću Ja njemu teškoće* (74/17). To je poznata materijalna činjenica. Poređenje je sasvim jasno između smutnje u blagostanju i između teške kazne u slučaju grijeha.

* * *

Treći ajet u kontekstu dozvoljava da to budu prenijete riječi džina, a dozvoljeno je da budu prenijete direktno i riječi Uzvišenog Allaha, a u njemu stoji:

*Džamije su Allaha radi, i ne molite se, pored Allaha, nikome* (72/18).

I u jednom i u drugom slučaju očituje se da su sedžde ili mjesto gdje se čine sedžde, džamije, samo radi Allaha. Kroz to se očituje iskreni monoteizam i odbacuje se svaki odsjen činjenja sedžde bilo kome, bilo kakvoj vrijednosti ili nečemu što se može uzeti u obzir. To je posebni ambijent u kome se čovjek klanja samo Allahu. Upućivanje molbe nekom drugom, a ne Allahu, značilo bi klanjanje drugome, značilo bi traženje utočišta kod drugoga, a ne kod Allaha, značilo bi iskreno predavanje nekom drugom ne Allahu.

Ako su ovo riječi džina, tada bi one potvrđivale njihov raniji stav: *"I više nikoga nećemo Gospodaru našem ravnim smatrati"* (72/2) na posebnom mjestu, a to je mjesto ibadeta i činjenja sedžde. Ako su to direktno prenijete Allahove riječi onda su one upućene u povodu riječi džina i njihovog izražavanja monoteizma, vjerovanja samo u njihova Gospodara, onda je to došlo i upotrijebljeno na svom mjestu i na kur'anski način.

Isti je slučaj i sa slijedećim ajetom:

*A kad je Allahov rob ustao da mu se pomoli, oni su se u gomilama oko njega tiskati stali* (72/19).

Tj. sabirali se i u grupe zbijali oko njega kada je dotični ustao da klanja i moli se svome Gospodaru. Klanjanje je ovdje upotrijebljeno u općem smislu – moljenje.

Ako je taj ajet bio govor džina, to znači da on ukazuje šta oni govore o politeistima Arapima koji su se okupljali u grupe oko Resulullaha (alejhi's-selam) dok je on klanjao ili učio Kur'an, kao što stoji u suri *El-Mearidž*: *Zašto se nevjernici prema tebi žure, s desna i s lijeva u gomilama?!* (70/36)- žure se da bi osluhnuli, zbunjeni i začuđeni, ili se oni okupljaju zbog eha njegovog mučenja, a onda ga Allah zaštiti od njih, kao što se desilo bezbroj puta, a ove riječi džina bile bi izraz njihovog čuđenja zbog postupka ovih politeista.

Ako je to Allahovo direktno izvješće, onda bi te riječi označavale stanje ove grupe džina koji su se kada su čuli Kur'an "čudesni" našli zbunjeni pa su se okupili zbog Poslanika (alejhi's-selam), nabijeni jedan pored drugoga, poput vunenog ogrtača (libade) sačinjene od gusto nabijene dlake. Možda je ovo nešto najbliže što označava ovaj ajet radi njegova usklađivanja sa čuđenjem, zbunjenošću i strahom izraženim odmah, na prvi moment, u svim riječima džina, a Bog najbolje zna.

* * *

Kada Kur'an na ovom mjestu završava sa kazivanjem o riječima džina i o ovom slučaju koji ih je potpuno iznenadio, potresao njihove osjećaje i skrenuo pažnju na nebesa, Zemlju, meleke i zvijezde da su preokupirane ovim pitanjem, i skrenuo pažnju na djela koja se dešavaju u

harmoniji cijelog ovog Kosmosa, na ozbiljnost koju on sadrži i zakone koji ga prate.

Kada je završio sa svim ovim, Kur'an upućuje riječi Vjerovjesniku (alejhi's-selam) ozbiljnom, strogom i odlučnom intonacijom u skladu sa ovim saopćenjem. Upozorava Poslanika (alejhi's-selam) da ostavi sve drugo poslije ovog saopćenja, da ostavi sve druge tvrdnje o nespoznajnom ili onome što je u moći ljudi i čime raspolažu, da sve to ostavi u atmosferi gdje dolazi do oslobođenja od tuge i potištenosti sukladno njezinoj ozbiljnosti i odlučnosti:

*Reci: "Ja se samo Gospodaru svome klanjam i nikoga Njemu ravnim ne smatram"* (72/20). *Reci: "Ja nisam u stanju da od vas kakvu štetu otklonim niti da nekom od vas neku korist pribavim"* (72/21). *Reci: "Mene niko od Allahove kazne ne može u zaštitu uzeti; samo u Njega ja mogu utočište naći* (72/22) *samo mogu da oglasim ono što je od Allaha i poslanice Njegove." A onoga koji Allahu i Poslaniku Njegovu ne bude poslušan sigurno čeka vatra džehennemska; u njoj će vječno i zauvijek ostati* (72/23). *I kad oni dožive ono čime im se prijeti, saznaće ko je slabiji i brojem manji* (72/24). *Reci: "Ja ne znam da li će uskoro biti ono čime vam se prijeti ili je Gospodar moj odredio da će to poslije dugo vremena biti,* (72/25) *On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome,* (72/26) *osim onome koga On za poslanika odabere; zato On i ispred njega i iza njega postavlja one koji će ga čuvati* (72/27) *da bi pokazao da su poslanice Gospodara svoga dostavili, On u tančine zna ono što je u njih, On zna broj svega što postoji* (72/28).

Reci, Muhammede, ljudima: *"Ja se samo Gospodaru svome klanjam i nikoga Njemu ravnim ne smatram"* (72/20). Ovo obavještenje dolazi nakon što su džini prenijeli svome narodu riječi: *I više nikoga nećemo Gospodaru našem ravnim smatrati* (72/2) - tako da ovaj oglas u sebi sadrži i želju i intonaciju, a to su riječi ljudi i džina na čijoj osnovi se oni prepoznaju. Svaki onaj koji odstupi od toga - kao što su politeisti učinili - on odstupa i od ta dva svijeta.

* * *

*Reci: "Ja nisam u stanju da od vas kakvu štetu otklonim niti da nekom od vas neku korist pribavim,"* (72/21)- ovo je naređeno Poslaniku (alejhi's-selam), da nema prava na to. Naređuje mu se da digne ruke od tvrdnje da

ima bilo šta što je iz oblasti kompentencije samo Allaha, Kome se on klanja ne pripisujući Mu nikoga za ortaka. Allah je sam taj koji gospodari i štetom i dobrom, koji daje naknadu ili korist, a to je Uputa, kao što je navedeno u riječima džina nešto ranije a koje glase: *"I mi ne znamo da li se onima na Zemlji želi zlo, ili im Gospodar njihov želi dobro"* (72/10). Ove su dvije misli potpuno u skladu sa njihovim smjerom i približnim njihovim izrazima. To je namjerna podudarnost u ovom kazivanju i pogovoru na kazivanje. Ova pojava je veoma česta u kur'anskom stilu.

Ovim i tim lišavaju se džini prava, a to je sličnost u procjeni koristi i štete, a toga se lišava i Vjerovjesnik (alejhi's-selam). Osamostaljuje se ovim pravom samo Božanska ličnost, ustaljuje se vjerničko poimanje na potpunom, otvorenom i jasnom lišavanju tih prava:

*Reci: "Mene niko od Allahove kazne ne može u zaštitu uzeti; samo u Njega ja mogu utočište naći,* (72/22) *samo mogu da oglasim ono što je od Allaha i poslanice Njegove." A onoga koji Allahu i Poslaniku Njegovu ne bude poslušan sigurno čeka vatra džehennemska; u njoj će vječno i zauvijek ostati* (72/23).

Ovo su stravične riječi koje srce ispunjavaju sa ozbiljnošću ove naredbe, naredbe poslanstva i poziva Poslaniku. Njemu se naređuje da oglasi ovu veliku Istinu: *Mene niko od Allahove kazne ne može u zaštitu uzeti;* (72/22) - samo u Njega ja mogu utočište ili zaštitu naći, ali sa prenošenjem ove naredbe i izvršenjem ovog povjerenja. To bi bilo jedino sklonište. To je zagarntirana nagrada. Ta naredba nije moja naredba. Ja nemam ništa drugo nego samo da prenesem ovu naredbu. Ja ne mogu izbjeći, a da to ne saopćim. To Allah traži od mene jer me niko drugi od Njega neće moći uzeti u zaštitu niti ću moći pronaći sklonište u kome ću biti zaštićen ako ne prenesem i ne izvršim ovo poslanstvo.

O, kakva strahota! O, kakav strah! O, kakva ozbiljnost!

To nije nešto dobrovoljno što mogao izvršavati nosilac ovog Poziva, nego je to zaduženje, odlučno i strogo zaduženje koga čovjek ne može izbjeći a da ga ne izvrši jer Allah stoji iza toga.

To nije lično uživanje kod nošenja ove Upute i dobra ljudima, nego je to uzvišena naredba koju čovjek ne može izbjeći niti se u tome kolebati.

Ovako se objašnjava i definira pitanje ovog poziva. Poziv je zaduženje i obaveza iza kojih stoji strah, ozbiljnost, Uzvišeni i Svevišnji:

*A onoga koji Allahu i Poslaniku Njegovu ne bude poslušan sigurno čeka vatra džehennemska; u njoj će vječno i zauvijek ostati. I kad oni dožive ono čime im se prijeti, saznaće ko je slabiji i brojem manji* (72/23-24).

To je očita prijetnja i odnosi se na onoga kome se prenosi ova naredba, a onda, nakon što mu je skrenuta pažnja na krajnju ozbiljnost kod zaduživanja ovim saopćenjem, on pogriješi.

Ako politeisti pribjegavaju moći i brojnosti i mjere svoju moć sa moći Muhammeda (alejhi's-selam) i malobrojnim vjernicima s njim, onda će oni znati kada vide ono što im je obećano, bilo na ovom ili budućem svijetu, vidjet će i: *saznaće ko je slabiji i brojem manji* (72/24)- koja je od ove dvije grupe slabija, napuštenija, manja i mizernija.

Vraćajući se na riječi džina, nalazimo ih da kažu: *I mi znamo da ne možemo Allahu na Zemlji umaći i da od Njega ne možemo pobjeći* (72/12), a onda nalazimo i pogovor na ovo kazivanje koji je potpuno u skladu sa kazivanjem, nalazimo da je ovo kazivanje pripremljeno za ovaj pogovor koji dolazi u svoje vrijeme i u naznačenom roku.

* * *

Potom se naređuje Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da se liši i otrese svoje ruke svega što je neviđeno i nespoznajno:

*Reci: "Ja ne znam da li će uskoro biti ono čime vam se prijeti ili je Gospodar moj odredio da će to poslije dugo vremena biti,* (72/25)...

Ovaj Poziv nije njegovo djelo. On u tome nema ništa osim da ga prenese izvršavajući zaduženje. On ne može naći sklonište i područje sigurnosti kojeg bi mogao pronaći i do kojeg bi mogao doći bez saopćenja i izvršenja obaveze. Sve što je njima obećano zbog griješenja i laži to je također Allahova naredba, Poslanik (alejhi's-selam) nema nikakve moći u tome. On ne zna ni kada će se to dogoditi. On ne zna da li će to biti uskoro ili kasnije. Allah daje rok tome, da li da ta kazna bude na ovom ili budućem svijetu. Sve je to nepoznanica i ostaje u Allahovu znanju. Poslanik ne zna ništa o tome, ne zna čak ni vrijeme kada će se to dogoditi. Jedino Uzvišeni Allah zna neviđeno. To ne znaju ni ljudi ni džini:

*On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome,* (72/26)...

Poslanik (alejhi's-selam) je, na ovaj način, lišen svega osim svojstva klanjanja jer je on Allahov rob. To je njegov opis na najvišem nivou i položaju. Islamsko poimanje ne tolerira nikakve sličnosti ni mračne nepravednosti, a Vjerovjesniku (alejhi's-selam) je naređeno samo da prenese i on je prenio te riječi: *Reci: "Ja ne znam da li će uskoro biti ono čime vam se prijeti ili je Gospodar moj odredio da će to poslije dugo vremena biti, On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome"* (72/25-26).

* * *

Tamo se radi samo o jednom izuzetku nespoznajnoga koga je Allah dozvolio samo poslanicima da imaju uvida u to, ali samo u granicama koje im pomažu da prenesu Poziv ljudima, da prenesu ono što je On njima objavio i otkrio a što je bila jedna od Njegovih tajni, On im je to otkrio u vrijeme kada je htio i onoliko koliko oni mogu podnijeti, pri tome ih čuvajući dok oni saopćavaju. On ih prati i kontrolira. On je naredio Poslaniku (alejhi's-selam) da to prenese u stravičnoj i ozbiljnoj slici:

*osim onome koga On za poslanika odabere; zato On i ispred njega i iza njega postavlja one koji će ga čuvati* (72/27) *da bi pokazao da su poslanice Gospodara svoga dostavili, On u tančine zna ono što je u njih, On zna broj svega što postoji* (72/28).

Poslanicima kojima je Allah zadovoljan da prenose Njegov poziv omogućio je da spoznaju nešto iz okvira Njegove spoznaje, a to je ova Objava, da spoznaju njenu temu, njen pravac, meleke koji su dostavljali tu Objavu, izvor te Objave, njeno očuvanje na Levh-i mahfuzu i drugo što je bilo vezano za temu njihovih poslanstava, a što je bilo u okviru nespoznajnog za sve njih.

Istovremeno Allah je omogućio ovim poslanicima da imaju nekoga ko će na njih paziti, čuvati ih i kontrolirati da bi ih zaštitio od obmane šejtana i poticanja na zlo, od lične obmane i njena izliva, od ljudske slabosti u vezi sa poslanstvom, od zaborava, od devijacija i ostalih nedostataka i slabosti kojima su izloženi ljudi. Ova prijeteća konstrukcija: - *Zato On ispred njega i iza njega postavlja one koji će ga čuvati* (72/27) predstvalja stalnu i kompletnu kontrolu Polsanika (alejhi's-selam) dok obavlja ovu veliku naredbu *da bi pokazao da su poslanice Gospodara svoga dostavili*

(72/28). Ta namjera je da oni izvrše saopćenje, kada se Njegovo znanje veže za realni svijet.

*On u tančine zna ono što je u njih* (72/28) - zna sve šta je u njihovim dušama, u njihovu životu i oko njih, sve je u Njegovu znanju, ništa Mu ne izmiče.

*On zna broj svega što postoji* (72/28)- ne ograničava se samo na ono što je kod poslanika, nego zna broj svega što postoji. To je najtačnije i najobuhvatnije znanje.

Predstavljanje ovog stanja dok je Poslanik okružen stražom i čuvarima i dok Allah zna sve što je kod njega i oko njega i dok on prima obaveze poput vojnika, njemu preostaje samo da to izvrši, da nastavi stazom koju ne može napustiti zbog slabosti ili želje, zbog nečega što voli i čime je zadovoljan. To je odlučna ozbiljnost i precizna kontrola. Poslanik to zna i nastavlja svojim putem, ne osvrće se nastranu. On zna da su straža i čuvari oko njega, zna čije znanje i otkrovenje dominira njime.

Taj položaj, doista, izaziva saosjećanje prema Poslanikovoj situaciji, ali istovremeno i strah zbog ove oziblјne situacije.

* * *

Ovom strašnom i prijetećom intonacijom završava ova sura koja je započela sa strahom, potresom i zaprepaštenošću izraženom u dugom i konstantnom govoru džina koji je ispunjen divljenjem, potresom i strahom.

Ova sura, koja ne prelazi dvadeset i osam ajeta, dokazuje grupu osnovnih činjenica koje ulaze u sastav vjerovanja svakog muslimana i u izgradnju njegovog jasnog odmjerenog i ispravnog poimanja u kome nema pregonjenja ni nedogonjenja, ne zatvaraju se prozori spoznaje, vjerovanje ne ide iza bajki i iluzija.

Potvrda grupe džina koji su povjerovali kada su čuli ovaj Kur'an izražena je u njihovim riječima: *"Mi smo, doista, Kur'an, koji izaziva divljenje, slušali, koji na pravi put upućuje – i mi smo u nj povjerovali* (72/1-2).

* * *

# سورة المزمل مكية
## وآياتها ٢٠

بسم الله الرحمن الرحيم

« يا أيها المزمل * قم الليل إلا قليلا * نصفه أو انقص منه قليلا * أو زد عليه ، ورتل القرآن ترتيلا * إنا سنلقي عليك قولا ثقيلا * إن ناشئة الليل هي أشد وطأ وأقوم قيلا * إن لك في النهار سبحا طويلا * واذكر اسم ربك وتبتل إليه تبتيلا * رب المشرق والمغرب لا إله إلا هو فاتخذه وكيلا .

« واصبر على ما يقولون واهجرهم هجرا جميلا * وذرني والمكذبين أولي النعمة ومهلهم قليلا * إن لدينا أنكالا وجحيما * وطعاما ذا غصة وعذابا أليما * يوم ترجف الأرض والجبال وكانت الجبال كثيبا مهيلا .

« إنا أرسلنا إليكم رسولا شاهدا عليكم كما أرسلنا إلى فرعون رسولا * فعصى فرعون الرسول فأخذناه أخذا وبيلا * فكيف تتقون - إن كفرتم - يوما يجعل الولدان شيبا * السماء منفطر به كان وعده مفعولا .

« إن هذه تذكرة فمن شاء اتخذ إلى ربه سبيلا .

« إن ربك يعلم أنك تقوم أدنى من ثلثي الليل ونصفه وثلثه ، وطائفة من الذين معك ، والله يقدر الليل والنهار ، علم أن لن تحصوه فتاب عليكم ، فاقرءوا ما تيسر من القرآن ، علم أن سيكون منكم مرضى ، وآخرون يضربون في الأرض يبتغون من فضل الله ، وآخرون يقاتلون في سبيل الله فاقرءوا ما تيسر منه ،

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا ، وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُم
مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ اللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا ، وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ».

## SURA EL-MUZZEMIL
## OBJAVLJENA U MEKKI
## IMA 20 AJETA

*U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!*

*O ti, umotani!* (73/1)

*probdij noć, osim malog dijela;* (73/2)

*polovinu njezinu ili malo manje od nje;* (73/3)

*ili malo više od nje, i izgovaraj Kur'an pažljivo,* (73/4)

*Mi ćemo ti, doista, teške riječi slati* (73/5)

*ta ustajanje noću, zaista, jače djeluje i izgovara se jasnije,* (73/6)

*a ti danju imaš, doista, mnogo posla* (73/7).

*I spominji ime Gospodara svoga i Njemu se potpuno posveti,* (73/8)

*On je Gospodar istoka i zapada, nema boga osim Njega, i Njega uzmi za zaštitnika!* (73/9).

*I otrpi ono što oni govore i izbjegavaj ih na prikladan način,* (73/10)

*a Mene ostavi onima koji te u laž ugone, koji raskošno žive i daj im malo vremena;* (73/11)

*biće u Nas, doista, okova i ognja,* (73/12)

*i jela koje u grlu zastaje, i patnje nesnosne* (73/13)

*na Dan kad se Zemlja i planine zatresu i planine pješčani humci razbacani postanu* (73/14).

*Mi smo vam, zaista, poslali Poslanika da bi svjedočio protiv vas isto onako kao što smo i faraonu poslanika poslali,* (73/15)

*ali faraon nije poslušao poslanika, pa smo ga teškom kaznom kaznili (73/16).*

*Kako ćete se, ako ostanete nevjernici, sačuvati Dana koji će djecu sijedom učiniti?! (73/17)*

*Nebo će se toga dana rascijepiti, prijetnja Njegova će se ispuniti (73/18).*

*To je, doista, pouka; i ko hoće, put ka Gospodaru svome će izabrati (73/19).*

*Gospodar tvoj sigurno zna da ti u namazu provodiš manje od dvije trećine noći, polovinu njezinu ili trećinu njezinu, a i neki od onih koji su uz tebe. Allah određuje dužinu noći i dana, On zna da vi to ne umijete izračunati pa vam prašta, a vi iz Kur'ana učite ono što je lako; On zna da će među vama biti bolesnih, i onih koji će po svijetu putovati i Allahove blagodati tražiti, i onih koji će se na Allahovu putu boriti - zato izgovarajte iz njega ono što vam je lako, i namaz obavljajte, i milostinju udjeljujte, i draga srca Allahu zajam dajte! A dobro koje za sebe unaprijed osigurate naći ćete kod Allaha još većim i dobićete još veću nagradu. I molite Allaha da vam oprosti, jer Allah prašta i milostiv je (73/20).*

Prenosi se da je povod objavi ove sure bio slučaj kada su se Kurejšije sakupile u Daru'l-Nedve da razmisle kako da spriječe Resulullaha i unesu spletku u njegov Poziv koji je on donio njima. To je saznao Poslanik (alejhi's-selam), iskoristio priliku, obavio se odijelom, zamotao, i legao da spava zabrinut. Tada mu je Džibrīl (alejhi's-selam) donio prvi dio ove sure: *O ti, umotani! probdij noć, osim malog dijela; (73/1-2)*, itd. A drugi dio sure je kasnije objavljen: *Gospodar tvoj, sigurno zna da ti u namazu provodiš manje od dvije trećine noći (73/20) itd.* sve do kraja ove sure. Objavljivanje ovog drugog dijela je uslijedilo nakon pune godine dana kada je Poslanik (alejhi's-selam) i grupa vjernika s njim klanjala noću toliko dugo da su im i noge oticale. Ovo je iznijeto u drugom dijelu ove sure i objavljeno nakon dvanaest mjeseci.

Drugo kazivanje ponavlja se i u suri El –Muddessir, koje će doći kod izlaganja ove sure, ako Bog da.

Sažetak tog kazivanja je da je Poslanik (alejhi's-selam) provodio dugo vremena u pećini Hira prije poslanstva na tri godine radi duhovnog prečišćavanja i ibadeta. Ovaj boravak u pećini trajao bi svake godine po mjesec dana, a bilo je to u ramazanu. Tog mjeseca on bi odlazio u pećinu Hira koja je bila udaljena od Mekke oko dvije milje. S njim bi odlazili i

članovi njegove bliže porodice. Tamo bi ostajali mjesec dana, hranio bi siromahe koji bi ga posjetili, provodio vrijeme u ibadetu i razmišljao o scenama Kosmosa oko sebe i kretaorskoj Moća koja stoji iza tih scena. On nije bio zadovoljan politeističkim vjerovanjem svoga naroda koje se sastojalo od lelekanja i njihovog praznog poimanja, ali pred njim nije bilo ništa drugo jasno, nikakav smjer, nikakav određeni program, nikakav put kojim bi mogao ići i smjerati čime bi bio smiren i zadovoljan.

Ovaj Poslanikov (alejhi's-selam) izbor izolacije bio je jedan vid njegovog razmišljanja o Allahu da bi Mu se klanjao na osnovu velikih stvari koje je on primjećivao. U ovoj izolaciji on bi se praznio i oslobađao opterećenja u životu i malih poslića, oslobađao bi se radi kosmičkih inspiracija i dokaza kreatorstva, njegov bi duh to veličao sa duhom Bitka, išao zagrljen sa ovom ljepotom i ovim savršenstvom, surađivao sa velikom istinom na putu spoznaje i razumijevanja.

Svaki duh koji želi da se napaja iz stvarnosti ljudskog života i onoga što nalazi na drugoj strani mora da se prazni i izolira neko vrijeme, mora da prekine sa svakodnevnim običnim poslovima, bukom života i beznačajnim brigama ljudi koje okupira život.

Svaki takav mora provesti jedno vrijeme u razmišljanju, meditaciji i saradnji sa velikim Kosmosom i neograničenim kosmičkim istinama. Uranjanje u stvarni život čini čovjeka vezanim za njega tako da čovjek i ne pokušava taj život izmijeniti. Međutim, udaljenje od tog mjesta za izvjesno vrijeme i izoliranje od njega i potpuno oslobađanje života iz zarobljeništva, beznačajne stvarnosti i bezvrijedne preokupacije, to je ono što kvalificira veliku dušu da primijeti ono što je još veće, to je ono što ga čini da uvježba svoju svijest na putu kompletiranja bez potrebe za svakodnevnicom, da traži pomoć iz drugog izvora a ne iz ovog uobičajenog kruga.

Ovako je Uzvišeni Allah uvježbavao Muhammeda (alejhi's-selam) priprema ga da ponese ovo veliko povjerenje, da izmijeni lice Zemlje, da ispravi historijski smjer, pripremao ga je ovom izolacijom tri godine prije nego ga je opteretio poslanstvom. Poslanik bi provodio u ovoj izolaciji po mjesec dana sa duhom slobodnog Kosmosa, razmišljao šta stoji iza ovog Kosmosa, kakve skrivene nepoznanice, sve dok nije došlo vrijeme saradnje sa ovom nepoznanicom kada je to Allah dozvolio.

Kada je Uzvišeni Allah dozvolio i htio da izlije Svoju obilatu milost na stanovnike ove Zemlje, onda dolazi Džibrīl Vjerovjesniku (alejhi's-selam) dok je Vjerovjesnik bio u pećini Hira. Tu se između njega i Džibrīla zbilo

ono što prenosi Poslanik, a prema onome što kazuje Ishak u senedu preko Vehba ibni Kisana od Ubejda:

"Donio mi je Džibrīl, dok sam spavao, neku vrstu svile u kojoj je bila Knjiga i reče: "Čitaj!" Odgovorio sam mu: "Ja ne znam čitati." *(Ma akre'u,* a u drugim verzijama stoji *Ma ene bi kari'in.)* Time me je pokrio (tj. pritisnuo) tako da sam pomislio na smrt, zatim me je popustio i ponovo rekao: "Čitaj!" Odgovorio sam mu: "Ja ne znam čitati." Ponovo me prekrio time i opet sam pomislio na smrt, zatim me je pustio i ponovio: "Čitaj!" "Ja ne znam čitati", odgovorio sam mu. On me je ponovo prekrio i pritisnuo da sam pomislio na smrt. A onda me je ponovo oslobodio i ponovio: "Čitaj!" Ja ga zapitah šta da čitam. To sam rekao samo da bih ga se oslobodio, da ne bi uradio ono što je radio samnom. Tada on prouči: *Čitaj, u ime Gospodara tvoga koji stvara, stvara čovjeka od ugruška! Čitaj, plemenit je Gospodar tvoj, koji poučava peru, koji čovjeka poučava onome što ne zna (96/1-5).* Ja sam to ponovio, a po završetku on se vrati od mene. Ustao sam iz postelje, a osjećao sam kao da je to napisano u mom srcu. Tada sam izašao i kada sam stigao negdje do pola brda, čuo sam glas iz neba: "O, Muhammede, ti si Allahov poslanik, a ja sam Džibrīl!" Podigao sam glavu prema nebu da vidim - kad tamo Džibrīl u liku jednog čovjeka, čistih stopala, visoko na nebu, viče: "O, Muhammede, ti si Allahov poslanik, a ja Džibrīl". Stao sam posmatrajući ga ne mogavši da krenem ni naprijed ni nazad. Počeo sam okretati lice gledajući u horizont, ali svugdje vidim samo ono što sam vidio. Stajao sam nepomično, ne mogu da maknem ni naprijed ni nazad. Hatidža je već bila poslala osobe da me traže i oni su stigli do nakraj Mekke i vratili su se njoj, a ja i dalje stojim na istom mjestu. Tada je Džibrīl otišao i ja sam se vratio svojoj porodici. Kada sam došao kući, sjeo sam do Hatidže i oslonio se na nju, a ona me zapita: "Ebul-Kasime, gdje si bio? Tako mi Boga, ja sam bila poslala osobe da te traže i oni su došli do nakraj Mekke i vratili se meni." Muhammed (alejhi's-selam) nastavlja: "Ja sam njoj prenio sve što sam vidio, a ona reče: "Blago tebi, ustraj u tome! Tako mi Onoga u čijoj je ruci život Hatidžin, ja se doista nadam da ćeš ti biti Poslanik ovom Ummetu."

Objava Poslaniku (alejhi's-selam) bila je obustavljena sve do drugog njegovog dolaska na ovo brdo kada je pogledao i tamo ugledao Džibrīla. Ponovo se uplašio pa je od straha kleknuo i pao na zemlju. Vratio se porodici tresući se i govoreći: "Omotajte me!", ili "Pokrijte me!" I to su oni uradili. Dugo se tresao od straha, kad ga ponovo pozva Džibrīl: *O, ti umotani! (73/1).* (Neki kažu da je rekao *"O, ti pokriveni (74/1).* Allah najbolje zna kako ga je pozvao.

Bez obzira da li je tačna prva verzija o objavi prvog dijela ove sure ili druga verzija, Allahov Poslanik je saznao da tamo više nema sna, da je to velika obaveza i dugotrajan napor, da je ta budnost, muka i trud nastala od momenta onog poziva koji je do njega dopro i koji mu više nije dozvoljavao da spava.

Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) je bilo rečeno: *Ustani,* i on je ustao. Ostao je tako više od dvadeset godina, nije se odmorio, nije se smirio, nije živio za sebe i za svoju porodicu. Ustao je i ostao za stalno na Allahovu Pozivu noseći sa sobom težak teret, teret koji pritiskuje, ali on ne pada pod tim teretom. Teret je veliko povjerenje na zemlji, teret cijelog svijeta, teret vjere, borbe i džihada na raznim poljima.

Ponio je odgovornost i teret ove borbe i džihada u oblasti ljudske svijesti koja je bila zaronila u iluzije paganizma i njegova poimanja, opterećen teretom zemlje i njene privlačnosti vezane za laso strasti i lanaca, i kada se savjest kod nekih njegovih saputnika bila lišila tereta i nagomilanosti iz paganizma i života na zemlji, započela druga borba na drugom području, borba neprekidna sa neprijateljima Allahova Poziva koji su se sabrali protiv tog poziva i vjernika, koji su živo željeli da usmrte ovu čistu sadnicu u njenom klijalištu prije nego što se razvije i pusti svoje korijene u zemlji a grane u horizontu. Prekrivajući druga područja, on se nije skoro bio ni riješio borbe na Arabijskom poluotoku kada Bizantija počinje sa pripremama da napadne ovaj novi Ummet sa njene sjeverne strane.

Za cijelo ovo vrijeme prva borba, borba savjesti, nije bila ni prestala. Borba savjesti je stalna borba. To je borba protiv njena nosioca šejtana koji nije nijednog momenta propuštao a da aktivno ne pokuša prodrijeti do dna duše čovjeka. U to vrijeme djeluje Muhammed (alejhi's-selam) sukladno Allahovu Pozivu i vodi žestoku borbu u raznim oblastima i to u vrijeme škrtog života, a svijet se usmjerio na njega. Poslanik se trudi i muči, a muslimani oko njega odmaraju se u hladu sigurnosti i ugodnosti. Poslanik je pod stalnom napetošću koja se ne prekida. Sve to podnosi strpljivo provodeći noći u klanjanju i ibadetu svome Gospodaru, učeći Kur'an sa razmišljanjem moleći se Allahu, radi upravo onako kao što mu je Allah naredio dozivajući ga: *O ti umotani! probdij noć, osim malog dijela; - polovinu njezinu ili manje od nje; ili malo više od nje, i izgovaraj Kur'an pažljivo, Mi ćemo ti, doista, teške riječi slati – ta ustajanja noću, zaista, jače djeluju i izgovara se jasnije, a ti danju imaš, doista, mnogo posla! I spominji ime Gospodara svoga i Njemu se potpuno posveti, - On je Gospodar istoka i*

*zapada, nema boga osim Njega i Njega uzmi za zaštitnika! I otrpi ono što oni govore i izbjegavaj ih na prikladan način* (73/1-10).

Tako je djelovao Muhammed (alejhi's-selam). Tako je živio u stalnoj i neprekidnoj borbi više od dvadeset godina. Za to cijelo vrijeme nije se bavio ničim drugim. Nije se bavio otkako je čuo uzvišeni Poziv i preko njega primio veliku obavezu. Neka ga Allah nagradi i za nas i za cijelo čovječanstvo najboljom nagradom!

* * *

Prvi dio ove sure odvija se u jednoj muzičkoj intonaciji pa skoro i u jednoj rimi. To je redovno produženi "lam", to je ugodna, dostojna i uzvišena intonacija koja ide u skladu sa uzvišenošću obaveze, ozbiljnošću naredbe i straha koji slijedi jedan za drugim, a koji se izlaže u kontekstu. To je strah teških riječi koje smo naveli. Strah strašne prijetnje: *...a Mene ostavi onima koji te u laž ugone, koji raskošno žive i daj im malo vremena; biće u Nas, doista, okova i ognja, i jela koje u grlu zastaje, i patnje nesnosne* (73/11-13). To je i strah položaja koji se jasno očitava u scenama Kosmosa i u dušama ljudi: *... na dan kad se Zemlja i planine zatresu, i planine – pješčani humci razbacani postanu* (73/14). *Kako ćete se, ako ostanete nevjernici, sačuvati Dana koji će djecu sijedom učiniti!? Nebo će se toga dana rascijepiti, prijetnja Njegova će se ispunitii* (72/17-18).

Što se tiče posljednjeg dugog ajeta koje predstavlja drugi dio ove sure, on je objavljen po isteku jedne godine bdijenja i klanjanja noću kada je došlo do oticanja nogu Poslanikovih (alejhi's-selam) i grupe onih koji su bili s njim, kada ga je Allah pripremao, a i njih koji su bili s njim da ovo rade za ono što su Mu obećali. Tada je objavljena olakšica i s njom umirenje, olakšica koju je Allah odabrao njima sukladno Svome znanju i mudrosti, olakšica ovih tereta i obaveza koje je On odredio u Svom znanju njima. Ovaj ajet ima posebnu skladnost. On je dug, a njegova muzikalnost je široko valovita. U tom ajetu je smirenost i stabilnost, a rima odgovara ovoj stabilnosti. Rima je "mim" i prije njega dugo "ja". Primjer: *Gafurum Rahim -jer Allah prašta i Milostiv je* (73/20).

* * *

Ova sura u jednom svom dijelu iznosi jednu stranicu historije ovog Poziva. Ona počinje sa visokim i časnim Pozivom o velikoj obavezi. Ona predstavlja i pripremu za tu obavezu i bdijenje noću i klanjanje, učenje Kur'ana tertilom i skrušeno obraćanje Allahu u dubokom ibadetu. Ona govori o oslanjanju samo na Allaha, strpljenju na uznemiravanju, izbjegavanju na prikladan način onoga što govore oni koji ga nagone u laž, zatim govori da Poslanik prepusti njih Silnome i Moćnome, Gospodaru ovog Poziva i ove borbe.

Ova sura završava nježnim, milostivim, olakšavajućim i lahkim doticajem i usmjeravanjem na pokornost, približavanjem Allahu, a govori i o Allahovoj milosti i oprostu: *Jer Allah prašta i Milostiv je (73/20).*

Ovim svojim dijelom ova sura predstavlja jednu od stranica te plemenite i časne borbe na kojoj se žrtvovala ta odabrana grupa ljudi, grupa odabrana između zalutalog čovječanstva da bi ga vratila ka njegovu Gospodaru, istrpila uznemirenje koje čini to čovječanstvo, da se bori u svojim dušama protiv svih ponuda ovog života koje zavode, protiv strasti u kojima se ljudi zabavljaju, ugodnosti u kojima uživaju i stoje postrani i u dubokom snu besposličare.

A sada da izložimo ovu suru i govorimo o njenom lijepom kur'anskom tekstu.

* * *

*O ti, umotani! (73/1) probdij noć, osim malog dijela; (73/2) polovinu njezinu ili malo manje od nje; (73/3) ili malo više od nje, i izgovaraj Kur'an pažljivo, (73/4) Mi ćemo ti, doista, teške riječi slati (73/5) ta ustajanje noću, zaista, jače djeluje i izgovara se jasnije, (73/6) a ti danju imaš, doista, mnogo posla (73/7). I spominji ime Gospodara svoga i Njemu se potpuno posveti, (73/8) On je Gospodar istoka i zapada, nema boga osim Njega, i Njega uzmi za zaštitnika! (73/9).*

*O ti, umotani! probdij noć... (73/1-2)* - to je bio poziv iz visina, visokim i snažnim glasom: *probdij,* probdij zbog velikog posla koji te očekuje i teškog tereta koji je pripremljen za tebe. Probdij, radi truda, napora i umora, probdij jer je vrijeme spavanja i odmora isteklo, probdij i pripremi se za ovaj veliki posao!

To je, doista, strašna i teška riječ. Ona diže Poslanika iz tople postelje u kući, iz mira i topla zagrljaja, baca ga u duboko more između potresa i oluja, između žestine i privlačnosti u ljudskim dušama i u životu.

Onaj koji živi za sebe, on živi smireno i ugodno, ali taj živi kao neznatan i mali i umire kao neznatan i beznačajan. Medutim, onaj ko je veliki i koji nosi ovaj veliki teret, pa šta on ima sa snom? Šta on ima sa mirom i rahatlukom? Šta on ima sa toplom posteljom, mirnim životom i uživanjem?! Allahov Poslanik (alejhi's-selam) spoznao je činjenicu ove naredbe i nju procijeni pa kaže Hatidži (neka je Allah zadovoljan njome), dok ga ona moli i poziva da se smiri i zaspi: "Prošlo je vrijeme spavanja, Hatidža!" Prošlo je vrijeme sna i od danas je preostalo samo bdijenje, obaveze, duga i teška borba:

*O ti, umotani! (73/1) probdij noć, osim malog dijela; (73/2) polovinu njezinu ili malo manje od nje; (73/3) ili malo više od nje, i izgovaraj Kur'an pažljivo, (73/4)...*

To je priprema za veliki posao uz pomoć Božanskih zagarantiranih sredstava za pripremu, bdijenja i klanjanja noću više od pola noći i manje od dvije trećine ili najmanje za jednu trećinu, da se bdije radi namaza i da se uči Kur'an tertilom, a to zači učenje bez *teganije,* izgovarajući svako slovo i *nazmom* po tedžvidu da bi se dobilo pravo značenje i smisao.

Istina vezana za vitr namaz Poslanika (alejhi's-selam) noću je da taj namaz nije prelazio jedanaest rekjata, ali za vrijeme ovih rekjata on bi proveo skoro dvije trećine noći učeći Kur'an tertilom, lagahno i razmišljajući.

Imam-i Ahmed prenosi u Musnedu svojim senedom: Jahja ibni Seid (a to je Ibni Ebi Urube) – Katade –Zerare ibni Eufa – od Seida ibni Hišama, da je ovaj Seid posjetio Ibni Abassa i pitao ga za vitr, - namaz Poslanika i ovaj mu odgovorio: "Eto, da te obavijestim ko najbolje zna na ovom svijetu kakav je bio vitr - namaz Allahova Poslanika (alejhi's-selam)". Ovaj je odgovorio: "Dobro", a Abass mu reče: "Idi do Aiše i pitaj je, onda se vrati k meni i obavijesti i mene šta ti je rekla." Zatim Seid ibni Hišam dolazi Aiši i pita je: "O, majko vjernika, obavijesti me o etici Poslanika (alejhi's-selam)." A ona mu odgovori: "Zar ti ne čitaš Kur'an?" Ja joj rekoh: "Čitam!" Etika Resulullaha (alejhi's-selam), kaže Aiša, je Kur'an." Tada sam htio da ustanem, a onda mi naumpade noćno klanjanje Allahova Poslanika pa sam je zapitao: "Majko pravovjernih, reci mi kakvo je bilo noćno klanjanje Allahova Poslanika?" Ona mi odgovori: "Zar ti ne čitaš suru: *O ti umotani*

*(73/1)?"* Rekao sam:"Da, čitam." Ona tada dodade: "Allah je propisao noćni namaz u početku ove sure i Poslanik (alejhi's-selam) i njegovi saputnici – ashabi klanjali su noćni namaz toliko dugo da su im noge otjecale. To je Allah zadržao punih dvanaest mjeseci, a onda je objavio olakšicu na kraju ove sure pa je noćno klanjanje postalo dobrovoljno, ko hoće može da klanja dok je ranije bilo obavezno." Tada sam htio da ustanem, pa sam se sjetio vitr namaza Poslanikova (alejhi's-selam) i zapitao Aišu: "O, majko pravovjernih, hoćeš li mi reći kakav je bio vitr-namaz Poslanika (alejhi's-selam)?", i ona odgovori: "Pripremali bismo mu misvak i vodu za abdest, Allah bi ga probudio noći kada bi htio. On bi upotrijebio misvak, uzeo abdest, klanjao osam rekjata bez sjedenja osim na osmom rekjatu kada bi sjeo, zahvalio Allahu i molio ga, ponovo ustao bez predavanja selama i klanjao deveti rjekat, a onda bi sjeo, zahvalio Allahu, molio mu se i tada bi predao selam glasno da smo i mi mogli čuti. Poslije toga klanjao bi još dva rjekata sjedeći nakon što bi predao selam. To bi bilo ukupno jedanaest rjekata, sine moj. Kada je Poslanik (alejhi's-selam) došao u starije godine i odebljao, sveo je vitr-namaz na sedam rjekata, a onda bi klanjao još dva rekjata sjedeći poslije selama. To bi bilo devet rekjata, sine moj. Poslanik (alejhi's-selam) kad bi klanjao kakav namaz, volio je da ustraje na tome, a kada bi bio zauzet i ne bi mogao klanjati noćni namaz ili zbog sna, bola ili bolesti, klanjao bi danju dvanaest rjekata. Ja ne znam da li je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) proučio Kur'an noću u cjelini do zore, niti da je ikada postio puni mjesec dana osim mjesec ramazana."[30]

Ovo su bile pripreme za teške riječi koje će mu Allah objaviti:

*Mi ćemo ti, doista, teške riječi slati (73/5).*

To je Kur'an i obaveze koje Kur'an donosi. Kur'an sam po sebi nije težak. Lahko se da upamtiti, ali je veoma težak u mjerilima Istine, težak je svojim djelovanjem na srce: *Da ovaj Kur'an kakvom brdu objavimo, ti bi vidio kako je strhopoštovanja puno i kako bi se od straha pred Allahom raspalo (59/21).* I Allah je objavio Kur'an srcu koje je stabilnije od ovog brda, srcu koje ga je dočekalo.

Dočekivanje ovog izliva svjetla i znanja i usvajanje zadaće je zaista opterećenje i traži dugu pripremu.

Saradnja sa kosmičkim velikim i čistim činjenicama je također veoma teška i traži dugu pripremu.

[30] Ovo prenosi Muslim od Katade'. Postoje brojni drugi hadisi i kazivanja o namazu Poslanika (alejhi's-selam) noću i o vitr namazu. Ta kazivanja su o brojnom načinu klanjanja ovog namaza ispravna. (v. više *Zadu'l-mead* od Ibni Kajima o noćnom klanjanju Poslanika.

Povezivanje sa visokim sferama, duhom Bitka i duhovima i živih i neživih stvorenja onako kako se pripremao Poslanik (alejhi's-selam), je zaista teško i traži dugu pripremu.

Ustrajnost na ovoj obavezi bez kolebanja i ikakve sumnje, bez okretanja tamo – ovamo iza poziva privlačnosti i smetnji je, doista, teška i traži dugu pripremu.

Bdijenje noću dok ljudi spavaju i prekidanje sa tamom dnevnog života i raznog brbljanja u cilju povezivanja sa Allahom, dočekivanja Njegovog izliva i svjetla, druženja samo s Njim i u osami i polagahno učenje Kur'ana i sa razmišljanjem, dok Kosmos spava, - čovjek se osjeća kao da mu tada Kur'an stiže iz visokih sfera i prelazi s njim krajeve i daljine Bitka. Čovjek se osjeća kao da on dočekuje njegove nagovještaje i intonacije u toj tamnoj noći, da to sve čini popudbinu da bi se mogla podnijeti ova Teška Riječ, pritiskujući teret i gorki trud koji se očekuje od Poslanika i od svakog onoga ko radi na ovom pozivu u svakom pokoljenju. Kur'an osvjetljava srce na ovom teškom i dugom putu i štiti ga od šejtanske obmane i lutanja po ivici mraka dok ide ovim svijetlim putem:

*ta ustajanje noću, zaista, jače djeluje i izgovara se jasnije, (73/6)...*

*Ta ustajanje noću (73/6)* - to je ono što se javlja poslije jacije, a u ajetu se kaže: *Ta ustajenje noću, zaista, jače djeluje (73/6)* - tj. na tijelo, i *izgovara se jasnije (73/6)* - znači učvršćuje na dobru, kao što kaže Mudžahid, jer nadvlađivanje sna i privlačnosti postelje, nakon dnevnog rada i umora, jače djeluje i priprema tijelo, ali se ovdje govori o savlađivanju duše i odazivanja Allahovu Pozivu, o pridruživanju čovjeka Njemu, a onda: *izgovara se jasnije* - jer u učenju Kur'ana noću javlja se prijatnost, a namaz u noći znači skrušenost, tiho razgovaranje sa Allahom. Namaz noću izlijeva u srce intimnost, ugodnost, providnost i svjetlo što se ne može osjetiti ni primijetiti u dnevnom namazu. Allah je stvorio ovo srce, zna kuda se prodire u njega, zna strune njegove, zna šta se uvlači u nj, šta ga pogađa, zna vrijeme kada je ono najotvorenije, najspremnije, zna koji su uzroci vezani za nj i šta najviše djeluje na nj.

Uzvišeni Allah priprema svoga roba i Poslanika Muhammeda (alejhi's-selam) da dočeka ove teške riječi, da podnosi tjelesni teret, izabrao je njega da noću bdije jer ustajanje noću je, zaista, jače i izgovara se jasnije. Čovjek je preko dana zauzet poslovima i aktivnostima, u čemu troši većinu svoje energije i pažnje:

*A ti danju imaš, doista, mnogo posla (73/7).*

Neka se dan provede u poslu i aktivnosti a noć neka se posveti Allahu u klanjanju i učenju Kur'ana.

*I spominji ime Gospodara svoga i Njemu se potpuno posveti,* (73/8)...

Spominjanje Allahova imena nije samo ponavljanje jezikom ovog časnog imena preko tespiha od stotinu ili hiljadu zrna, nego je to spominjanje Allahova imena prisutnim srcem i izgovorom jezikom, ili je to pravi namaz i učenje Kur'ana u namazu, duboka predanost Allahu, to je prekidanje sa svim drugim osim sa Allahom, cjelovito usmjerenje prema Allahu u ibadetu i spominjanje Njegova imena, to znači osloboditi se svake druge zauzetosti i svega što čovjeku naumpadne, biti prisutan pred Allahom sa punim osjećajem i sviješću. Spominjanje Allaha i iskrena predanost u noći znači prekidanje kontakta sa svim osim sa Allahom, spominjanje samo onoga što govori da je tamo samo Allah, da se Njemu upućuje onaj ko želi uputu:

*On je Gospodar istoka i zapada, nema boga osim Njega, i Njega uzmi za zaštitnika!* (73/9).

On je Gospodar svakog smjera, Gospodar istoka i zapada, On je Jedan jedini, nema drugog Boga osim Allaha. Opredjeljenje prema Njemu je jedino istinsko opredjeljenje u ovom Bitku, a oslanjanje na Njega je oslanjanje na jedinu moć u ovom Svemiru. Oslanjanje samo na Allaha znači direktni plod vjerovanja u Njegovu jednost, znači Njegovo bdijenje nad istokom i zapadom, tj. bdijenje nad cjelokupnim Kosmosom, a Poslanik je onaj koji se poziva *bdij* da ustane sa ovim teškim teretom o potrebi isticanja predanog noćnog klanjanja Allahu i oslanjanja samo na Njega. Iz ovoga se crpi snaga i popudbina za podnošenje teškog opterećenja na ovom dugom putu.

* * *

Zatim Allah upućuje Poslanika na lijepo strpljenje zbog optužbi protivljenja, odbijanja i smutnje koje mu nanosi njegov narod i da prepusti Allahu te koji u laž ugone, da im da nešto roka, jer je kod Allaha za njih pripremljena kazna i okivanje:

*I otrpi ono što oni govore i izbjegavaj ih na prikladan način,* (73/10) *a Mene ostavi onima koji te u laž ugone, koji raskošno žive i daj im malo*

*vremena;* (73/11) *biće u Nas, doista, okova i ognja,* (73/12) *i jela koje u grlu zastaje, i patnje nesnosne* (73/13) *na Dan kad se Zemlja i planine zatresu i planine pješčani humci razbacani postanu* (73/14). *Mi smo vam, zaista, poslali Poslanika da bi svjedočio protiv vas isto onako kao što smo i faraonu poslanika poslali,* (73/15) *ali faraon nije poslušao poslanika, pa smo ga teškom kaznom kaznili* (73/16). *Kako ćete se, ako ostanete nevjernici, sačuvati Dana koji će djecu sijedom učiniti?!* (73/17) *Nebo će se toga dana rascijepiti, prijetnja Njegova će se ispuniti* (73/18). *To je, doista, pouka; i ko hoće, put ka Gospodaru svome će izabrati* (73/19).

Ako je prva verzija vjerodostojna, da je početak ove sure objavljen početkom Objave, onda drugi dio ove sure znači da je objavljen kasnije, poslije javno upućenog poziva i nakon pojave onih koji nagone u laž i koji napadaju, nakon njihova jeda protiv Allahova Poslanika i vjernika, a ako je druga verzija ispravna, onda je prvi dio ove sure u cjelini objavljen u povodu uznemiravanja Poslanika (alejhi's-selam) od strane politeista i njihovog odbijanja ovog Poziva.

U svakom slučaju, ovdje mi otkrivamo upozorenje na strpljivost, nakon upozorenja na bdijenje noću, klanjanje i učenje Kur'ana. To troje često idu zajedno radi snadbijevanja srca svim potrebama za ovaj poziv na teškom i dugom njegovu putu, bilo da se radi o putu i prolazu do srca čovjeka ili o putu u borbi sa protivnicima. I jedno i drugo je veoma teško pa nalazimo upozorenje Allahovom Poslaniku da bude strpljiv: *i trpi ono što oni govore* (73/10) - ono što je grubo i što guši, *i izbjegavaj ih na prikladan način* (73/10)- na način gdje nema ukora niti srdžbe, gdje nema nepristojna govora niti žestine. Ovo je bio plan poziva u Mekki, posebno početkom Objave, kada su riječi bile upućene samo srcu i savjesti kada se samo saopćavalo na miran način uz jasno objašnjenje.

Izbjegavanje na lijep način, njihovo napadanje i njihovo ugonjenje u laž traži i strpljenje nakon sjećanja na Allaha, jer je strpljenje bila Allahova oporuka svakom Poslaniku, svaki put kada su dolazili svim ljudima koji su vjerovali svojim poslanicima. Niko ne može vršiti ovaj poziv bez strpljenja, jer je strpljenje njegova potpudbina i sprema, strpljenje je njegov štit i oružje, strpljenje je njegovo sklonište i zaštita. Strpljenje je borba, borba sa sobom i svojim strastima, borba protiv devijacija, slabosti, progonstva, žurbe i očaja. Strpljenje je borba protiv neprijatelja ovog poziva i njihovih sredstava, njihovih mjera, spletki i mučenja; strpljenje je borba i protiv svakog onoga koji hoće da izbjegne obaveze ovog poziva, skrije u raznu odoru i radi na razne načine protiv Poziva. Onaj koji poziva na ovaj put ne

može biti bez strpljenja pred ovim svim na što nailazi, a sjećanje na Allaha je pratilac strpljenja otprilike na svim mjestima:

*I otrpi ono što oni govore i izbjegavaj ih na prikladan način.* (73/10).
Ostavi Mene nasamo sa onima koji nagone u laž, Ja ću im biti dovoljan. ...
*a Mene ostavi onima koji te u laž ugone, raskošno žive i daj im malo vremena* (73/11). To su riječi Silnoga, Pobjedonosnoga, Moćnoga, Čvrstoga. *A Mene ostavi onima koji te u laž ugone* (73/11) - a oni koji ugone u laž su ljudi, a Onaj koji njima prijeti - to je Onaj koji je njih proizveo i ovaj svijet prostrani stvorio sa samo jednom riječju *budi,* i ničim drugim.

*A Mene ostavi onima koji te u laž ugone* - to je Moja obaveza, a ti si zadužen samo za saopćenje. Ostavi ih neka nagone u laž i izbjegavaj ih na prikladan način. Ja ću preuzeti borbu protiv njih, a ti se odmori od razmišljanja o ovima koji nagone u laž.

To je potresna i strašna katastrofa kad ostaje sam Silni pored ovih mizernih i slabih stvorenja, *koji raskošno žive* (73/11), bez obzira koliko se silili prema drugim stvorenjima koja su slična njima.

*I daj im malo vremena* (73/11). A kada bi im bilo dato vrijeme cijelog života na ovom svijetu, i to bi bilo malo, jer je to samo jedan dan ili dio dana prema Allahovom računanju. A kada sve prođe i njihov obračun dođe, oni će osjetiti na Sudnjem danu da je to trajalo samo jedan dio dana. Bez obzira koliko bilo dugo, ipak je kratko, makar oni i uspjeli da ne budu kažnjeni na ovom svijetu od strane Silnoga koji daje vremena, ali i okiva u okove:

*Biće u Nas, doista, okova i ognja, i jela koje u grlu zastaje, i patnje nesnosne* (73/12-13).

Termin upotrijebljen ovdje u Kur'anu *enkjal* znači okovi, a termin *Et-taamu zu-l-gisa* jelo koje cijepa grlo i izaziva mučan bol. Sve su to kazne koje odgovaraju onima koji *raskošno žive,* onima koji ne vode računa o blagodatima, koji ne zahvaljuju Dobročinitelju. Strpi se, o, Muhammede, zbog njih, jer je strpljenje pohvalno, a ostavi Mene i njih, ostavi ih, Mi raspolažemo sa okovima kojima će biti vezani i mučeni, raspolažemo ognjem koji će ih pržiti i peći i jelom koje izaziva cijepanje grla i veliki bol jednog zaplašujućeg Dana.

Taj zastrašujući Dan predstavljen je u ovoj slici:

*na Dan kad se Zemlja i planine zatresu i planine pješčani humci razbacani postanu* (73/14).

To je ta stravična slika Zemlje čijim većim dijelom prolaze ljudi, a ona se trese, plaši, drobi i teče poput rijeke! A šta tek čeka slabe i jadne ljude!

Kur'an se osvrće ispred scene velikog straha i na one koji nagone u laž i raskošno žive i podsjeća ih na faraona silnika i na kaznu kojom ga je kaznio Uzvišeni i Pobjedonosni Allah:

*Mi smo vam, zaista, poslali Poslanika da bi svjedočio protiv vas isto onako kao što smo i faraonu poslanika poslali,* (73/15) *ali faraon nije poslušao poslanika, pa smo ga teškom kaznom kaznili* (73/16).

Ukratko, ovako se njihova srca tresu, lišavajući se svega nakon scene zemlje i brda koja se također tresu i raspadaju.

To je kazna na Sudnjem danu, a kazna faraona dogodila se na ovom svijetu. Pa kako ćete se spasiti i sačuvati na Sudnjem danu ovog groznog straha?

*Kako ćete se, ako ostanete nevjernici, sačuvati Dana koji će djecu sijedom učiniti?!* (73/17). *Nebo će se toga dana rascijepiti, prijetnja Njegova će se ispuniti* (73/18).

Ova slika straha, kada dolazi do cijepanja nebesa i prije toga potresa Zemlje i planina, izaziva da i djeca osijede. To je doista strah koga ocrtavaju ove slike u mrtvoj prirodi i živom čovjeku, u scenama koje kur'anski tekst prenosi živo u osjećaj onih kojima se obraća, scene koje kao da su stvarnost. Kur'anski tekst ih ponovo potvrđuje u riječima: ... *prijetnja Njegova će se ispuniti* (73/18) – stvarnost koja se ne može izostaviti, jer Allah što hoće, to radi, i što želi, to bude.

Ovaj strah koji je predstavljen u Kosmosu, kao i u duši čovjeka, dotiče njihova srca da bi se prisjetila i odabrala put spasa - Put Allaha:

*To je, doista, pouka; i ko hoće, put ka Gospodaru svome će izabrati* (73/19).

Put koji vodi ka Allahu je zaista sigurniji i lakši, od sumnjivog puta koji vodi ovom teškom strahu.

I dok su ovi ajeti potresli stope onih koji nagone u laž Poslaniku je tada objavljeno, a njemu i maloj i slaboj vjerničkoj grupi dat je mir, pouzdanje i sigurnost jer su osjetili da je njihov Gospodar s njima, bori se protiv njihovih neprijatelja i veže ih. To je samo kratki rok do određenog termina kada će biti provedena naredba i kada će doći taj određeni rok,

kada će Allah kazniti Svoje neprijatelje i neprijatelje vjernika okovima, ognjem i bolnom kaznom.

Allah ne prepušta svoje odabranike Njegovim neprijateljima makar tim neprijateljima i dao nešto vremena.

* * *

Sada dolazi drugi dio ove sure izražen u samo jednom dužem ajetu. Objavljen je nakon godinu dana poslije objave prvog dijela, prema najpouzdanijim kazivanjima:

*Gospodar tvoj sigurno zna da ti u namazu provodiš manje od dvije trećine noći, polovinu njezinu ili trećinu njezinu, a i neki od onih koji su uz tebe. Allah određuje dužinu noći i dana, On zna da vi to ne umijete izračunati pa vam prašta, a vi iz Kur'ana učite ono što je lako; On zna da će među vama biti bolesnih, i onih koji će po svijetu putovati i Allahove blagodati tražiti, i onih koji će se na Allahovu putu boriti - zato izgovarajte iz njega ono što vam je lako, namaz obavljajte, i milostinju udjeljujte, i draga srca Allahu zajam dajte! A dobro koje za sebe unaprijed osigurate naći ćete kod Allaha još većim i dobićete još veću nagradu. I molite Allaha da vam oprosti, jer Allah prašta i milostiv je* (73/20).

To je prijatni doticaj olakšanja. On briše umor, muku i poteškoću. To je Allahov poziv koji donosi olakšicu Poslaniku i vjernicima. Allah dobro zna Poslanika (alejhi's-selam) i vjernike, zna da su im stopala otekla od dugog stajanja u namazu i učenja u Kur'anu. Allah ne želi Svom Poslaniku da se potuži na ovaj Kur'an i ovo bdijenje u namazu, nego želi da pripremi Poslanika na veliki posao sa kojim će se suočavati tokom preostalog dijela svoga života, suočavat će se on i ta mala grupa vjernika koji su noći bdjeli s njim.

U ovom kazivanju se osjeća ljubav i smirenost: *Gospodar tvoj sigurno zna da ti u namazu provodiš manje od dvije trećine noći, polovinu njezinu ili trećinu njezinu, a i neki od onih koji su uz tebe* (73/20). On tebe svakako vidi! Tvoje bdijenje, tvoje klanjanje i klanjanje tvoje grupe s tobom primljeno je u Allahovu mjerilu, Tvoj Gospodar zaista zna tebe i one koji napuštate postelje u tamnoj noći i ostavljate tople ležaje, ne na zavodljivi poziv, nego na Allahov poziv. Tvoj Gospodar sažalio se na tebe i želi da olakša tebi i tvojim saputnicima – ashabima. *Allah određuje dužinu noći i*

*dana* (73/20) - produžuje nešto, a skraćuje nešto od toga, produžuje noć i skraćuje, a ti i oni koji su s tobom nastavljuju da bdiju i klanjaju manje od dvije trećine noći, pola noći ili jednu trećinu noći. Allah zna vašu slabost i čime raspolažete, on ne želi da vas dovede u nevolju niti da vam prouzrokuje poteškoću, nego želi da vam da opskrbu da se obezbijedite i sami sebi olakšate. Prihvatite ovu odredbu sa lahkoćom, *a i vi iz Kur'ana učite ono što je lako* (73/20) - u toku noćnog namaza bez poteškoće i nevolje. U Allahovom znanju postoje i druge stvari koje vas očekuju, koje iscrpljuju vaš trud i moć i izazivaju poteškoće dugim klanjanjem. *On zna da će među vama biti bolesnih* (73/20) - kojima je teško ovo noćno klanjanje; *...i oni koji će po svijetu putovati i Allahove blagodati tražiti* (73/20) - tražiti opskrbu trudeći se u tome. To su neminovnosti života. Allah ne želi da zanemarite vaše živote i da zahtijeva od vas da se klanjate kao monasi. *I onih koji će se na Allahovu putu boriti* (73/20) - Allah zna da ćete pobijediti i osloboditi se nasilja borbom, uspostaviti zastavu islama na zemlji, islama od koga se plaše nasilnici. Onda olakšajte sebi. *Zato izgovarajte iz njega ono što vam je lako* (73/20) - bez poteškoće, muke i truda. Ustrajte na propisima vjere, *i namaz obavljajte, i milostinju udjeljujte* (73/20), dijeljenjem ćete dati zajam Allahu, u čemu ćete imati korist i dobro. *I draga srca Allahu zajam dajite. A dobro koje za sebe unaprijed osigurate, naći ćete kod Allaha još većim i dobit ćete još veću nagradu* (73/20). Idite prema Allahu tražeći oprost za vaše propuste jer čovjek pravi propuste i griješi bez obzira na ozbiljnost i traženje pravog puta. *I molite Allaha da vam oprosti, jer Allah prašta i Milostiv je* (73/20).

To je, doista, doticaj milosti, ljubavi, olakšice i smirenosti koja je nastupala poslije jedne godine poziva i noćnog bdijenja u namazu. Allah je olakšao muslimanima i učinio noćno bdijenje i namaz da budu dobrovoljni, ne obavezni i propisani. Međutim, Allahov Poslanik (alejhi's-selam) nastavio je da primjenjuje ovaj postupak sa svojim Gospodarom, da bdije noću i klanja manje od jedne trećine noći, tiho se obraćajući svome Gospodaru u samoći u mrkloj noći i miru, crpeći iz ove prisutnosti popudbinu za život i borbu, premda njegovo srce nikada nije spavalo iako su oči spavale. Srce Poslanika (alejhi's-selam) bilo je vazda zauzeto sjećanjem na Allaha i dubokim noćnim iskrenim klanjanjem svome Gospodaru. U njegovu srcu nije bilo ničega do samo njegov Gospodar, zbog poteškoće i tereta koje je nosio na svojim plećima.

* * *

# سورة المدثر مكية
## وآياتها ٥٦

بسم الله الرحمن الرحيم

« يا أيها المدثر * قم فأنذر * وربك فكبر * وثيابك فطهر * والرجز فاهجر * ولا تمنن تستكثر * ولربك فاصبر .

« فإذا نقر في الناقور ، فذلك يومئذ يوم عسير * على الكافرين غير يسير .

« ذرني ومن خلقت وحيداً * وجعلت له مالاً ممدوداً * وبنين شهوداً * ومهدت له تمهيداً * ثم يطمع أن أزيد * كلا ! إنه كان لآياتنا عنيداً * سأرهقه صعوداً * إنه فكر وقدر ؟ * فقتل ! كيف قدر ؟ * ثم قتل ! كيف قدر ؟ * ثم نظر * ثم عبس وبسر * ثم أدبر واستكبر * فقال : إن هذا إلا سحر يؤثر * إن هذا إلا قول البشر * سأصليه سقر * وما أدراك ماسقر ؟* لا تبقي ولا تذر * لواحة للبشر * عليها تسعة عشر .

« وما جعلنا أصحاب النار إلا ملائكة ، وماجعلنا عدتهم إلا فتنة للذين كفروا ، ليستيقن الذين أوتوا الكتاب ، ويزداد الذين آمنوا إيماناً ، ولا يرتاب الذين أوتوا الكتاب والمؤمنون ، وليقول الذين في قلوبهم مرض والكافرون : ماذا أراد الله بهذا مثلاً ؟ كذلك يضل الله من يشاء ، ويهدي من يشاء ، وما يعلم جنود ربك إلا هو ، وماهي إلا ذكرى للبشر .

« كَلَّا وَٱلْقَمَرِ * وَٱللَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ * وَٱلصُّبْحِ إِذَآ أَسْفَرَ * إِنَّهَا لَإِحْدَى ٱلْكُبَرِ *
نَذِيراً لِلْبَشَرِ .

« لِمَن شَآءَ مِنكُمْ أَن يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ * كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ *
إِلَّآ أَصْحَابَ ٱلْيَمِينِ * فِي جَنَّاتٍ يَتَسَآءَلُونَ * عَنِ ٱلْمُجْرِمِينَ * مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ ؟ *
قَالُوا : لَمْ نَكُ مِنَ ٱلْمُصَلِّينَ * وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ ٱلْمِسْكِينَ * وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ ٱلْخَآئِضِينَ *
وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ * حَتَّىٰٓ أَتَانَا ٱلْيَقِينُ * فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَاعَةُ
ٱلشَّافِعِينَ .

« فَمَا لَهُمْ عَنِ ٱلتَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ؟ * كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ * فَرَّتْ مِن
قَسْوَرَةٍ ؟ * بَلْ يُرِيدُ كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُؤْتَىٰ صُحُفاً مُّنَشَّرَةً * كَلَّا ! بَل لَّا يَخَافُونَ
ٱلْآخِرَةَ * كَلَّا ! إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ * فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُ * وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ،
هُوَ أَهْلُ ٱلتَّقْوَىٰ وَأَهْلُ ٱلْمَغْفِرَةِ » . .

## SURA EL - MUDDESSIR
## OBJAVLJENA U MEKKI
## IMA 56 AJETA

*U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!*

*O ti, pokriveni! (74/1).*

*Ustani i opominji! (74/2).*

*I Gospodara svoga veličaj! (74/3).*

*I haljine svoje očisti! (74/4).*

*I kumira se kloni! (74/5).*

*I ne prigovaraj držeći da je mnogo! (74/6).*

*I radi Gospodara svoga trpi!* (74/7).

*A kada se u rog puhne –* (74/8)

*biće to naporan dan* (74/9)

*nevjernicima, neće biti lagan* (74/10).

*Meni ostavi onoga koga sam ja izuzetkom učinio* (74/11)

*i bogatstvo mu ogromno dao* (74/12)

*i sinove koji su s njim* (74/13)

*i čast i ugled mu pružio -* (74/14)

*i još žudi da uvećam!* (74/15).

*Nikako! On, doista, prkosi ajetima Našim, -* (74/16)

*a naprtiću Ja njemu teškoće,* (74/17)

*jer je smišljao i računao, -* (74/18)

*i, proklet bio, kako je proračunao!* (74/19)

*i još jednom, proklet bio, kako je proračunao!* (74/20).

*Zatim je pogledao* (74/21)

*pa se onda smrknuo i namrštio* (74/22)

*i potom se okrenuo i uzoholio,* (74/23)

*i rekao: "Ovo nije ništa drugo do vradžbina koja se nasljeđuje,* (74/24)

*ovo su samo čovjekove riječi!"* (74/25).

*U Sekar ću Ja njega baciti* (74/26)

*a znaš li šta je Sekar?* (74/27).

*Ništa on neće poštedjeti,* (74/28)

*kože će crnim učiniti,* (74/29)

*nad njim su devetnaestorica,* (74/30)

*Mi smo čuvarima vatre meleke postavili i odredili broj njihov kao iskušenje onima koji ne vjeruju, - da se oni kojima je Knjiga data uvjere, i da*

*se onima koji vjeruju vjerovanje učvrsti, i da oni kojima je Knjiga data i oni koji su vjernici ne sumnjaju, i da oni čija su srca bolesna i oni koji su nevjernici - kažu: "Šta je Allah htio ovim kao primjerom?" Tako Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće, i na pravi put ukazuje onome kome hoće. A vojske Gospodara tvoga samo On zna. I Sekar je ljudima samo opomena* (74/31).

*I tako Mi Mjeseca,* (74/32)

*i noći kada mine,* (74/33)

*i zore kada svane,* (74/34)

*on je, zaista, najveća nevolja,* (74/35)

*ljudima je opomena,* (74/36)

*onome između vas koji želi da učini dobro ili onome koji ne želi!* (74/37)

*Svaki čovjek je odgovoran za ono što je radio,* (74/38)

*osim sretnika,* (74/39)

*oni će se u džennetskim baščama raspitivati* (74/40)

*o nevjernicima:* (74/41)

*"Šta vas je u Sekar dovelo?"* (74/42).

*"Nismo" - reći će – "bili od onih koji su namaz obavljali* (74/43)

*i od onih koji su siromahe hranili,* (74/44)

*i u besposlice smo se sa besposlenjacima upuštali,* (74/45)

*i Sudnji dan smo poricali,* (74/46)

*sve dok nam smrt nije došla"* (74/47).

*Njima posredovanje posrednika neće biti od koristi* (74/48).

*Pa zašto oni pouku izbjegavaju,* (74/49)

*kao da su divlji magarci preplašeni* (74/50)

*koji od onih koji ih progone bježe* (74/51).

*Da! Svaki čovjek bi od njih htio da mu se daju listovi rašireni* (74/52).

*Nikada, jer oni se onoga svijeta ne plaše!* (74/53).

*Uistinu! Kur'an je pouka,* (74/54)

*i ko hoće, na umu će ga imati,* (74/55)

*a na umu će ga imati samo ako Allah bude htio, On je jedini dostojan da Ga se boje i On jedini prašta* (74/56).

S obzirom na uzroke i vrijeme objave ove sure, na nju se može primijeniti isto ono što je rečeno o suri El-Muzzemmil. Ima mišljenja da je ova sura objavljena odmah nakon sure El-Aleq, a ima i mišljenja da je objavljena nakon javnog poziva u islam i uznemiravanja Poslanika (alejhi's-selam) od strane politeista.

Buhari prenosi svojim senedom: Jahja – Veki – Ali ibni Mubarek – Jahja ibni Ebi Kesir, da je Ebi Kesir pitao Ebu Sellemu ibni Abdurrahman: "Šta je iz Kur'ana prvo objavljeno?" "Ja ejjuhe'l-muddessirr." odgovorio je. "Tada sam mu prigovorio da neki kažu da je prvo što je objavljeno bila sura *Ikre': "Čitaj, u ime Gospodara tvoga koji stvara!"* (96/1). Ebu Seleme nastavlja i kaže: "Ja sam pitao Džabira ibni Abdullaha o tome i rekao mu to isto što si ti sada meni rekao, a on mi na to odgovori: "Ja tebi prenosim samo ono što nam je prenio Poslanik (alejhi's-selam) koji kaže: "Jedno vrijeme boravio sam na brdu Hira i nakon što sam proveo tu svoje određeno vrijeme, vraćajući se kući, čujem poziv. Pogledao sam na desnu stranu i ništa nisam primijetio. Pogledao sam i na lijevu stranu, ni tada nisam ništa primijetio. Pogledao sam i naprijed pa ni tada nisam ništa opazio. Tada sam pogledao nazad, iza sebe, ali ni tada ništa nisam vidio. Onda sam podigao glavu prema nebu i primijetio nešto. Otišao sam do Hatidže i zamolio: "Pokrijte me i polijte hladnom vodom!" Prekrili su me, nastavlja Poslanik, i prelili hladnom vodom. "Tada je objavljeno", kaže Poslanik: *O ti, pokriveni! Ustani i opominji! I Gospodara svoga veličaj!* (74/1-3).

Muslim prenosi senedom: Ukajl ibni Šihab od Ebu Selema da mu je prenio Džabir ibni Abdullah kako je čuo Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) da govori o Objavi i kaže: "I dok sam išao, čujem glas iz neba, pa sam pogledao prema nebu - kad gore primijetih meleka koji mi je dolazio na Hiru. Sjedi na stolici između nebesa i Zemlje. Kleknuo sam zbog njega i pao na zemlju. Po povratku kući rekao sam: "Umotajte me, pokrijte me!" Tada je objavljeno: *O ti pokriveni! Ustani i opominji* (74/1-2) sve do *I kumira se kloni!* (74/5). Ebu Seleme kaže: "Ovdje upotrijebljen termin *er-rudžz* su totemi, kipovi." Od tada je Objava stizala jedna za drugom. Ovako i Buharija to prenosi. Ovo su riječi Buharije.

Ibni Kesir komentariše u svom tefsiru ovaj hadis riječima: "Ovaj kontekst je sačuvan, a on govori da je Objava počela stizati prije Poslanikovih riječi: "Primijetih meleka koji mi dolazi na Hiru," a to je Džibrīl koji mu je donio riječi: *"Čitaj, u ime Gospodara tvoga koji stvara, stvara čovjeka od ugruška! Čitaj, plemenit je Gospodar tvoj, koji poučava peru, koji čovjeka poučava onome što ne zna* (96/1-5). Onda je nastavio sa Objavom poslije ovog perioda melek je dolazio. Ovo se da uskladiti tako da je prvo objavljena ova sura (El-Muddessir) nakon protoka izvjesnog vremena od prve Objave (Iqre).

Ovo je jedna od verzija, a ima i drugih. Taberani ističe svojim senedom: Muhammed ibni Ali ibni Šuajb, Simsar – Hasan ibni Bišr, Bedželi – Muafi ibni Umran – Ibrahim ibni Jezid – Ibni ebi Mulejke i prenosi od Ibni Abassa da je Velid ibni Mugire pripremio gozbu za Kurejšije. Kada su završili sa jelom, Velid ibni Mugire kaže: "Šta vi mislite o ovom čovjeku?" Neko reče, čarobnjak. Drugi kaže: Ne nije čarobnjak, nego vrač. Treći kaže: Nije vrač nego pjesnik. Neko opet reče: nije ni pjesnik nego je to čarobnjaštvo koje je naslijeđeno. Složili su se da je to čarobnjaštvo koje je naslijeđeno. Ova vijest je stigla do Poslanika (alejhi's-selam). On se rastužio, prekrio glavu i zamotao se. Tada je objavljeno: *O ti prekriveni! Ustani i opominji! i Gospodara svoga veličaj! I haljine svoje očisti! I kumira se kloni! I ne prigovaraj držeći da je mnogo. I radi Gospodara svoga trpi* (74/1-7).

Možda je ova verzija ona ista verzija koja se spominje u vezi sa surom El-Muzzemmil, što nas navodi na zaključak da ne možemo biti kategorički odlučni koja je od ove dvije sure prije objavljena niti koja je od njih objavljena ovim ili onim povodom.

Međutim, posmatranje samog kur'anskog teksta govori da je početak ove sure do riječi Uzvišenoga: *I radi Gospodara svoga trpi!* (74/7) možda ranije objavljeno, na početku samog poziva u islam, isto kao što je slučaj sa objavom početkom sure El-Muzzemmil do riječi Uzvišenoga: *I spominji ime Gospodara svoga i Njemu se potpuno posveti, On je Gospodar istoka i zapada, nema boga osim Njega, i Njega uzmi za zaštitnika* (74/8-9). I jedan i drugi početak ovih sura objavljeni su radi pripreme Poslanika (alejhi's-selam) da izvršava veliku obavezu i suoči se sa Kurejšijama, poslije toga, javno, što će proizvesti velike i brojne poteškoće. To suočavanje sa Kurejšijama traži duševnu pripremu unaprijed, a to je ono što je navedeno u suri El-Muddessir, a i ono što je navedeno u suri El-Muzzemmil. I jedna i druga sura objavljene su poslije izvjesnog vremena, a u povodu gonjenja u laž i tvrdoglavog suprotstavljanja Kureješija, zatim

njihovog uznemiravanja Poslanika (alejhi's-selam) optužujući ga za laž i neprijatne spletke.

Međutim, ova mogućnost ne isključuje i drugu mogućnost, a to je da je početak i jedne i druge sure objavljen u vezi sa onim što slijedi i u jednoj i u drugoj suri, a zbog jednog povoda, a to je nagonjenje u laž i pripremanje Poslanika (alejhi's-selam) da se suprotstavi spletki koju su činile i pripremale Kurejšije. Na taj način slučaj u ove dvije sure bio bi kao što je slučaj i u suri El-Kalem, a što smo ranije objasnili.

* * *

Bez obzira kakav uzrok i povod bio tome, ova sura u svom početku sadrži taj visoki poziv, upućivanje Poslanika (alejhi's-selam) da vrši ovo uzvišeno djelo, da napusti san, prekrivanje, toplotu i udobnost i prijeđe na džihad, borbu i teškoću. *O ti, pokriveni! Ustani i opominji!* (74/1-2). Uporedo sa ovim usmjerenjem Poslanika (alejhi's-selam) da se pripremi za ovaj veliki posao, da se osloni na Allaha u ovom poslu kojim ga zadužuje Allah, stoji: *I Gospodara svoga veličaj! I haljine svoje očisti! I kumira se kloni! I ne prigovaraj držeći da je mnogo! I radi Gospodara svoga trpi!* (74/3-7). Ovo usmjerenje završava se upozorenjem na strpljenje isto kao što je bilo i u suri El-Muzzemmil.

Ova sura poslije ovoga sadrži i prijetnju i kaznu onima koji u laž nagone Poslanika, kaznu na drugom svijetu, govori o direktnoj Allahovoj borbi isto kao što to sadrži i sura El-Muzzemmil: *A kada se u rog puhne – biće to naporan dan nevjernicima, neće biti lagan. Meni ostavi onoga koga sam ja izuzetkom učinio i bogastvo mu ogromno dao i sinove koji su s njim i čast i ugled mu pružio – i još žudi da uvećam. Nikako! On, doista, prkosi ajetima Našim, - a naprtiću Ja njemu teškoće* (74/8-17).

Sura El-Muddessir definira jednog od tih koji su nagonili u laž i ocrtava jednu scenu njegove spletke poput scene koja je navedena u suri El-Kalem. Možda se ovdje radi o jednoj ličnosti i u jednoj i u drugoj suri. Neki kaži da je to bio Velid ibni Mugire (kao što će doći detaljnije objašnjenje kod iznošenja ovog teksta). Zatim se u ovoj suri spominje i uzrok stupanja Allaha (Uzvišenog) u sukob sa ovima, a gdje se kaže: ... *jer je smišljao i računao, - i proklet bio, kako je proračunao! I još jednom, proklet bio, kako je proračunao! – Zatim je pogledao pa se onda smrknuo i namrštio*

*i potom se okrenuo i uzoholio, i rekao: "Ovo nije ništa drugo do vradžbina koja se nasljeđuje, ovo su samo čovjekove riječi!* (74/18-25). U nastavku se u ovoj suri govori o sudbini te ličnosti: *U Sekar ću Ja njega baciti – a znaš li šta je Sekar? Ništa on neće poštedjeti, kože će crnim učiniti! Nad njim su devetnaestorica* (74/26-30).

U povodu scene o Sekaru – Džehennemu i službenika koji će nad njim raditi, a njih je devetnaest, u povodu kazivanja, smutnji, pitanja, sumnji i ismijavanja koje je izazvao ovaj broj u sredini politeista i ljudi slabog imana, sura govori o Allahovoj mudrosti zašto je spomenut ovaj broj, a onda i otvara prozorče nad tajnom Allahovom nespoznajnom i Njegovoj nadležnosti kod ove tajne. To je prozorče kroz koje prodire svjetlo vjerničkog poimanja nespoznajnog i skrivenog kod Allaha: *Mi smo čuvarima vatre meleke postavili i odredili broj njihov kao iskušenje onima koji ne vjeruju, - da se oni kojima je Knjiga data uvjere, i da se onima koji vjeruju vjerovanje učvrsti, i da oni kojima je Knjiga data i oni koji su vjernici ne sumnjaju, i da oni čija su srca bolesna i oni koji su nevjernici - kažu: "Šta je Allah htio ovim kao primjerom? Tako Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće i na pravi put ukazuje onome kome hoće. A vojske Gospodara tvoga, samo On zna. I Sekar je ljudima samo opomena* (74/31).

Zatim se nastavlja sa pitanjem budućeg svijeta, Sekarom i kosmičkim scenama, kako bi se to odrazilo na srcima u sjeni buđenja i upozorenja: *I tako Mi Mjeseca, i noći kada mine, i zore kada svane, - on je, zaista, najveća nevolja, ljudima je opomena, - onome između vas koji želi da učini dobro ili onome koji ne želi* (74/32-37).

Isto tako izložena je i pozicija griješnika, a i pozicija sretnika kada oni koji su nagonili u laž dugo priznaju uzroke ostvarenja njihovog vezanja i okivanja na Dan kazne i obračuna. To je popraćeno i konačnom definitivnom riječju u vezi sa njihovim djelima kada im neće koristiti nikakvo posredstvo: *Svaki čovjek je odgovoran za ono što je radio, osim sretnika, oni će se u džennetskim baščama raspitivati o nevjernicima: "Šta vas je u Sekar dovelo?" "Nismo"- reći će – "bili od onih koji su namaz obavljali, i od onih koji su siromahe hranili, i u besoposlice smo se sa besposlenjacima upuštali, i Sudnji dan smo poricali, sve dok nam smrt nije došla." Njima posredovanje posrednika neće biti od koristi* (74/38-48).

U sjeni ove tužne scene sramnog priznanja pita se, s prijezirom, o stavu onih koji su lažnim smatrali poziv koji ih je podsjećao na spas od ove sudbine. Njima se ocrtava ismijavajuća scena koja izaziva i smijeh i uplašenost zbog njihovog životinjskog, jogunastog bijega:

*Pa zašto oni pouku izbjegavaju, kao da su divlji magarci preplašeni, koji od onih koji ih progone bježe* (74/49-51).

Tekst otkriva istinu zavođenja kojom su oni išli i što ih je spriječilo da se odazovu spomenutom spasonosnom glasu: *Da! Svaki čovjek bi od njih htio da mu se daju listovi rašireni* (74/52). To je zavidnost prema Poslaniku (alejhi's-selam) i želja da se svakom od njih da poslanstvo. Drugi podstrekujući uzrok je mala bogobojaznost: *Nikada, jer oni se onoga svijeta ne plaše* (74/53).

Na kraju dolazi definitivna odluka o kojoj nema mjesta za spor i prepiranje. *Uistinu! Kur'an je pouka, i ko hoće, na umu će ga imati* (74/54-55). Prema tome sve se u cjelini prepušta Allahovom htijenju i Njegovoj odredbi: *...a na umu će ga imati samo ako Allah bude htio, On je jedini dostojan da Ga se boji i On jedini prašta* (74/56).

* * *

Na taj način ova sura predstavlja jednu sponu duševne borbe koju je vodio Kur'an protiv politeizma i njegova poimanja u srcima Kurejšija, kao što je vodio i borbu protiv tvrdoglavosti, spletke i suprotstavljanja koje je nastajalo i izrastalo iz čiste namjere i cilja, na razne načine. Sura predstavlja i brojne sličnosti između smjera i stremljenja ove sure i smjera sura El-Muzzemmil i El-Kalem. Ovo ukazuje da su sve tri sure objavljene vremenski približno da bi se suočile sa sličnim situacijama, izuzimajući drugi dio sure El- Muzzemmil koja je objavljena sa jednom posebnom porukom, a to je duhovno uvježbavanje Poslanika (alejhi's-selam) i grupe onih koji su s njim, kao što je naprijed rečeno.

* * *

Ova sura ima kratke tečne ajete, i različite stanke (fevasil) i rimu. Njena intonacija se katkad primijeti, a katkad se da tek naslutiti. Ovo je posebno došlo do izražaja kod scene onog koji nagoni u laž, a to je u izrazima: *jufekki<u>ru</u>, juqaddi<u>ru</u>, jabe<u>su</u>, jebse<u>lu</u>*. Isto tako i kod predočenja scene Sekara gdje stoji: *la tubki ve la <u>tezer</u> levvahatun lil <u>bešer</u>.* (74/28-29).

Zatim scena njihovog bježanja: *Ke'ennehum humurun mustenfire, ferret min kasveret* (74/50-51).

Ova raznovrsnost u intonaciji i rimi u raznovrsnosti scena i odsjena čini ovu suru veoma prijatnom naročito kada se odbije jedan dio rime pa se rima vraća na slovo prije ukinutog slova kao npr. kod rime "r" bez vokala: *muddessir, enzir, fekebbir.* A malo kasnije ponovo se vraća i glasi: *qadere, besere, istekbere i seqare,* a također sa prelazom od rime do rime u jednom pasusu, neočekivano ali radi jednog cilja kao npr. u riječima Uzvišenoga: *Fe ma lehum anit'tezkireti muaridin, ke enne hum humurun mustenfire, ferret min kasveret* (74/49-51). U prvom ajetu postavlja se pitanje ali se i osuđuje, a u drugom i trećem donosi se slika, ismijava se itd.

A sada da prijeđemo na detaljno izlaganje ove sure.

* * *

*O ti, pokriveni!* (74/1). *Ustani i opominji!* (74/2). *I Gospodara svoga veličaj!* (74/3). *I haljine svoje očisti!* (74/4). *I kumira se kloni!* (74/5). *I ne prigovaraj držeći da je mnogo!* (74/6). *I radi Gospodara svoga trpi!* (74/7).

To je veličanstveni i uzvišeni poziv na veliko i bremenito djelo. To je opominjanje čovječanstva na buđenje, radi njegova spasa od zla na ovom i vatre na budućem svijetu. To je usmjerenje na put spasa prije nego što istekne vrijeme. To je tegoban i težak posao kada se veže za jednog čovjeka bez obzira bio on vjerovjesnik ili poslanik jer su ljudi u zabludi, griješnici, odmetnici, arogantni, tvrdoglavi, ustrajni i okreću se da bi se oslobodili ovog poziva i naredbe. Na taj način Poziv je nešto najteže, najteža obaveza kojom bi čovjek mogao biti opterećen u ovom Bitku.

*O ti, pokriveni! Ustani i opominji!* (74/1-2) - opominjanje je najuočljivije u ovom poslanstvu. To je upozorenje na blisku opasnost koja vreba nemarnike koji hode po zabludi, a oni su ti koji su nemarni. U ovom pozivu jasno se očituje i Allahova milost prema ljudima. Oni svojim lutanjem neće umanjiti Njegovu moć niti će svojom uputom uvećati tu Njegovu moć. Medutim, Njegova milost predviđa da im dodijeli svu ovu blagodat kako bi se spasili bolne patnje na budućem svijetu, spasili pogibeljnog zla na ovom svijetu tj. da bi ih pozvali Njegovi poslanici da Allah ljudima oprosti i uvede ih u Džennet Svojom milošću.

Nakon toga Allah se okreće Svome poslaniku u vezi sa njegovom posebnošću nakon što ga je zadužio da opominje druge.

Upućuje ga da veliča svoga Gospodara, što je izraženo riječima: *I Gospodara svoga veličaj!* (74/3). Samo svoga Gospodara! Samo je On veliki! On je taj koji zaslužuje da bude velik! To je usmjerenje koje potvrđuje vjerničko poimanje Božanstvenosti i smisla monoteizma – tewhida.

Svaka osoba, svaka stvar, svaka vrijednost i svaka istina su male, jedino je Allah veliki. Tijela svojim obujmom, veličinom, snagom, vrijednošću, događaji, situacije, značenja i forme - sve je to prekriveno i briše se u odsjenu ove veličine i usavršenosti, jedinog velikog - Uzvišenog Allaha.

To je usmjerenje Poslaniku (alejhi's-selam) da bi se suočio sa opominjanjem ljudi, zamorom, željama i teretima. U ovom poimanju i u ovom osjećaju svaka spletka postaje mala kao i svaka moć i svaka posljedica, jer Poslanik osjeća da je njegov Gospodar taj koji ga poziva da izvrši ovo opominjanje, a On je velik. Poteškoće ovog poziva i želje imaju stalnu potrebu za ovim poimanjem i osjećajem.

Allah ga upozorava i na čišćenje: *I haljine svoje očisti!* (74/4). Čišćenje odijela figurativno se upotrebljava u arapskom jeziku za čišćenje srca, morala i rada. Čišćenje osobe obuhvata i čišćenje odijela i svega onoga čega se odijelo dotiče. Čišćenje je odgovarajuće stanje radi dočeka Objave iz Visokih Sfera. Čišćenje je istovremeno i nešto što je najpriljubljenije uz prirodu ovog poslanstva. Ono je najkasnije i potrebno je za iznošenje upozorenja i saopćenja, za prakticiranje ovog poziva usred raznih struja, želja prolaza i staza i svakog drugog trnja, prljavštine, smjese i fleka koje prate poziv, traže kompletno čišćenje od onoga koji poziva kako bi on mogao spasiti uprljane a da se sam ne uprlja, da se spasi od onoga s čime su drugi uprljani, a da se sam ne uprlja. To je detaljni i sveopći osvrt na okruženje poslanstva, poziva i ustrajnosti na ovom poslu između raznih sredina, uvjeta i srca.

Allah ga upozorava na napuštanje politeizma i suočavanja sa kaznom: *I kumira se kloni* (74/5). Poslanik (alejhi's-selam) bio je daleko od politeizma i suočavanja sa kaznom čak i prije poslanstva. Njegova zdrava priroda, zaštićena je od tih devijacija, mrskih i raznih nevjerničkih nagomilanosti te etičke prljavštine i običaja. Nije poznato da je i u čemu učestvovao u moru paganizma. Ali ovo usmjerenje tj. objašnjenje i oglašavanje razlike znači da ne može biti pomirenja ni sa kakvim vidom

idolopoklonstva niti može imati naklonosti prema njemu, jer džahilijjet i islam su dva pravca koja se potpuno razilaze, nigdje se ne susreću. Isto tako, to znači i čuvanje od prljavštine i kumira. Termim *rudžz* u osnovi znači kazna pa se i upotrebljava kao nešto što izaziva kaznu. Otuda čuvati čistoću znači da ne dođe do doticaja sa prljavštinom.

Kur'an upućuje Poslanika na osudu toga i da ne prigovara zbog uloženog truda ili da je to mnogo i veliko: *I ne prigovaraj držeći da je mnogo* (74/6). A to znači da će učiniti mnogo, da će uložiti truda mnogo, da će imati poteškoća, žrtve i uznemirenja na tome putu. Allah želi od njega da ne smatra prevelikim ono što je uradio niti da na to prigovara. Ovaj poziv nije učvršćen u duši osobe koja osjeća da je mnogo ono što je uložila za taj poziv, jer ulaganje na putu Poziva je nešto veliko, što duša čovjeka može podnijeti samo kada to zaboravi, odnosno kada to uopće ne osjeća, pošto je ta osoba zaronila u osjećaje za Allahom, osjeća da je sve ono što je ona uradila Allahova dobrota i Njegov dar, da je to dobrota koju je On njemu dodijelio, dao i odabrao je za njega, zadržao je da je on ostvari. Prema tome, to je izbor, očišćenje i plemenitost koja, traži da čovjek zahvaljuje Allahu, a ne da prigovara da je mnogo učinjeno.

Na kraju se Poslanik upućuje na strpljenje, da bude strpljiv prema svome Gospodaru: *I radi Gospodara svoga trpi* (74/7). Ova oporuka se ponavlja kod svakog onoga koji je zadužen ovim pozivom ili koji učvršćuje taj poziv. Strpljenje je osnovna popudbina u ovoj teškoj borbi, borbi na putu poziva ka Allahu, borbi koju prate strasti duša i želje srca, borbi sa neprijateljima Poziva koje predvodi šejtan, borbi zavođenja koju potiskuju drugi šejtani sa strastima. To je duga i žestoka borba čija popudbina može biti samo strpljenje s kojim se misli na Allaha, smjera prema Njemu i misli na polaganje računa pred Njim, i samo pred Njim.

* * *

Po završetku ovog Božanskog usmjerenja plemenitog Poslanika u kontekstu se govori o objašnjenju kojim se upozoravaju drugi ljudi o doticaju koji bi budio osjećaj čovjeka za teški Dan, na koji unaprijed upozorava Upozoritelj:

*A kada se u rog puhne –* (74/8) *biće to naporan dan* (74/9) *nevjernicima, neće biti lagan* (74/10).

Puhanje u rog - to je ono o čemu se na drugim mjestima govori u riječima *nefhufi's-sur.* Međutim, ovaj termin nagovještava jaču žestinu glasa i zvonkosti - kao da je to puhanje koje izaziva i glas i eho. Glas koji na ovaj način dopre do ušiju jači je od glasa koga čuju uši. Zatim ovo govori da će biti teško nevjernicima. Tu teškoću potvrđuje dokidanjem bilo kakve sjene u kojoj bi nevjerniku bilo olakšano. *Nevjernicima, neće biti lagan (74/10).* To je Dan u cjelini težak, dan koga ne prožima ni najmanja lahkoća niti ga odvaja bilo šta od ove poteškoće, nego nevjernika ostavlja zanemarenoga pa se ovdje govori o davljenju, tegobi i tjeskobi. Zbog toga je veoma važno nevjernicima da saslušaju Onoga koji upozorava prije nego se u Rog puhne i suoči ih sa ovim veoma, veoma, teškim danom.

* * *

U kontekstu se prelazi sa ove opće prijetnje na samu osobu koja nagoni Poslanika u laž. Izgleda da je taj na koga se ovdje misli imao posebnu ulogu u nagonjenju u laž Poslanika i zauzimanja stava protiv Poziva. Njemu se upućuje stravična i silna prijetnja, ocrtava se i predočava slika koja zaslužuje osudu, izaziva smijeh i podsmijeh zbog njegova položaja, njegovih crta lica i samog njega. To se izrazito ističe riječima koje kao da su nešto živo, oličeno, nešto kod čega se primjećuju grimase na licu:

*Meni ostavi onoga koga sam ja izuzetkom učinio (74/11) i bogatstvo mu ogromno dao (74/12) i sinove koji su s njim (74/13) i čast i ugled mu pružio - (74/14) i još žudi da uvećam! (74/15). Nikako! On, doista, prkosi ajetima Našim, - (74/16) a naprtiću Ja njemu teškoće, (74/17) jer je smišljao i računao, - (74/18) i, proklet bio, kako je proračunao! (74/19) i još jednom, proklet bio, kako je proračunao! (74/20). Zatim je pogledao (74/21) pa se onda smrknuo i namrštio (74/22) i potom se okrenuo i uzoholio, (74/23) i rekao: "Ovo nije ništa drugo do vradžbina koja se nasljeđuje, (74/24) ovo su samo čovjekove riječi!" (74/25). U Sekar ću Ja njega baciti (74/26) a znaš li šta je Sekar? (74/27). Ništa on neće poštedjeti, (74/28) kože će crnim učiniti, (74/29) nad njim su devetnaestorica, (74/30)...*

Brojni rivajeti se navode u kojima se ovdje misli na Velida ibni Mugirea Mahzumija. Ibni Džerir prenosi senedom Ibni Abdullah Eala - Muhammed ibni Sevre – Muamer – Ubade ibni Mensur od Ikrimea da je Velid ibni Mugire jednog dana došao Poslaniku (alejhi's-selam) kao da mu

prouči nešto iz Kur'ana. Kur'an je na njega jako djelovao i Velid ibni Mugire kao da je smekšao. To je čuo Ebu Džehl ibni Hišam, odmah ga posjetio i rekao mu:"Amidža, tvoj narod želi da ti sabere nekih sredstava i da ti ih da." "Zašto da mi daju?" "Da ti daju jer si ti posjetio Muhammeda da bi kod njega nešto postigao." (Ovim je mislio, između ostalog, napakostiti i izazvati oholost Velida ibni Mugirea znajući da se Velid ponosi ohološću.) "Šta kažeš! Kurješije znaju da sam ja od njih najbogatiji," reče Velid. Ebu Džehl nastavi: "Pa reci nešto što bi se dopalo tvom narodu, da osuđuješ Poslanika." Tada Velid ibni Mugire pita Ebu Džehla: "Pa šta da kažem o poslaniku? - "Bogami, nema nijednog čovjeka među vama da bolje poznaje poeziju od mene, da bolje zna šta je metar redžez u poeziji, niti bolje poznaje kasidu, niti poeziju džina. Bogami, ono što Muhammed govori ne liči ničemu od ovoga. Ono što on govori - to je nešto sasvim drugo. Bogami, ono što on govori je veoma slatko. To ruši sve što je pred tim njegovim riječima. To nadvisuje, a ne može ga ništa nadvisiti." Nato će Ebu Džehl: "Bogami, tvoj narod neće biti zadovoljan tobom sve dok ti ne kažeš nešto protiv njega." "Dobro, ako je to tako," reče Velid ibni Mugire, "pusti me malo da promislim." I nakon što je malo promislio odgovori: "Ovo mora da je naslijeđena čarolija, ništa drugo!" Tada su objavljeni ajeti: *Meni ostavi onoga koga sam Ja izuzetkom učinio* (74/11) i dalje sve do kraja sure: *nad njim su devetnaestorica* (74/11-30).

U drugoj verziji stoji da su Kurejšije rekle: Da je nekim slučajem Velid prihvatio islam, sve bi Kurejšije, doista, to uradile. Nato Ebu Džehl odgovara: "Ja sam dovoljan njemu za sve vas." A onda je otišao prema Velidu ibni Mugireu, i da je Velid ibni Mugire poslije dugog razmišljanja rekao: "To je naslijeđeno čarobnjaštvo. Zar ne vidite da on razdvaja čovjeka od njegovih, od njegova djeteta i staratelja?"

Ovo se zbilja dogodilo, kao što razne verzije kažu. Međutim, Kur'an će u kontekstu to živo i impresivno donijeti, gdje se počinje sa smrtonosnom i strašnom prijetnjom:

*Meni ostavi onoga koga sam Ja izuzetkom učinio* (74/11).

Ove riječi upućene su Poslaniku (alejhi's-selam), a znače: ostavi Mene nasamo i ovoga koga sam Ja također samog stvorio, ostavi njega bez ikoga drugoga, ostavi ga sa njegovim brojnim imetkom i sinovima, čime se on ponosi, i blagodatima kojima se oholi, oholi se pa traži da se poveća! Ostavi Mene i njega i ne brini za njegove osude i spletke. Ja ću preuzeti borbu protiv njega. Ovdje se snažno i grozno potresa osjećaj. Ovo predstavlja pokret moći i snage koja se ne da ni ograničiti, moći Silnoga,

Pobjedonosnoga, da silno uništi ovo slabo bogohulno i ništavno stvorenje. To je potres koga kur'anski tekst izaziva u srcu i čitaoca i slušaoca koji su sigurni da se ova prijetnja neće primijeniti na njih. Ako ova prijetnja izaziva ovakav strah kod onih koji su sigurni, pa kakav će biti strah kod onih kojima je upućena ?!

Tekst nadugo govori o stanju ovog stvorenja opisujući blagodati i dobročinstva koje mu je Allah dao. To je iznijeto prije nego se osvrnulo na suprotstavljanje i tvrdoglavost tog stvorenja, koga je Allah stvorio bez ičega, čak i bez odijela, a onda mu dao veliko bogatstvo i sinove oko njega tu, primjetne. On se s njima druži i ponosi. Allah mu je utro put za život i sasvim ga olakšao, a onda taj *...još žudi da uvećam* (74/15) - nije zadovoljan što mu je dodijeljeno, ne zahvaljuje niti osjeća da mu je dosta. Možda on želi čak da mu se i Objava šalje i da Knjiga, kao što će biti riječi na kraju ove sure: *Da! Svaki čovjek bi od njih htio da mu se daju listovi rašireni* (74/52). To su oni koji zavide Poslaniku (alejhi's-selam) što mu je dato poslanstvo.

Ovdje se to odbija kategorički i žestoko, odbija se ova pohlepa onome koji nije uradio nikakvo dobro, nije pokoran, ne zahvaljuje Allahu, a želi poslanstvo.

*Nikako!* (74/16) - to su riječi kojima se odbija i koje nagone na plač. *On, doista, prkosi ajetima Našim* (74/16). A onaj koji je tvrdoglav, on je dokaz istine i nagovještaja vjerovanja i suprotstavljanja Pozivu, borbe protiv Poslanika i nosioca ovog Poziva, odbijanja od Poziva i sebe i drugoga i svakovrsna propagandna sredstva ono za propagandu koristi.

Ovo odbijanje popraćeno je prijetnjom koja lahkoću pretvara u poteškoću:

*a naprtiću Ja njemu teškoće,* (74/17).

Ovo je izraz koji ocrtava kretnje teškoće, a naprtiti se na putu je najteža teškoća, a ako je čovjek na to pokrenut bez svoje želje, onda će biti još teže. Ovo je istovremeno izraz koji predstavlja istinu, pa ko odstupi od lahkog i ugodnog puta vjerovanja, puzit će po vrletima puta, teškom i zamornom putu, dovešće život u nemir, poteškoću i tjeskobu, izgledat će kao da se penje na nebo ili krutim bespućem gdje nema ni vode ni hrane, gdje nema ni mira ni nade da će doći do kraja toga puta.

Zatim se slika ta kreatorska i djelotvorna slika ismijavanja, a čovjek na mukama, živci mu se cijepaju, lice kiselo i obrve nabrane. Sve je to dato

da bi predstavilo mahanu kojom Kur'an kori takvo lice i iznosi riječi u kome Uzvišeni kaže:

*jer je smišljao i računao, -* (74/18) *i, proklet bio, kako je proračunao!* (74/19) *i još jednom, proklet bio, kako je proračunao!* (74/20). *Zatim je pogledao* (74/21) *pa se onda smrknuo i namrštio* (74/22) *i potom se okrenuo i uzoholio,* (74/23) *i rekao: "Ovo nije ništa drugo do vradžbina koja se nasljeđuje,* (74/24) *ovo su samo čovjekove riječi!"* (74/25).

Kur'an ocrtava njegovo kretanje kratkim pogledom, brzom pomisli, i to kao da to ocrtava kičicom, a ne riječima. Štaviše, to je kao da je to na pokretnoj traci filma jer donosi scene jednu po jednu.

To je snimak kako on razmišlja i promišlja, a tu je i poziv koji je presudan: *Proklet bio!* (74/19). Ovo je osuda cjeline, a i ismijavanje: *kako je proračunao!* (74/19), a onda je uslijedio ponovo poziv i osuda da bi se povećao nagovještaj toga ponavljanjem.

Scena kako on gleda, ovako i onako, vještački uozbiljen i opterećen, a što govori o njegovu ismijavanju!

Scena u kojoj je on nabrao čelo i obrve, smrknuo se, lice mu je namršteno, pokušava da sabere svoje misli na smiješan način!

Poslije svih ovih porođajnih bolova i upornosti njemu se ne otvara ništa. On razmišlja o svjetlu i uzdiže se iznad istine i govori: *"Ovo nije ništa drugo do vradžbina koja se nasljeđuje, ovo su samo čovjekove riječi!"* (74/24-25).

To su živi momenti koje potvrđuje kur'anski izraz u viziji, i oni su snažniji i impresivniji nego što to može učiniti kičica na slici i ljepše nego što to može predočiti pokretni film oku. Ovi momenti stavljaju osobu na koju se odnose, u položaj da mu se smiju za sva vremena, predočavaju njegovu prijezirnu sliku na čvrstom, radi posmatranja i pouke pokoljenja koja dolaze jedno za drugim.

Poslije izlaganja ovih živih i oličenih momenata ovog smiješnog stvorenja iznijeta je i strašna prijetnja.

*U Sekar ću Ja njega baciti* (74/26) - ova prijetnja je povećana i strahotom zbog nepoznavanja šta je Sekar. *A znaš li šta je Sekar?* (74/27)- to je nešto veliko i strašno kad se spozna, poslije ove nepoznanice, kakve su mu osobine. Tada se ističe još veća opasnost: *Ništa on neće poštedjeti* (74/28)- on mete sve, guta i briše sve, tako da on iza sebe ništa ne ostavlja niti išta iza njega ostaje, niti išta preostaje.

U kontekstu se dalje Sekar predstavlja ljudima kako izgleda: *Kože će crnim učiniti* (74/29), kao što se ističe i u suri *El Me'aridž: ... zvaće onoga ko je glavu okretao i izbjegavao* (70/17). Ovo ukazuje na pakao i kao da se time želi istaći izazivanje straha i grozote u dušama ljudi koje se odražavaju na njihovim uplašenim pogledima.

Nad Sekarom stražare stražari čiji je broj *devetnaestorica* (74/30). Mi ne znamo da li su oni žestoki i strogi meleki ili su to redovi ili vrste meleka. Ovdje je prenijeta samo Allahova vijest, a šta je to mi ćemo znati onda kada se to dogodi.

* * *

Što se tiče vjernika, oni su dočekali Allahove riječi sa predajom koja odgovara postupku ljudi koji su pouzdani u svoga Gospodara, koji se ponašaju prema Njemu kao rob prema svome gospodaru, pa ne raspravljaju o vijesti ili riječi Njegovoj. Što se tiče politeista, oni se brzo hvataju za ovaj broj stražara kao ljudi u čijim srcima nema nimalo imana, kao ljudi koji ne ispoljavaju nikakvo dostojanstvo prema Allahu i ponašaju se neozbiljno kod dočeka ove velike vijesti, nego odlaze da se ismijavaju nad tom viješću i uzimaju je za predmet nečego što je rijetko i smiješno, tako da jedan od njih kaže: Zar nije dovoljno vas deseterica za jednog od tih devetnaesterice?! A drugi kaže: Ne, nego vi mene zaštitite od dvojice, a ja ću vas od ostalih, obračunajte se sa dvojicom a ja ću sa ostalima. - Sa ovakvom uništenom, zatvorenom i praznom dušom oni dočekuju ovu uzvišenu i časnu riječ!

Tada su objavljeni slijedeći ajeti koji otkrivaju Allahovu mudrost u ovoj skrivenoj tajni i navođenju ovog broja gdje se znanje o nepoznatom vraća Allahu i potvrđuje se šta stoji iza spominjanja Sekara, kakav je cilj ovih stražara, s čime se završava ova situacija:

*Mi smo čuvarima vatre meleke postavili i odredili broj njihov kao iskušenje onima koji ne vjeruju, - da se oni kojima je Knjiga data uvjere, i da se onima koji vjeruju vjerovanje učvrsti, i da oni kojima je Knjiga data i oni koji su vjernici ne sumnjaju, i da oni čija su srca bolesna i oni koji su nevjernici - kažu: "Šta je Allah htio ovim kao primjerom?" Tako Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće, i na pravi put ukazuje onome kome hoće.*

*A vojske Gospodara tvoga samo On zna. I Sekar je ljudima samo opomena (74/31).*

Ovaj ajet počinje izvještajem o toj devetnaestorice i o kojima politeisti raspravljaju.

*Mi smo čuvarima vatre meleke postavili (74/31).*

Ovi meleki su ta nespoznajna bića čiju prirodu i snagu zna samo Allah. Kur'an im o njima kaže: *koji se onome što im Allah zapovijedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti. (66/6).* Ovim se ukazuje da se oni pokoravaju u svemu onome što im Allah naredi, da su moćni da urade ono što im On naređuje. Prema tome, oni su snadbjeveni snagom i moći kojom mogu savladati sve ono čime ih Allah zadužuje. A kada ih zadužuje da obavljaju poslove nad Sekarom, znači da su oni snadbjeveni, prije toga, od strane Uzvišenoga, potrebnom snagom da obavljaju ovo zaduženje, upravo kao što ih je Allah.podučio. Tu ne postoji mogućnost da budu poraženi ili savladani od strane ovih slabih ljudi. Riječ ovih slabića da će pobijediti meleke uslijedila je kao grubo neznanje rođenčeta o Allahovom stvaranju i Njegovom rasporedu:

*... i odredili broj njihov kao iskušenje onima koji ne vjeruju (74/31).*

To su oni u čijim srcima spominjanje ovog broja izaziva želju za prepiranjem, a sami ne znaju gdje se treba predati, a gdje treba raspravljati. Ovo pitanje je nespoznajno. Ono je u Allahovim rukama. Ljudi o njemu ne znaju uopće ništa, a kada Allah nešto kaže o tome, onda je to jedini i jedinstveni izvor za ovu činjenicu, a dužnost je ljudi kod primanja ove vijesti samo da budu predani, i da smireno prihvate tu vijest onako kako je ona sa ove strane i rečena i onoliko koliko je o tome u toj vijesti rečeno, poslije čega o tome nema rasprave. Čovjek može da raspravlja samo o onome o čemu prethodno ima saznanje koje se suprotstavi novoj vijesti ili se razlikuje. Međutim, zašto je spomenuto devetnaesterica, šta je smisao ovog broja, to je pitanje koje zna samo Allah i koje je u skladu sa cjelokupnim Bitkom. Allah sve stvara s mjerom, ovaj broj kao i sve druge brojeve. Čovjek koji pribjegava sporu i gloženju može da se prepire i suprotstvalja svakom drugom broju i svakoj drugoj naredbi istim suprotstavljanjem. Može da kaže zašto je sedam nebesa. Zašto je Allah stvorio čovjeka od pečene gline kao od grnčarije, a džina od plamena vatre? Zašto žena nosi dijete devet mjeseci? Zašto kornjača živi na hiljade godina? Zašto? Zašto? Zašto? A odgovor je: Gospodar stvaranja i svega želi i radi ono što On hoće. Ovo je konačna riječ kod sličnih pitanja:

*Da se oni kojima je Knjiga data uvjere, i da se onima koji vjeruju vjerovanje učvrsti, i da oni kojima je Knjiga data i oni koji su vjernici ne sumnjaju* (74/31).

I jedni i drugi naći će u broju stražara nad Sekarom ono što će neke pozivati ka vjerovanju, a neke uvećavanju vjerovanja. Što se tiče onih kojima je data Knjiga oni mora da su imali kod sebe nešto o ovoj činjenici, i kada su čuli da Kur'an govori o toj činjenici oni su se uvjerili da Kur'an potvrđuje ono što je njima prije rečeno o toj istini, dok onima koji vjeruju svaka riječ njihova Gospodara povećava vjerovanje, jer su njihova srca stalno otvorena da direktno dočekuju ove istine. Svaka istina koja im dolazi od strane Allaha povećava im bliskost sa Allahom. Njihova srca će osjetiti Allahovu mudrost u ovom broju i detaljnu Njegovu odredbu u ovom stvaranju, što povećava vjerovanje u njihovim srcima, učvršćuje ovu činjenicu u srcima i jednih i drugih tako da ne sumnjaju, poslije toga, u ono što im stiže od Allaha:

*...i da oni čija su srca bolesna i oni koji su nevjernici – kažu: "Šta je Allah htio ovim kao primjerom?"* (74/31).

Na ovaj način ova činjenica ostavlja dva različita traga u različitim srcima. Dok se kod onih kojima je data Knjiga učvršćuje vjerovanje, kod onih koji vjeruju, vjerovanje se povećava, dotle se oni koji ne vjeruju i čija su srca slaba – licemjeri zbunjeno pitaju: *"Šta je Allah htio ovim kao primjerom?"* (74/31). Oni ne spoznaju mudrost ove nespoznajne naredbe, ne predaju se apsolutnoj Allahovoj mudrosti u procjeni svega stvorenoga, ne mire se sa iskrenošću vijesti i sadržanog dobra koje proističe iz svijeta nespoznajnoga:

*Tako Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće, i na pravi put ukazuje onome kome hoće* (74/31).

Eto tako se navode ove istine i iznose se ovi ajeti koje dočekuju razna srca na razne načine, pa se time jedna grupa upućuje sukladno Allahovu htijenju, a druga odlazi u zabludu prema Allahovu htijenju. Sve se na koncu vraća Allahovom apsolutnom htijenju pri čemu se sve završava. Ovi ljudi stvoreni su Allahovom moći sa dvojnom spremnošću, spremnošću za uputu i spremnošću za zabludu. I onaj ko se uputio i onaj ko je zalutao postupa u okviru ovog htijenja koje ih je stvorilo sa ovom dvojnom spremnošću, olakšalo im da postupaju ovako ili onako u granicama apsolutnog htijenja i sukladno sadržajnoj Allahovoj mudrosti.

Predstavljanje slobode ovog Htijenja i kraj svega što se događa u ovom Bitku prema tom Htijenju kompletno je predstavljanje širokog značenja i ono lišava ljudski razum da vodi usku raspravu o predestinaciji i Allahovoj volji koju čuje; to je rasprava koja ne može završiti sa ispravnim predočenjem jer uključuje predmet rasprave kroz uski ugao, postavlja ga u ograničene okvire koji proističu iz logike čovjeka, njegova iskustva i poimanja, dok on tretira neko od Božanskih pitanja koja nisu ograničena.

Allah nam je otkrio i definirao put Upute i put zablude, program kojeg ćemo se pridržavati da bismo bili upućeni, da bismo uspjeli i pobijedili, a objasnio nam je i metod i put kojim, ako krenemo, zalutat ćemo, doći u nevolju i imati gubitak. Allah nas nije zadužio da tragamo šta stoji iza toga, nije nam poklonio moć da znamo bilo šta više što je iza toga. On nam je rekao: Moje htijenje je apsolutno, Moje htijenje se provodi. Otuda smo mi obavezni da to tretiramo prema našoj moći, da shvatimo apsolutnu volju i htijenje koje se provodi, da slijedimo program Upute, a klonimo se staza zablude, da se ne upuštamo u besplodne rasprave u onome o čemu nam nije data moć da bismo mogli spoznati smisao nespoznajnog, zatim da promotrimo ono što apologetičari u vezi sa kaderom – odredbom, kako su to oni govorili, o čemu je izgubljen trud koji je beskoristan jer je uložen gdje ne treba.

Mi ne znamo nespoznajnost Allahovog htijenja, ali znamo šta traži Allah od nas da bismo odstvarili Njegovu dobrotu koju je On uzeo na Sebe. Naša je dužnost onda da ulažemo našu moć i sposobnost na izvršenju onoga čime smo zaduženi, da prepustimo Njegovu htijenju ono što nam je nespoznajno i ono što je Njegovo htijenje. A kada se to dogodi, mi ćemo znati da je to Njegovo htijenje, nikako prije tog događaja. Sve što predstoji iza toga - to je mudrost koju u cjelini i apsolutno zna Sveznajući, zna samo Allah. Ovo je put vjernika kod poimanja i njegov put u razmišljanju:

*A vojske Gospodara tvoga samo On zna* (74/31).

I vojska je nešto nespoznajno, nespoznajna je njena istina, uloga i moć. To će se razotkriti kada On htjedne. Njegova riječ je konačna o ovom pitanju. Poslije ovoga niko nema pravo da raspravlja o tome, da započinje spor ili da pokuša spoznati što Allah nije otkrio. Za spoznaju toga ne postoji put.

*I Sekar je ljudima samo opomena* (74/31).

*Sekar* - možda je to vojska tvoga Gospodara ili je vojska Sekara ili onoga koji gospodari njome, a to je vojska tvoga Gospodara. Navođenje

toga ovdje dato je da upozori i da skrene pažnju, a ne da bude predmet rasprave i započinjanje spora. Vjernička srca koriste savjet ove opomene, dok zalutala srca spopada započinjanje spora i vođenje rasprave.

* * *

Poslije ovog uvodnog zadržavanja o ovoj činjenici nespoznajnoga i programa poimanja koji upućuju ili zavode, uslijedilo je povezivanje budućeg svijeta, pakla i vojske tvoga Gospodara u očitim pojavnostima Bitka u ovom svijetu pored kojih ljudi nemarno prolaze, a te činjenice ukazuju na moć stvaralačke volje i njena rasporeda i govore da iza ove moći i rasporeda postoji namjera, cilj, obračun i nagrada:

*I tako Mi Mjeseca,* (74/32) *i noći kada mine,* (74/33) *i zore kada svane,* (74/34) *on je, zaista, najveća nevolja,* (74/35) *ljudima je opomena,* (74/36)*...*

Scene Mjeseca i noći kada odlazi i zore kada zarudi inspirativne su same po sebi; one govore ljudskom srcu mnogo šta, one šapuću u dubini srca o brojnim tajnama i mobiliziraju u njegovoj dubini brojne osjećaje. Kur'an ovim brzim ukazivanjem dotiče skrovišta ovih osjećaja i tajni u srcima kojima se obraća i podsjeća da postoji vijest u njima samima i u stazama oko njih.

Vrlo rijetko se srce da probuditi scenom Mjeseca kada izađe, kada ide i zalazi, u njemu ništa ne budi Mjesec koji mu šapće o tajnama ovog Bitka, a zadržavanje samo jedan tren na Mjesečini katkad pere srce kao kad bi se okupalo njegovim svjetlom.

Malo kada se srce probudi scenom noći kad ona odlazi u tišini koja prethodi svanuću i kada Bitak počne da otvara svoje oči i da se trijezni, malo kada se na njega odrazi trag te scene i malo kada u njegovoj utrobi kruži misao predstojećeg svanuća.

Malo kada se srce probudi radi scene jutra kad zarudi i pojavi se zora, malo kada mu puls ne propulsira zbog jutarnje svjetlosti, svanuća i prijenosa svijesti iz stanja u stanje da se što više pripremi za doček tog svjetla koji duboko probija u osjećaje nurom u očima.

Allah je stvorio ljudsko srce i zna da ove scene same po sebi u njemu čine katkad čudesa, kao da je to ponovno stvaranje.

Iza ovih javljanja, osvjetljenja i dočeka čudne i ogromne činjenice koja se javlja u Mjesecu, u noći, u jutru, Kur'an usmjerava ljudske spoznaje, upozorava razume na dokaze kreatorske moći, raspoređene mudrosti i Božanske harmonije u Kosmosu preciznošću koja zapanjuje razume. Allah Uzvišeni se zaklinje ovim kosmičkim velikim činjenicama da bi upozorio nemarne na Svoje velike moći, na impresivne dokaze tih činjenica, zaklinje se da je Sekar vojska koja nadzire Sekar, ili je to budući svijet i ono što je na njemu, zaklinje se da je Sekar jedna od velikih, čudnih i upozoravajućih činjenica ljudima koja govori na opasnost koja stoji iza njih:

*on je, zaista, najveća nevolja, (74/35) ljudima je opomena, (74/36)...*

Sama zakletva Allahova, njen sadržaj kao i onaj koji se zaklinje ovom slikom, sve to zajedno izgleda kao da su čekići koji jako i žestoko tuku po ljudskim srcima i koji su u skladu sa puhanjem u Rog i svim onim ehom koga ostavlja u svijesti čovjeka, sa pozivom na početku ove sure, pozivom koji budi: *O, ti, pokriveni! (74/1)*, i naredbom opominjanja: *ustani i opominji! (74/2)* - cjelokupna ova atmosfera kao da puše, tuče i predstavlja opasnost.

* * *

U sjeni ovih impresivnih i značajnih intonacija objavljuje se obaveza svakoj osobi ponaosob, stavlja se svakom čovjeku na izbor da odabere svoj pravac, sudbinu, daje se do znanja svakoj osobi da će odgovarati za ono što je uradila po svom izboru, ovisno o svojim postupcima i teretima:

*onome između vas koji želi da učini dobro ili onome koji ne želi! (74/37) Svaki čovjek je odgovoran za ono što je radio, (74/38)...*

Svaka osoba nosit će svoju brigu i obavezu, postavit će sebe tamo gdje želi, da li da čini dobro ili ne, da li će sebi ukazati čast ili prijezir. Čovjek je zatočenik onoga što je radio, okovan onim što je činio. Allah je objasnio ljudima Svoj pravac da bi ga se pridržavali. To je oglas o suočavanju sa kosmičkim nagovještajnim scenama i scenama Sekara (pakla), koji ništa ne ostavlja niti pošteđuje. Allah zna kad će se dogoditi i sve se Njemu vraća. Na sceni ovisnih ljudi o onome što su radili i okovanih onim što su činili, oglašava se oslobođenje sretnika iz putila i okova i daje im se pravo da mogu pitati griješnike šta ih je dovelo do ove sudbine:

*osim sretnika,* (74/39)

*oni će se u džennetskim baščama raspitivati* (74/40)

*o nevjernicima:* (74/41)

*"Šta vas je u Sekar dovelo?"* (74/42).

*"Nismo" - reći će – "bili od onih koji su namaz obavljali* (74/43)

*i od onih koji su siromahe hranili,* (74/44)

*i u besposlice smo se sa besposlenjacima upuštali,* (74/45)

*i Sudnji dan smo poricali,* (74/46)

*sve dok nam smrt nije došla"* (74/47).

Puštanje sretnika i njihovo oslobađanje od ove ovisnosti i okova zasniva se na Allahovoj dobroti. On im je blagoslovio njihova dobra djela i umnožio ih i oglasio to na ovom mjestu, što se jako dojmilo vjerničkom srcu, a dojmilo se i nevjerničkom srcu koji Poslanika nagoni u laž. Nevjernici vide sebe na ovom sramnom mjestu u kome priznaju, uz otezanje, svoje propuste, dok su vjernici, koji se nisu provodili na ovom svjetu niti marili za uživanje griješnika, sada na mjestu gdje im se ukazuje čast i poštovanje, pa pitaju ovlaštenog i opunomoćenog o ovom položaju i situaciji: *"Šta vas je u Sekar dovelo?* (74/42). To se odrazilo na srca vjernika koji su podnosili razne nezgode koje su im činili nevjernici na ovom svijetu, tako da se oni danas nalaze na ovom časnom položaju, a njihovi usiljeni neprijatelji i oholi nalaze se u tom nečasnom položaju. Snaga ove scene stavlja u srca ovih dviju grupa saznanje da su te dvije grupe u potpuno suprotnom položaju, jedna nasuprot drugoj, da se stranica ovog svijeta i svega onoga što je na toj stranici preokrenulo i kao da je to daleka, daleka prošlost koja se potpuno izmijenila.

Dugo i detaljno priznavanje uključuje brojne grijehe i prijestupe koji su doveli griješnike u Sekar. Sada oni sobom priznaju te grijehe, pred vjernicima, sa punom poniznošću pred pokornikom.

*"Nismo" – reći će – "bili od onih koji su namaz obavljali"* (74/43) - ovo je figurativni izraz za cjelokupno vjerovanje. Ovo govori o važnosti namaza u suštini ovog vjerovanja i čini ga njegovim simbolom i dokazom. Nijekanje namaza ukazuje na nevjerovanje i iz redova vjernika isključuje čovjeka takvog shvatanja.

*...i od onih koji su siromahe hranili,* (74/44)- i ovo prati nevjerovanje jer se dijeljenje i hranjenje siromaha smatra ibadetom koji dolazi odmah iza klanjanja Uzvišenom Allahu. Spominjanje ishrane siromaha ovako snažno i glasno, na raznim mjestima u Kur'anu, ukazuje na socijalnu stranu kojoj Kur'an poklanja dužnu pažnju kao i činjenju dobra siromasima u ovoj okrutnoj sredini koja je bila ohola u ovakvim situacijama.

*I u besposlice smo se sa besposlenjacima upuštali* (74/45) - ovim se opisuje stanje lahkomislenosti u oblasti vjerovanja, jer vjerovanje se smatra šalom, igrom i besposlicom bez ikakva posvećivanja pažnje i čina svečanosti. Vjerovanje je nešto najozbiljnije i najvažnije u životu čovjeka. I prije nego se preduzme bilo šta u ovom životu, vjerovanje treba da se smjesti u srcu i svijesti čovjeka. Na osnovama toga i počinje poimanje, svijest, vrijednost i mjerilo čovjeka. Koristeći svjetlo vjerovanja, čovjek ide svojim putem u životu. Kako da ne bude odlučan u tome? Kako da ne pristupi ozbiljno vjerovanju, zašto se upušta u besposlicu sa besposlenjacima i zašto se zabavlja sa onima koji se zabavljaju?!

*...i Sudnji dan smo poricali,* (74/46) - ovo je osnova nesreće jer onaj koji negira Sudnji dan gubi svaku ravnotežu i nesiguran je u procjeni svake vrijednosti. On osjeća tjeskobu u oblasti života kada se ograniči na ovaj kratki život na zemlji i kada uporedi posljedice svih djela u tom malom području i ne može da se pomiri sa ovim posljedicama niti može da računa na posljednji, teški obračun. Zatim sva njegova mjerila su netačna i svako djelo na ovom svijetu također je netačno prije nego što uslijedi netačnost njegove procjene vezane za Sudnji dan i njegovu sudbinu. Na taj način on skončava sa veoma lošom sudbinom.

Griješnici govore: Mi i dalje ostajemo ovakvi i u ovoj situaciji, ne klanjamo, ne hranimo sirotinju, tračimo vrijeme sa onima koji dangube i negiramo Sudnji dan.

*...sve dok nam smrt nije došla* (74/47)- negiraju smrt koja dokida sve, sprječava svaku sumnju, razlučuje svako pitanje bez odbijanja i ne ostavlja prostora za kajanje, za teobu ni za dobro djelo, nakon smrti.

U kontekstu je popraćen ovaj loši i sramni položaj prekidom svake nade da može doći do izmjene sudbine.

*Njima posredovanje posrednika neće biti od koristi* (74/48).

Sve je prošlo i završeno, obistinile su se riječi i potvrđena je sudbina koja odgovara griješnicima koji sami grijeh priznaju. Tamo nema nikoga

ko bi se zauzeo za griješnike, čak nema ni pretpostavke za to, posredovanje posrednika neće im koristiti.

* * *

Što se tiče ovog sramnog i očajnog položaja na Sudnjem danu na koji su oni došli zbog ukazane im prilike na zemlji, prije nego što su se suočili sa ovim položajem, oni su odbijali poziv i suprotstavljali se, štaviše, bježali su od Upute, dobra i sredstava spasa koja su im bila ponuđena. Ova situacija daje smiješnu sliku koja izaziva podsmijeh, ali i čuđenje zbog njihova ovakva čudna stava:

*Pa zašto oni pouku izbjegavaju, (74/49) kao da su divlji magarci preplašeni (74/50) koji od onih koji ih progone bježe (74/51).*

Scena divljih magaraca je scena u kojoj magarci bježe na sve strane kada čuju rik lava i uplaše se. To je scena koju Arapi dobro poznaju. To je scena stravične kretnje, smiješne da ne može biti smješnija kada se s ovom scenom uporede ljudi kako bježe, kako se plaše, a tek kakvi će biti oni koji ovako bježe kada budu pretvoreni u magarad, koji bježe ne što se plaše i što im nešto prijeti, nego bježe samo kada ih podsjeti onaj koji upućuje na njihova Gospodara i njihovu sudbinu i utire im put da se sačuvaju tog sramnog i ružnog položaja, te teške i bolne sudbine.

To je kreatorsko pero koje ocrtava ovu scenu i registrira je u samom Kosmosu, sliku koja ispunjava ljudske duše, koje se stide i osjećaju prijezir i neprijatnost da se nađu u takvoj situaciji. Te duše da bježe, izlažu same sebe, žele da se skriju od ovog srama i plaše se ove žive i strašne predodžbe.

* * *

To je njihov vanjski izgled: *divlji magarci preplašeni koji od onih koji ih progone bježe (74/50-51)* - kako ih ne bi doveo u situaciju da im slika duše iznutra i ono šta se u njihovim osjećajima krije:

*Da! Svaki čovjek bi od njih htio da mu se daju listovi rašireni (74/52).*

To je zavidnost Vjerovjesniku (alejhi's-selam) zbog toga što ga je Allah izabrao i njemu Objavu slao. Ovdje je uočljiva želja da svaki od njih želi da se i njemu Objava šalje, da mu se donesu stranice koje bi se otvarale ljudima i učile ih . Nema sumnje da se ovim aludira na ponašanje oholih kojima je bilo teško, što je Objava njih prekoračila i što je ustupljena Muhammedu sinu Abdullahovu. Zbog toga su oni govorili: *"Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku"* (43/31). Međutim, Allah zna kome upućuje poslanstvo pa je izabrao tog plemenitog, uglednog i čestitog čovjeka da preuzme ovo poslanstvo. Bijes je ključao u tim grudima koga otkriva i Kur'an objašnjavajući tu svojeglavost i bježanje.

U tekstu se nastavlja sa ocrtavanjem slike duše ljudi i iznosi se pohlepa i zavidnost koja je ranije spomenuta, navodi se i drugi uzrok tom suprotstavljanju i nijekanju, odbija se ta pohlepa u njihovim dušama koja se ne oslanja na nešto što je dobro, što nije spremno da dočeka Objavu od Allaha i Njegovu dobrotu:

*Nikada, jer oni se onoga svijeta ne plaše!* (74/53).

Njihovo neplašenje od onoga svijeta je učinilo da su oni ostali postrani opomene i prouzrokovalo je da ovako bježe od Poziva, a da su njihova srca osjetila činjenicu budućeg svijeta, oni bi imali sasvim drugu, a ne ovu bolnu situaciju.

U Kur'anu se oni po drugi puta odvraćaju od takvog stava, a to je kada im se dostavlja posljednja riječ i prepušta im se da odaberu za sebe put i sudbinu koju hoće:

*Uistinu! Kur'an je pouka, i ko hoće, na um će ga imati* (74/54-55).

To je Kur'an koga oni odbijaju da saslušaju i bježe poput divljih magaraca. Istovremeno, oni u svojim dušama kriju zavidnost prema Muhammedu i smatraju besmislenim budući svijet. Kur'an je opomena koja upozorava i opominje - pa ko hoće neka se opomene, a ko neće - prepušta se samom sebi, svojoj sudbini i onome što je odabrao, Džennetu i plemenitosti ili Džehennemu i tegobi.

* * *

Nakon što je potvrđeno njihovo htijenje i sloboda u izboru puta, ono je popraćeno sa apsolutnim Božanskim htijenjem i povratkom svega i

svačega na kraju Allahovu htijenju. To je činjenica na kojoj insistira Kur'an i potvrđuje svakom prilikom da bi ispravio vjerničko poimanje u pogledu apsolutnosti Božanskog htijenja i njenog kompletnog i krajnjeg obuhvatanja svega, iza svih događaja i pitanja:

*a na umu će ga imati samo ako Allah bude htio, On je jedini dostojan da Ga se boje i On jedini prašta* (74/56).

Sve što se dešava na ovom svijetu vezano je za veliko htijenje. Sve se kreće prema usmjerenju tog htijenja u svom okviru tako da se ne može dogoditi bilo šta što želi neko od Njegovih stvorenja, a što bi se protivilo ovom Njegovom htijenju. Allahovo htijenje dominira nad sudbinom cjelokupnog Bitka, a to htijenje izgradilo je ovaj svijet, postavilo zakone i život tako da se sve na ovom svijetu odvija u okviru tog apsolutnog Htijenja bez ikakva okvira, ograničenja ili okova. Sjećanje na Allaha daje uspjeh zahvaljujući Allahu, olakšava taj uspjeh onome ko zna da zasluži taj uspjeh. Srca ljudi su među prstima Milostivoga, On ih okreće kako hoće, i kada ustanovi da je čovjek iskrene namjere, On ga uputi na pokornost.

Čovjek ne zna šta će Allah uraditi s njim jer je to skrivena nepoznanica čovjeku, ali čovjek zna šta hoće Allah od Njega i to je ono što mu Allah objašnjava. Kada je čovjek iskrene namjere u izvršenju onoga čime je zadužen, Allah mu pomaže i upućuje ga sukladno apsolutnom Svome htijenju.

Ono što Kur'an želi da utisne u osjećaj jednog muslimana jeste apsolutnost ovog htijena tj. da to htijenje obuhvata svako drugo htijenje kako bi usmjerenje čovjeka prema njemu bilo iskreno i predano samo Allahovu htijenju. To je istinita predanost srca bez koje ono ne može biti. I kada se takvo htijenje učvrsti u srcu i kada se u njemu izgradi iskreno poimanje, ono će dominirati kod njega u svim životnim događajima. Ovo je taj cilj koji je postavljen od samog početka: da potvrdi apsolutnost Allahovog htijenja i Njegove sveobuhvatnosti iza razgovora o svakom obećanju, Džennetu ili Džehennemu, Uputi ili zabludi.

Međutim, prihvatanje ove slobode i odstupanje ka raspravi o prisili ili slobodnom izboru bilo bi povlačenje ustranu od cjelovitog poimanja i apsolutne istine, a povlačenje s tim u usku zatvorenu stazu ne završava sa ugodnom riječi, jer to se ne navodi u kontekstu Kur'ana niti se navodi nešto slično ovom povlačenju u tijesni i zatvoreni klanac.

*...a na umu će ga imati samo ako Allah bude htio (74/56).* Oni se ne sukobljavaju svojim htijenjem sa htijenjem Allahovim, niti se usmjeravaju u nekom pravcu bez Allahove želje koja im određuje kretanje i smjer.

Allah *On je jedini dostojan da Ga se boje (74/56).* On to zaslužuje od Svojih robova i to se traži od njih:

*On jedini prašta (74/56)*- i to čini robovima prema Svome htijenju.

Bogobojaznost je priprema za oprost, a Uzvišeni Allah oprašta im svima.

* * *

Sa ovom skrušenom zahvalom završava se ova sura i istovremeno, kroz tu zahvalu, gleda se prema plemenitom licu Allaha: da podari uspjeh kroz sjećanje na Njega i usmjerenje na bogobojaznost i obilati oprost:

*On je jedini dostojan da Ga se boje i On jedini prašta (74/56).*

# سورة القيامة مكية
## وآياتها ٤٠

## بسم الله الرحمن الرحيم

« لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ * وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ * أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ * بَلَىٰ قَادِرِينَ عَلَىٰ أَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ * بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ * يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ * فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ * وَخَسَفَ الْقَمَرُ * وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ * يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ * كَلَّا ! لَا وَزَرَ * إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ * يُنَبَّأُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ * بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ * وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُ .

« لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ * إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ * فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ * ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ .

« كَلَّا ! بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ * وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ * وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ * إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ * وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ * تَظُنُّ أَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ .

« كَلَّا ! إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ * وَقِيلَ : مَنْ رَاقٍ ؟ * وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ * وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ * إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ * فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ * وَلَٰكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ * ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَتَمَطَّىٰ .

« أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ * ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ * أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى ؟ * أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنَىٰ ؟ * ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ؟ * فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَىٰ ؟ * أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ ؟ » .

## SURA EL-QIJAME
## OBJAVLJENA U MEKKI
## IMA 40 AJETA

*U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!*

*Kunem se Danom kada Smak svijeta nastupi* (75/1)

*i kunem se dušom koja sebe kori* (75/2).

*Zar čovjek misli da kosti njegove nećemo sakupiti?* (75/3)

*Hoćemo, Mi možemo stvoriti jagodice prsta njegovih ponovo* (75/4).

*Ali, čovjek hoće dok je živ da griješi* (75/5)

*pa pita: "Kada će Smak svijeta biti?"* (75/6).

*Kad se pogled od straha ukoči* (75/7)

*i Mjesec pomrači* (75/8)

*i Sunce i Mjesec spoje* (75/9)

*tog dana čovjek će povikati: "Kuda da se bježi?"* (75/10)

*Nikuda! Utočišta nema* (75/11).

*Toga dana biće Gospodaru tvome prepušten,* (75/12)

*toga dana čovjek će o onome što je pripremio, a što propustio obaviješten biti,* (75/13)

*sam čovjek će protiv sebe svjedočiti,* (75/14)

*uzalud će mu biti što će opravdanja svoja iznositi* (75/15).

*Ne izgovaraj Kur'an jezikom svojim da bi ga što prije zapamtio,* (75/16)

*Mi smo dužni da ga saberemo da bi ga ti čitao* (75/17).

*A kada ga čitamo, ti prati čitanje njegovo,* (75/18)

*a poslije, Mi smo dužni da ga objasnimo* (75/19).

*Uistinu! vi ovaj prolazni svijet volite,* (75/20)

*a o onom drugom brigu ne vodite* (75/21).

*Toga dana će neka lica blistava biti,* (75/22)

*u Gospodara svoga će gledati;* (75/23)

*toga dana će neka lica smrknuta biti,* (75/24)

*tešku nevolju će očekivati* (75/25).

*Pazi! Kada duša dopre do ključnih kosti,* (75/26)

*i vikne se: "Ima li vidara?"* (75/27)

*i on se uvjeri da je to čas rastanka* (75/28)

*i noga se uz nogu savije,* (75/29)

*toga dana će Gospodaru tvome priveden biti:* (75/30)

*"Nije vjerovao nije molitvu obavljao,* (75/31)

*nego je poricao i leđa okretao,* (75/32)

*a onda svojima bahato odlazio"* (75/33)

*Teško tebi! Teško tebi!* (75/34).

*i još jednom: Teško tebi! Teško tebi!* (75/35).

*Zar čovjek misli da će sam sebi prepušten biti, da neće odgovarati?* (75/36).

*Zar nije bio kap sjemena koje se ubaci,* (75/37)

*zatim ugrušak kome On onda razmjer odredi i skladnim mu lik učini,* (75/38)

*i od njega onda dvije vrste, muškarca i ženu, stvori,* (75/39)

*i zar Taj nije kadar da mrtve oživi?* (75/40).

Ova mala sura koncentrisala je činjenice, faktore, scene, ritmove i doticaje na ljudsko srce s kakvim se ranije nije suočilo niti se okretalo od njega. Ova sura mobilizira to snažno, posebnim stilom koji daje Kur'anu pečat kur'anske posebnosti, jednako u izražajnom stilu poruke i muzičkom stilu iznošenja jer se tu usklađuje jedno sa drugim na ritmu osjetilnog, jakog utjecaja kome se teško može odoljeti i okrenuti od njega.

Ova sura počinje sa prva dva ajeta sa naglaskom na Sudnji dan i dušu čovjeka: *Kunem se Danom kada smak svijeta nastupi i kunem se dušom koja sebe kori (75/1-2),* a onda se nastavlja razgovor u ovoj suri koji je vezan za dušu i Smak svijeta od početka do kraja gdje se udružuje duša i Smak svijeta sve do kraja, i kao da je ovaj početak znak i ukazivanje na temu ove sure ili kao da je to ritmička pratilja kojoj se vraća svaki ritam ove sure na precizan i lijep način.

Među tim velikim činjenicama koje mobilizira ova sura je i suočavanje ljudskog srca sa opsadom iz koje ono ne može iskočiti, tj. sa okrutnom i strašnom smrću s kojom će se suočiti svako živo biće, koju ne može izbjeći ili odbiti je, niti raspolaže s nekim oko sebe ko bi je mogao potisnuti. Smrt se ponavlja svakog časa, s njom se suočavaju i stariji, i mlađi, i bogati, i siromašni, snažni, i nejaki, svi stoje pred njom na isti način. Ona se ne može izbjeći, nema sredstva za to, nema moći za to, nema posrednika, nema otiskivanja niti odgađanja s obzirom da je objavljeno da ona dolazi s visokog mjesta s kojim ljudi nemaju ništa. Smrt se ne može izbjeći, njoj se čovjek mora predati. To je predanost volji te visoke strane. Ovo je taj ritam s kojim ova sura dotiče srca, govoreći: *Pazi! Kada duša dopre do ključnih kosti i vikne se: "Ima li vidara?" I on se uvjeri da je to čas rastanka i noga se uz nogu savije toga dana će Gospodaru tvome priveden biti (75/26-30).*

Između tih velikih činjenica koje izlaže ova sura je i činjenica prvog nastanka te njezin dokaz o istinitosti vijesti drugog nastanka, zatim da postoje i mjera i raspored u stvaranja čovjeka. Ovu činjenjenicu Allah otkriva ljudima kroz preciznost njezinih faza, njena slijeda u kreatorskom stvaranju koje može učiniti samo Allah. To ne tvrdi niko da može učiniti među onima koji negiraju budući svijet i raspravljaju o tome. To je kategorički dokaz da postoji samo jedan Bog koji ravna ovim poslom i koji određuje. Ona je i dokaz koji se ne može odbiti za nastanak drugog života i snažni nagovještaj o nužnosti nastanka drugog svijeta, nagovještaj koji ide sa odredbom i rasporedom pred koga čovjek ne može staviti branu niti može ostaviti svoj život i svoja djela bez mjerenja i obračuna. Ovo je taj ritam kojim ova sura dotiče srca kad govori još u svom početku: *Zar čovjek misli da kosti njegove nećemo sakupiti? (75/3).* Zatim na kraju ove sure kaže: *Zar čovjek misli da će sam sebi prepušten biti da neće odgovarati? Zar nije bio kap sjemena koje se ubaci, zatim ugrušak kome On onda razmjer odredi i skladni mu lik učini, i od njega onda dvije vrste muškarca i ženu, stvori, i zar Taj nije kadar da mrtve oživi? (75/36-40).*

Među impresivnim scenama koje gomila ova sura i suočava s njima ljudsko srce, snažna je scena Smaka svijeta i kakve kosmičke pretumbacije će se u to vrijeme dešavati, kakvi će biti psihički potresi i zaprepaštenja u suočavanju sa ovim događajima koji nadvlađuju kada se očituje strah u samom Kosmosu i u dubini duše čovjeka koji trčkara tamo ovamo, kao miš u mišolovci. To je odgovor na pitanje koje postavlja čovjek o Danu Smaka svijeta sa sumnjom, kad smatra da je daleko taj neviđeni dan, kada ismijava taj dan i pada u griješenje. Tada dolazi odgovor u brzoj ritmici, brzim scenama i brzom blijesku: *Ali, čovjek hoće dok je živ da griješi pa pita: "Kada će Smak svijeta biti?" Kad se pogled od straha ukoči i mjesec pomrači i Sunce i Mjesec spoje – tog dana čovjek će povikati: "Kuda da se bježi?" Nikuda! Utočišta nema. Toga Dana biće Gospodaru tvome prepušten, toga Dana čovjek će o onome što je pripremio, a što propustio obaviješten biti, sam čovjek će protiv sebe svjedočiti, uzalud će mu biti što će opravdanja svoja iznositi.* (75/5-15).

Među ovim scenama je i scena zadovoljnih vjernika sa svojim Gospodarom, koji gledaju u Njegovo plemenito lice u tom strahu, i druga scena onih koji su prekinuli sponu sa Allahom i nadu u Njega, onih koji očekuju kraj zbog svog nevjerovanja koje su počinili, griješenja i nagonjenja u laž. To je scena koja se izlaže snažno i živo, kao da je ona tu tog momenta kada se čita Kur'an. Ova scena donosi odgovor ljudima koji vole ovaj a zanemaruju budući svijet. Na budućem svijetu bit će ono što će biti: *Uistinu! Vi ovaj prolazni svijet volite, a o onom drugom brigu ne vodite. Toga dana neka lica će blistava biti, u Gospodara svoga će gledati, toga dana će neka lica smrknuta biti, tešku nevolju će očekivati* (75/20-25).

U ovoj suri i tim njenim činjenicama i scenama umetnuta su četiri ajeta koja sadrže posebnu poruku Poslaniku (alejhi's-selam) i pouku u vezi sa prijemom Kur'ana. Izgleda da je ova pouka došla u povodu nečeg što se nalazi u sadržaju ove sure. Naime, kada se Poslanik (alejhi's-selam) uplašio da ne zaboravi nešto što mu je objavljeno, jako je žudio da ne dođe do zaborava, našto ga je navodilo da ponavlja Objavu pasus za pasusom u vrijeme prijema, da to i jezikom izgovara da bi bio siguran da će to zapamtiti i očuvati. Njemu je došla ova instrukcija: *Ne izgovaraj Kur'an jezikom svojim da bi ga što prije zapamtio, Mi smo dužni da ga saberemo da bi ga ti čitao. A kada ga čitamo, ti prati čitanje njegovo, a poslije, Mi smo dužni da ga objasnimo* (75/16-19). Njemu je došla ova informacija da ga umiri da je pitanje Objave, čuvanja Kur'ana, njegova sakupljanja i objašnjenja njegovih ciljeva povjereno njegovu Gospodaru, a uloga Poslanika je da primi i saopći, da se umiri time što će primiti Objavu u cjelini koju će naći

uklesanu, čvrstu u svojim grudima i prenijeti je. Tako je i bilo. Što se tiče ove instrukcije, ona je potvrđena na svom mjestu kada je bilo objavljeno: Nije li ovo Allahova riječ? A Allahova riječ je postojana bez obzira kakav cilj bio i kakva se naredba time htjela. Ovo su riječi Uzvišenoga koje su potvrđene u samom Kur'anu i čiji je zadatak isti kao i ostalog dijela Kur'ana. Dokaz postojanja ovih ajeta ove sure je čvrst, inspirativan, to je dokaz za upozorenje vezano za značaj svake Allahove riječi u bilo kom smjeru i u vezi sa Kur'anom i sadržinom svih riječi koje je Allah objavio Poslaniku (alejhi's-selam). Nije iščezlo ni jedno slovo niti je tekst igdje poremećen. Kur'an je istinit, potvrđen, kritičan i dostojanstven.

* * *

Ovako osjeća srce u suočenju sa ovom surom, osjeća da je okruženo i da ne može izbjeći. Ono će biti kažnjeno ili nagrađeno shodno svome radu od toga ne može izbjeći. Ono nema skloništa, nigdje do kod Allaha, niti zaštitnika do Njega. Njegov nastanak i koraci određeni su u Allahovu znanju i Njegovu rasporedu, u prvom i drugom nastajanju, dok se čovjek zabavlja, igra, zavodi i uznosi: *"Nije vjerovao, nije namaz obavljao, nego je poricao i leđa okretao, a onda svojima bahato odlazio"* (75/31-33).

U suočavanju sa tom gomilom činjenica, djelotvornih faktora, doticaja i nagovještaja čuje se i uobičajena prijetnja: *Teško tebi! Teško tebi! I još jednom: Teško tebi! Teško tebi!* (75/34-35).

Ovako ova sura tretira tvrdoglavost ovog srca, njegovo suprotstavljanje, insistiranje i zabavljanje. U suri se to srce podsjeća oštrom i krajnjom ozbiljnošću u vezi sa ovim, u vezi sa Smakom svijeta, čovjeka i života koji je predviđen u detaljnom računu, zatim, u vezi s ovim Kur'anom od koga nije izgubljeno ni jedno slovo, jer su to riječi Uzvišenoga, riječi koje prelaze strane Bitka, ostaju stalne u čvrstom ritmu Kosmosa i u samoj ovoj plemenitoj Knjizi.

* * *

Mi smo izložili činjenice ove sure i njene scene pojedinačno samo radi objašnjenja, i to u skladu ove sure, ništa drugo, jer praćenje sure kroz

kontekst i udruživanje ovih činjenica i scena zatim doticaj srca sa nekim od odraza ove činjenice, a onda ponovno vraćanje na tu činjenicu poslije izvjesnog vremena, sve to odražava specifičnosti kur'anskog stila kod obraćanja ljudskom srcu kakvo ne može ostvariti nijedan drugi stil nijedan drugi postupak.

Da pријеđemo na suočavanje sa surom onako kako je navedeno u kur'anskom posebnom kontekstu:

* * *

*Kunem se Danom kada Smak svijeta nastupi (75/1) i kunem se dušom koja sebe kori (75/2). Zar čovjek misli da kosti njegove nećemo sakupiti? (75/3) Hoćemo, Mi možemo stvoriti jagodice prsta njegovih ponovo (75/4). Ali, čovjek hoće dok je živ da griješi (75/5) pa pita: "Kada će Smak svijeta biti?" (75/6). Kad se pogled od straha ukoči (75/7) i Mjesec pomrači (75/8) i Sunce i Mjesec spoje (75/9) tog dana čovjek će povikati: "Kuda da se bježi?" (75/10) Nikuda! Utočišta nema (75/11). Toga dana biće Gospodaru tvome prepušten, (75/12) toga dana čovjek će o onome što je pripremio, a što propustio obaviješten biti, (75/13) sam čovjek će protiv sebe svjedočiti, (75/14) uzalud će mu biti što će opravdanja svoja iznositi (75/15).*

Ovo je aluzija zakletvom i odstupanjem od nje da bi se jače dojmilo u osjećaju čovjeka nego što bi se postiglo direktnom zakletvom. Ovo se i namjerava ostvariti tekstom, i to se najbolje ostvaruje ovim posebnim stilom koji se ponavlja na raznim mjestima u Kur'anu, a onda se iza toga istakne Smak svijeta i čovjek koji samog sebe kori.

Činjenica Smaka svijeta navest će se više puta na raznim mjestima u ovoj suri. Što se tiče čovjeka koji se sam kori, značenje toga navodi se u tradicionalnim tefsirima na različite načine. Tako npr. Hasan el-Basri kaže: "Vjernika, Boga mi, nećeš naći ni jednoga, a da se sam ne kori, pitajući se: Šta sam htio svojom riječi? Šta sam htio svojim jelom? Šta sam htio svojim riječima? Griješnik nastavlja svoj hod ne koreći se." Hasan el-Basri kaže i ovo: "Nema nijednog bića na nebesima i na Zemlji a da se neće koriti na Dan smaka svijeta." Ikrime kaže: "Koriš se zbog dobra, a i zbog zla, pa kažeš: Da sam uradio tako i tako?" Tako isto kaže i Seid ibni Džubejr, a Ibni Abbas ističe da *levame* znači osobu koja samu sebe kori. On nadalje ističe: "*El-levame* znači nešto pokuđeno." Mudžahid ističe: "Ti se kaješ zbog onog

što je prošlo i koriš se zbog toga." A Katade kaže da je korenje griješenje, a Džabir ističe da su sva ova mišljenja sa stanovišta značenja bliska, a najsličnije je onome što je objavljeno da korenje i znači da se taj koji to čini kori i zbog dobra i zbog zla i kaje se zbog onoga što je prošlo.

Mi prihvaćamo smisao termina *En-nefsu'l- levvame* koje donosi Hasan el-Basri koji kaže: "Vjernika, Boga mi, nećeš naći ni jednoga, a da se sam ne kori pitajući se: Šta sam htio svojom riječju? Šta sam htio svojim jelom? Šta sam htio svojim riječima? Griješnik nastavlja hod ne koreći se."

Ova duša koja sebe kori, koja je budna, bogobojazna, strahovito uplašena, koja obračunava samu sebe, osvrće se oko sebe, razjašnjava činjenicu svoga pada, upozorava se na posrtanje - ona je plemenita duša kod Allaha, da bi je On podsjetio na Smak svijeta, zatim - ova duša je jedna vrsta slike koja stoji nasuprot griješne duše, duše čovjeka koji želi da griješi i koji nastavlja sa grijehom, koji laže, okreće se i bahato odlazi svojima bez obračuna sa sobom, bez korenja, kritičkog ponašanja i bez davanja ikakve pažnje tome.

*Kunem se Danom kada Smak svijeta nastupi i kunem se dušom koja sebe kori* (75/1-2) - pred događajem Smaka svijeta, ali kada je odstupio od zakletve, odstupio je i od navođenja onoga čime se zakleo, i to donosi u drugoj slici - kao da je ta slika početak razgovora nakon upozorenja na to ovim uvodom koji budi čovjeka:

*Zar čovjek misli da kosti njegove nećemo sakupiti?* (75/3) *Hoćemo, Mi možemo stvoriti jagodice prsta njegovih ponovo* (75/4).

Osjetilni problem kod politeista bio je poteškoća njihovog poimanja da može doći do spajanja truhlih kostiju koje su otišle u zemlju i raspale se u zemlji, da bi čovjek ponovo bio oživljen. Ovo shvatanje možda još postoji u nekim dušama sve do ovog dana. Kur'an navodi na ovakav sud - nemogućnost sakupljanja kostiju i potvrđuje da će se sigurno to dogoditi: *Hoćemo, Mi možemo stvoriti jagodice prsta njegovih ponovo* (75/4). Termin ***el-benan*** koji je ovdje u Kur'anu upotrijebljen znači vrhove prstiju. Tekst Kur'ana potvrđuje čin spajanja kostiju, što je više od samog njihova sakupljanja, to znači izjednačenje jagodica i njihovo formiranje na istom mjestu onako kao što su i bile. Složenica "stvaranje jagodica" ponovo kod čovjeka je figurativno upotrijebljena da bi se postigao cilj toga na najprecizniji način, da bi se upotpunilo formiranje čovjeka, gdje neće doći ni do zanemarivanja jagodica niti zamjena njihova mjesta, nego će se stvoriti jagodice njegovih prsta onako kako su i bile, kod kojih neće ništa

nedostajati niti će im se oblik izmijeniti, bez obzira koliko znaci jagodica bili mali i precizni.

Bit će dosta ovdje sa ovom potvrdnim iznošenjem, a na kraju ove sure bit će iznijet i drugi dokaz o nastanku prvog života, dok se ovdje govori samo o otkrivanju duševnog razloga u ovom obračunu i očekivanju da neće doći do sakupljanja kostiju. Ovaj čovjek želi i dalje da griješi. On nastavlja sa griješenjem. On ne želi da ga bilo šta spriječi od tog njegovog griješenja, niti misli da će tamo imati obračun i kaznu, zatim, on misli da je daleko i nevjerovatno da će doći do proživljenja, misli daje nevjerovatno da će doći Smak svijeta:

*Ali, čovjek hoće dok je živ da griješi (75/5) pa pita: "Kada će Smak svijeta biti?" (75/6).*

Pitanje kada će biti Samk svijeta, koji je ovdje izražen terminom *ejjan*. Ovaj termin produžene zvonkosti nagovještava nevjerovanje onoga koji pita za ovaj Dan, da bi to bilo u skladu sa njegovom željom da griješi i nastavi sa griješenjem, nagovještava da mu to ne može spriječiti ni predodžba o proživljenju i Smaku svijeta, jer je Smak svijeta uzda za čovjeka koji teži zlu i on odbija srce koje voli da griješi. Zbog toga takav pokušava odstraniti ono što ga odbija i ukloniti ovu uzdu da bi bio slobodan u činjenju zla i griješenju, bez polaganja računa na Dan obračuna.

Pogovor na ovaj sarkazam o Smaku svijeta i stavu o nevjerovatnosti da će doći to određeno vrijeme uslijedio je vrlo brzo i oštro. U odgovoru nije bilo nikakva odugovlačenja, čak ni u ritmu reda riječi (*nazmu*) i zvučnosti termina, nego je to bila jedna scena Smaka svijeta u kojoj učestvuju, ljudski osjećaji i kosmičke scene:

*Kad se pogled od straha ukoči (75/7) i Mjesec pomrači (75/8) i Sunce i Mjesec spoje (75/9) tog dana čovjek će povikati: "Kuda da se bježi?" (75/10)*

Oči zaslijepe i vid nestaje sasvim brzo kao da je munjom dograbljen. Mjesec se pomrači i svjetlo njegovo ugasi, Sunce se spoji sa Mjesecom, a bilo je rastavljeno: Nestaje njihovog stalnog reda, raspada se taj precizni kosmički sistem. Uslijed ovog straha, panike i promjene pita se uplašeni čovjek: *Kuda da se bježi? (75/10)*. U njegovu pitanju osjeća se zaprepaštenje i strah. On kao da gleda na sve strane i traži izlaz, međutim, njemu izlaza nema, spriječen je, uhvaćen je.

Nema skloništa. Nema zaštite, nema bježanja od Allahove pobjede i Njegove kazne. Sve se Njemu vraća. Kod Njega je stanište. Drugog staništa nema.

*Nikuda! Utočišta nema. Toga Dana biće Gospodaru tvome prepušten* (75/11-12).

Toga Dana čovjek neće moći da nastavi sa griješenjem čemu je ranije težio, bez računa i kazne. Toga Dana bit će mu obračunato sve što je zaradio. Podsjetit će ga i na ono što je bio zaboravio i pošto vidi vlastitim očima, bit će kažnjen za sve to. Sve će vidjeti pred sobom:

*toga dana čovjek će o onome što je pripremio, a što propustio obaviješten biti,* (75/13)...

Bit će obaviješten za ono što je učinio prije smrti i za trag ovog djela koje je iza sebe ostavio, bilo dobro ili zlo. A za djela čiji je trag iza njega ostao to će se udvostručiti njenom nosiocu na kraju obračuna.

Koliko god se čovjek ispričavao na razne načine za djela koja je počinio, isprika mu neće biti prihvaćena jer je on lično bio prepušten sebi i odgovoran je za to. On je bio dužan da radi i ide prema dobru i da ga uputa vodi, a kada se to završi sa zlom, on je odgovoran za to, i to će biti dokaz protiv njega:

*sam čovjek će protiv sebe svjedočiti,* (75/14) *uzalud će mu biti što će opravdanja svoja iznositi* (75/15).

Primjećuje se da je ovdje sve brzo i kratko: pasus, rastavljanje (ajeti), muzički ritam, brze scene kao i akcija obračuna: *Toga dana čovjek će o onome što je pripremio, a što propustio obaviješten biti* (75/13). Rečeno je ovako brzo i sažeto. To je odgovor na dužinu roka i omalovažavanje Dana obračuna.

* * *

Ovdje su navedena četiri posebna ajeta koji se odnose na usmjerenje Poslanika (alejhi's-selam) u vezi sa Objavom i dočekom Kur'ana:

*Ne izgovaraj Kur'an jezikom svojim da bi ga što prije zapamtio, (75/16) Mi smo dužni da ga saberemo da bi ga ti čitao (75/17). A kada ga čitamo, ti prati čitanje njegovo, (75/18) a poslije, Mi smo dužni da ga objasnimo (75/19).*

Pored onoga što smo rekli u predgovoru ove sure o ovim ajetima, sugestija koja se ostavlja u duši čovjeka je priznavanje apsolutnosti Allahu u vezi sa Kur'anom i zaduženjem: u vezi sa Objavom, čuvanjem, sakupljanjem i intepretacijom, oslanjanjem na Allaha Uzvišenog u cjelini, a Poslanik (alejhi's-selam) nema ništa od toga osim da preuzme Kur'an i da saopći. Zatim, Poslanik (alejhi's-selam) želi i ima jaku težnju da shvati sadržaj onoga što mu je objavljeno, da se toga prihvati sasvim ozbiljno bojeći se da ne zaboravi ni najmanji dio teksta, pa ni jednu riječ, čemu ga je pozivao Džibrīl (alejhi's-selam) da prati učenje ajeta za ajetom i izgovaranje riječi jedne za drugom, da je zapamti, da ga ništa ne mimoiđe, da učvrsti memorisanje Kur'ana za kasnije.

Registriranje ovog događaja u Kur'anu, knjizi koja se uči, ima svoju vrijednost u produbljenju ovih sugestija koje smo ovdje i u predgovoru ove sure spomenuli u ovom smislu.

* * *

U kontekstu ove sure nastavlja se sa iznošenjem scena Smaka svijeta i pitanjem šta će biti sa dušom koja se kori. Tu se ljudi podsjećaju na njihove duše, kakva ljubav i težnja prema ovom svijetu kruži u njihovim dušama i podsjeća ih se na zanemarivanje Smaka svijeta. Tu se oni suočavaju sa svojim pozicijama na budućem svijetu i s čime će tada skončati. Njima se predočava ova pozicija u živoj i snažnoj sceni, inspirativne, snažne intonacije.

*Uistinu! vi ovaj prolazni svijet volite, (75/20) a o onom drugom brigu ne vodite (75/21). Toga dana će neka lica blistava biti, (75/22) u Gospodara svoga će gledati; (75/23) toga dana će neka lica smrknuta biti, (75/24) tešku nevolju će očekivati (75/25).*

Prvo što se može primijetiti sa stanovišta harmoničnosti u ovom kontekstu jeste nazivanje ovog svijeta prolaznim na ovom mjestu pored aluzije u ovom terminu da je ovaj život, kratak i da će brzo proteći, što je cilj nagovještaja. Tamo se javlja i skladnost između odsjena ovog termina i odsjena ranije ubačenog u kontekstu i riječi Allaha Uzvišenog upućenih

Poslaniku (alejhi's-selam): *Ne izgovaraj Kur'an jezikom svojim da bi ga što prije zapamtio* (75/16). Ovo pokretanje jezika i ova žurba jedan je od odraza karakteristike čovjeka na ovom svijetu. To je sklad u osjećaju, ugodan i precizan sklad koji se primjećuje u kur'anskom izražavanju.

Da sažmemo situaciju koju ocrtava ovaj jedinstveni kur'anski tekst:

*Toga dana će neka lica blistava biti,* (75/22) *u Gospodara svoga će gledati;* (75/23)...

Ovaj tekst, doista, brzo ukazuje na stanje koje se ne može riječima predstaviti kao što se ne može ni spoznati u cjelini njene stvarnosti putem predstavljanja. Ovo je takvo sretno stanje koje je obećano sretnicima da mu sličnog nema, tako da se može reći da je i Džennet pored njega neznatan sa ovim vrstama blagodati u njemu.

Ova blistava lica učinilo je blještavim to što gledaju u svoga Gospodara.

Gledaju u svoga Gospodara?! Kakav je to nivo ovako visoki položaj? Kakav je to nivo sreće?

Ljudska duša katkad uživa u jednom momentu ljepote Božanske kreacije u Kosmosu ili čovjeku. Duša čovjeka može to primijetiti u noći obasjanoj mjesečinom, ili u tihoj noći, u zori kada se rađa, u mraku koji se proteže, u valovitom moru, u pustinjama koje su međusobno slične, u lijepom parku, u lijepom rađanju Sunca, u plemenitom srcu, u čvrstom vjerovanju, u lijepom strpljenju i u drugim izvorima ljepote u Bitku, pa prijatnost mirisa zanosi dušu obilato na nju izlijeva sreću i treptaj krilima svjetla i pokriva njome trnje života, bolove i ružnoću, tegobu blata, gomilu mesa i krvi, borbu sa strastima i željama.

Kako? Kako sve to a duša čovjeka gleda, ne u ljepotu Allahovog stvaranja, nego u ljepotu Allahova Bića?!

Eto, to je položaj koji traži prvo podršku od Allaha, zatim traži učvršćenje od Allaha da bi čovjek sam sobom vladao, učvrstio se i uživao u sreći koja se ne može opisati niti njenu stvarnost spoznaja može predočiti:

*Toga dana će neka lica blistava biti,* (75/22) *u Gospodara svoga će gledati;* (75/23)...

Šta im je pa ne blistaju, a gledaju u ljepotu svoga Gospodara?!

Čovjek, doista, gleda u nešto što je Allah dao na zemlji, gleda lijepu pojavu, svježi svijet ili krilo kako maše, plemenitu dušu, lijepo djelo, a onda se sreća izlije iz njegova srca na njegove crte lica i na njima se odražava svjetlost i blistavost. Pitamo se kako će biti kada čovjek gleda u ljepotu savršenstva, kada bude zauzet srećom ljepote svega drugog na ovom Bitku. Ljudsko biće neće dostići taj položaj sve dok se ne oslobodi svih prijezirnih motiva koji mu onemogućavaju da dostigne taj visoki položaj koji je iznad fantazije, bez ikakve mrlje ili prijezirnog motiva ne samo oko čovjeka nego i u njemu samom, motiva koji izaziva nedostatak i potrebu za nečim osim pogleda u Allaha.

Kako duša da gleda? Kojim udovima da gleda? Kakvim sredstvom da gleda? To je razgovor koji ne pada na um čovjeku koga dotiče snop ovog veselja o kome kur'anski tekst govori, koji dotiče srce vjernika, to je sreća koja se obilato izlijeva na tu dušu, čežnja, sklonost i sloboda.

Šta misle ljudi koji lišavaju svoje duše da padnu u zagrljaj ovog svjetla koje obilato izlijeva radost i sreću? Šta misle oni koji su zauzeti raspravom o Apsolutnom, šta misle o onome do koga ograničeni umovi ne mogu dostići?

Napredovanje ljudskog bića i njegovo oslobođenje okova zemaljskog ograničenog bitisanja samo je nada u njegovom susretu sa apsolutnom činjenicom toga Dana, a prije te mogućnosti daje se mogućnost da predoči, samo da predoči kakav će biti taj susret.

Prema tome rasprave su bile uzaludne i duge, rasprave kojima se bavila mutezila i njeni protivnici sunna i apologetičari u vezi sa viđenjem Allaha na sličnom mjestu.

Sve su oni mjerili mjerilima koja vladaju na zemlji. Govorili su o čovjeku koji je opterećen svojim razumskim odlukama na zemlji, poimali su ovo pitanje spoznajom čije je područje ograničeno.

Sam smisao ovih riječi ograničen je na ono što spoznaju naši ograničeni razumi i naša ograničena poimanja. A kada se ona oslobodi ovih poimanja, izmijenit će se i priroda ovih riječi, jer riječi nisu ništa drugo do simbol pomoću čega se razlikuje ono na šta se one odnose prema sadržajnim poimanjima u ljudskim spoznajama. Kada se izmijeni sposobnost čovjeka, s tim će se izmijeniti i njegov fond poimanja, a s tim poimanjima izmijenit će se i priroda značenja tih riječi. Mi surađujemo na ovoj zemlji pomoću tih simbola onoliko koliko mi možemo, ali šta nam je da se upuštamo u nešto u što nismo sigurni u pogledu značenja tih riječi.

Da pogledamo na obilatu i mirnu bujicu sreće, bujicu čiste radosti koja proističe iz samog našeg poimanja činjenice položaja onoliko koliko je nama moguće, da zabavimo naše duše pogledom na tu bujicu. Sam ovaj pogled je blagodat. Nju može prekoračiti samo blagodat viđenja ili gledanja u Njegovo plemenito lice:

*toga dana će neka lica smrknuta biti,* (75/24) *tešku nevolju će očekivati* (75/25).

To su stegnuta, skupljena i nesretna lica, lica koja su prekrivena i koja neće moći vidjeti niti usmjeriti pogled zbog svojih grješaka, degeneracija i nejasnoće. To je ono što će ih zanimati, rastužiti, navući na njih smrknutost i stegnutost očekujući da se na njih spusti strašna katastrofa, da se spusti na njihova leđa katastrofa koja lomi kičmu. Nevolja! Ona se očekuje, čuju se šumovi u tuzi i stegnutosti, skupljenosti i zagorčenju!

Ovo je Smak svijeta koga su oni zapostavljali i zanemarivali i cjelokupni svoj život usmjerili prema ovom svijetu, radovali se njemu i veselili se, a iza njih ovaj Dan u kome su razlikuju sudbine i lica ljudi. To je ogromna i velika razlika. Tada će neka lica blistava biti i Gospodara svoga gledati, a druga će, toga Dana, smrknuta biti, *teško njevolju će očekivati* (75/25).

* * *

Kada bude bila ta scena Smaka svijeta, kad se pogled od straha ukoči, i Mjesec pomrači, i Sunce i Mjesec se spoje, toga Dana čovjek će se pitati: Kuda da se bježi? Nema se gdje bježati! Kada se izmijene sudbine i Bitak, a to je ogromna i velika promjena, i kada budu neka lica blistava i u svoga Gospodara budu gledala, toga Dana će neka lica smrknuta biti i teške nevolje će očekivati.

Kada ta scena pronađe svoju moć i ritam u čovjeku ritam proistekao iz moći ovog sadržaja iz moći kur'anskog djelovanja, i kada oživi onda, ova se sura, poslije predočenja tih scena, približava malo pomalo dok ne dotakne osjećaj onih kojima se obraća i kojima govori u jednoj drugoj živoj sceni koja se ponavlja tako da ne protekne skoro nijedan moment a da se ljudi ne suoče sa moći te scene, sa njenom jasnoćom i njezinim velikim teretom na zemlji. To je scena smrti, smrti koja okončava sve živo, koju ne

može odgurnuti od sebe niti od drugoga ništa živo što postoji. To je smrt koja rastavlja voljene i nastavlja svojim putem i ne zastaje, ne osvrće se niti uslišava vapaj ožalošćenoga, niti gubitak rastavljenoga, niti čuje za želju željenoga, niti za strah zaplašenoga. Smrt je ono što pokosi nasilnika sa istom lahkoćom kao što pokosi i čovječuljka. Ona pobjeđuje one koji vladaju isto kao što pobjeđuje nemoćne. Smrt je faktor od koga se ljudi ne mogu izvući, a oni i pored toga ne razmišljaju o ovoj moćnoj snazi koja nadolazi:

*Pazi! Kada duša dopre do ključnih kosti, (75/26) i vikne se: "Ima li vidara?" (75/27) i on se uvjeri da je to čas rastanka (75/28) i noga se uz nogu savije, (75/29) toga dana će Gospodaru tvome priveden biti: (75/30)...*

To je scena umiranja, scena smrti s kojim ih kur'anski tekst suočava. Ona kao da je tu, prisutna. Smrt kao da ističe iz ovih riječi i kao da se kreće, kao da je ove slike predstavljaju doticajem kičice.

*Pazi! Kada duša dopre do ključnih kosti (75/26)* - i kada ona dostigne te ključne kosti, onda je to posljednji trzaj, nastaje zapanjajući napitak i bol koji odnosi očni vid, prisutni se okreću oko umirućeg, tragaju za izlazom ili sredstvom da spase mučnu dušu: *...i vikne se:"Ima li vidara!" (75/27)* - možda bi vidarov postupak koristio. Mučenik se prevrće od posljednjeg napitka i rastavljanja sa životom. *...i noga se uz nogu savija (75/29)*- svaka varka propala je kao i svaki postupak. Nikakvo sredstvo ne pomaže, ostaje očevidan samo jedan smjer kome ide sve što je živo na kraju kruženja: *...toga Dana će Gospodaru svome priveden biti (75/30).*

Ova scena skoro da se pokrene i samo što ne progovori. Svaki ajet ocrtava kretnju, svaka stavka iznosi neki moment. Stanje umiranja ili smrti ocrtava se, a s tim umiranjem ocrtava se i strah, iznenađenje, žalost i suočenje sa strogom i gorkom istinom koju ne može niko odgurnuti niti odbiti, a onda se javlja kraj od koga se ne može pobjeći: *Toga dana će Gospodaru tvome priveden biti (75/30).*

Zavjesa se spušta nad bolnom scenom koja ostavlja sliku u oku i trag u osjećaju. Cjelokupnom atmosferom vladaju muk i stravična tišina.

* * *

U suočavanju sa potištenom, rastuženom, ozbiljnom i stvarnom scenom donosi se i scena onih koji su zaboravili i ugonili u laž, onih koji se nisu pripremili svojim radom, niti pokornošću, nego su griješili, okretali se od Poziva i zabavljali se, ponosili se i oholili griješenjem i okretanjem od Poziva:

*Nije vjerovao, nije namaz obavljao, nego je poricao i leđa okretao, a onda svojima bahatom odlazio (75/31-33).*

Navodi se da se ovi ajeti odnose na određenu osobu. Kažu da se radi o Ebu Džehlu, Amru ibni Hišamu, koji je katkada dolazio do Poslanika (alejhi's-selam) i slušao ga kako uči Kur'an, zatim bi odlazio od njega, a ne bi ni vjerovao ni pokoravao se, ne bi se ljudski ponašao niti se bojao, nego je Poslanika (alejhi's-selam) uznemiravao riječima i odvraćao od Allahova Puta. Potom bi odlazio oholo zbog djela kojeg je učinio, ponosio zbog počinjenog zla kao da je uradio nešto što zaslužuje pomen.

Ovaj kur'anski izraz ironizira njegov postupak i ismijava ga. Kur'an slika kretnju kako se on oholi i kaže da *bahato odlazi* (75/33) - odlazi bahato, što mu se javlja na leđima pa mu se u Kur'anu jako i prezreno čudi.

Koliko je Ebu Džehelova bilo u historiji poziva na Allahovu Putu, onih koji čuju i suprotstavljaju se, koji su se virtuozno ponašali u odbijanju od Allahova puta i mučenju nosilaca Poziva, koji spletkare i čine zlo, vraćaju se ponosno što su uradili neko zlo i loše djelo, zbog toga što su unijeli nered na zemlji i odvratili od puta ka Allahu, zbog toga što su unosili spletkarenje u vjeru i vjerovanje.

Kur'an suočava ova zla oholnika sa prijetnjom i kaznom:

*Teško tebi! Teško tebi! (75/34) i još jednom: Teško tebi! Teško tebi! (75/35).*

To je terminološki izraz koji obuhvata i prijetnju i kaznu. Jednom prilikom Poslanik (alejhi's-selam) zgrabio je za gušu Ebu Džehla i protresao ga govoreći mu: *"Teško tebi! Teško tebi! I još jednom: "Teško tebi! Teško tebi!"* (75/34-35). Nato je odgovorio Allahov neprijatelj: "Prijetiš li mi kaznom, Muhammede? Bogami, ni ti ni tvoj Gospodar mi ne mogu ništa. Ja se ponosim što hodim između dva brijega Mekke!" Allah ga je kaznio na Bedru rukom onih koji su vjerovali u poslanstvo Muhammedovo (alejhi's-selam), koji su vjerovali u Moćnog, Pobjedonosnog, Uzvišenog, Gospodara Muhammedova. Nešto ranije faraon je rekao svome narodu: *"Ja ne znam da vi imate drugog boga osim mene!"* (28/38). Na drugom mjestu on kaže:

*"Zar meni ne pripada carstvo u Misiru i ovi rukavi rijeke koji ispred mene teku"* (43/51). I njega je Allah nakon toga kaznio.

Koliko je Ebu Džehlova u historiji ovog poziva koji se ponose svojom rodbinom, moću i vlasću, i misle da to nešto znači. Istovremeno, oni zaboravljaju na Allaha i Njegovu kaznu, a On će ih lakše savladati i kazniti nego jednog komarca, nego ono što je mizernije od muhe. To je određeni edžel koji se ne može ni za tren unaprijed dogoditi niti odgoditi.

* * *

Na kraju se srca dotiču i drugom stvarnom činjenicom u njihovu životu, činjenicom koja ima svoj dokaz, a koji ukazuje na Allahov raspored i odredbu u ljudskom životu. Ova činjenica ima i dokaz koji govori o budućem stvaranju kojeg nevjernici odbacuju. Kur'an se supotstavlja tom njihovu stavu i ne postoji mogućnost da se kur'anski stav i dokaz o nastanku drugog života odbije:

*Zar čovjek misli da će sam sebi prepušten biti, da neće odgovarati?* (75/36). *Zar nije bio kap sjemena koje se ubaci,* (75/37) *zatim ugrušak kome On onda razmjer odredi i skladnim mu lik učini,* (75/38) *i od njega onda dvije vrste, muškarca i ženu, stvori,* (75/39) *i zar Taj nije kadar da mrtve oživi?* (75/40).

Ovaj posljednji, ritmički snažan odlomak sadrži pouzdane osvrte na velike istine kakvih se u to vrijeme nisu mogli sjetiti oni kojima se Kur'an obraćao. Prvi osvrt se odnosi na određenje i raspoređivanje u ljudskom životu:

*Zar čovjek misli da će sam sebi prepušten biti, da neće odgovarati?* (75/36).

Prema mišljenju toga naroda, život je bio samo jedna kretnja koja nema ni uzroka ni cilja. Maternice izbacuju, a grobovi gutaju, a između ovog dvoga samo je zabava i igra, ukras i ponos i uživanje blisko animalnom uživanju. Međutim, tu postoji i zakon iza kojeg je i cilj, a iza cilja mudrost, a to je dolazak čovjeka na ovaj svijet, shodno odredbi koja teče prema predviđenom cilju, a završava se polaganjem računa, nagradom ili kaznom, zatim, da je putovanje čovjeka po ovoj zemlji neka vrsta iskušenja koje se završava polaganjem računa, dobijanjem nagrade ili kazne. Što se

tiče ovog preciznog i skladnog poimanja i osjećaja da je iza toga stoji Moćno Božanstvo koje sve mudro raspoređuje, koje čini sve po odredbi i na kraju sve dokrajči, to je bilo daleko od poimanja i ljudske spoznaje u to vrijeme.

Ono što čini razliku između čovjeka i životinje jeste da je osjećaj čovjeka vezan za vrijeme, događaje i ciljeve, zatim - da postoji cilj ljudskog postojanja kao i cilj postojanja svega drugoga oko njega. Njegovo napredovanje na ljestvici čovječanstva prati napredak ove čovjekove svijesti i njene širine, njegovo poimanje prati preciznost postojanja zakona i povezivanja dogđaja i stvari sa ovim zakonom. On ne živi svoj život kao da su to samo moment do momenta. događaj do događaja, nego on u svom poimanju povezuje vrijeme, mjesto, prostor, sadašnjost i budućnost, zatim, to sve povezuje sa glavnim Bitkom i njegovim zakonima, a onda dalje sa visokom stvaralačkom Voljom koja raspoređuje, koja nije stvorila ljude onako uzalud niti ih je prepustila samim njima.

Ovo je glavno poimanje kojeg je Kur'an prenio ljudima još u davno vrijeme. Bio je to veliki preobražaj u odnosu na tadašnja vladajuća poimanja koja su još velika u odnosu na ostala kosmička poimanja poznata filozofiji ranijeg i novijeg doba.[31]

Ovo pitanje: *Zar čovjek misli da će sam sebi prepušten biti, da neće odgovarati? (75/36)* je jedno od usmjeravajućih doticaja ljudskog srca od strane Kur'ana da se čovjek osvrne i pronađe veze i spojeve, ciljeve i namjere, razloge i uzroke koji povezuju njegovo postojanje sa cjelokupnim Bitkom i Voljom koja raspoređuje i vlada čitavim Kosmosom.

Bez ikakve složenosti i nejasnoće Kur'an donosi stvarne i jednostavne dokaze koji potvrđuju da čovjek neće biti prepušten samom sebi. To su dokazi prvog nastanka čovjeka:

*Zar nije bio kap sjemena koje se ubaci, (75/37) zatim ugrušak kome On onda razmjer odredi i skladnim mu lik učini, (75/38) i od njega onda dvije vrste, muškarca i ženu, stvori, (75/39)...*

Šta je ovaj čovjek? Od čega je on stvoren? Kakav je bio? Kako je postao? Kako je prevalio svoje dugo putovanje do dolaska na ovu planetu?

Nije li on bio mala sperma vode, kap sjemena koja se ubaci pa dalje razvija? Nije li se ova sperma, sačinjena od jedne male ćelije, preobrazila u

[31] Djelo *Fikretu'l-islami ani'l keuni we'l hajati we'l-insani,* Seid Qutb, nadam se da će biti objavljeno

zametak koji uzima posebne pozicije u maternici, okačen o zid materice, da bi živio i uzimao hranu? Ko je taj ko je nadahnuo ovu kretnju? Ko je taj koji je pohranio ovoj spermi ovu moć? Ko je Taj koji je nju uputio ovim smjerom?

Ko je Taj koji je tu spermu pretvorio u embrij srazmjernih i usklađenih udova, sastavljajući tijelo tog embrija od miliona i milona tih ćelija, a u osnovi embrij je jedna ćelija sa jajašcetom? Dugo putovanje koje je ta kap prevalila od jedne ćelije do jednakog embrija - a taj put je duži od njegova putovanja od rođenja do smrti - te izmjene koje su nastupile u njegovu biću u embrionskom putovanju veće su i dalekosežnije od svih događaja na koje čovjek naiđe na svom putu od rođenja do smrti! Ko je Taj koji ga je vodio kroz ovo dugó putovanje, a on mali, slabašno stvorenje, bez pameti, bez spoznaje i iskustva?

Na kraju, ko je Taj koji je učinio od jedne ćelije muško i žensko? Ko je htio da ova ćelija bude muško? Ko je htio da ova ćelija bude žensko? Ili ko je taj ko bi pomislio da je u spermu ušao i vodio je koracima kroz mrak maternice sve do ovog izbora?

Nema izbora, mora se primijetiti vješta stvaralačka Ruka koja je vodila zametak koji se razvijao na svom dugom putu dok nije dostigo tu sudbinu: *I od njega onda dvije vrste, muškarca i ženu, stvorio (75/39).*

Pred ovom činjenicom, koja se sama nameće ljudskom osjećaju, dolazi kompletno izricanje niza činjenica koje tretira ova sura:

*... i zar Taj nije kadar da mrtve oživi (75/40).*

Dakako, da je kadar Uzvišeni! Pa On može da oživi umrloga!

Dakako, da je Uzvišeni kadar da da drugi put život!

Dakako, da je Uzvišeni kadar sve to, a čovjek može samo da bude skrušen pred ovom činjenicom koja se sama otvoreno nameće!

Na ovaj način završava ova sura kur'anskim odlučnim ritmom odražavajući snažnu moć, ispunjavajući osjećaj i prepuni ljudski bitak istinitošću, rasporedom i moći koja stoji iza svega toga.

# سورة الانسان مكية
## وآياتها ٣١

بسم الله الرحمن الرحيم

« هل أتى على الإنسان حين من الدهر لم يكن شيئاً مذكوراً ؟ * إنا خلقنا الإنسان من نطفة أمشاج نبتليه فجعلناه سميعاً بصيراً * إنا هديناه السبيل إما شاكراً وإما كفوراً .

« إنا أعتدنا للكافرين سلاسل وأغلالا وسعيراً * إن الأبرار يشربون من كأس كان مزاجها كافوراً * عيناً يشرب بها عباد الله يفجرونها تفجيراً * يوفون بالنذر ويخافون يوماً كان شره مستطيراً * ويطعمون الطعام على حبه مسكيناً ويتيماً وأسيراً * إنما نطعمكم لوجه الله لا نريد منكم جزاء ولا شكوراً * إنا نخاف من ربنا يوماً عبوساً قمطريراً .

« فوقاهم الله شر ذلك اليوم ولقاهم نضرة وسروراً * وجزاهم بما صبروا جنة وحريراً * متكئين فيها على الأرائك لا يرون فيها شمساً ولا زمهريراً * ودانية عليهم ظلالها وذللت قطوفها تذليلا * ويطاف عليهم بآنية من فضة وأكواب كانت قواريرا * قوارير من فضة قدروها تقديراً * ويسقون فيها كأساً كان مزاجها زنجبيلا * عيناً فيها تسمى سلسبيلا * ويطوف عليهم ولدان مخلدون ، إذا رأيتهم حسبتهم لؤلؤاً منثوراً * وإذا رأيت ثم رأيت نعيماً وملكاً كبيراً * عاليهم ثياب

سُندُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ ، وَحُلُّوا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَاباً طَهُوراً * إِنَّ هَٰذَا
كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُوراً .

« إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلاً * فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ
آثِماً أَوْ كَفُوراً * وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلاً * وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ
لَيْلاً طَوِيلاً .

« إِنَّ هَٰؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْماً ثَقِيلاً * نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا
أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَالَهُمْ تَبْدِيلاً .

« إِنَّ هَٰذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلاً * وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ
اللَّهُ ، إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيماً حَكِيماً * يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ ، وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ
عَذَاباً أَلِيماً » .

## SURA EL-INSAN
## OBJAVLJENA U MEKKI
## IMA 31 AJET

*U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!*

*Zar je to davno bilo kad čovjek nije bio pomena vrijedan? (76/1)*

*Mi čovjeka od smjese sjemena stvaramo da bismo ga na kušnju stavili i činimo da on čuje i vidi; (76/2)*

*Mi mu na pravi put ukazujemo, a njegovo je da li će zahvalan ili nezahvalan biti; (76/3)*

*Mi smo za nevjernike okove i sindžire i oganj razbuktali pripremili (76/4).*

*Čestiti će iz pehara piti kamforom začinjeno piće (76/5)*

*sa izvora iz kog će samo Allahovi štićenici piti, i koji će kuda hoće bez muke razvoditi (76/6).*

*Oni su zavjet ispunjavali i plašili se Dana čija će kob svuda prisutna biti, (76/7)*

*i hranu su davali - mada su je i sami željeli - siromahu i siročetu i sužnju (76/8).*

*"Mi vas samo za Allahovu ljubav hranimo, od vas ni priznanja ni zahvalnosti ne tražimo! (76/9)*

*mi se Gospodara našeg bojimo, onoga Dana kada će lica smrknuta i namrgođena biti" (76/10).*

*I njih će Allah strahote toga Dana sačuvati i blaženstvo i radost im darovati (76/11)*

*i džennetom i svilom ih za ono što su trpjeli nagraditi; (76/12)*

*naslonjeni na divanima, oni u njemu ni žegu ni mraz neće osjetiti, (76/13)*

*i blizu će im hladovina njegova biti, a plodovi njegovi će im nadohvat ruke stajati (76/14).*

*Služiće ih iz srebrnih posuda i čaša prozirnih, (76/15)*

*prozirnih, od srebra, čiju će veličinu prema željama njihovim odrediti (76/16).*

*U njemu će iz čaše piće inbirom začinjeno piti (76/17)*

*sa izvora u džennetu, koji će se Selsebil zvati (76/18).*

*Služiće ih vječno mlada posluga, - da ih vidiš, pomislio bih da su biser prosuti (76/19).*

*I kud god pogledaš, vidjećeš udobnost i carstvo prostrano (76/20).*

*Na njima će biti odijela od tanke zelene svile, i od teške svile, nakićeni narukvicama od srebra, i daće im Gospodar njihov da piju čisto piće (76/21).*

*"To vam je nagrada; vaš trud je dostojan blagodarnosti!" (76/22).*

*Od vremena do vremena Mi objavljujemo Kur'an tebi, (76/23)*

*zato izdrži do odluke Gospodara tvoga, i ne slušaj ni grešnika ni nevjernika njihova!* (76/24).

*I spominji ime Gospodara svoga ujutro i predveče,* (76/25)

*i u jednom dijelu noći radi Njega namaz obavljaj, i dugo Ga noću hvali!* (76/26).

*A ovi, oni život na ovom svijetu vole doista, a ništa ih se ne tiče Dan tegobni koji ih čeka* (76/27).

*Mi ih stvaramo i zglobove im vezujemo, a ako htjednemo, zamijenićemo ih njima sličnim* (76/28).

*Ovo je pouka, pa ko hoće držaće se puta koji Gospodaru njegovu vodi,* (76/29)

*a vi ćete htjeti samo ono što Allah hoće - Allah, uistinu, sve zna i mudar je,* (76/30)

*On koga hoće uvodi u milost Svoju, a nevjernicima je pripremio tešku patnju* (76/31).

U nekim verzijama stoji da je ova sura objavljena u Medini, međutim, sasvim je očito da je ona vezana za Mekku i svojom temom i kontekstom i svim karakteristikama. Radi toga mi dajemo prioritet ovoj drugoj verziji koja kaže da je ova sura objavljena u Mekki. Štaviše, iz njena konteksta primjećujemo da ona spada među prve sure iz Kur'ana koje su objavljene u Mekki. Na to ukazuju osjetilne, detaljne i poduže predstave uživanja, predstave grube kazne kao i usmjeravanje Poslanika (alejhi's-selam) na strpljenje zbog Allahove mudrosti da se ne pokorava griješnicima ili nevjernicima, a što je bilo objavljivano u momentima pojačavanja uznemiravanja nosilaca ovog poziva u Mekki, zatim na to ukazuje zanemarivanje politeista, a učvršćivanje Poslanika (alejhi's-selam) na istini koja mu je objavljena, da ne bude sklon prema njihovoj obmani. Mogućnost da je ova sura objavljena u Medini, po našem mišljenju, sasvim je slaba i može da se ne uzme u obzir.

* * *

Ova sura u svojoj cjelini je tihi i svježi zov na pokornost i pribjegavanje Allahu, ostvarenje Njegova zadovoljstva, sjećanja na Njegovu blagodat, osjećanje Njegove dobrote, čuvanje od Njegove kazne, budnost radi Njegova iskušenja, spoznaja Njegove mudrosti u stvaranju, davanju blagodati, iskušenja i zapovijedanja. Sura počinje nježnim doticajem ljudskog srca i pita gdje je čovjek bio prije nego je postao. Ko ga je dao da postoji? Ko je omogućio čovjeku da se o njemu nešto govori u ovom Bitku nakon što o njemu nije bilo ni spomena niti je postojao: *Zar je to davno bilo kad čovjek nije bio pomena vrijedan?* (76/1).

Ovaj doticaj popraćen je drugim doticajem koji govori o porijeklu čovjeka i njegovom nastanku, Allahovoj mudrosti kod stvaranja čovjeka, snadbijevanje čovjeka moći i spoznajom: *Mi čovjeka od smjese sjemena stvaramo da bismo ga na kušnju stavili i činimo da on čuje i vidi;* (76/2).

Treći doticaj govori o uputi čovjeka na Pravi Put, o pružanju pomoći čovjeku na putu Upute, a onda o njegovu prepuštanju njegovoj sudbini koju on odabere: *Mi mu na pravi put ukazujemo, a njegovo je da li će zahvalan ili nezhvalan biti* (76/3).

Poslije ovih triju doticaja i dubokog razmišljanja koje ono izaziva u srcu čovjeka da pogleda unazad, a onda i naprijed, da se optereti i razmisli prilikom izbora smjera, nakon ovih triju doticaja koji su iznijeti u ovoj suri kao zov čovjeku, dok je on na raspuću on se upozorava na put koji vodi paklu i nastoji se privoliti na izbor puta koji vodi Džennetu, i to svim oblicima privole i svim ugodnim glasovima, uživanjima, blagodatima i čašću: *Mi smo za nevjernike okove i sindžire i oganj razbuktali pripremili. Čestiti će iz pehara piti kanforom začinjeno piće sa izvora iz kojeg će samo Allahovi štećenici piti i koji će kuda hoće bez muke razvoditi* (76/4-6).

Prije nego se prijeđe u ovoj suri na izlaganje slika uživanja, u njoj se ocrtavaju karakteristike ovih čestitih ljudi u tekstu u kome u cjelini dolazi do izražaja skromnost, nježnost, ljepota i skrušenost, a što odgovara tom veselom i prijatnom uživanju: *Oni su zavjet ispunjavali i plašili se Dana čija će kob svuda prisutna biti, i hranu su davali – mada su je i sami željali – siromahu i siročetu i sužju. "Mi vas samo za Allahovu ljubav hranima, od vas niti znanja ni zahvalnosti ne tražimo! Mi se Gospodara našeg bojimo, onoga Dana kada će lica smrknuta i namrgođena biti* (76/7-10).

Potom se iznosi nagrada onih koji su čvrsto odlučili, preuzeli obaveze i koji se plaše da ne budu smrknutog i namrgođenog lica, onih koji su dobro činili i hranu davali iako su i oni imali potrebu za tom

hranom, davali je samo radi Allaha, ne želeći za to ni od koga zahvalu nego su se plašili Dana kada će lica smrknuta i namrgođena biti.

Iznosi se nagrada ovih koji se plaše i koji hranu daju i na koje se odrazio Poziv, a to je: sigurnost, blagostanje, uživanje i prijatnost:

*I njih će Allah strahote toga Dana sačuvati i blaženstvo i radost im darovati (76/11) i džennetom i svilom ih za ono što su trpjeli nagraditi; (76/12) naslonjeni na divanima, oni u njemu ni žegu ni mraz neće osjetiti, (76/13) i blizu će im hladovina njegova biti, a plodovi njegovi će im nadohvat ruke stajati (76/14). Služiće ih iz srebrnih posuda i čaša prozirnih, (76/15) prozirnih, od srebra, čiju će veličinu prema željama njihovim odrediti (76/16). U njemu će iz čaše piće inbirom začinjeno piti (76/17) sa izvora u džennetu, koji će se Selsebil zvati (76/18). Služiće ih vječno mlada posluga, - da ih vidiš, pomislio bih da su biser prosuti (76/19). I kud god pogledaš, vidjećeš udobnost i carstvo prostrano (76/20). Na njima će biti odijela od tanke zelene svile, i od teške svile, nakićeni narukvicama od srebra, i daće im Gospodar njihov da piju čisto piće (76/21). "To vam je nagrada; vaš trud je dostojan blagodarnosti!" (76/22).*

Kada se završilo sa izlaganjem ugodnosti, blagosti, prijatnosti, smirenosti, veselosti i milosti, riječi su upućene Poslaniku (alejhi's-selam) da bi ustrajao na Pozivu istupajući u lice protivljenja, nevjerovanja i nagonjenja u laž, usmjerava se da bude strpljiv i očekuje Allahov sud o ovom pitanju, govori se o povezanosti sa njegovim Gospodarom i o oslanjanju na Njega kad god se oduži put: *Od vremena do vremena Mi objavljujemo Kur'an tebi, zato izdrži do odluke Gospodara tvoga, i ne slušaj ni grešnika ni nevjernika njihova! I spominji ime Gospodara svoga ujutro i predveče i u jednom dijelu noći radi Njega namaz obavljaj i dugo Ga noću hvali (76/23-26).*

Zatim se podsjećaju na tegobni Dan na koga oni i ne pomišljaju, čega se čestiti boje i čuvaju. Ovdje im se daje znak o prezrenosti njihovog stava prema Allahu koji ih je stvorio i dao im snagu kojom raspolažu, daje im se znak da je On u stanju da ih uništi i dovede druge, da nije Njegove dobrote da oni postoje, da bi se produžilo po Allahovu htijenju njihovo iskušenje. Na kraju im se daje do znanja da će ovo iskušenje imati i svoj kraj i kaznu: *A ovi, oni život na ovom svijetu vole doista, a ništa ih se ne tiče Dan tegobni koji ih čeka. Mi ih stvaramo i zglobove im vezujemo, a ako htjednemo, zamijenit ćemo ih njima sličnim. Ovo je pouka, pa ko hoće držat će se puta koji Gospodaru njegovu vodi, - a vi ćete htjeti samo ono što Allah hoće –*

*Allah, uistinu, sve zna i mudar je, On koga hoće uvodi u milost Svoju, a nevjernicima je pripremio tešku patnju* (76/27-31).

* * *

Ova sura počinje podsjećanjem na nastanak čovjeka i Allahove odredbe u vezi sa ovim nastankom na principu iskušenja, a završava objašenjenjem posljedice toga iskušenja, kako to ono zahtijeva od samog početka. Ovim početkom i krajem nagovještavaju se mjere i odredbe koje stoje iza života u cjelini s kojima se čovjek ne može lahkomisleno, nesvjesno i nespoznajno ponašati jer je on stvoren radi iskušenja i data mu je blagodat spoznaje da bi se spasio ovih iskušenja.

Između početka i kraja navodi se podužе kur'ansko kazivanje o scenama blagodati ili jedna od dužih scena, ako uzmemo u obzir slike uživanja koje su navedene u suri El-Waqi'a, jer je to osjetilno uživanje u cjelini, a uz to i prihvatanje i ukazivanje časti. Ovim detaljnim iznošenjem i osjećajnošću ono govori da je objavljeno u Mekki gdje je narod bio blizak vremenu predislamskog perioda i jako uronuo u osjetilna uživanja. Ova vrsta uživanja osnažava ih i oduševljava, izaziva sklonost i želju. Ova vrsta uživanja još izaziva sklonost kod mnogih ljudi, Allah zna Svoja stvorenja, zna šta im odgovara, šta je povoljno njihovim srcima, a i šta je dostojno za njih sukladno njihovim konstrukcijama i osjećajima. Međutim, postoji nešto što je više i uzvišenije i od toga kao što je navedeno u suri El-Qijame: *Toga Dana neka lica će blistava biti, u Gospodara svoga će gledati* (75/22-23). Bog najbolje zna šta odgovara ljudima svakog vremena.

* * *

*Zar je to davno bilo kad čovjek nije bio pomena vrijedan?* (76/1) *Mi čovjeka od smjese sjemena stvaramo da bismo ga na kušnju stavili i činimo da on čuje i vidi;* (76/2) *Mi mu na pravi put ukazujemo, a njegovo je da li će zahvalan ili nezahvalan biti;* (76/3)

Ovo pitanje na samom početku ove sure stoji tu radi potvrde, ali njegovo navođenje u ovoj formi izgleda kao da se pita sam čovjek: Zar on ne zna da je bilo vrijeme kada nije bilo spomena o njemu? Zar on ne

razmišlja o ovoj činjenici i zar ne promišlja? Zar to razmišljanje o njemu ne govori o svijesti i saznanju o Ruci koja ga je izbacila na pozornicu života, obasjala ga svjetlom i učinila o njemu spomen, dok prije toga dana o njemu nije bilo ni riječi.

Tu su brojni nagovještaji koji pulsiraju iza ove upitne forme na ovom mjestu. To su nagovještaji nježnosti koji jako djeluju na čovjeka i izazivaju razna razmišljanja.

Jedno od tih razmišljanja jeste da se čovjek uputi na ono što je bilo prije njegova stvaranja i postanka u početku, da razmisli o svom životu u kome on živi sa ovim Kosmosom koji je bio bez čovjeka, da razmisli kako je to bilo. Čovjek je zaveden i zaljubljen u samog sebe i svoju vrijednost tako da zaboravlja da je ovaj Kosmos bio i trajao dugo vremena prije nego što je nastao čovjek. Možda Kosmos nije ni očekivao stvaranje nečega što se zvalo *čovjek* sve dok ovo stvorenje nije po Allahovoj želji nastalo.

Jedan drugi nagovještaj usmjeren je prema momentu u kome je iskrsnulo ovo ljudsko biće i on donosi razne predstave tog momenta koji je bio poznat samo Allahu i u kome je Kosmosu dodato ovo novo stvorenje čiji je zadatak određen u Allahovoj odredbi prije nego što je ono nastalo i određena je njegova uloga u hodu ovog velikog Kosmosa.

Još jedan drugi nagovještaj govori da se razmisli o stvaralačkoj Ruci koja ovo novo biće izvodi na pozornicu Bitka, priprema ga za njegovu ulogu, nabraja mu njegove obaveze, povezuje konce njegova života sa osovinom cjelokupnog Kosmosa, priprema mu uvjete koji mu omogućavaju opstanak i izvršenja njegove uloge na moguć i lahak način, zatim ga, prati u svim koracima, a s tom ulogom ide i veza koja ga jako veže sa ostalim vezama ovog velikog Kosmosa.

Brojni su nagovještaji i razna razmišljanja koje izaziva ovaj tekst u svijesti čovjeka pa srce završava sa osjećajima o namjeri, cilju i odredbi u ovom stvaranju, putovanju i sudbini.

Življenje ovog čovjeka poslije toga i njegov opstanak ima drugo kazivanje:

*Mi čovjeka od smjese sjemena stvaramo da bismo ga na kušnju stavili i činimo da on čuje i vidi; (76/2)...*

Termin *emšadž* upotrijebljen ovdje u Kur'anu znači miješanje, smjesa. Njime se, možda, misli ukazati da je sperma sastavljena od muške ćelije i ženskog jajašceta nakon oplodnje, a možda ova smjesa znači

kompletno naslijeđe, sve gene u spermi, a što je predstavljeno u izrazu, kako to nauka kaže, embrij, a to su jedinice naslijeđa koje nose karakteristične osobine vrste čovjeka, a onda i osobine porodičnog embrija. Na njemu počiva hod ljudske sperme u maternici da bi došlo do formiranja embrija čovjeka, a ne embrija neke životinje. Na tome se bazira i nasljedstvo posebnih osobina u porodici. Možda je to ta pomiješana smjesa sastavljena od različitih gena.

Ovako je ruka Stvoritelja stvorila čovjeka iz smjese sjemena, ne uzaludno niti nasumice ili iz zabave, nego ga je Stvoritelj stvorio radi iskušenja, ispita i provjere. Allah zna šta je čovjek, zna čime će ga provjeriti i šta je plod te provjere. Međutim, ovdje je želja da se to pojavi na sceni ovog Bitka i da se na njemu odraze određena njegova djela u biti ovog Bitka, da ga prate ta određena djela, a zatim da bude nagrađen sukladno rezultatima koji nastanu nakon tog iskušenja.

Allah je dao čovjeku čulo sluha i vida, tj. snadbio ga sredstvima spoznaje kako bi mogao da prima i odgovara, da spoznaje stvari i vrijednosti i da na osnovu toga prosuđuje i odabire, da prebrodi to iskušenje onako kako je sam odabrao.

Na osnovu toga, Allahovo htijenje o produžetku ove vrste i obnavljanju jedinki onako kako je Allahova volja odredila, bilo je da ga je Allah stvorio od smjese sjemena, iza koje je stajala mudrost, namjera, a ne ništavilo. Iza toga je stajalo iskušenje ovog bića i njegova provjera, a onda mu je Allah dao i spremnost i sposobnost da dočekuje i odgovara, dao mu spoznaju i iskušenje. Svaka stvar kod ovog stvorenja i njegovo snadbijevanje spoznajama i iskušenjem u životu odvijalo se po odredenju.

Pored Allahova snadbijevanja čovjeka spoznajom, On mu je dao i sposobnost da izabere sebi pravac, objasnio mu je pravac koji ga spaja sa Allahom, a onda je prepušteno njemu da odabere Uputu ili da odluta i produži putem koji ne vodi Allahu:

*Mi mu na pravi put ukazujemo, a njegovo je da li će zahvalan ili nezahvalan biti;* (76/3)...

Uputa je ovdje označena sa zahvalom jer je zahvala prvo što padne na pamet čovjeku koji je upućen, jer on zna da je prošlo vrijeme kad o njemu nije bilo ni spomena, a Allah, eto, želi da i o njemu bude spomena pa mu je poklonio sluh i vid, dao mu moć spoznaje, a onda ga uputio i prepustio mu da odabere put. Zahvala je prvo što vjerničkom srcu naumpadne u povodu

ovoga, a ako on ni tada nije zahvalan, onda je on nevjernik. Ovom formom izraženo je da je on otišao daleko u zabludi i nevjerovanju.

Čovjek osjeća ozbiljnost ovog pitanja i njegovu složenost nakon ova tri doticaja i spoznaje da je on stvorenje koje ima cilj, da je vezan za jednu osovinu, da je snadbjeven spoznajom i da će na osnovu toga polagati račun, da je on na ovom svijetu radi iskušenja ili savlađivanja tog iskušenja. On je na ispitu kojeg provodi na ovoj Zemlji, a nije radi igre, zabave i nemara. Iz ova tri kraća ajeta proističe fond dubokog i snažnog razmišljanja kao što proističe i opterećenje čovjeka u provođenju ozbiljnosti i dostojanstvo kod poimanja života u svijesti o rezultatima koji stoje iza tog iskušenja. Istovremeno, iz ova tri kraća ajeta proističe da čovjek ovu teoriju mora pretočiti u cilj postojanja čovjeka, svijet u činjenicu njegovog postojanja i život i njegove vrijednosti posmatrati općenito.

* * *

Nakon ovoga u tekstu se prelazi na izlaganje onoga šta očekuje čovjeka poslije ovog iskušenja, nakon njegova izbora puta zahvale ili puta nevjerovanja.

Ono što očekuje nevjernike dato je sažeto i ukupno, jer je odsjen ove sure blagostanje dato u slici i ritmu, u odsjenu poziva koji govori o ugodnom životu, dok se na kaznu ukazuje sažeto:

*Mi smo za nevjernike okove i sindžire i oganj razbuktali pripremili* (76/4).

Okovi su za noge, a sindžiri za ruke, a vatra koja bukti je mjesto u koje se bacaju okovani u lance i povezani u sindžire.

Zatim se u tekstu prelazi na izobilje uživanja:

*Čestiti će iz pehara piti kamforom začinjeno piće* (76/5) *sa izvora iz kog će samo Allahovi štićenici piti, i koji će kuda hoće bez muke razvoditi* (76/6).

Ovaj tekst govori o piću odabranih i čistih ljudi u Džennetu, piću koje je pomiješano sa kafurom. Oni piju to piće iz čaša koje su napunjene iz izvora koji šiklja, mnogo i obilato. Arapi su katkad miješali vino u čašama sa kafurom, a katkad sa zendžebilom kada bi željeli da bude ukusnije. Eto ovdje su oni koji znaju da je piće u Džennetu čisto i miješano sa kafurom,

da ga ima obilato. Što se tiče stepena ovog pića, razumije se da je ono slađe od pića na ovom svijetu i da je ukus koji se osjeća kod tog pića dvostruk i uzvišen. Mi nismo u stanju na zemlji definirati taj nivo niti vrstu ukusa koji se tamo uživa. Ovo su samo približni opisi, a Allah zna da niko osim Njega ne može predstaviti kako valja ovu skrivenu nepoznanicu.

Izraz *ebrar* kojim su ovi ljudi u ajetu nazvani, a u drugom ajetu nazvani sa *ibadullah,* ukazuje na bliskost, poštovanje i oglašavanje dobra, a katkad i ukazuje na bliskost Allahu u ponudi blagodati i časti.

Zatim je *ebrar i ibadullah* definirao da su to oni kojima je Allah udijelio ovu blagodat:

*Oni su zavjet ispunjavali i plašili se Dana čija će kob svuda prisutna biti,* (76/7) *i hranu su davali - mada su je i sami željeli - siromahu i siročetu i sužnju* (76/8). *"Mi vas samo za Allahovu ljubav hranimo, od vas ni priznanja ni zahvalnosti ne tražimo!* (76/9) *mi se Gospodara našeg bojimo, onoga Dana kada će lica smrknuta i namrgođena biti"* (76/10).

To je svijetla i pronicljivo uočena slika posebnih ozbiljnih i odlučnih srca koja će ispunjavati obaveze vjerovanja prema Allahu, to je slika nježne Allahove milosti prema Svojim slabim robovima, slika neobične pažnje prema čovjeku, slika suzdržljivosti i bojaznosti od Allaha, slika želje da se zadobije Njegovo zadovoljstvo i spas od Njegove kazne, spas koji prvo ističe iz bogobojaznosti i ozbiljnosti kod poimanja teške obaveze.

*Oni su zavjet ispunjavali* (76/7) – bili su pokorni, izvršavali su obaveze, pristupali su naredbi ozbiljno i iskreno, nisu pokušavali da to izbjegavaju u slijeđenju niti da se oslobode tereta toga, niti da se prođu toga nakon što su odlučili da ga prihvate. Ovo znači da su oni ispunjavali zavjet, a to je obuhvatnije od uobičajenog značenja koje proističe iz riječi *zavjet.*

*... i plašili se Dana čija će kob svuda prisutna biti* (76/7) - oni znaju kakva je osobina toga Dana čije se zlo širi i pogađa mnoge koji nisu ispunjavali obaveze i koji su činili zlo. Oni su se plašili da ih ne snađe kakva nesreća toga Dana, a to je karakteristika bogobojaznih, onih koji osjećaju težinu obaveze i veličinu zaduženja, onih koji se plaše da ne budu nepotpuni u svojim djelima bez obzira koliko se oni približavali i bili pokorni:

*i hranu su davali - mada su je i sami željeli - siromahu i siročetu i sužnju* (76/8).

To je predstavljanje svijesti, dobrote, sažaljenja i dobra, predstavljeno u davanju hrane, mada su i sami željeli tu hranu zbog potrebe za njom. Za ovakva srca se ne može reći da ona vole hranu kojom hrane slabe i potrebne bez obzira na njihovu vrstu, osim u slučaju da i njima treba to jelo, ali oni to čine zbog siromašnih.

Ovaj osvrt govori o okrutnosti tadašnje sredine među politeistima u Mekki koja se nije ni najmanje brinula za potrebne i siromašne iako se ona razbacivala u oblastima ponosa dok su ovi dobri Allahovi robovi bili sjenovita oaza u ovom toplom mjestu koje je škrto vodom. Oni su hranu davali velikodušno, milosrdno i iskreno, čineći to radi Allaha. Ovaj kontekst govori o njihovom stanju i njihovim srcima.

*"Mi vas samo za Allahovu ljubav hranimo, od vas ni priznanja ni zahvalnosti ne tražimo!* (76/9) *mi se Gospodara našeg bojimo, onoga Dana kada će lica smrknuta i namrgođena biti"* (76/10).

To je milost koja se obilato izlijeva iz nježnih i osjetljivih srca radi Allaha koja traže Njegovo zadovoljstvo, a ne bilo kakvu nagradu od ljudi, niti zahvalu. Oni time ne namjeravaju da zagospodare nevoljnicima niti da se ohole nego se boje Dana kada će lica biti jako smrknuta, kojeg oni očekuju i kojeg se plaše i na ovaj način čuvaju. Na to im je ukazao i Poslanik (alejhi's-selam) riječima: "Spašavajte se vatre pa makar udjelom dijela hurme."

Davanje hrane na ovaj način, direktno, bilo je sredstvo koje izražava ovu plemenitu i časnu naklonost, sredstvo kako da se nahrane potrebni, ali istovremeno i slika dobročinstva i sredstvo koje se katkad mijenja zbog sredine i uvjeta, slika koja još odražava primitivni život. Međutim, ono što je trebalo sačuvati jeste osjetljivost srca, živahnost naklonoti i želje u činjenju dobra radi Allaha, zatim lišavanje svih ovozemnih podstreka koji traže nagradu ili zahvalu ili bilo kakvu korist od toga u životu.

Porezi se uvode, propisuju se obaveze, posebno radi socijanog osiguranja i hitne pomoći potrebnima, međutim, to sve ispunjava samo jedan dio odlika islamske težnje na koje aludiraju ovi ajeti, a ono što se namjerava sa obaveznim davanjem – zekjatom je dio koji je potreban za ove nevoljnike, to je jedan, a drugi dio je prečišćavanje duša onih koji dijele i podizanje duša na taj plemeniti nivo. Ovaj dio se ne može zanemariti niti prezreti jer bi se izmijenila mjerila, uprljala bi se čast, poružnila i unakazila, pa da se kaže to poniženje onih koji primaju i kvarenje onih koji darivaju.

Islam je vjerovanje srcem, obrazovni program ovih srca i plemenita naklonost koja pročišćava nosioca ovog programa i koji koristi njegovoj braći koje on uputi na put islama, ispunjava dva dijela odgoja koje ima za cilj ova vjera.

To bi bilo plemenito predstavljanje plemenitog osjećaja:

*I njih će Allah strahote toga Dana sačuvati i blaženstvo i radost im darovati* (76/11)

U tekstu se ljudi podsjećaju na njihovu zaštitu od zla toga Dana koga su se oni plašili da bi bili mirni na ovom svijetu dok primaju Kur'an i vjeruju u njega, podsjeća ih se da će biti dočekani sa blaženstvom i radošću, a ne Danom kada će lica smrknuta i namrgođena biti, što će biti nagrada sukladno njihovoj skrušenosti i bojaznosti, sukladno njihovim srcima koja su čula poziv i sukladno ljepoti njihovih osjećaja.

Poslije toga se prelazi na opis blagodati Dženneta koje su oni našli:

*I džennetom i svilom ih za ono što su trpjeli nagraditi* (76/12) - Džennetom u kome će stanovati i svilom koju će oblačiti.

*Naslonjeni na divanima oni u njemu ni žegu ni mraz neće osjetiti* (76/13) - oni su na ugodnim i prijatnim sjedjeljkama, a atmosfera oko njih svježa, prijatna, topla, ali ne da prži, svježa, ali ne i hladna, tako da sunce ne prži, povjetarac je, nije ni zemherija - jaka zima. Mi možemo samo da kažemo da je to drugi svijet na kome ne sija ovo naše Sunce, niti neka druga sunca koja sliče ovom našem Suncu, i ništa više.

*I blizu će im hladovina njegova biti, a plodovi njegovi će im na dohvat ruke stajati.* (76/14) - kada se približe hlad i plodovi, onda je zaista ugodnost i odmor kakav se ne može ni zamisliti.

Ovo je opći izgled Dženneta kojim Allah nagrađuje Svoje dobre robove kojima ocrtava tu lijepu, prijatnu i svijetlu sliku na ovom svijetu. Nakon ovoga uslijedila su objašnjenja uživanja i usluge u Džennetu:

*Služiće ih iz srebrnih posuda i čaša prozirnih,* (76/15) *prozirnih, od srebra, čiju će veličinu prema željama njihovim odrediti* (76/16). *U njemu će iz čaše piće inbirom začinjeno piti* (76/17) *sa izvora u džennetu, koji će se Selsebil zvati* (76/18).

Tako se oni nalaze u ovom uživanju, naslonjeni u foteljama u prostranom hladu sa voćem nadomak ruke, u divnoj atmosferi. Oko njih se

nose pića u prozirnim posudama i čašama od srebra, kakve nisu uobičajene na ovom svijetu čija je veličina obujma određena prema željama da bi se ostvarilo puno uživanje i ljepota. Piće će biti začinjeno imbirom, a ponekad i kafurom. Čaše su ispunjene vodom sa izvora koji se, zbog svoje pitkosti i lahkog gutanja, zove Selsebil.

Da bi se pojačala prijatnost, iznosi se da su oni koji kruže i nose ove pehare i čaše sa pićem mladići u cvijetu mladosti. Na njima se ne odražava vrijeme niti starost nego ostaju vječito u dobi mladosti i ljepote. Oni ovdje izgledaju kao prosuti biser:

*Služiće ih vječno mlada posluga, - da ih vidiš, pomislio bih da su biser prosuti* (76/19).

U kontekstu se donose linije panorame i baca puni pogled koji sažima sve to u srcu i očima.

*I kud god pogledaš, vidjećeš udobnost i carstvo prostrano* (76/20).

Uživanje i veliku vlast. To govori kako u tome žive čestiti i bliski Allahovi robovi.

Nakon toga govori se o posebnom načinu uživanja i velikoj vlasti kao da se time želi objasniti ovaj opis i dati komentar.

*Na njima će biti odijela od tanke zelene svile, i od teške svile, nakićeni narukvicama od srebra, i daće im Gospodar njihov da piju čisto piće* (76/21).

Termin koji je upotrijebljen ovdje u Kur'anu je *sundus,* a znači tanka svila, a termin *istebrek* znači deblja svila, postavljena. Oni su smješteni u ovoj okićenosti i uživanju koje dobivaju od svoga Gospodara, a to je veliki dar od Plemenitog Darovaoca. I ovo se dodaje vrijednosti tog uživanja.

A onda su oni tu dočekani sa ljubavlju i čašću:

*"To vam je nagrada; vaš trud je dostojan blagodarnosti!"* (76/22).

Ovaj govor oni dočekuju iz Visokih Sfera, a on odgovara ovim svim blagodatima i daruje i druge vrijednosti iznad ovih vrijednosti.

Ovako završava ovo podrobno objašnjenje i poziv koji inspiriše srce onom koji lijepo uživa i bježi od lanaca okova i pakla. To su dva pravca. Jedan koji vodi u Džennet i drugi koji vodi u pakao.

* * *

Po završetku ovog poziva za Džennet i njegovo ugodno i prijatno uživanje, razmatra se situacija politeista, koji su ostali uporni u tvrdoglavosti i nagonjenju u laž, tretira se situacija onih koji neće da spoznaju istinu Poziva, nego se pogađaju o njemu sa Poslanikom (alejhi's-selam) kao trgovci, ne bi li ga kako odvratili od tog poziva ili bar od onoga što ih uznemirava. Ovdje se objašnjava ta pogodba sa Poslanikom (alejhi's-selam), smutnja među vjernicima i njihovo uznemiravanje, zatim odvraćanje od Pravog Puta, suprotstavljanje dobru, Džennetu i blagodatima. Među ovima dolazi i posljednji odlomak ove sure koji tretira ovu situaciju postupkom Časnog Kur'ana:

*Od vremena do vremena Mi objavljujemo Kur'an tebi,* (76/23) *zato izdrži do odluke Gospodara tvoga, i ne slušaj ni grešnika ni nevjernika njihova!* (76/24). *I spominji ime Gospodara svoga ujutro i predveče,* (76/25)*i u jednom dijelu noći radi Njega namaz obavljaj, i dugo Ga noću hvali!* (76/26).

U ova četiri ajeta sabrana je jedna od velikih istina vjerničkog poziva, istina s kojom treba da žive nosioci ovog poziva i da duboko u njega prodru, da sa razmišljanjem posmatraju njegove stvarne i duševne vjerničke dokaze.

Poslanik (alejhi's-selam) sam se suočavao sa politeistima pozivom u vjerovanje u Jednog Allaha. On se u njihovim dušama nije suočavao samo radi vjerovanja, a da je bilo tako, bilo bi mnogo lakše, jer je vjerovanje politeizma kojeg su se Arapi tada pridržavali bilo ranjivo, nije bilo snažno ni čvrsto da bi se mogli oduprijeti snažnom, jasnom i jednostavnom islamskom vjerovanju, nego su to bile okolnosti koje su dominirale i vjerovanjem i svakodnevnicom. Te okolnosti su vodile takvom upornom suprotstavljanju, o čemu govore historijska kazivanja, a i Kur'an to prenosi na brojnim mjestima. Bili su to društveni položaj i ponos vrijednostima koje su vladale u toj sredini te materijalni interesi čime je to društvo bilo obilježeno. To je prioritetni element koji je uzrokovao da su se politeisti držali tog praznog i očito neispravnog vjerovanja, nasuprot snažnom, ispravnom i očitom vjerovanju. Pored toga tu je i slika paganskog života, uživanja, slasti i strasti odigrala značajnu ulogu u suprotstavljanju, tvrdoglavosti i odbijanju nove vjere. Tu dolaze i etička ponašanja i visoke vrijednosti koje ne doživljavaju slobodu nagona i strasti niti uzaludni, luđački i slobodni život lošeg etičkog predznaka.

Ovi uzroci, bez obzira da li su neki od njih bili vezani za položaj, društvene vrijednosti, vlast, bogatstvo i interes ili za društvo, običaj i tradicionalni način života, slobodu vrijednosti i etičkog ograničenja,

suočavali su se sa novim pozivom. Takvo suprotstavljanje ovom pozivu postoji svugdje na zemlji i u svim pokoljenjima. Ono predstavlja stalne faktore u borbi vjerovanja koji čine borbu tvrdoglavom kojoj se ne sagledava skori kraj. Njene poteškoće i stalnost u pozivu predstavljaju jednu od najtežih obaveza.

Nosioci poziva ka Allahovoj vjeri, bilo gdje i bilo kada, treba da žive vazda sa ovom velikom istinom koja je sadržana u tim ajetima i okolnostima njihove objave Poslaniku (alejhi's-selam). Te okolnosti su jedne te iste, to je borba koju vodi svaki nosilac poziva ka Allahu u svakoj zemlji i u svako vrijeme.

Poslanik (alejhi's-selam) primio je obavezu od svoga Gospodara da upozorava i tada mu je rečeno: *O ti, Pokriveni! Ustani i opominji* (74/1-2). Kada je preuzeo tu obavezu, čekali su ga ti faktori i uzroci koji su odvraćali ljude od ovog novog poziva jer se u njihovim dušama odrazila odanost i privrženost da ostanu ono pri čemu su bili, sa osjećajem da je on slab nestručan i nježan, što ih je vodilo jakoj odbojnosti a onda i žestokoj odbrani njihovog vjerovanja, pozicija, mjesta i intresa i onoga što prati njihov život, uživanja, želje itd., dakle svega što je prijetilo novom pozivu.

Ova žestoka odbrana uzima razne oblike i forme, prije svega mučenje vjerničke manjine koja se odazvala ovom novom pozivu, zatim pokušaj unošenja smutnje i odvraćanje od ovog vjerovanja, mučenjem i prijetnjom i napokon, izobličavanje vjerovanja i izazivanja prašine oko njega i oko Poslanika (alejhi's-selam) putem raznih optužbi i metoda kako novi vjernici se ne bi priključivali tom vjerovanju. Sprječavanje ljudi da pristupe pod bajrak ovog novog vjerovanja katkada je lakše od unošenja smutnje onih koji su upoznali činjenicu ovog vjerovanja i okusili ga.

Istovremeno, protivnici novog vjerovanja, pored prijetnje i mučenja, pokušavaju primijeniti raznovrsne metode da bi zaveli nosioca ovog poziva, Poslanika, pa predlažu da se sretnu na polovini puta i spriječe žestoki napad na njihovo vjerovanje i tradiciju, da on njih zadovolji, a i oni njega nečim čime bi on bio zadovoljan, kao što je običaj kod ljudi da se sretnu na polovini puta kod nekog razilaženja interesa, plijena i uobičajenih poslova.[32]

---

[32] Pogledaj komentar sure 68/9 u ovom džuzu,

Ova sredstva sama po sebi, ili druga slična njima, to su ona sredstva s kojima će se suočiti svaki nosilac poziva ka Allahu, svugdje i u svakom pokoljenju.

Poslanik (alejhi's-selam), iako je poslanik iako ga je Allah sačuvao ove smutnje i zaštitio od ljudi, ipak - on je čovjek koji se suočava sa teškom situacijom, a sa malom i slabašnom grupom vjernika. Allah zna kakvo je stanje s njim pa ga ne ostavlja samoga, ne prepušta ga da se suočava sa ovom teškom situacijom bez pomoći i upućivanja na Pravi Put.

Ovi ajeti sadrže činjenicu ove pomoći i usmjerenja:

*Od vremena do vremena Mi objavljujemo Kur'an tebi,* (76/23)...

Ovo je prvi osvrt na izvor zaduženja u ovom pozivu. Prvi stvarni izvor, a to je izvor koji potiče od Allaha, jedini je izvor ovih zaduženja. To je izvor od kojeg je donijet ovaj Kur'an i on nema drugog izvora. Istinitost ovih zaduženja ne može biti miješana ni sa čim drugim što ne dolazi iz ovog izvora. Sve što dolazi sa drugog izvora ne prima se, ne oslanja se na njega niti se pozajmljuje bilo šta iz tog drugog izvora za ovo vjerovanje. Ništa se ne miješa sa ovim vjerovanjem iz bilo kog drugog izvora. Allah je taj koji je poslao ovaj Kur'an, zadužio ovim pozivom koga On neće ostaviti, niti će ostaviti nosioca tog poziva - jer ga je On zadužio i On mu je poslao ovaj Kur'an.

Medutim, neistina se veseli, zlo napuhuje, nesreća pogađa vjernike, smutnja ih vreba, a neprijatelji ovog puta raspolažu sredstvima kako da vjernike odvrate. Oni insistiraju na tome, pored njihova insistiranja na svome vjerovanju, na svojim položajima, tradicijama, smutnji i zlu kome pribjegavaju. Oni nude i neke koristi, podjelu zemlje na dva dijela i susretanje nasred puta. To je punuda koju je teško odbiti u ovako teškim i sličnim uvjetima.

Ovdje dolazi drugi osvrt:

*zato izdrži do odluke Gospodara tvoga, i ne slušaj ni grešnika ni nevjernika njihova!* (76/24).

Sva djela vezana su za Allahovu odredbu. Allah daje roka i neistini, daje vremena i zlu, produžuje vrijeme iskušenja nad vjernicima, nesrećom i ispitivanju. Sve se to događa iz Njemu poznate mudrosti, sve se odvija po Njegovoj odredbi, sve se provodi po Njegovoj mudrosti. *Zato izdrži do odluke Gospodara tvoga* (76/24) - izdrži dok ne dođe određeni rok, izdrži mučenje i smutnju, strpi se nad neistinom koja pobjeduje i zlom koje se

nadima, strpi se još više na Istini koja ti je data, koju ti je prenio Kur'an, strpi se i ne podliježi ponudama koje su ti ponudili, niti se susreći na pola puta na štetu ovog vjerovanja. ... *i ne slušaj ni grešnika ni nevjernika njihova (76/24)* - oni tebe ne pozivaju ka pokornosti, niti nevinosti i dobru. Oni su griješnici, nevjernici, pozivaju te na grijeh i nevjerovanje kad god ti ponude da se suretneš s njima nasred puta i kada ti nude ono čime misle da ćeš biti zadovoljan i zaveden. Oni su Poslanika pozivali u ime žudnje za vlasti, u ime želje za bogatstvom, u ime tjelesne strasti. Nudili su mu visoke predsjedničke položaje među njima i bogatstvo, tako da bi on bio najbogatiji među najbogatijima, nudili su mu i ljepotice, djevojke, jer mu je Utbe ibni Rebia govorio: "Ostavi to, oženit ću te svojom kćerkom, jer ja imam najljepšu djevojku među Kurejšijama." Bile su to ponude, želje koje nude nosioci neistina da bi podmitili one koji pozivaju na Pravi Put, svugdje i u svakom pokoljenju:

*...zato izdrži do odluke Gospodara tvoga, i ne slušaj ni grešnika ni vjernika njihova! (76/24)* - jer nema susreta između tebe i njih, nemoguće je uspostaviti most radi prijelaza tog velikog jaza koji odvaja tvoj program od njihova programa, tvoje poimanje Bitka u cjelini od njihova poimanja, tvoju Istinu od njihove neistine, tvoje vjerovanje od njihova nevjerovanja, tvoje svjetlo od njihove tmine, tvoje poznavanje Istine od njihova nepoznavanja.

Strpi se pa makar i duže potrajalo, pa makar se smutnja i snage zavođenja pojačale, ti nastavi put.

Međutim, strpljenje je teško, za to je potrebno i opskrbe i određene podrške:

*I spominji ime Gospodara svoga ujutro i predveče, (76/25)i u jednom dijelu noći radi Njega namaz obavljaj, i dugo Ga noću hvali! (76/26).*

To je ta popudbina, spominji ime svoga Gospodara jutrom i večerom, sedždu Mu čini noću i dugo nafilu obavljaj. To je ta spona sa izvorom sa kojeg je tebi objavljen ovaj Kur'an, koji te je zadužio ovim pozivom. To je izvor moći, izvor popudbine i podrške. To je povezivanje sa Allahom, spominjući Ga, klanjajući Mu se i molitvu Mu upućujući, dugo, noću. Put je dug, a teret težak, mora biti dosta popudbine i mnogo podrške, a Allah je tamo gdje će se čovjek susresti sa Njim u osami, u tihom obraćanju, u usmjerenju i približavanju. Iz toga se izlijeva mir na teret i slabost, a iz toga izrasta moć protiv slabosti i malobrojnosti, gdje se duša otresa malih osjećaja i beznačajnog zanimanja i gdje gleda na velike obaveze i ogromno

povjerenje, i na taj način se umanjuju poteškoće koje je duša srela i naišla na ovom putu.

Allah je milostiv. On je zadužio Svoga roba ovim pozivom, poslao mu je ovaj Kur'an, upozorio ga na poteškoće ovog tereta, na neugodnosti na ovom putu, ali nije ostavio Svoga Poslanika (alejhi's-selam) bez pomoći i podrške. Ovo je ta podrška za koju Uzvišeni Allah zna da je ona prava i povoljna popudbina za ovo mučno putovanje na tom trnovitom putu. To je prava popudbina nosiocima Poziva ka Allahu svugdje na zemlji i u svakom pokoljenju. To je jedini poziv. Njegove su okolnosti jedne. Položaj neistine u odnosu na ovaj poziv je uvijek isti. Uzroci takvog stava su također jedni te isti. Sredstva neistine su jedna te ista. Otuda neka budu i sredstva Istine ona sredstva za koje Allah kaže da su sredstva na ovom putu.

Činjenica s kojom treba da žive nosioci ovog poziva ka Allahu je ona kojom je Allah poučio prvog nosioca ovog Poziva, Poslanika (alejhi's-selam), a to je da su obaveze koje proističu iz ovog Poziva date od strane Allaha i da je On Gospodar toga. Otuda se Istina koju je ovaj Poziv donio ne može miješati sa neistinom na koju pozivaju griješnici i nevjernici. Nema puta za saradnju između Istine ovog Poziva i nesitine ovih griješnika, nema susreta na sredini puta između onoga koji zastupa istinu i onih koji zastupaju neistinu. To su dva različita programa, to su dva puta koja se ne mogu sresti, a kada dođe da nesitina pobijedi, zahvaljujući svojoj moći i brojnosti, nad malim brojem vjernika i njihovoj slabosti, iz mudrosti koja je Allahu poznata, onda se mora strpiti dok Allah ne pomogne Svojom mudrošću i dok se ne odazove onima koji traže pomoć moleći Ga i veličajući Ga dugo noću. To je zagarantirana popudbina za ovaj put.

To je velika istina koju moraju spoznati i živjeti s njom svi protagonisti koji djeluju na ovom Putu.

* * *

U kontekstu se nastavlja sa potvrđivanjem razdvajanja između programa Poslanika (alejhi's-selam) i programa paganizma i potvrđuje se da oni zanemaruju da primijete lično dobro, da shvate kakva su njihova interesiranja i da pojme beznadežnost njihovih poimanja. U Kur'anu stoji:

*A ovi, oni život na ovom svijetu vole doista, a ništa ih se ne tiče Dan tegobni koji ih čeka* (76/27).

Ovi koji se interesiraju za nešto što je blizu, čije su želje i prohtjevi mali a poimanja beznačajna, oni su, sami po sebi, mali i bijedni, oni su se predali uživanju na ovom svijetu, a bacili za leđa teški Dan, Dan sa svim najgorim teretima, teškim rezultatima, teškim svojim teretom na vagi istine. Oni se doista ne pokoravaju ni u čemu, ne slijede Pravi Put, neće se sresti s vjernicima na zajedničkom cilju niti će odbaciti ono što im nudi ovaj svijet, a što oni uživaju: bogatstvo, vlast i uživanje. Ovo sve je, doista, uživanje na ovom svijetu, međutim, to je malo uživanje, a i oni su mali i beznačajni.

Ovaj ajet dalje govori o njihovoj nemarnosti, da ne primjećuju dobro za sebe, nego su izabrali uživanje ovog svijeta, a ostavili taj teški Dan koji ih očekuje tamo sa okovima, lancima i paklom nakon teškog obračuna.

Ovaj ajet nastavlja sa učvršćivanjem Poslanika (alejhi's-selam) i vjernika s njim kod suočavanja sa onima koji čine ono što žele na ovom svijetu. Ajet ukazuje i na uobičajenu prijetnju onima koji su se predali ovom životu i ukazuje im na ovaj teški Dan.

* * *

Ovdje slijedi preziranje njihova stava prema Allahu koji im je dao i moć i gnjev kojim raspolažu. On je moćan da njih uništi i zamijeni ih drugima, međutim, On ih ostavlja iz mudrosti koju primjenjuje Njegova trajna moć.

*Mi ih stvaramo i zglobove im vezujemo, a ako htjednemo, zamijenićemo ih njima sličnim (76/28).*

Ovaj osvrt podsjeća ove koji se ponose svojom moći, izvorom te moći kao i izvorom svog nastanka od samog početka, zatim smiruje one koji vjeruju, dok su oni slabi malobrojni, smiruje ih da Onaj koji daje moć, to je Onaj na koga se oni oslanjaju i uzdižu Njegovim Pozivom. Ovaj osvrt potvrđuje u njima činjenicu Allahove moći i određene mudrosti koja stoji iza toga. To je ono prema kome se odvijaju svi događaji, gdje Allah presuđuje, a On je najbolji presuditelj:

*...a ako htjednemo, zamijenićemo ih njima sličnim (76/28)* - oni se ne mogu suprotstaviti Allahovoj moći svojom moći, Allah ih je stvorio i dao im tu moć i On je u stanju da stvori druge umjesto njih, pa ako im je dao

izvjesnog roka i nije ih zamijenio drugima, to je učnio iz Svoje dobrote i dara, to je Njegov stav i Njegova mudrost.

Ovaj ajet nastavlja sa utvrđivanjem Poslanika (alejhi's-selam) i onih koji su s njim, potvrđuje istinitost njihova položaja i položaja onih drugih. Ovaj ajet istovremeno dotiče srca ovih koji su se predali uživanju na ovom svijetu, koji su se zaveli snagom svoje porodice da bi se sjetili Allahove blagodati kojom se oni ohole, a ne zahvaljuju, podsjeća ih da bi osjetili sadržano iskušenje iza ove blagodati, a to je iskušenje koje je potvrđeno i na početku ove sure.

* * *

Kur'an ih dalje podsjeća na priliku koja im je data i izlaže im i u ovoj suri to da bi se sjetili:

*Ovo je pouka, pa ko hoće držaće se puta koji Gospodaru njegovu vodi,* (76/29)...

Ovaj osvrt popraćen je apsolutnim htijenjem kome se sve vraća kako bi to bio posljednji smjer, posljednja predaja mudrosti ovog htijenja, kako bi se čovjek lišio svoje moći i predao se moći tog htijenja oko sebe, a to je predanost u svojoj suštini i stvarnosti:

*a vi ćete htjeti samo ono što Allah hoće - Allah, uistinu, sve zna i mudar je,* (76/30)...

To je zbog toga da bi ljudska srca znala da je Allah glavni činilac koji postupa po Svojoj volji, da je On moćan da bi srca saznala kako da se usmjere k Njemu i kako da se predaju Njegovoj moći. Ovo je područje te činjenice o kojima se govori u ovim i sličnim tekstovima sa iznošenjem šta im Allah hoće dajući im moći koliko je On htio da spoznaju šta je istina, a šta neistina i da se usmjere prema ovom ili onom, sukladno Allahovu htijenju, htijenju Onoga koji zna činjenicu srca, zna šta ljudima koristi dar spoznaje i shvatanja, koji objašnjava ovaj put, upućuje poslanike i objavljuje Kur'an. Međutim, sve se ovo završava sa Allahovom moći kojoj pribjegava onaj koji traži sklonište, zadržava se na spominjanju Allaha i pokornosti, a ako njegovo srce ne zna pravu činjenicu ove dominirajuće moći i ako ne traži sklonište kod te moći da bi ga zaštitila i olakšala mu put, onda taj nema upute, ne sjeća se Allaha, ne može uspjeti ni ostvariti neko dobro.

Zatim:

*On koga hoće uvodi u milost Svoju, a nevjernicima je pripremio tešku patnju* (76/31).

To je apsolutno htijenje koje postupa po Svom nahođenju kako hoće, po tom htijenju On može da uvede u Svoju milost koga hoće između onih koji traže utočišta kod Njega, traže pomoć pokorno, može da ga uputi na Pravi Put: *a nevjernicima je pripremio tešku patnju* (76/31), produžio im je vrijeme i dao roka da bi skončali u teškoj patnji.

Ovaj kraj se sjedinjuje sa početkom ove sure i predstavlja kraj iskušenja čovjeku kojega je Allah stvorio od smjese sperme, poklonio mu čulo sluha i vida i uputio ga u pravcu ili prema Džennetu ili prema Džehennemu.

* * *

# سُورَةُ المُرْسَلاتِ مَكِّيَّة
## وآياتها ٥٠

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفاً * فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفاً * وَالنَّاشِرَاتِ نَشْراً * فَالْفَارِقَاتِ فَرْقاً * فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْراً * عُذْراً أَوْ نُذْراً * إِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌ .

« فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ * وَإِذَا السَّمَاءُ فُرِجَتْ * وَإِذَا الْجِبَالُ نُسِفَتْ * وَإِذَا الرُّسُلُ أُقِّتَتْ * لِأَيِّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ ؟ * لِيَوْمِ الْفَصْلِ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ ؟ * وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ !

« أَلَمْ نُهْلِكِ الْأَوَّلِينَ * ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْآخِرِينَ ؟ كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ * وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ !

« أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ ؟ * فَجَعَلْنَاهُ فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ؟ * إِلَى قَدَرٍ مَعْلُومٍ ؟* فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ ؟ * وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ !

« أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتاً * أَحْيَاءً وَأَمْوَاتاً ؟ * وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ شَامِخَاتٍ وَأَسْقَيْنَاكُمْ مَاءً فُرَاتاً ؟ * وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ !

« انْطَلِقُوا إِلَى مَا كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ! * انْطَلِقُوا إِلَى ظِلٍّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ * لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ ! * إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ * كَأَنَّهُ جِمَالَةٌ صُفْرٌ * وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ !

« هَذَا يَوْمُ لَا يَنطِقُونَ * وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ * وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ !

« هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنَاكُمْ وَالْأَوَّلِينَ * فَإِن كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ *
وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ !

« إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ * وَفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ * كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا
بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ * إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ * وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ !

« كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ * وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ !

« وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ * وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ !

« فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ؟ » .

## SURA EL-MURSELAT
## OBJAVLJENA U MEKKI
## IMA 50 AJETA

*U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!*

*Tako mi onih koji se jedan za drugim šalju* (77/1)

*pa kao vihor hite,* (77/2)

*i onih koji objavljuju* (77/3)

*pa razdvajaju,* (77/4)

*i Objavu dostavljaju,* (77/5)

*opravdanje ili opomenu,* (77/6)

*sigurno će biti ono čime vam se prijeti!* (77/7)

*Kada zvijezde sjaj izgube* (77/8)

*i kada se nebo otvori* (77/9)

*i kada se planine u prah zdrobe* (77/10)

*i kada se poslanici u određeno vrijeme skupe...* (77/11).

*"Do kojeg dana je to odloženo?"* - (77/12).

*"Do Dana sudnjeg!"* (77/13).

*A znaš li ti šta je Dan sudnji?* (77/14).

*Teško toga dana poricateljima!* (77/15).

*Zar Mi nismo drevne narode uništili* (77/16)

*i poslije njih i one koji su za njima dolazili?!* (77/17).

*Isto tako ćemo sa svim grešnicima postupiti!* (77/18).

*Teško toga dana poricateljima!* (77/19).

*Zar vas od neznatne tekućine ne stvaramo,* (77/20)

*koju na pouzdano mjesto stavljamo* (77/21)

*do roka određenog?!* (77/22)

*Takva je Naša moć; a kako smo Mi samo moćni!* - (77/23)

*Teško toga dana poricateljima!* (77/24).

*Zar Mi nismo učinili Zemlju sabiralištem* (77/25)

*živih i mrtvih* (77/26)

*i na njoj nepomične visoke planine postavili, i zar vam Mi ne dajemo da slatku vodu pijete?* - (77/27)

*A teško toga dana poricateljima!* (77/28).

*Idite prema onome što ste neistinom smatrali* (77/29).

*Idite prema dimu u tri prama razdvojenom,* (77/30)

*koji hlada neće davati i koji od plamena neće zaklanjati* (77/31).

*On će kao kule bacati iskre* (77/32)

*kao da su kamile riđe* (77/33).

*Teško toga dana poricateljima!* (77/34).

*Ovo je dan u kome oni neće ni prozboriti* (77/35)

*i pravdanje im neće dozvoljeno biti* (77/36).

*Teško toga dana poricateljima!* (77/37)

*Ovo je Dan sudnji, i vas i narode drevne ćemo sakupiti,* (77/38)

*pa ako se lukavstvom kakvim budete znali poslužiti, dovijte se protiv Mene!* (77/39).

*Teško toga dana poricateljima!* (77/40).

*Oni koji su se Allaha bojali biće među izvorima, u gustim baščama* (77/41).

*I među voćem koje budu željeli* (77/42).

*"Jedite i pijte, prijatno neka vam je! za ono što ste radili"* (77/43).

*Tako ćemo Mi one koji čine dobra djela nagraditi -* (77/44).

*Teško toga dana poricateljima!* (77/45).

*"Jedite i naslađujte se, ali za kratko! - vi ste, zaista, grešnici!"* (77/46).

*Teško toga dana poricateljima!* (77/47).

*jer kad im se govorilo: "Budite prema Allahu ponizni!" - oni to nisu htjeli biti -* (77/48).

*Teško toga dana poricateljima!* (77/49).

*Pa u koji će govor, ako ne u Kur'an, vjerovati?!* (77/50).

Ova sura ima oštre naznake, silovite scene, ritam snažan kao da je bič od vatre koji peče. Ona postavlja srce pred strašni sud gdje se suočava sa nizom pitanja, osuda i prijetnji koje se provode nad njim kao oštra strijela.

Ova sura donosi scene i ovog i budućeg svijeta, donosi scene i Kosmosa i čovjeka, panorame straha i mučenja kojima je izložen čovjek, a sve je to popraćeno scenom griješnog srca koje zapuhnjuje vruć vjetar tako jako kao da je od pakla: *Teško toga dana poricateljima* (77/15,19,24,28,34,37,40,45,47 i 49).

Ovaj pogovor ponavlja se deset puta u ovoj suri. Ponavljanje je popraćeno odgovarajućim ritmom, a to je najpovoljniji pogovor za oštre naznake sure, okrutne scene i njen snažni ritam.

Ova pratnja ili ponavljanje podsjeća nas na odgovarajuće ponavljanje u suri Er-Rahman poslije iznošenja svake blagodati Allahove učinjene ljudima, a koja glasi: *pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete!* *(55/13,16, 18, 21, 23, 25, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 77)*. Isti refren se javlja i u suri El-Qamer poslije svake grupe o kazni, a glasi: *i kakve su bile kazna Moja i opomene Moje!* *(54/16,21,30)*. Ponavljanje ovih ajeta ovdje na ovaj način daje ovoj suri posebno obilježje, odliku i oštrinu.

Odlomci ove sure se smjenjuju. Njene stanke ajeta su kratke, brze i silovite, sa brojnim rimama. Svaki odlomak ima svoju rimu, a ponekad u kontekstu dolaze neke rime jedna za drugom. Ljepota ovih odlomaka, stanki i rime ima posebnu draž i žestinu. Svaki odlomak skoro da se nije oslobodio jednog ritma kad ga prožima drugi ritam istom snagom i žestinom.

Od samog početka ove sure njena atmosfera je olujna i uzbudljiva. Ona kao da je scena žestokih vjetrova ili meleka: *Tako Mi onih koji se jedan za drugim šalju pa kao vihor hite i onih koji objavljuju pa razdvajaju i Objavu dostavljaju, opravdanje ili opomenu,* *(77/1-6)* - ovo je uvod ove sure koji se potpuno slaže sa njenom atmosferom i njenim odsjenom.

Kur'an u ovom pitanju ima poseban postupak kod izbora okvira scena u pojedinim surama, posebnu boju scena i njihovu snagu. Ovo je jedan primjerak toga postupka. To isto je primijenio i kod izbora okvira jutra i noći kada se utiša, za scenu zaštite, brižnje i utočišta u suri Ed-Duha. - I *onih koji dahćući jure* - koji dižu prašinu za scenu oživljavanja iz grobalja i iznošenja onoga što je u grudima. Ovo je rečeno i u suri E'l-Adijat kao i u drugim brojnim surama.[33]

Svaki od deset odlomaka ove sure poslije uvoda predstavlja posebnu atmosferu i putovanje u posebni svijet. Sura se time preobražava u široka prostranstva razmišljanja, osjećaja, sjećanja, utjecaja i odgovora, daleko šire od područja teksta i riječi. Kao da su to strijele koje ukazuju na razne svjetove.

Prvo putovanje dogada se na sceni Dana sudnjeg, odslikava kosmičke stravične promjene nebesa i Zemlje. To je zakazani rok na kome će poslanici završiti obračunom sa ljudima: *kada zvijezde sjaj izgube i kada se nebo otvori i kada se planine u prah zdrobe i kada se poslanici u određeno*

33 V. poglavlje *Et-tenasuru'l-fenni* u djelu *Et-Tasviru'l-fennijju fi'l-Qur'qn.*

*vrijeme skupe..."Do kojeg dana je to odloženo?" "Do Dana sudnjeg!" A znaš li ti šta je Dan sudnji? – teško toga dana poricateljima!* (77/8-15).

Drugo putovanje je sa katastrofom minulih naroda i sa onim na šta ukazuje Allahov zakon o poricateljima: *Zar Mi nismo drevne narode uništili i poslije njih i one koji su za njima dolazili?! Isto tako ćemo sa svim grešnicima postupiti! Teško toga dana poricateljima!* (77/16-19).

Treće putovanje je sa prvim nastankom, odredbama i rasporedom o kojima se tu govori: *Zar vas od neznatne tekućine ne stvaramo, koju na pouzdano mjesto stavljamo do roka određenog?! Takva je Naša moć; a kako smo Mi samo moćni! - Teško toga dana poricateljima!* (77/20-24).

Četvrto putovanje je po zemlji koja skuplja u sebi svoje sinove, i žive i mrtve, koja ih je pripremila da se ustale vodom koja oživljava:

*Zar Mi nismo učinili Zemlju sabiralištem* (77/25) *živih i mrtvih* (77/26) *i na njoj nepomične visoke planine postavili, i zar vam Mi ne dajemo da slatku vodu pijete? -* (77/27) *A teško toga dana poricateljima!* (77/28).

Peto putovanje je sa poricateljima i sa kaznom i prijekorom s kojima će se susresti na Danu sudnjem: ... *idite prema onome što ste neistinom smatrali, idite prema dimu u tri prama razdvojenom, koji hlada neće davati i koji od plamena neće zaklanjati. On će kao kule bacati iskre kao da su kamile riđe. – Teško toga dana poricateljima!* (77/29-34).

Šesto i sedmo putovanje nastavljaju sa osvrtom na položaj poricatelja, sa povećavanjem ukora i sramote: *Ovo je dan u kome oni neće ni prozboriti i pravdanje im neće dozvoljeno biti. – Teško toga dana poricateljima! Ovo je Dan sudnji, i vas i narode drevne ćemo sakupiti, pa ako se lukavstvom kakvim budete znali poslužiti, dovijte se protiv Mene! – Teško toga dana poricateljima!* (77/35-40).

Osmo putovanje je sa bogobojaznima i sa blagodatima koje su im pripremljene: *Oni koji su se Allaha bojali biće među izvorim,a u gustim baščama i među voćem koje budu željeli. "Jedite i pijte, prijatno neka vam je za ono što ste radili!" Tako ćemo Mi one koji čine dobra djela nagraditi. – Teško toga dana poricateljima!* (77/41-45).

Deveto putovanje je brzi okršaj sa poricateljima u mjestu prijekora: *"Jedite i naslađujte se ali za kratko! – Vi ste, zaista, grešnici!Teško toga Dana poricateljima!* (77/46-47).

Deseto putovanje je također brzi okršaj sa poricateljima na mjestu poricanja: *jer kad im se govorilo: "Budite prema Allahu ponizni!" oni to nisu htjeli biti. – Teško toga dana poricateljima!* (77/48-49).

Kraj ovih putovanja, izlaganja, doticaja i ritmova je: *Pa u koji će govor, ako ne u Kur'an, vjerovati* (77/50).

* * *

Ovako hodi srce sa brzim kontekstom ove sure; kao da se ono jako zadihalo sa njenim ritmom, slikama i scenama. Što se tiče činjenica izloženih u ovoj suri, njihovo navođenje ponavlja se u više sura, posebno u onima objavljenim u Mekki, ali se kur'anske činjenice izlažu sa raznih pozicija i u raznim situacijama i brojnog su ukusa sukladno psihičkim situacijama s kojima se te činjenice suočavaju, a i sa osjećajima srca i duševnim pozicijama koje se objavom ovog Kur'ana prenose Poslaniku i očituju u svakoj novoj situaciji, jer te činjenice mobiliziraju u čovjeku nove odgovore.

U ovoj suri su sasvim ozbiljno iznijete scene Džehennema i suočavanje poricatelja u ovim scenama. Tu se javlja ozbiljnost u načinu izlaganja i cjelokupnom govoru, zatim, u njima se ističe posebna osobenost ove sure, oštrina naznaka ukusa koji prži, zadihanog ritma, itd.

Sada da prijeđemo na izlaganje ove sure u njenom kur'anskom kontekstu podrobno.

* * *

*Tako mi onih koji se jedan za drugim šalju* (77/1) *pa kao vihor hite,* (77/2) *i onih koji objavljuju* (77/3) *pa razdvajaju,* (77/4) *i Objavu dostavljaju,* (77/5) *opravdanje ili opomenu,* (77/6) *sigurno će biti ono čime vam se prijeti!* (77/7)

Ovo je pitanje Sudnjeg dana. Veoma je teško padalo politeistima da pojme njegov događaj, a to im Kur'an časni potvrđuje, čineći to na razne načine i na više mjesta. Cilj Kur'ana je bio da potvrdi ovo pitanje i učvrsti ga u njihovim umovima, da učvrsti ovu činjenicu u njihovim srcima kao

nužno pitanje koje je neophodno za zdanje vjerovanja u dušama ljudi, da ono počiva na ovim temeljima i da ispravi mjerila vrednovanja u njihovu životu, općenito. Vjerovanje u Sudnji dan je kamen temeljac svih objavljenih vjera, kao što je i kamen temeljac i kod poimanja ljudskog života, da se na to vraća sve u ovom životu, korigiraju mjerila i vrijednosti svih djelatnosti, zatim da ovo vjerovanje traži dugi i stalni napor za njegovo učvršćivanje u srcima i umovima ljudi.

Allah (Uzvišeni) zaklinje se na početku ove sure da će se ova prijetnja Danom sudnjim zaista desiti. Forma ove zakletve od samog početka nagovještava da je ono čime se Allah zaklinje iz sfera nepoznanice čija je moć skrivena i djelotvorna u Kosmosu i u ljudskom životu. Raniji mislioci se razilaze o znanju ove činjenice i neki od njih kažu: To su vjetrovi općenito, drugi da su to meleki općenito, dok treći kažu da je dio od njih vjetar, a dio meleki. Ovo ukazuje na nejasnoću ovih termina i njihova značenja. Ova nejasnoća je nešto najpovoljnije da se njome zaklinje na nešto što je neviđeno i skriveno u Allahovu znanju da će se to, doista, dogoditi - kao što se i ovi nejasni dokazi događaju i djeluju u životu ljudi.

Složenica upotrijebljena u Kur'anu: *Tako mi onih koji se jedan za drugim šalju* (77/1) odnosi se po mišljenju Ebu Hurejrea na meleke. Ovako slično se prenosi i od Mesruka, Ebu Duhaa, Mudžahida, Suddija, Rebia ibni Enesa i Ebu Saliha. (Značenje bi prema tome, bilo da je to zakletva melekima koji su slati jedan za drugim kao da su oni konjska griva, poredani i slijede jedan drugog.)

Ovo isto kaže Ebu Salih za pojmove *asifat, naširat, farikat i mulkijat* (kao vihori hite, oni koji objavljuju i razdvajaju) da su meleki.

Prenosi se od Ibni Mesuda da je rekao za *murselat i urfa* da je to vjetar (prema tome to bi značilo da su vjetrovi slati jedan za drugim, sređeni i poredani kao konjska griva). On kaže i za pojmove *asifati asfa i naširati nešra* to isto. A to kažu i Ibni Abbas, Mudžahid, Katade i Ebu Salih u svojim rivajetima.

Ibni Džerir zadržava se na pojmu *Ve'l-murselati urfa - Tako Mi onih koji se jedan za drugim šalju* (71/1), i pita da li su to meleki ili vjetar. On zauzima kategorički stav da pojam *asifati* znači vjetrovi kao i pojam *naširat* i ističe da su to vjetrovi koji šire oblake po horizontu nebesa.

Ibni Mesud ističe da ajet *fe'l-farikati ferka, fe'l-mulkijati zikra, uzren ev nuzra - pa razdavajuju, i objavu dostavljaju, opravdanje i opomenu* (77/4-6), označava također meleke. To zastupa i Ibni Abbas, Mesruk, Mudžahid,

Katade, Rebi ibni Enes, Suddi i Sevri koji kaže da oni dolaze poslanicima po Allahovoj naredbi da razluče istinu od neistine, da dostave poslanicima Objavu u kojoj je opravdanje ili opomena ljudima.

Mi primjećujemo da je zaplašivanje strašnom slikom – nečim što je nepoznato primjetno u ovoj zakletvi kao što je slučaj i u ajetima: *Tako Mi onih koji pušu snažno* (51/1) i u: *Tako Mi onih koji čupaju grubo* (79/1) i da je ova razlika u vezi sa značenjem ili pojmovima dokaz da su oni nejasni, da je ova nejasnoća osnovni element u ovim zakletvama na ovom mjestu, da je ukupni nagovještaj u aluzijama toga nešto najuočljivije na ovom mjestu, da ono samo po sebi govori o potresu u osjećajima sa nagovještajem, zvonkosti tih zakletvi i slijedu njihova ritma i direktnog odsjena koga ovi termini bacaju. Ovaj izliv i potres govore čovjeku kao nešto najpodesnije o temi ove sure i njenom smjeru. Svaki odlomak ove sure, poslije ovog prvog, također je sličan potres. On je kao kad neko zgrabi nekoga za gušu i snažno ga potrese, zahtijeva od njega da odgovori za grijeh ili za nešto očito, a on to poriče, a onda ga prepusti kazni i prijetnji i kaže: *Teško toga dana poricateljima* (77/15...).

* * *

Poslije toga u kontekstu dolazi žestoki potres iznijet u kosmičkim prevrtljivim scenama strašnog Dana koji je dat kao termin svim poslanicima da izlože plod svoga poslanstva kod ljudi:

*Kada zvijezde sjaj izgube* (77/8) *i kada se nebo otvori* (77/9) *i kada se planine u prah zdrobe* (77/10) *i kada se poslanici u određeno vrijeme skupe...* (77/11). *"Do kojeg dana je to odloženo?"* - (77/12). *"Do Dana sudnjeg!"* (77/13). *A znaš li ti šta je Dan sudnji?* (77/14). *Teško toga dana poricateljima!* (77/15).

Dan kada zvijezde izgube svoj sjaj i nestane njihova svjetla, i nebesa kada se otvore tj. raspuknu, i brda kada se zdrobe u prašinu - to su scene ove kosmičke izmjene koje su donijete u nekoliko sura Kur'ana. Sve one nagovještavaju razrješenje čvora ovog uređenog Kosmosa popraćeno bukom, jekom i strašnim eksplozijama kakve ljudi ne poznaju u malim događajima koje su imali prilike da vide. To što su oni gledali izgledalo je poput zemljotresa, vulkana i oluja i slično tome. A to što su oni imali prilike da vide, kada se uporedi sa strahotama Smaka svijeta, najsličnije je dječijoj igri sa petardama za vrijeme praznika u poređenju sa atomskim i

hidrogenskim bombama. Ovo što navodimo je samo nešto približno. Uostalom, strah koji proističe iz eksplozije ovog Kosmosa i njegova raspadanja na ovaj način daleko je veći nego što čovjek može uopće pojmiti.

Pored ovog straha koje izazivaju scene u Kosmosu ova sura donosi i nešto drugo veoma veliko, odgođeno do ovog dana, a to je termin određen poslanicima da iznesu plod svoga poziva, poziva ka Allahu upućivanog na zemlji kroz pokoljenja. Poslanici su se već skupili radi ovog Dana i dat im je termin tamo da predoče konačni obračun o tom velikom pitanju koji je teži od nebesa, Zemlje i svih brda, da bi se razriješila sva pitanja vezana za zemaljski život, da bi se presudilo o tome Allahovom presudom i da bi se oglasila posljednja riječ s kojom skončavaju pokoljenja i stoljeća.

U izražavanju strahote ovog velikok događaja nagovještava se i veličina ove istine kako bi se prekoračila mogućnost spoznaje:

*i kada se poslanici u određeno vrijeme skupe...* (77/11). *"Do kojeg dana je to odloženo?"* - (77/12). *"Do Dana sudnjeg!"* (77/13). *A znaš li ti šta je Dan sudnji?* (77/14).

Primjećuje se iz stila izražavanja da se govori o nečem veoma strašnom, i kada se osjeti taj ritam prožet strahom, koji je teži od strahote izazvane zvijezdama kada one svoj sjaj izgube i nebom kada se pocijepa i planinama kada se u prah zdrobe, onda se stravičnim ritmom donosi zaplašujuće upozorenje:

*Teško toga dana poricateljima!* (77/15).

Ovo je upozorenje upućeno od strane Uzvišenoga i Silnoga u vrijeme suočavanja sa strahom koji vlada u Kosmosu i sličnom veličinom na okupu razlučivanja u prisustvu poslanika koji podnose završni račun u za to njima određenom terminu. Ovo upozorenje u ovo vrijeme ima poseban ukus, težinu, potresni i zaplašujući događaj.

* * *

S griješnicima se tekst vraća iz ovog putovanja ispunjenog strahom Dana razlučivanja na putovanje gdje se govori o stradanju ranijih pokoljenja – prvih i kasnijih:

*Zar Mi nismo drevne narode uništili* (77/16) *i poslije njih i one koji su za njima dolazili?!* (77/17). *Isto tako ćemo sa svim grešnicima postupiti!* (77/18). *Teško toga dana poricateljima!* (77/19).

Ovako se u jednom primjeru otkriva pogrom stradanja prvih, a oni su okupljeni i u istom primjeru se otkriva i stradanje drugih, a i oni su okupljeni. Nadomak očnog vida primjećuje se ovo stradanje i paraliza, a pred njima stoji prijetnja koja govori o Allahovu zakonu koji vlada u Kosmosu: *Isto tako ćemo sa svim grešnicima postupiti!* (77/18). To je zakon koji traje i od koga se ne odstupa. I dok griješnici očekuju stradanje kao što je bilo stradanje ranijih pokoljenja, prvih i kasnijih, uslijedio je poziv na propast i prijetnju: *Teško toga dana poricateljima* (77/19) .

* * *

Iz osvrta o stradanju i paralizi prelazi se na nastanak čovjeka i življenje sa odredbom i rasporedom i kod malog i kod velikoga:

*Zar vas od neznatne tekućine ne stvaramo,* (77/20) *koju na pouzdano mjesto stavljamo* (77/21) *do roka određenog?!* (77/22) *Takva je Naša moć; a kako smo Mi i samo moćni! -* (77/23) *Teško toga dana poricateljima!* (77/24).

To je putovanje sa embrionalnim nastankom i razvojem, dugo i čudno putovanje gdje dolazi do njegova usavršavanja sa brojnim doticajima, govori se o njegovom stvaranju od neznatne tekućine koja se stavlja na pouzdano mjesto u maternici i koje ostaje do odredenog i zacrtanog roka, a ispred te jasne odredbe tog nastanka i njegovih preciznih faza razvoja stoji pogovor koji govori o visokoj mudrosti koja vlada Svojom moći nad svim blagoslovljenim i lijepim odredbama: *Takva je Naša moć; a kako smo Mi samo moćni!* (77/23). A pred tom moći, koja ne ispušta ništa, stoji uobičajena prijetnja: *Teško toga dana poricateljima* (77/24).

* * *

Zatim se u tekstu govori o putovanju po zemlji, o Allahovoj odredbi o tome vezanoj za ljudski život, govori se o davanju tom životu specifičnosti koje olakšavaju ovaj život.

*Zar Mi nismo učinili Zemlju sabiralištem (77/25) živih i mrtvih (77/26) i na njoj nepomične visoke planine postavili, i zar vam Mi ne dajemo da slatku vodu pijete? - (77/27) A teško toga dana poricateljima! (77/28).*

Nismo li Mi Zemlju učinili sabiralištem, Zemlju koja okuplja žive i mrtve: *I na njoj nepomične visoke planine postavili (77/27)*- stabilne, na čijim se vrhovima sakupljaju oblaci i spuštaju s njih vodoskoci pitke vode. Može li ovo biti nešto drugo do odredba, mudrost i raspored? Pa zar i poslije toga da poriču poricatelji? *A teško toga Dana poricateljima (77/28).*

* * *

Tada, poslije ovih scena i ispunjenja osjećaja jakim utjecajem koji se izlijeva u osjećaje čovjeka, u kontekstu se neočekivano prelazi na mjesto obračuna, nagrade i kazne, pa čujemo strašnu naredbu koja se odnosi na griješnike poricatelje, da krenu putem prema kazni koju su oni negirali, čujemo naredbu izraženu sa jakim prezirom i teškim bolom:

*Idite prema onome što ste neistinom smatrali (77/29). Idite prema dimu u tri prama razdvojenom, (77/30) koji hlada neće davati i koji od plamena neće zaklanjati (77/31). On će kao kule bacati iskre (77/32) kao da su kamile riđe (77/33). Teško toga dana poricateljima! (77/34).*

Idite svi skupa nakon povezivanja i hvatanja dugog Dana razlučivanja i kazne! A gdje da idu? To je dolazak od koga je bolje povezivanje: *Idite prema onome što ste neistinom smatrali (77/29).* Eto ono je pred vama, tu, primjetno je: *Idite prema dimu u tri prama razdvojenom (77/30).* To je, doista, sjena dima Džehennema, dima koji se diže u tri pramca, ali dim je ipak bolji od vatre pakla: *koji hlada neće davati i koji od plemana neće zaklanjati (77/31).* To je odsjen koji guši, pali i prži, a nazivanje dima odsjenom nije ništa drugo do pojačavanje ismijavanja, a nepostojanje odsjena otkriva žarkost Džehennema.

Idite! Vi znate gdje. Vi znate gdje treba da idete. Otuda nema potrebe spominjati njegovo ime. *On će kao kule bacati iskre kao da su kamile riđe (77/32-33)* - iskre jedna za drugom u veličini kuće od kamena. (Arapi su upotrebljavali imenicu palača za svaku kuću koja je napravljena od kamena i nije neophodno da ta kuća bude toliko velika kao što danas znači riječ palača.) I kada iskre slijede jedna drugu, one izgledaju kao da

su riđe deve tu i tamo na paši. Ovo su iskre, a kakva je onda vatra iz koje izbijaju ove iskre?!

U momentu u kome se zadržava osjećaj čovjeka na ovom strahu dolazi i ovaj uobičajeni pogovor: *Teško toga dana poricateljima!* (77/34).

* * *

U kontekstu se nastavlja sa upotpunjavanjem ove scene nakon izlaganja materijalnog straha izraženog u slici Džehennema, izlaganjem duševnog straha koji nameće mrtvu šutnju i gnjev:

*Ovo je dan u kome oni neće ni prozboriti* (77/35) *i pravdanje im neće dozvoljeno biti* (77/36).

Strah je ovdje sažet u stravičnoj šutnji i očajnom pritisku, jezovitoj skrušenosti koju ne prožima ni govor ni isprika. Vrijeme rasprave je već prošlo, a prošlo je i vrijeme isprike. *Teško toga Dana poricateljima* (77/37). U drugim scenama se govori o njihovom gubitku, nesreći, kajanju, zakletvi i isprikama. Ovaj Dan je dug i u njemu se dešava i ovo i ono, kako kaže Ibni Abbas (neka je Allah zadovoljan njime). Međutim, ovdje se ustaljuje ova mrtva i stravična slika koja odgovara položaju i sjeni u kontekstu Kur'ana.

* * *

*Ovo je Dan sudnji, i vas i narode drevne ćemo sakupiti,* (77/38) *pa ako se lukavstvom kakvim budete znali poslužiti, dovijte se protiv Mene!* (77/39). *Teško toga dana poricateljima!* (77/40).

Ovo je Dan sudnji, tu nema isprike. Mi smo i vas i one prije vas sve okupili. Ako možete nešto pripremiti, pa pripremite, ako imate kakvu moć da nešto uradite, pa uradite! Međutim, ovdje nema ni pripreme ni moći, tu vlada samo gnjevna šutnja zbog bolne opomene: *Teško toga dana poricateljima!* (77/40).

* * *

Po završetku scene ukora i kažnjavanja griješnika u kontekstu Kur'ana se riječi upućuju bogobojaznima sa posebnom čašću:

*Oni koji su se Allaha bojali biće među izvorima, u gustim baščama* (77/41). *I među voćem koje budu željeli* (77/42). *"Jedite i pijte, prijatno neka vam je! za ono što ste radili"* (77/43). *Tako ćemo Mi one koji čine dobra djela nagraditi* - (77/44). *Teško toga dana poricateljima!* (77/45).

Bogobojazni su toga Dana u hladu, u stvarnom hladu. Nije to hlad dima u tri prama radvojenog, niti hlad koji neće plamen vatre zaklanjati. Oni su u hladu gdje su izvori vode, a ne u hladu dima koji guši i koji izaziva žeđ toplotom. Oni se nalaze *i među voćem koje budu željeli* (77/42). Pored ovog osjetilnog, časnog i visokog uživanja nadomak vida i sluha svih, govori im se: *"Jedite i pijte, prijatno neka vam je! za ono što ste radili." Tako ćemo Mi one koji čine dobra djela nagraditi.*- (77/43-44). O, kakva je to čast od Uzvišenoga. *Teško toga Dana poricateljima* (77/45)- stoji nasuprot ove blagodati i ukazane časti.

* * *

Ovdje se na brzinu izlaže moment kratkog života na ovom svijetu koji se ubacuje u kontekst kad mi po drugi put, na Zemlji, kad se tamo rasplakivanje i sramoćenje upućuje griješnicima:

*"Jedite i naslađujte se, ali za kratko! - vi ste, zaista, grešnici!"* (77/46).

*Teško toga dana poricateljima!* (77/47).

Eto, ovako se miješaju ovaj i budući svijet u dva pasusa koji slijede jedan za drugim, u dvije scene koje se izlažu kao da su prisutne ovog časa, mada između njih postoji velika vremenska razlika. I dok su riječi upućene bogobojaznima na budućem svijetu, one su upućene griješnicima na ovom svijetu, i kao da im se kaže: Vidite razliku između dva stava, jedite i uživajte kratko vrijeme na ovom svijetu, da biste bili lišeni toga i kažnjavani dugo na Danu sudnjem: *Teško toga dana poricateljima!* (77/47).

* * *

Zatim se sa čuđenjem govori stavu naroda koji se poziva na Uputu, a oni ne prihvataju:

*... jer kad im se govorilo: "Budite prema Allahu ponizni!" - oni to nisu htjeli biti -* (77/48).

*Teško toga dana poricateljima!* (77/49).

Mada oni sasvim jasno to vide i dobro čuju ovo upozorenje.

*Pa u koji će govor, ako ne u Kur'an, vjerovati?!* (77/50).

Onaj koji ne vjeruje u ovo kazivanje koje potresa bregove i planine, koji ni poslije toga u ovo nikada neće vjerovati, bit će u nesreći i nevolji i očajnoj sudbini pohranjenoj za ovog nesretnika i nevoljnika.

* * *

Sama ova sura svojim strukturalnim izrazom, muzičkim ritmom, strašnim scenama i svojim oštrim opekotinama, sama ona je takav napad da se ni jedno srce niti biće ne može oduprijeti niti ostatati ravnodušno.

Neka je hvala Onome koji je objavio Kur'an i dao mu ovakvu moć.

Kraj dvadeset devtog džuza, slijedi trideseti, koji počinje surom En-Nebe'.